

МІНІСТЕРСТВО
ОСВІТИ І НАУКИ
УКРАЇНИ

ІНСТИТУТ
ОСВІТНЬОЇ АНАЛІТИКИ
Державна наукова установа

ОСВІТА В УКРАЇНІ: ВИКЛИКИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ

ІНФОРМАЦІЙНО-АНАЛІТИЧНИЙ ЗБІРНИК

2020

mon.gov.ua

МІНІСТЕРСТВО
ОСВІТИ І НАУКИ
УКРАЇНИ

ІНСТИТУТ
ОСВІТНЬОЇ АНАЛІТИКИ
Державно наукова установа

ОСВІТА В УКРАЇНІ: ВИКЛИКИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ

ІНФОРМАЦІЙНО-АНАЛІТИЧНИЙ ЗБІРНИК

Київ

2020

ЗМІСТ

Список умовних скорочень.....	7
ВСТУП	8
1. РОЗВИТОК СИСТЕМИ ОСВІТИ	10
1.1. Загальна інформація про систему освіти	10
1.1.1. Кількість здобувачів освіти за рівнями освіти в динаміці (2014/2015–2019/2020 н. рр.)	10
1.1.2. Кількість закладів освіти за рівнями освіти в динаміці (2014/2015–2019/2020 н. рр.)	11
1.1.3. Кількість педагогічних, науково-педагогічних працівників в динаміці (2014/2015–2019/2020 н. рр.)	12
1.2. Дошкільна освіта	13
1.2.1. Кількість закладів дошкільної освіти у динаміці (2015–2019 рр.)	13
1.2.2. Кількість дітей у закладах дошкільної освіти України (2015–2019 рр.)	14
1.2.3. Кількість дітей, які відвідують заклади дошкільної освіти, у розрахунку на 100 місць за регіонами (2018–2019 рр.)	15
1.2.4. Динаміка зміни черги на влаштування дітей у заклади дошкільної освіти в динаміці (2015–2019 рр.)	16
1.2.5. Охоплення дітей дошкільною освітою за віковими категоріями (віком від 3 до 5 років; 5-річного віку) та типом місцевості в динаміці (2015–2019 рр.)	16
1.2.6. Охоплення дітей 5-річного віку дошкільною освітою за регіонами і типом місцевості в 2019 р.	18
1.2.7. Розподіл педагогічних працівників закладів дошкільної освіти за типом місцевості (2019 р.)	20
1.2.8. Розподіл штатних педагогічних працівників закладів дошкільної освіти за віком (2019 р.)	20
1.2.9. Публічні консультації «Якісна і доступна дошкільна освіта» ...	21
Висновки	23
1.3. Повна загальна середня освіта	25
1.3.1. Прогнозований прийом учнів до перших класів ЗЗСО за типом місцевості та регіонами (2020/2021 н. р.)	25
1.3.2. Динаміка кількості учнів 1 класу 2014/2015–2022/2023 н. рр., з урахуванням прогнозованих показників за регіонами	26
1.3.3. Динаміка кількості ЗЗСО за регіонами (2014–2020 рр.)	27
1.3.4. Кількість ЗЗСО за типом місцевості та регіонами (2019/2020 н. р.)	28
1.3.5. Динаміка кількості учнів в ЗЗСО за регіонами (2014–2020 рр.)	29

1.3.6. Кількість учнів в ЗЗСО за типом місцевості та регіонами (2019/2020 н. р.)	31
1.3.7. Динаміка середньої наповнюваності ЗЗСО (усього, місто/село) (2014/2015–2019/2020 н. рр.)	32
1.3.8. Мапа (за регіональним розподілом) кількості учнів на один ЗЗСО (2019/2020 н. р.)	32
1.3.9. Мапа (за регіональним розподілом) кількості учнів на одного вчителя ЗЗСО (2019/2020 н. р.)	33
1.3.10. Мапа (за регіональним розподілом) кількості учителів на один ЗЗСО (2019/2020 н. р.)	34
1.3.11. Заходи із розвитку STEM-освіти	35
1.3.12. Публічні консультації «Реформа НУШ: новий стандарт для базової освіти»	39
1.3.13. Динаміка формування мережі опорних закладів освіти (2016–2020 рр.) за регіонами	41
1.3.14. Кількість опорних закладів за регіонами (станом на 24.07.2020 р.)	42
1.3.15. Кількість учнів в ОШ та їх філіях за регіонами (станом на 24.07.2020 р.)	43
1.3.16. Автобуси для опорних шкіл: забезпечення/потреба за регіонами (станом на 24.07.2020 р.)	44
1.3.17. Динаміка кількості педагогічних працівників у ЗЗСО (2014–2020 рр.)	45
1.3.18. Розподіл педагогічних працівників ЗЗСО за віком та регіонами (2019/2020 н. р.)	46
1.3.19. Кількість учителів-пенсіонерів та директорів-пенсіонерів за регіонами (2019/2020 н. р.)	48
1.3.20. Випускники педагогічних ЗВО, які залишаються працювати в школі	50
Висновки	53
1.4. Інклюзивна освіта	56
1.4.1. Динаміка розвитку інклюзивної освіти в Україні – кількість учнів з ООП, кількість шкіл (2015–2020 рр.)	56
1.4.2. Динаміка кількості інклюзивно-ресурсних центрів (2018–2020 рр.)	59
1.4.3. Динаміка кількості дітей з ООП та кількості інклюзивних класів в опорних закладах (2016–2020 рр.)	59
Висновки	60
1.5. Позашкільна освіта	61
1.5.1. Динаміка кількості закладів позашкільної освіти (2014–2020 рр.)	61
1.5.2. Кількість закладів позашкільної освіти за типом місцевості та регіонами (2019/2020 н. р.)	61

1.5.3. Динаміка кількості педагогічних працівників закладів позашкільної освіти (2015–2020 рр.)	64
1.5.4. Розподіл педагогічних працівників закладів позашкільної освіти за віком та регіонами (2019/2020 н. р.)	67
1.5.5. Динаміка кількості здобувачів позашкільної освіти (2015–2020 рр.)	68
Висновки	78
1.6. Професійна (професійно-технічна) освіта	80
1.6.1. Мережа закладів професійної (професійно-технічної) освіти (станом на 1 січня 2020 р.)	80
1.6.2. Контингент учнів, слухачів закладів професійної (професійно-технічної) освіти (станом на 1 січня 2020 р.)	84
1.6.3. Підготовка кваліфікованих робітників у закладах професійної (професійно-технічної) освіти у 2019 р.	86
1.6.4. Підготовка кваліфікованих робітників у закладах професійної (професійно-технічної) освіти з числа дітей-сиріт, дітей, позбавлених батьківського піклування, і осіб з інвалідністю у 2019 р.	89
1.6.5. Випуск і працевлаштування учнів, слухачів закладів професійної (професійно-технічної) освіти	90
1.6.6. Випуск і працевлаштування дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування, та осіб з інвалідністю	92
1.6.7. Педагогічні працівники закладів професійної (професійно-технічної) освіти	97
1.6.8. Фінансування закладів професійної (професійно-технічної) освіти	99
1.6.9. Реформування професійної (професійно-технічної) освіти	99
Висновки	109
1.7. Вища освіта (підготовка педагогічних працівників)	112
1.7.1. Педагогічні працівники: потреби в розрізі регіонів і спеціальностей (за результатами моніторингового дослідження)	112
1.7.2. Кількість закладів освіти, що здійснюють підготовку за спеціальностями галузі знань 01 «Освіта/Педагогіка» (2020 р.)	123
1.7.3. Заклади післядипломної педагогічної освіти (2020 р.)	124
1.7.4. Динаміка обсягів державного замовлення на підготовку фахівців у галузі знань 01 «Освіта/Педагогіка» (2016–2019 рр.)	125
1.7.5. Динаміка кількості вступників на спеціальності галузі знань 01 «Освіта/Педагогіка» (2016–2019 рр.)	126

1.7.6. Динаміка кількості випускників ЗВО у підпорядкуванні МОН, які навчалися за державним замовленням за спеціальностями галузі знань 01 «Освіта/Педагогіка» (2016–2019 рр.).....	127
Висновки	128
2. ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЯКОСТІ ОСВІТИ	133
2.1. Діяльність Державної служби якості освіти України.....	133
2.2. Участь України у міжнародному дослідженні Early Childhood Environment Rating Scale (ECERS-3)	138
2.3. Основні результати участі України у міжнародному дослідженні Program for International Students Assessment (PISA). Заходи для покращення якості освіти	140
2.4. Участь України у міжнародному дослідженні Training Assessment Project (TAP)	148
Висновки	150
3. ФІНАНСУВАННЯ ОСВІТИ В УКРАЇНІ	154
3.1. Загальна інформація щодо фінансування освіти	154
3.1.1. Видатки зведеного бюджету України на освіту (2014–2019 рр.)	154
3.1.2. Структура видатків державного бюджету на освіту за рівнями освіти (2014–2019 рр.).....	155
3.1.3. Структура видатків місцевих бюджетів на освіту за рівнями освіти (2014–2019 рр.).....	158
3.2. Освітній бюджет 2020 року (короткий огляд)	159
3.2.1. Основні напрями фінансування за сферами освіти	160
3.2.2. Секвестр ДБ-2020.....	161
3.3. Державні цільові субвенції у сфері освіти	165
3.3.1. Субвенція «Нова українська школа».....	166
3.3.2. Субвенція з державного бюджету місцевим бюджетам на створення та ремонт існуючих спортивних комплексів при закладах загальної середньої освіти усіх ступенів	177
3.3.3. Субвенція з державного бюджету місцевим бюджетам на реалізацію заходів, спрямованих на підвищення якості освіти	179
3.3.4. Субвенція на надання державної підтримки особам з ООП ...	182
3.3.5. Субвенція «Спроможна школа для кращих результатів».....	188
3.3.6. Субвенції на розвиток сучасної професійної (професійно-технічної) освіти в Україні	190
3.4. Особливості розподілу освітньої субвенції.....	192
3.5. Вартість здобуття шкільної освіти (за даними Міністерства фінансів України).....	200
Висновки	211

4. ОСОБЛИВОСТІ ФУНКЦІОНУВАННЯ СИСТЕМИ ОСВІТИ В УМОВАХ СУЧАСНИХ ВИКЛИКІВ	214
4.1. Пандемія COVID-19 як основний виклик системі освіти у 2020/2021 н. р.	214
4.2. Організація дистанційного навчання у ЗЗСО в умовах пандемії COVID-19	215
4.2.1. <i>Результати опитування Служби освітнього омбудсмена</i>	<i>216</i>
4.2.2. <i>Результати опитування Державної служби якості освіти ..</i>	<i>217</i>
4.2.3. <i>Інформація про результати опитування директорів ЗЗСО та ЗДО, проведеного ДНУ «Інститут освітньої аналітики» спільно з Дитячим Фондом ООН (ЮНІСЕФ)</i>	<i>219</i>
4.3. Рекомендації щодо організації освітнього процесу в закладах освіти в умовах пандемії	237
4.4. Виклики в інформатизації освіти	240
4.5. Виклики в неформальній освіті	246
<i>Висновки</i>	<i>248</i>
5. ЗАГАЛЬНІ ВИСНОВКИ.....	250
ДОДАТКИ	269

Список умовних скорочень

- ВО** – вища освіта
- ДБ** – державний бюджет
- ДО** – дошкільна освіта
- ДССУ, Держстат** – Державна служба статистики України
- ДСЯО** – Державна служба якості освіти
- ДУ «УІРО»** – Державна установа «Український інститут розвитку освіти»
- ДЮСШ** – дитяча юнацька спортивна школа
- ECERS-3** – Шкала оцінювання якості освітнього процесу в закладах дошкільної освіти (Early Childhood Environment Rating Scale)
- ЄДЕБО** – Єдина державна електронна база з питань освіти
- ЗВО** – заклад вищої освіти
- ЗДО** – заклад дошкільної освіти
- ЗЗСО** – заклад загальної середньої освіти
- ЗСО** – загальна середня освіта
- ЗПО** – заклад позашкільної освіти
- ЗП(ПТ)О** – заклад професійної (професійно-технічної) освіти
- ІРЦ** – інклюзивно-ресурсний центр
- КМУ** – Кабінет Міністрів України
- МОН** – Міністерство освіти і науки України
- НПЦ** – навчально-практичний центр
- НУШ** – Нова українська школа
- ОЕСР** – Організація економічного співробітництва та розвитку
- ООП** – особливі освітні потреби
- ОТГ** – об'єднана територіальна громада
- ОШ** – опорна школа
- П(ПТ)О** – професійна (професійно-технічна) освіта
- PISA** – Програма міжнародного оцінювання учнів (Program for International Students Assessment)
- STEM** – наука, технології, інженерія, математика (Science, Technology, Engineering and Mathematics)
- TAP** – Міжнародний проєкт вивчення інституційного забезпечення та якості надання освітніх послуг (Training Assessment Project)
- УЦОЯО** – Український центр оцінювання якості освіти
- ЮНІСЕФ** – дитячий фонд ООН (Організації об'єднаних націй) (United Nations Children's Fund)

Вступ

Підготовка інформаційно-аналітичного збірника напередодні нового навчального року за результатами діяльності закладів освіти у попередньому році вже стала доброю традицією. У збірнику представлено детальний аналіз функціонування усіх складових системи освіти, окреслено основні тенденції розвитку освітньої галузі, здобутки, проблеми та виклики, що постали перед освітянською спільнотою в 2019/2020 н. р.

Реформування освітньої галузі – це відповідь на суспільний запит, адже саме освіта забезпечує якість людського капіталу, який є основою економічного розвитку країни. Упродовж 2019/2020 н. р. Міністерством освіти і науки України було продовжено стратегічний курс на реформування усіх сфер освіти. Зокрема, запущена трансформація дошкільної освіти. З метою покращення її якості та доступності було спрощено умови для відкриття та функціонування закладів дошкільної освіти й розпочато роботу над оновленням базового компонента дошкільної освіти. У системі повної загальної середньої освіти продовжено реформу Нової української школи, зокрема, розроблено новий Державний стандарт базової освіти (для 5–9-х класів). Стратегічно важливою подією стало ухвалення Закону України «Про повну загальну середню освіту» у 2020 р., який створює більше можливостей як для учнів і вчителів, так і для батьків й освітніх управлінців. Суттєвих змін зазнала й система підвищення кваліфікації вчителів: запроваджено принцип «гроші ходять за вчителем на підвищення кваліфікації», що створить додаткову конкуренцію на ринку освітніх послуг і сприятиме підвищенню якості їх надання. У сфері професійної (професійно-технічної) освіти для запровадження комплексних змін підготовлено проєкт Закону України «Про професійну освіту». Також варто відзначити старт програми Європейського Союзу та його держав-членів Німеччини, Фінляндії, Польщі та Естонії щодо підтримки реформи професійної (професійно-технічної) освіти в Україні «EU4Skills: кращі навички для сучасної України», спрямованої, зокрема, на оновлення обладнання, навчальних програм, підвищення кваліфікації педагогів тощо. Суттєвою зміною у сфері вищої освіти є впровадження підходу бюджетного фінансування закладів відповідно до результатів їхньої діяльності. Так більшу фінансову підтримку можуть отримати ті заклади вищої освіти, які з-поміж іншого матимуть вищу зайнятість випускників та більше міжнародних грантів, входитимуть до міжнародних рейтингів.

Водночас, у 2019/2020 н. р. з огляду на пандемію COVID-19, спричинену коронавірусною хворобою SARS-COV-2, та запроваджені карантинні обмеження, перед системою освіти постали нові виклики, пов'язані з забезпеченням неперервності освітнього процесу, спроможністю закладів усіх рівнів освіти забезпечити якість і сталість здобуття освіти в умовах карантинних обмежень, необхідністю розвитку дистанційної форми здобуття освіти. Усе це спонукає посилювати складові реформи освітньої галузі, пов'язані з діджиталізацією освітнього середовища передусім, із забезпеченням закладів освіти швидкісним доступом до мережі Інтернет, а здобувачів освіти і

педагогічних працівників – цифровими пристроями та електронними освітніми ресурсами.

З огляду на це до збірника також включено розділ, присвячений особливостям функціонування системи освіти в умовах сучасних викликів, де ідентифікуються актуальні освітянські проблеми, що потребують швидкого реагування, представлено результати опитування освітян, батьків, здобувачів освіти щодо дистанційного навчання та надано рекомендації щодо організації освітнього процесу в умовах пандемії тощо.

Представлений інформаційно-аналітичний збірник буде корисним не тільки педагогічній спільноті, а й стане у нагоді усім зацікавленим у розвитку системи освіти України.

1. РОЗВИТОК СИСТЕМИ ОСВІТИ

1.1. Загальна інформація про систему освіти

1.1.1. Кількість здобувачів освіти за рівнями освіти в динаміці (2014/2015–2019/2020 н. рр.)

За даними Державної служби статистики України (далі – Держстат), у 2019/2020 н. р. кількість здобувачів освіти у закладах освіти розподілилася так: дошкільну освіту здобували 1 230 398 вихованців, повну загальну середню – 4 138 466 учнів, професійну (професійно-технічну) – 245 775 здобувачів, вищу – 1 439 706 здобувачів.

Упродовж 2014/2015–2019/2020 н. рр. зберігається тенденція до зменшення кількості здобувачів освіти більшості рівнів, окрім повної загальної середньої освіти. Так, порівняно з попереднім навчальним роком у 2019/2020 н. р. зменшилася загальна кількість здобувачів:

- дошкільної освіти – на 3,7 % (станом на кінець 2019 р.);
- професійної (професійно-технічної) освіти – на 3,6 %;
- вищої освіти – на 5,4 %.

Разом з тим кількість здобувачів повної загальної середньої освіти зросла на 2,4 % (з 4 041 652 осіб у 2018/2019 н. р. до 4 138 466 осіб у 2019/2020 н. р.) (рис. 1.1.1.).

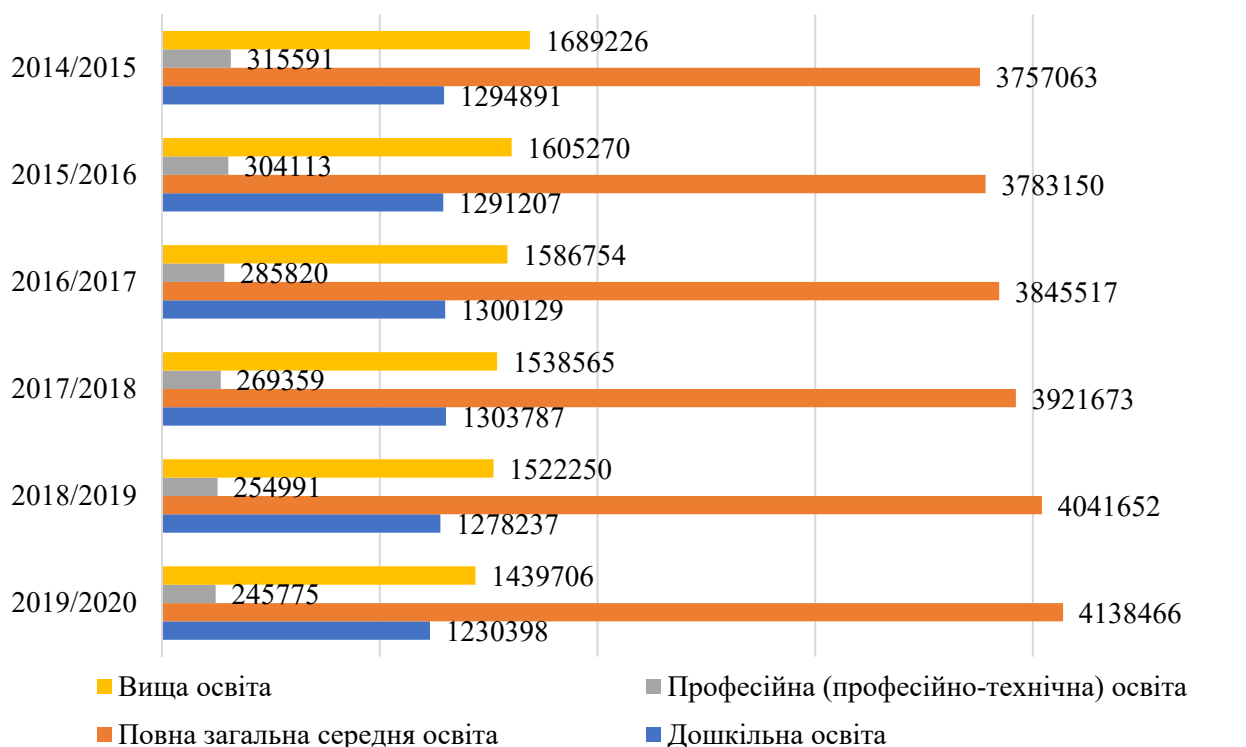

Рис. 1.1.1. Кількість здобувачів освіти за рівнями освіти в динаміці (2014/2015–2019/2020 н. рр.), осіб

Побудовано за даними Державної служби статистики України. URL: <http://www.ukrstat.gov.ua/>.

1.1.2. Кількість закладів освіти за рівнями освіти в динаміці (2014/2015–2019/2020 н. рр.)

За даними Держстату, у 2019/2020 н. р. функціонувало 14 763 заклади дошкільної освіти, 15 194 заклади повної загальної середньої освіти, 723 заклади професійної (професійно-технічної) освіти, 619 закладів вищої освіти.

Упродовж 2014/2015–2019/2020 н. рр. кількість закладів освіти всіх рівнів зменшилась. Трансформація мережі закладів дошкільної, повної загальної середньої, професійної (професійно-технічної) та вищої освіти у бік зменшення здійснюється за рахунок оптимізації їх кількості, що відбувається, зокрема, шляхом реорганізації (ліквідації) закладів дошкільної, повної загальної середньої освіти та утворення на їх базі філій опорних закладів освіти. У 2019/2020 н. р. загальна кількість закладів дошкільної освіти скоротилась на 1,0 % (станом на кінець 2019 р.), повної загальної середньої освіти на 2,1 %, закладів професійної (професійно-технічної) освіти на 1,8 %, закладів вищої освіти на 5,1 % порівняно з попереднім періодом (рис. 1.1.2).

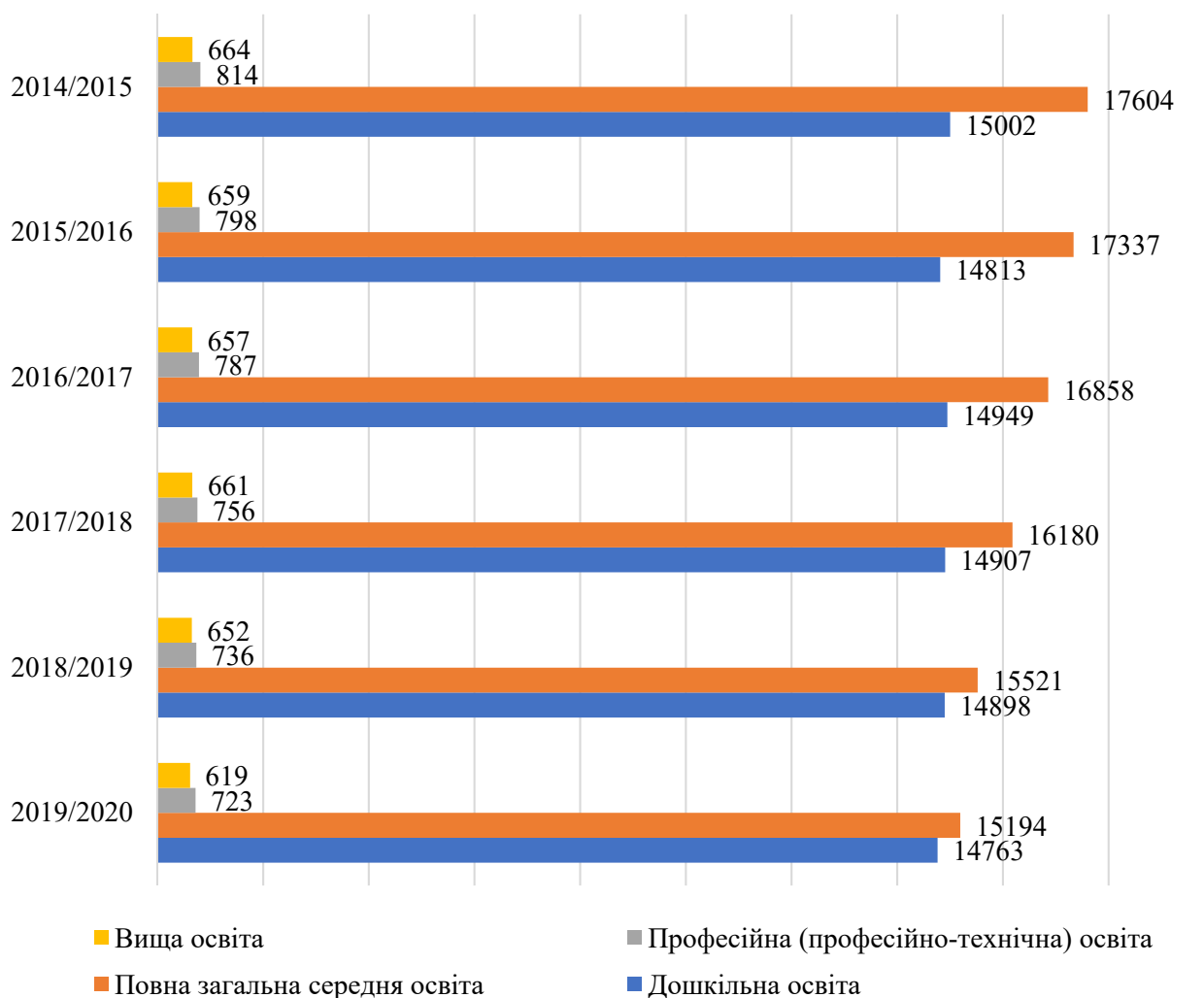

Рис. 1.1.2. Кількість закладів освіти за рівнями освіти в динаміці (2014/2015–2019/2020 н. рр.), одиниць

Побудовано за даними Державної служби статистики України. URL: <http://www.ukrstat.gov.ua/>.

1.1.3. Кількість педагогічних, науково-педагогічних працівників в динаміці (2014/2015–2019/2020 н. рр.)

За даними Держстату, у 2019/2020 н. р. кількість педагогічних та науково-педагогічних працівників у закладах освіти розподілилася так: у закладах дошкільної освіти працювало 137 450 педагогічних працівників, у закладах повної загальної середньої освіти – 439 921 педагогічний працівник, у закладах професійної (професійно-технічної) освіти – 32 841 педагогічний працівник, у закладах вищої освіти – 127 493 педагогічних та науково-педагогічних працівники.

Упродовж 2014/2015–2019/2020 н. рр. кількість педагогічних працівників закладів дошкільної, професійної (професійно-технічної) та повної загальної середньої освіти скоротилася. У 2019/2020 н. р., порівняно з попереднім навчальним роком, кількість педагогічних працівників закладів дошкільної освіти зменшилася на 0,2 % (станом на кінець 2019 р.). Педагогічний склад закладів професійної (професійно-технічної) освіти скоротився на 3,1 %, а закладів повної загальної середньої освіти – на 0,3 %. Натомість викладацький склад закладів вищої освіти (університетів, академій, інститутів) збільшився на 0,4 % (рис. 1.1.3.).

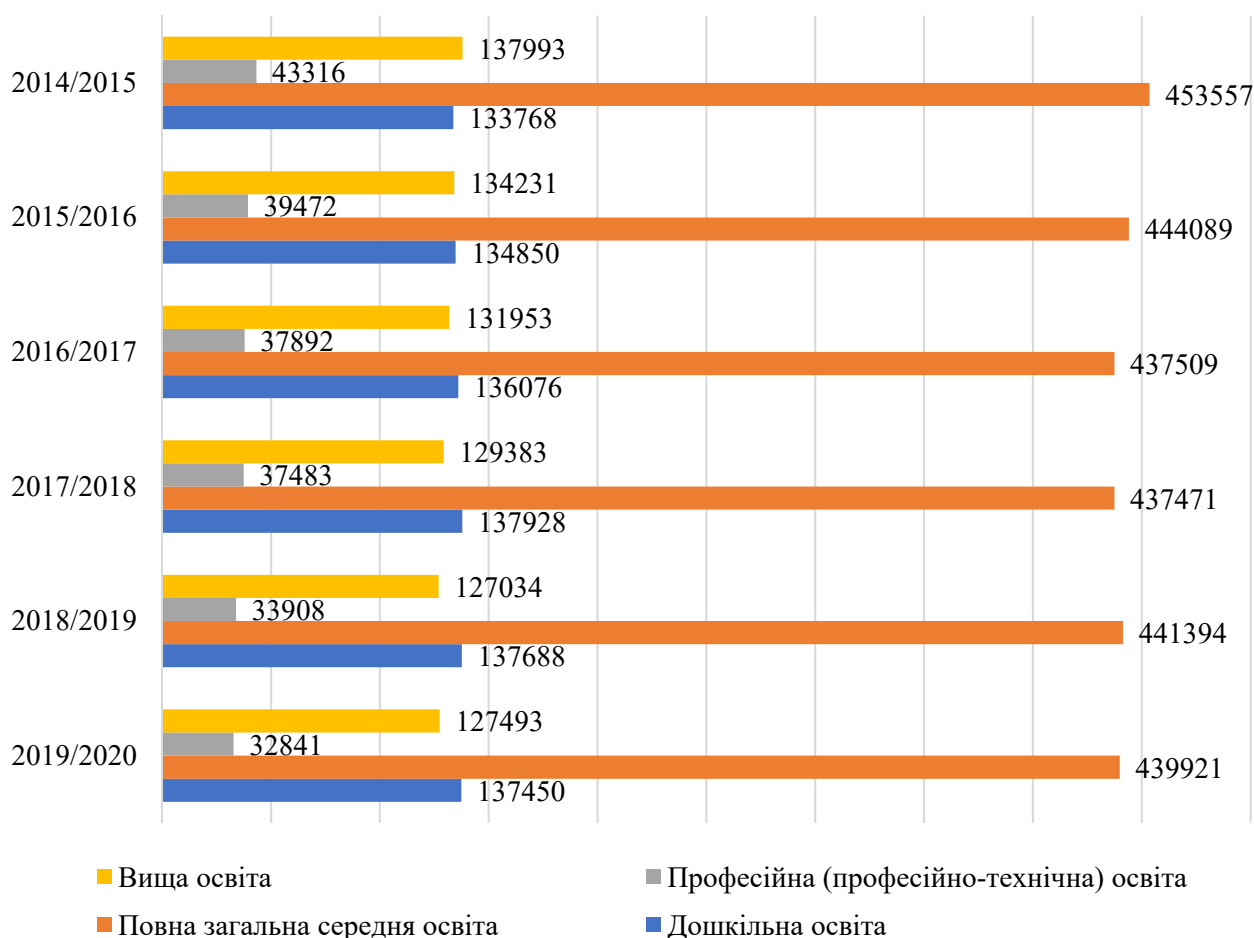

Рис. 1.1.3. Кількість педагогічних, науково-педагогічних працівників в динаміці (2014/2015–2019/2020 н. рр.), осіб

Побудовано за даними Державної служби статистики України. URL: <http://www.ukrstat.gov.ua/>.

1.2. Дошкільна освіта

1.2.1. Кількість закладів дошкільної освіти у динаміці (2015–2019 рр.)

За даними Держстату, починаючи з 2016 р., спостерігається зменшення на 1,2 % кількості закладів дошкільної освіти, що зареєстровані як юридичні особи (рис. 1.2.1).

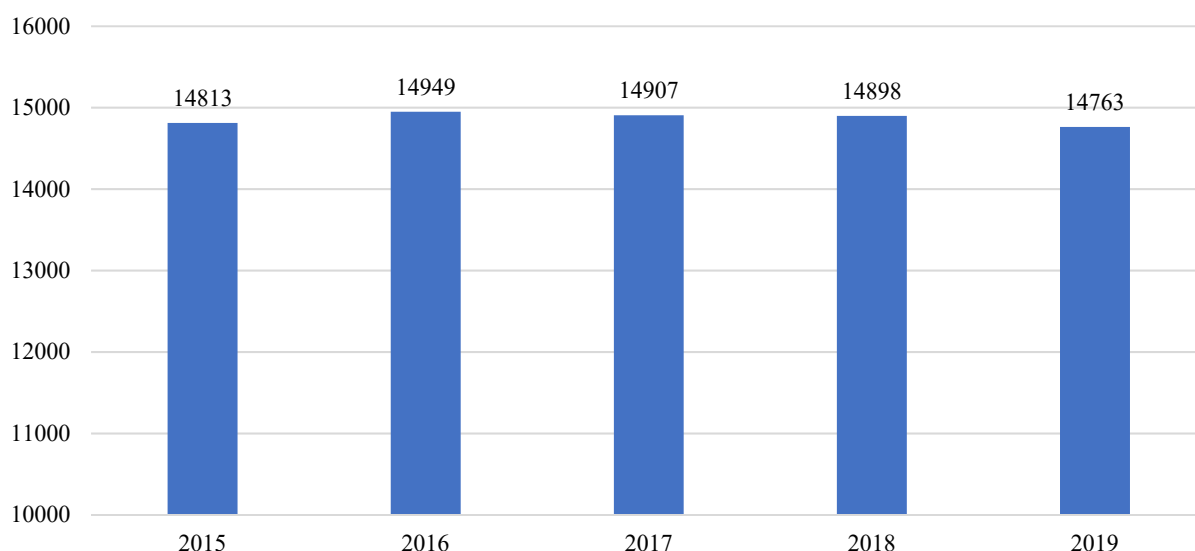

Рис. 1.2.1. Динаміка кількості закладів дошкільної освіти, зареєстрованих як юридичні особи (2015–2019 рр.), одиниць

Побудовано за даними Державної служби статистики України. URL: <http://www.ukrstat.gov.ua/>.

За оперативними даними з регіонів, на кінець 2019 р. в Україні функціонує 15 951 заклад, що забезпечують здобуття дошкільної освіти 1 280 025 дітям відповідного віку.

Із них, за даними Держстату, 14 763 заклади дошкільної освіти мають статус юридичної особи, що на 135 закладів менше у порівнянні з попереднім роком (2018 р. – 14 898 закладів), в яких виховувалося 1 230 398 дітей (2018 р. – 1 278 237 дітей).

У містах – 5 815 закладів, які відвідує 806 132 дитини (2018 р. – 5 811 закладів, 969 551 дитина).

У сільській місцевості – 8 948 закладів, що на 139 закладів менше у порівнянні з попереднім роком (2018 р. – 9 087 закладів), у них – 294 303 дитини, що на 14 383 дитини менше у порівнянні з попереднім роком (2018 р. – 308 686 дітей).

Додатково при закладах загальної середньої освіти організовано 1 663 групи (2018 р. – 1 792 групи) для дітей дошкільного віку, що на 129 груп менше порівняно з попереднім роком. У них здобувають дошкільну освіту 22 153 дитини (2018 р. – 23 947 дітей).

Зменшення показників за даними Держстату пов'язано із вибіркоким прийняттям форми державного статистичного спостереження зі статистики

освіти № 85-к за 2018 рік «Звіт про діяльність закладу дошкільної освіти» лише від юридичних осіб. За наявності декількох дошкільних підрозділів при опорному закладі загальної середньої освіти, вони враховувались, як один; не приймалися зокрема звіти від дитячих будинків, при тому, що вони є одним із типів закладів дошкільної освіти.

Загальною тенденцією розвитку дошкільної освіти є скорочення мережі закладів дошкільної освіти в сільській місцевості. Причина таких змін вбачається у браку коштів, що призводить до закриття таких закладів в об'єднаних територіальних громадах (далі – ОТГ).

За даними Держстату, станом на кінець 2019 р. в Україні більше 98 % закладів перебувають в комунальній власності, в них здобувають дошкільну освіту 99 % дітей.

Із загальної кількості 14 763 закладів дошкільної освіти:

- 14 559 (98,6 %) – перебувають у комунальній та державній власності;
- 204 (1,4 %) – у приватній власності.

1.2.2. Кількість дітей у закладах дошкільної освіти України (2015–2019 рр.)

Поряд із зменшенням кількості закладів дошкільної освіти (юридичних осіб) зменшується і кількість дітей, які відвідують ці заклади. Це зумовлено головним чином негативними демографічними процесами. Порівняно з 2018 р., у 2019 р. зменшення склало 3,7 % (рис. 1.2.2).

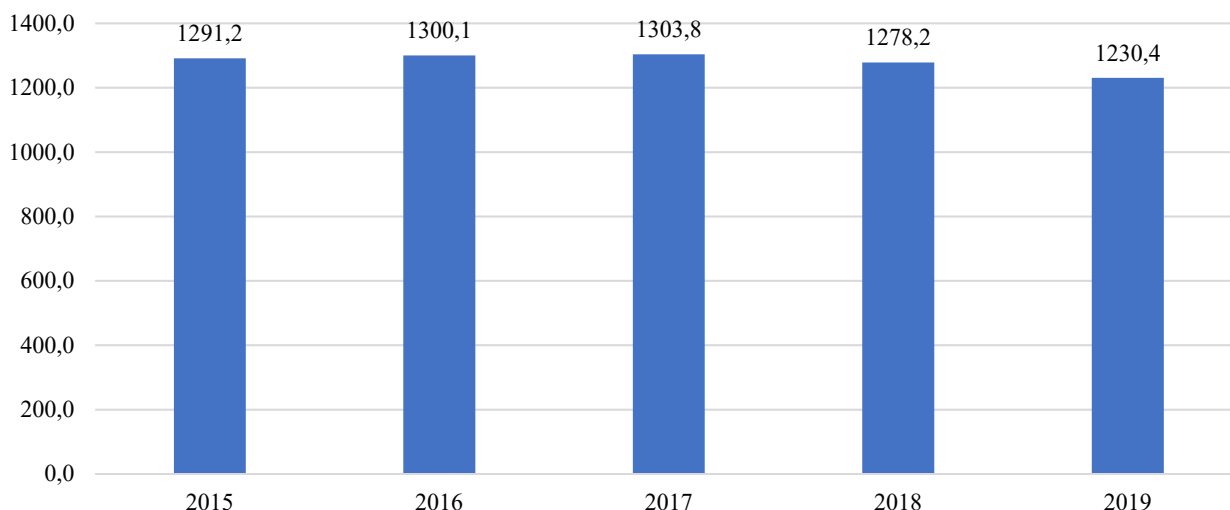

Рис. 1.2.2. Динаміка кількості дітей у закладах дошкільної освіти, зареєстрованих як юридичні особи (2015–2019 рр.), тис. осіб

Побудовано за даними Державної служби статистики України. URL: <http://www.ukrstat.gov.ua/>.

Із загальної кількості 1 230 398 дітей, які здобувають дошкільну освіту в закладах освіти:

- 1 220 806 дітей (99,2 %) – перебувають у закладах дошкільної освіти (далі – ЗДО) комунальної та державної форм власності;
- 9 592 дитини (0,8 %) – у ЗДО приватної форми власності.

1.2.3. Кількість дітей, які відвідують заклади дошкільної освіти, у розрахунку на 100 місць за регіонами (2018–2019 рр.)

Найявною є тенденція до розвантаження закладів дошкільної освіти. За даними Держстату, на кінець 2019 р. на 100 місцях виховується 105 дітей (у 2018 р. – 108) (рис. 1.2.3).

У містах на 100 місцях в середньому виховуються 115 дітей. З найбільшим перевантаженням працюють міські дитячі садочки у Львівській області – 142 дитини на 100 місцях, Волинській – 135, Миколаївській – 133, Івано-Франківській та Чернівецькій – по 132 дитини, Хмельницькій – 131.

У сільській місцевості в середньому по Україні – 80 дітей на 100 місцях. З невеликим перевантаженням працюють сільські заклади в Івано-Франківській області – 108 дітей, Волинській – 102 дитини.

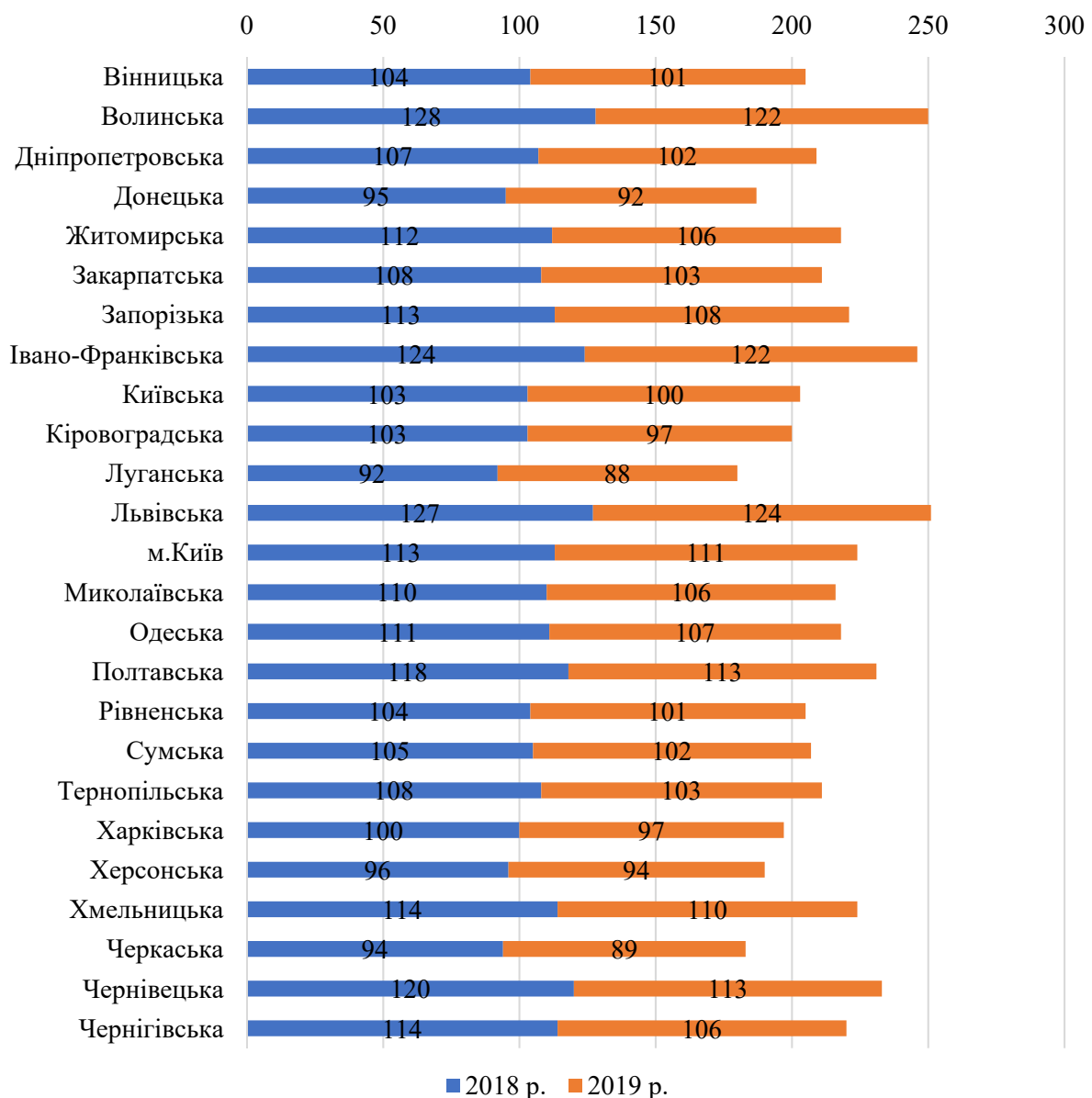

Рис. 1.2.3. Завантаженість ЗДО (юридичних осіб) за регіонами на кінець 2018–2019 рр. у розрахунку на 100 місць, осіб

Побудовано за даними Державної служби статистики України. URL: <http://www.ukrstat.gov.ua/>.

1.2.4. Динаміка зміни черги на влаштування дітей у заклади дошкільної освіти в динаміці (2015–2019 рр.)

Черга в заклади дошкільної освіти скоротилась на 72,1 % порівняно з 2014 р. (95 900 дітей) і станом на кінець 2019 року становила 26 783 дитини (рис. 1.2.4).

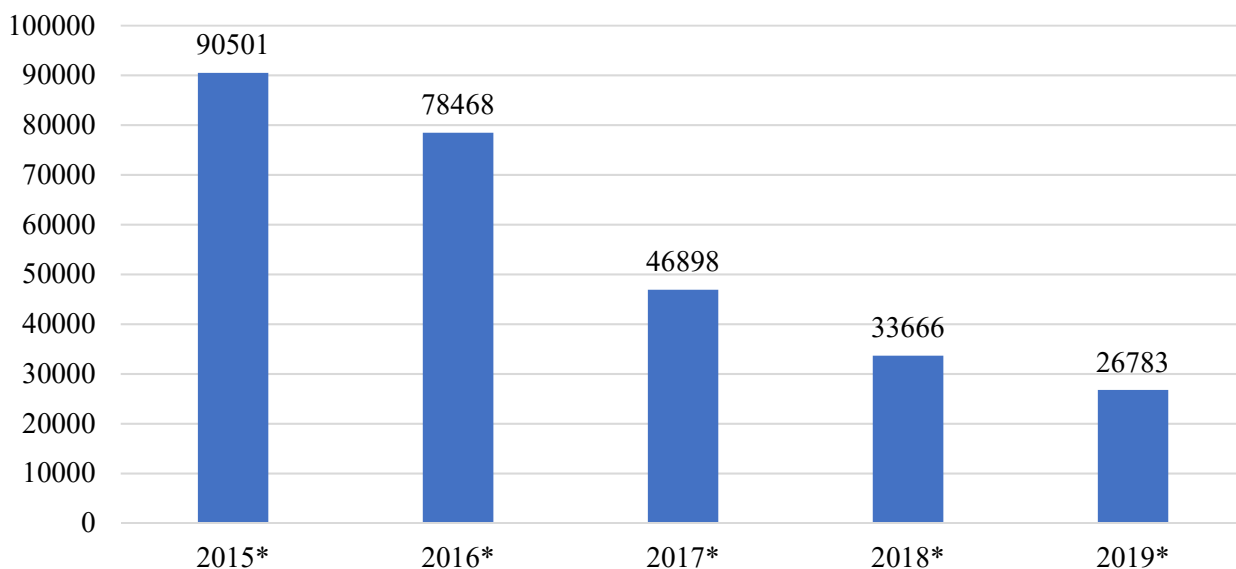

Рис. 1.2.4. Динаміка зміни черги на влаштування в заклади дошкільної освіти, осіб

* За оперативною інформацією із регіонів станом на 15 грудня кожного поточного року.

Побудовано за оперативними даними Міністерства освіти і науки України.

З метою покращення стану влаштування дітей до закладів дошкільної освіти Кабінетом Міністрів України прийнято розпорядження «Про затвердження плану дій на 2017–2019 рр. поетапного створення додаткових місць у закладах освіти для дітей дошкільного віку» від 06.12.2017 р. № 871-р (із змінами).

Упродовж 2017–2019 рр. було створено 71 675 додаткових місць для дітей дошкільного віку. Навіть в умовах пандемії додаткові місця продовжують створюватися. У 2020 р. вже створено більше 4 тис. додаткових місць.

1.2.5. Охоплення дітей дошкільною освітою за віковими категоріями (віком від 3 до 5 років; 5-річного віку) та типом місцевості в динаміці (2015–2019 рр.)

За даними Держстату, спостерігається загалом позитивна динаміка охоплення дітей 3–5 років дошкільною освітою, проте здебільшого за рахунок міської місцевості (рис. 1.2.5).

Серед п'ятирічних дітей до кінця 2018 р. була негативна динаміка, яка змінилася у бік зростання в 2019 р. Такі зміни в динаміці спостерігаються як у сільській, так і в міській місцевості (рис. 1.2.6).

На кінець 2019 року чисті показники (за даними Держстату) охоплення дітей дошкільного віку (3–5 років) закладами дошкільної освіти по Україні становили – 76,4 %. У містах – 86,8 %, в сільській місцевості – 56,4 %.

За оперативними даними з регіонів відсоток охоплення дітей цієї вікової категорії закладами освіти різних типів та форм власності становить – 88 %, старшого дошкільного віку (5 років) – 96,9 % дітей.

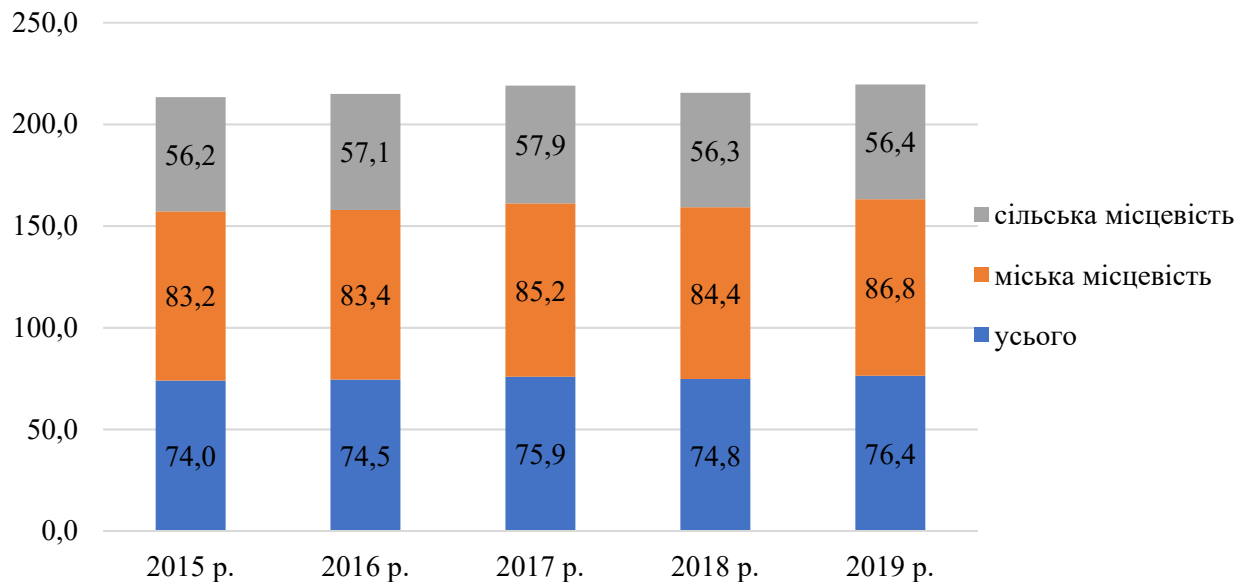

Рис. 1.2.5. Динаміка охоплення закладами дошкільної освіти дітей віком 3–5 років (2015–2019 рр.), % осіб від чисельності населення відповідного віку

Побудовано за даними Державної служби статистики України. URL: <http://www.ukrstat.gov.ua/>.

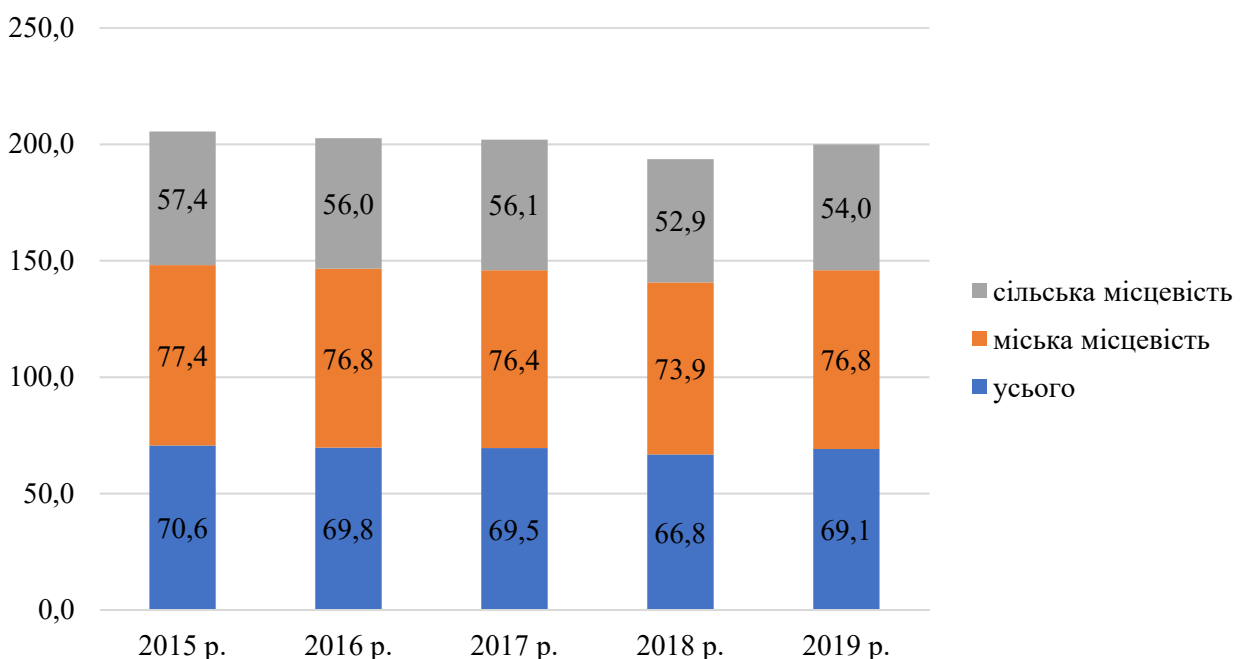

Рис. 1.2.6. Динаміка охоплення закладами дошкільної освіти дітей віком 5 років (2015–2019 рр.), % осіб від чисельності населення відповідного віку

Побудовано за даними Державної служби статистики України. URL: <http://www.ukrstat.gov.ua/>.

1.2.6. Охоплення дітей 5-річного віку дошкільною освітою за регіонами і типом місцевості в 2019 р.

Найбільша кількість дітей п'ятирічного віку відвідувала заклади дошкільної освіти у м. Києві й Дніпропетровській області (рис. 1.2.7).

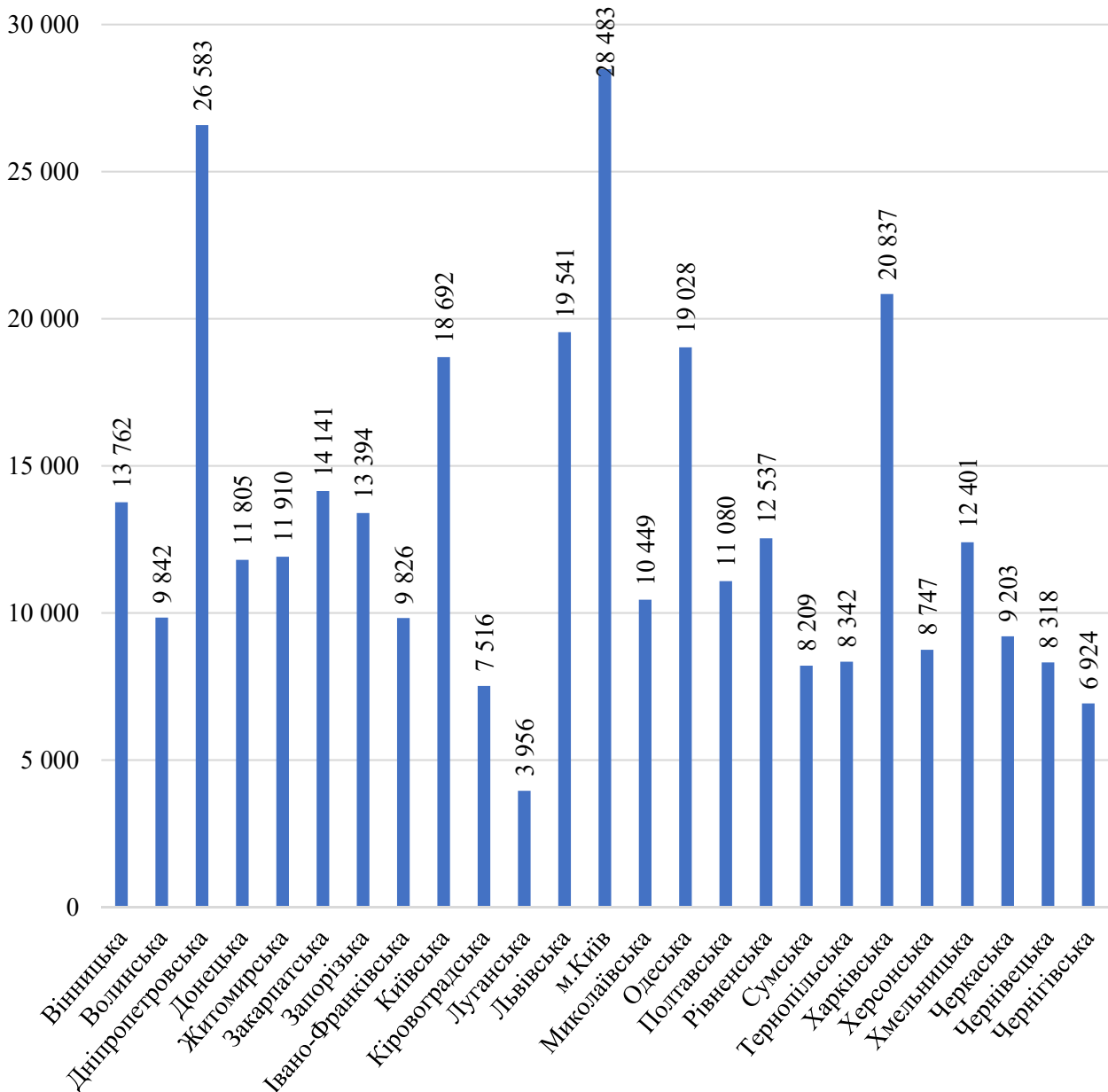

Рис. 1.2.7. Кількість дітей 5-річного віку, які відвідують заклади дошкільної освіти (2019 р.) за регіонами, осіб

Побудовано за даними Державної служби статистики України. URL: <http://www.ukrstat.gov.ua/>.

У Дніпропетровській і Донецькій областях найбільший відсоток 5-річних дітей відвідували заклади дошкільної освіти в міській місцевості. У Закарпатській і Чернівецькій областях найбільше дітей відвідували ЗДО в сільській місцевості (рис. 1.2.8).

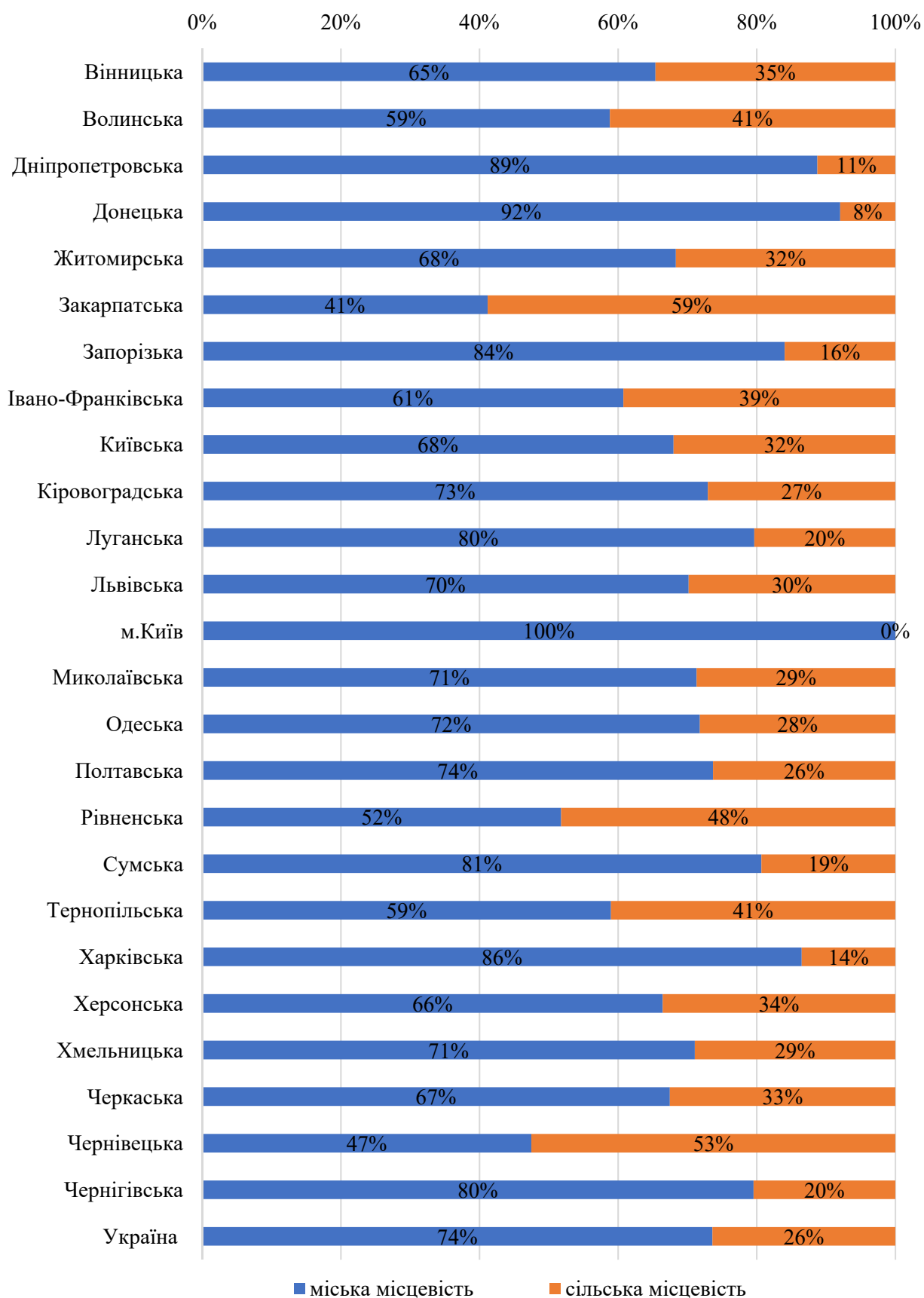

Рис. 1.2.8. Кількість дітей 5-річного віку, які відвідують заклади дошкільної освіти (2019 р.) за регіонами, %

Побудовано за даними Державної служби статистики України. URL: <http://www.ukrstat.gov.ua/>.

1.2.7. Розподіл педагогічних працівників закладів дошкільної освіти за типом місцевості (2019 р.)

Загалом у закладах дошкільної освіти працюють 137 450 педагогічних працівників. Серед них більшість (74 %) працюють у ЗДО міської місцевості (рис. 1.2.9).

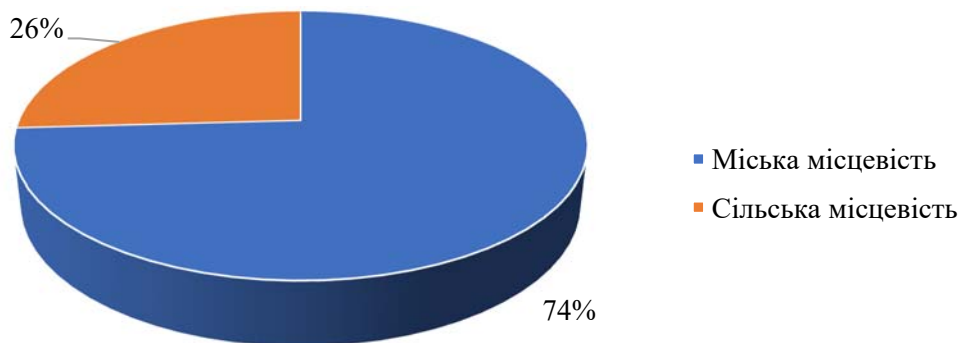

Рис. 1.2.9. Розподіл кількості педагогічних працівників ЗДО за типом місцевості (2019 р.)

Побудовано за даними Державної служби статистики України. URL: <http://www.ukrstat.gov.ua/>.

Від загальної кількості педагогів 135 974 (99 %) мають освітні ступені:

- молодший бакалавр, молодший спеціаліст – 45 352 особи (33,4 %);
- бакалавр, спеціаліст, магістр – 90 622 особи (66,6 %).

1.2.8. Розподіл штатних педагогічних працівників закладів дошкільної освіти за віком (2019 р.)

За даними Держстату майже третина педагогічних працівників ЗДО молодші 35 років, практично кожен десятий – 60-річний або старше (рис. 1.2.10).

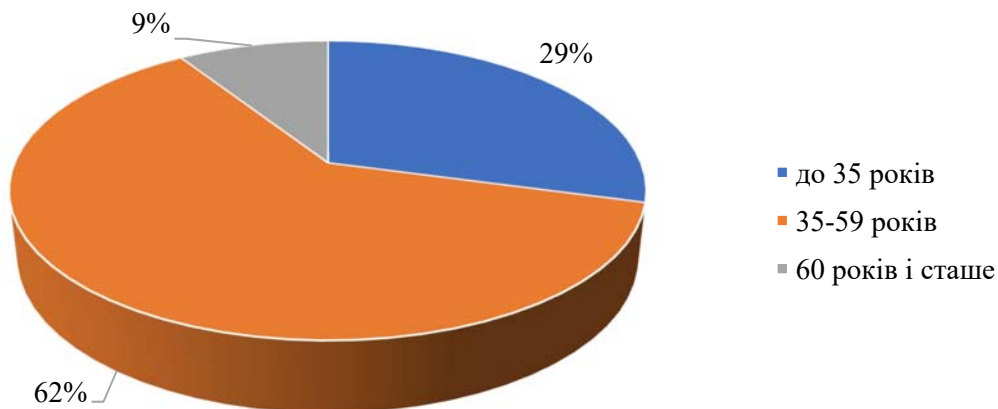

Рис. 1.2.10. Розподіл кількості педагогічних працівників ЗДО за віком (2019 р.)

Побудовано за даними Державної служби статистики України. URL: <http://www.ukrstat.gov.ua/>.

1.2.9. Публічні консультації «Якісна і доступна дошкільна освіта»

У 2019–2020 н. р. Міністерством освіти і науки України започатковано проведення серії публічних консультацій. Мета цієї ініціативи – вивчення потреб ключових стейкхолдерів – вихователів та керівників закладів дошкільної освіти, представників батьківської спільноти, місцевих органів управління освітою та засновників закладів дошкільної освіти, громадських організацій та їх бачення розвитку якості й доступності дошкільної освіти в Україні.

Усі зацікавлені мали змогу долучитися до публічних консультацій за попередньою реєстрацією, доступною на офіційному вебсайті МОН у розділі «Дошкільна освіта», а також у рамках онлайн-опитування.

Ключовими темами серії публічних консультацій «Якісна і доступна дошкільна освіта» було визначено:

- переваги здобуття дошкільної освіти у закладі;
- критерії якості дошкільної освіти;
- організація освітнього процесу в закладі дошкільної освіти;
- побудова ефективної мережі закладів та запровадження альтернативних форм здобуття дошкільної освіти;
- фінансування дошкільної освіти;
- налагодження педагогіки партнерства тощо.

Зокрема було презентовано ключові положення проєкту Концепції розвитку дошкільної освіти, напрацювання законопроєкту «Про дошкільну освіту», а також наріжні тези, що будуть покладені в основу підзаконних актів, зокрема, Положення про заклад дошкільної освіти для подальшого їх обговорення.

Публічні консультації були проведені у 6 містах України. З метою залучення якомога більшого числа учасників зі всієї країни міста для проведення консультацій було обрано з погляду логістичної зручності таким чином, щоб учасникам із сусідніх областей можна було легко дістатися до місця проведення консультацій. Упродовж листопада–грудня 2019 р. консультаційні сесії відбулися у Києві, Харкові, Дніпрі, Одесі, Львові та Тернополі.

Публічні консультації для ефективного залучення цільових груп проходили у двох форматах: офлайн (групові обговорення) та онлайн.

Офлайн формат передбачав проведення безпосередніх зустрічей учасників консультацій з представниками Міністерства освіти і науки України та партнерських організацій.

Програма проведення консультацій включала виступ експертів Міністерства освіти і науки України з питань запланованих новацій у сфері ПО, а також роботу учасників у групах, сформованих відповідно до цільових аудиторій. Кожна група опрацьовувала 5 питань, завчасно сформованих відповідно до компетентностей та інтересів учасників/-ць цих груп. Після завершення роботи в групах учасники презентували свої напрацювання, ідеї, зауваження та пропозиції щодо запропонованих та інших питань.

Онлайн формат у вигляді опитування був доступним тим представникам цільових аудиторій, які не мали можливості відвідати захід. Таким чином, ключові стейкхолдери отримали можливість відповісти на ті ж запитання, над якими працювали учасники офлайн консультацій під час роботи у групах. Інформація про онлайн-опитування в рамках консультацій була у відкритому доступі на сайтах Міністерства освіти і науки, NDI Ukraine, Всеукраїнської ініціативи «Активна Громада» від Інституту «Республіка», а також поширена національними, регіональними та соціальними медіа. Онлайн опитування тривало з 25 листопада до 31 грудня 2019 року.

Загалом, 2921 учасник взяв участь у публічних консультаціях через групові обговорення або онлайн опитування. 505 учасників публічних консультацій долучилися до групових обговорень в обласних центрах. Окрім цього, 2416 батьків вихованців ЗДО, працівників ЗДО, засновників ЗДО та представників місцевих органів управління освітою висловили свою думку в онлайн опитуванні.

Так учасники публічних консультацій змогли особисто взяти участь у формуванні державної політики та безпосередньо вплинути на прийняття рішень у сфері дошкільної освіти, оскільки рішення, напрацьовані під час кожної публічної консультації враховуватимуться під час розроблення проєкту Положення про заклад дошкільної освіти та інших нормативно-правових актів, що регулюють діяльність у сфері дошкільної освіти.

Рис. 1.2.11. Розподіл учасників громадських консультацій за їх форматом, осіб

Побудовано за оперативними даними Міністерства освіти і науки України.

Проведення публічних консультацій «Якісна і доступна дошкільна освіта» стало можливим за сприяння NDI Ukraine та Всеукраїнської ініціативи «Активна Громада» від Інституту «Республіка» та підтримки Уряду Сполученого Королівства Великої Британії та Фонду розвитку ефективного врядування.

Детальний звіт, презентаційні матеріали та відео представлені за посиланням: <https://mon.gov.ua/ua/tag/publicni-konsultaciyi-doshkilna-osvita>, або QR кодом:

Висновки

1. Забезпечення рівного доступу дітей до якісної дошкільної освіти є одним з пріоритетних напрямів діяльності Міністерства освіти і науки України. Першочерговими завданнями у цьому контексті є розбудова ефективної мережі закладів дошкільної освіти, яка спроможна надавати якісні освітні послуги – забезпечувати цілісний розвиток дитини, формування її особистості, розвиток творчих здібностей, сприяння набуттю нею соціального досвіду в сучасному, безпечному, інклюзивному та комфортному освітньому середовищі.

З метою покращення стану влаштування дітей до закладів дошкільної освіти, в рамках виконання прийнятого розпорядження КМУ від 06.12.2017 р.

№ 871-р «Про затвердження плану дій на 2017–2019 рр. поетапного створення додаткових місць у закладах освіти для дітей дошкільного віку» (зі змінами), упродовж 2017–2019 рр. було створено 71 675 додаткових місць для дітей дошкільного віку. Навіть в умовах пандемії у 2020 р. вже створено більше 4 тис. додаткових місць.

Черга в заклади дошкільної освіти скоротилась у порівнянні з 2018 р. на 20,4 %, а в порівнянні з 2014 р. – на 72,1 % і станом на кінець 2019 року становила 26 783 дитини (для порівняння у 2014 р. – 95 900 дітей, у 2018 р. – 33 666 дітей). Простежується тенденція до розвантаження закладів дошкільної освіти. За даними Держстату, на кінець 2019 р. на 100 місцях виховується 105 дітей (у 2018 р. – 108, 2017 р. – 112).

2. Одним із кроків щодо забезпечення доступності дошкільної освіти вбачається розвиток приватного сектору. Унесені зміни до Ліцензійних умов провадження освітньої діяльності, затверджених постановою Кабінету Міністрів України від 30 грудня 2015 р. №1187, спростили процедуру ліцензування закладів дошкільної освіти всіх форм власності та фізичних осіб-підприємців, а отже, стимулюють відкриття та функціонування приватних закладів і створюють додаткові місця для подолання черги до закладів дошкільної освіти.

Зазначене дає змогу закріпити тенденцію до збільшення частки охоплення дітей дошкільною освітою. За даними Держстату впродовж 2018–2019 рр. частка охоплення дошкільною освітою дітей віком 3–5 років зросла з 74,8 до 76,4 % осіб від чисельності населення відповідного віку. За оперативними даними з регіонів на кінець 2019 року відсоток охоплення дітей 5 років складає 96,9 %.

3. Суттєва частка охоплення 5 річних дітей закладами дошкільної освіти дає змогу підвищити ефективність заходів із забезпечення наступності між дошкільною та початковою шкільною освітою. Цьогоріч розпочато роботу над оновленням базового компонента дошкільної освіти, який забезпечуватиме наступність між дошкільною й початковою освітою та визначатиме, що саме повинна вміти дитина по закінченню здобуття дошкільної освіти. Комплексні публічні консультації щодо цього тривали упродовж листопада–грудня 2019 р. в шести містах України: Києві, Дніпрі, Харкові, Одесі, Львові та Тернополі із залученням учасників і учасниць з інших областей України. Всього, участь у консультаціях (офлайн та онлайн) взяли близько 3 тис осіб.

4. Важливим завданням є підвищення якості дошкільної освіти. Для виконання цього завдання здійснюється оновлення змісту дошкільної освіти, упроваджуються сучасні освітні методики та технології, вдосконалюється система підвищення кваліфікації педагогічних працівників ЗДО, створюється система забезпечення якості дошкільної освіти, розробляється нова модель фінансування із запровадженням фінансової автономії закладів дошкільної освіти.

Системні зміни у сфері дошкільної освіти передбачаються у проекті Закону України «Про дошкільну освіту» (нова редакція), розробленому на виконання рішень Уряду. У ньому сформульовано основні вимоги до забезпечення якості дошкільної освіти; окреслено шляхи забезпечення доступності здобуття дошкільної освіти; визначено підстави запровадження фінансової автономії

закладів дошкільної освіти; встановлено процедуру призначення керівників ЗДО за конкурсом; передбачено зменшення тижневого навантаження на педагогічних працівників і збільшення їх відпустки до 56 календарних днів тощо.

5. Подальшими кроками, спрямованими на реформування дошкільної освіти, перспективними завданнями вбачаються наступні:

- ухвалення Закону України «Про дошкільну освіту», базового компоненту дошкільної освіти;
- оновлення системи підвищення кваліфікації педагогічних працівників закладів дошкільної освіти та стимулювання їх мотивації до професійної діяльності;
- проведення оцінювання якості дошкільної освіти за шкалою дослідження ECERS (Early Childhood Environment RatingScale);
- розроблення нормативно-правової бази для функціонування центрів раннього розвитку для дітей від 0 до 2 років у системі дошкільної освіти;
- підвищення соціального статусу педагогічних працівників закладів дошкільної освіти;
- оновлення методик й освітніх технологій у закладах дошкільної освіти;
- розроблення нової моделі фінансування закладів дошкільної освіти, зокрема запровадження їх фінансової автономії;
- створення дієвої системи забезпечення якості дошкільної освіти.

1.3. Повна загальна середня освіта

1.3.1. Прогнозований прийом учнів до перших класів ЗЗСО за типом місцевості та регіонами (2020/2021 н. р.)

Для розрахунку прогнозованої кількості першокласників, які навчатимуться у закладах загальної середньої освіти (ЗЗСО) у 2020/2021 н. р., вихідними даними слугувала статистична інформація Держстату про народжуваність дітей в Україні за 2008–2018 рр. та інформація із статистичної форми звітності 76-РВК «Зведений звіт денних закладів загальної середньої освіти» за 2014/2015–2019/2020 н. рр. в розрізі регіонів¹.

Для визначення прогнозованої кількості учнів першого класу в денних закладах загальної середньої освіти для періоду 2020/2021–2022/2023 н. рр. використано усереднене співвідношення кількості учнів першого класу в 2014/2015–2019/2020 н. рр. до відповідної кількості народжених дітей у 2008–2013 рр. у цілому по Україні та в розрізі областей.

Найбільша прогнозована кількість учнів у міській місцевості спостерігається у Дніпропетровській та Харківській областях, а також у місті

¹ Дані про народжуваність дітей для періоду, починаючи з 2008 року, не враховують кількість народжених дітей на тимчасово окупованих територіях Автономної Республіки Крим та м. Севастополі, а також Донецької та Луганської областей.

Києві. У сільській місцевості найбільша прогнозована кількість учнів передбачається у Львівській та Закарпатській областях (рис. 1.3.1).

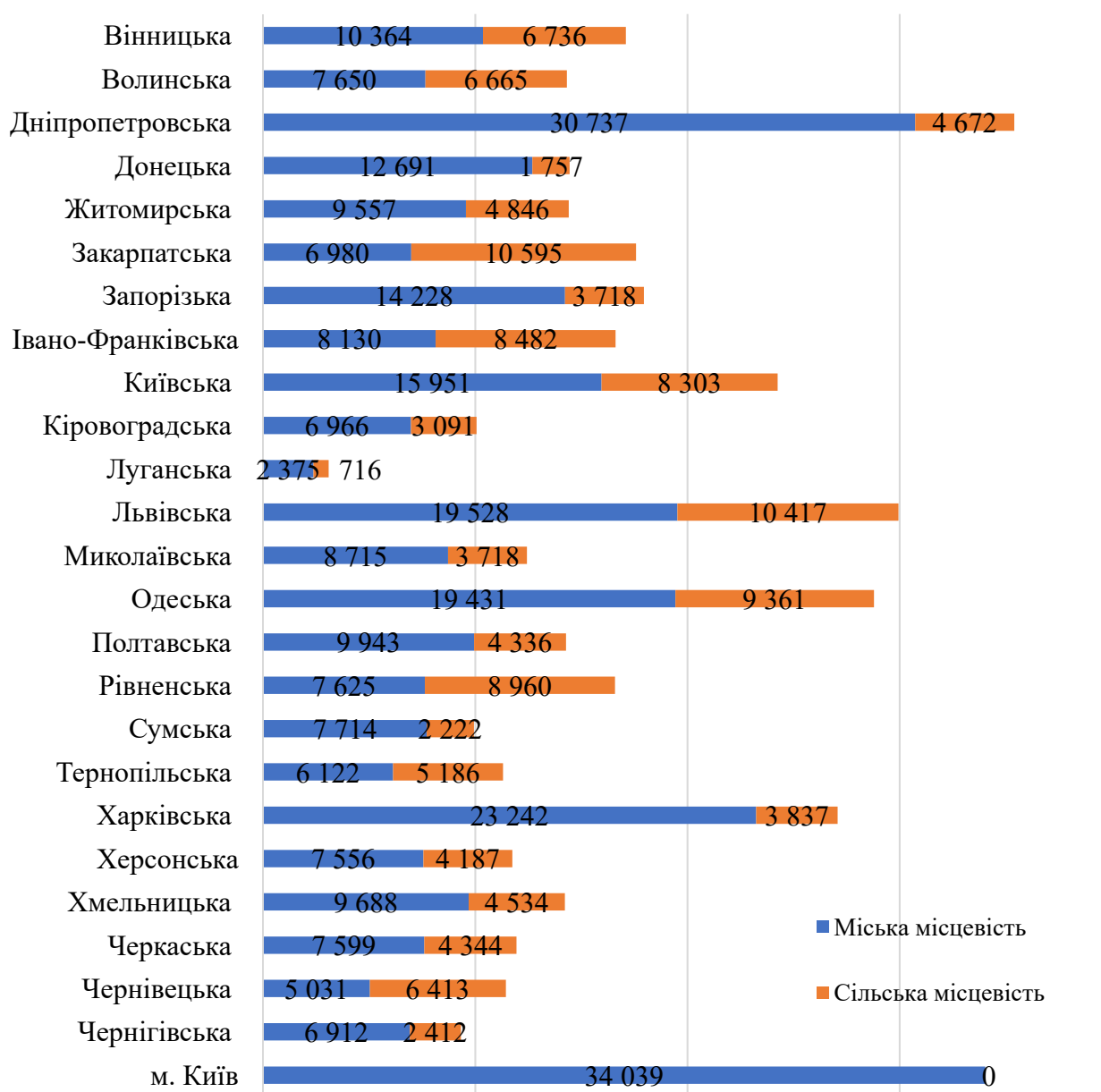

Рис. 1.3.1. Прогнозований прийом учнів до перших класів ЗЗСО (без спеціальних шкіл) за типом місцевості у розрізі регіонів у 2020/2021 н. р., осіб

Побудовано за даними Державної служби статистики України. URL: <http://www.ukrstat.gov.ua/>.

1.3.2. Динаміка кількості учнів 1 класу 2014/2015–2022/2023 н. рр., з урахуванням прогнозованих показників за регіонами

Аналізуючи динаміку кількості учнів 1 класу впродовж 2014/2015–2022/2023 н. рр. (період 2020/2021–2022/2023 н. рр. – прогноз), можна прослідкувати поступове збільшення кількості учнів упродовж періоду з 2014/2015 н. р. до 2018/2019 н. р. Починаючи з 2019/2020 н. р., буде спостерігатися тенденція щодо зменшення кількості першокласників (в 2022/2023 н. р. на 14,8 % порівняно з 2018/2019 н. р.) (рис. 1.3.2).

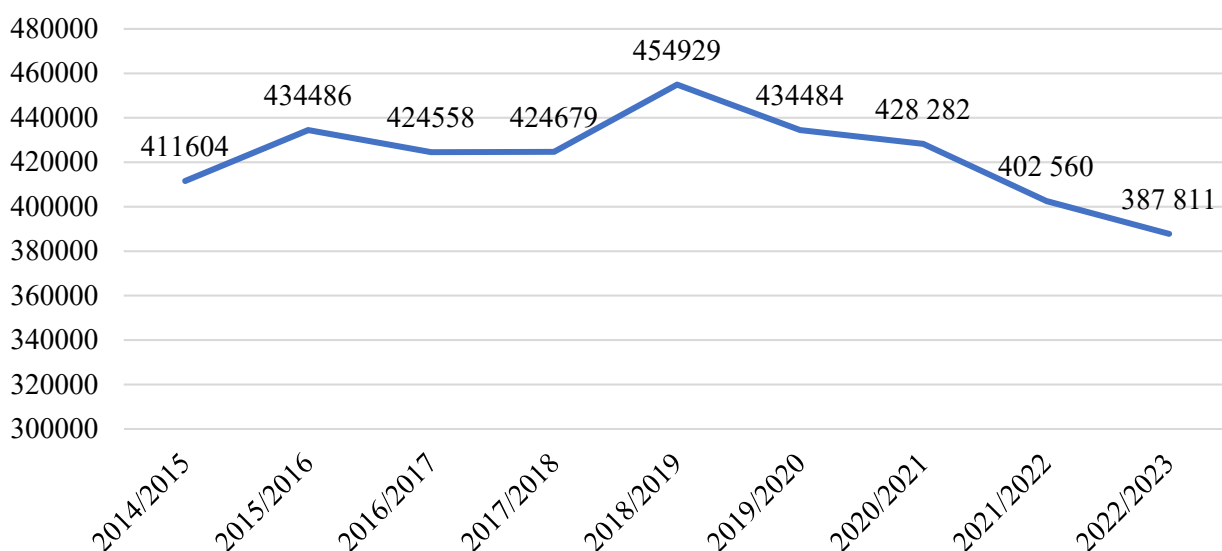

Рис. 1.3.2. Динаміка кількості учнів 1 класу денних ЗЗСО (без учнів спеціальних ЗЗСО та учнів спеціальних класів, організованих при денних ЗЗСО) (2014/2015–2022/2023 н. рр.), з урахуванням прогнозних показників, осіб

Побудовано за даними Державної служби статистики України. URL: <http://www.ukrstat.gov.ua/>.

1.3.3. Динаміка кількості ЗЗСО за регіонами (2014–2020 рр.)

Останні шість років відбувається оптимізація мережі закладів загальної середньої освіти. Кількість ЗЗСО і денної, і вечірньої форми навчання поступово зменшується: ЗЗСО денної форми навчання – на 13,5 %, ЗЗСО вечірньої форми навчання – на 39,3 % (рис. 1.3.3).

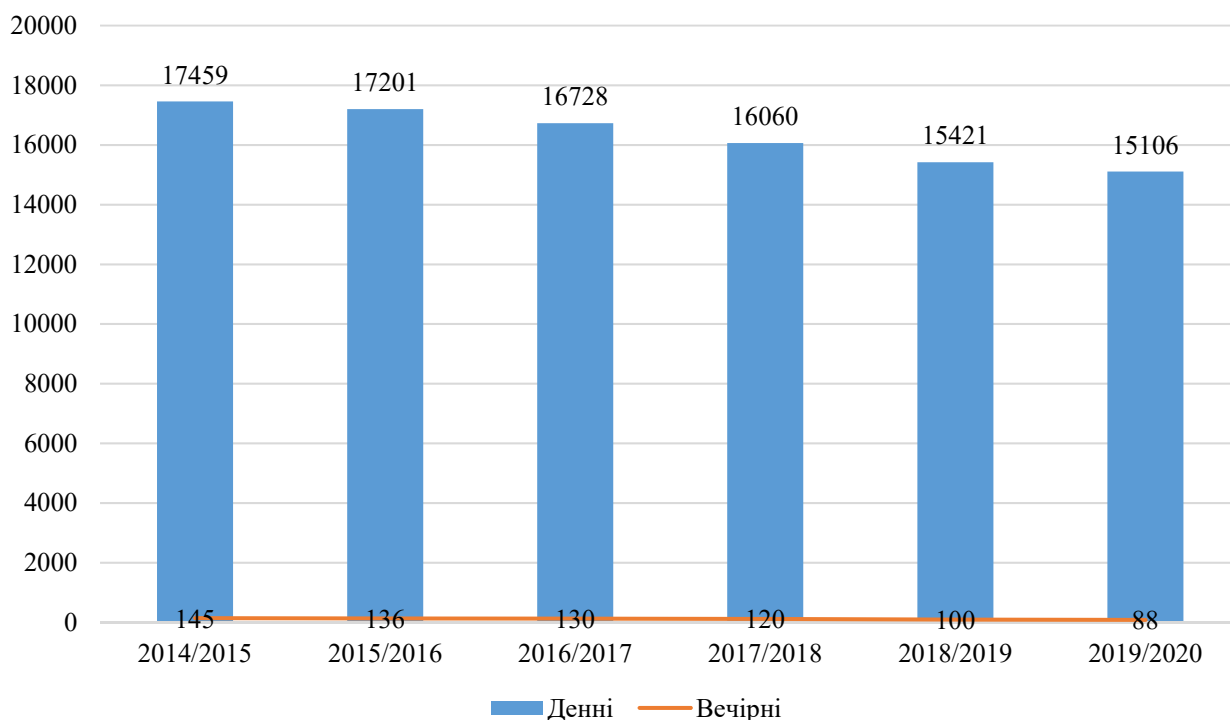

Рис. 1.3.3. Динаміка кількості ЗЗСО (денних і вечірніх) за 2014–2020 рр., одиниць

Побудовано за даними Державної служби статистики України. URL: <http://www.ukrstat.gov.ua/>.

Зменшення кількості ЗЗСО спостерігається в усіх регіонах України загалом на 13,7 %, крім м. Києва, де кількість ЗЗСО збільшилася на 6,3 % (табл. 1.3.1).

Таблиця 1.3.1

Динаміка кількості ЗЗСО за 2014–2020 рр. за регіонами

Регіон	Кількість ЗЗСО за роками навчання, <i>одиниць</i>						Динаміка за шість років, %
	2014/2015	2015/2016	2016/2017	2017/2018	2018/2019	2019/2020	
Вінницька	891	882	872	860	795	772	-13,4
Волинська	770	750	705	653	626	611	-20,6
Дніпропетровська	998	987	952	922	894	869	-12,9
Донецька	552	556	553	542	518	512	-7,2
Житомирська	794	754	740	706	661	632	-20,4
Закарпатська	668	667	665	666	663	664	-0,6
Запорізька	603	595	577	563	553	534	-11,4
Івано-Франківська	735	731	718	710	700	685	-6,8
Київська	738	738	711	705	700	696	-5,7
Кіровоградська	540	531	456	346	323	318	-41,1
Луганська	315	307	299	292	279	275	-12,7
Львівська	1392	1379	1359	1259	1205	1193	-14,3
Миколаївська	548	546	534	518	494	479	-12,6
Одеська	875	869	855	844	800	794	-9,3
Полтавська	702	688	669	638	615	602	-14,2
Рівненська	676	673	655	637	605	587	-13,2
Сумська	531	524	507	470	437	416	-21,7
Тернопільська	847	835	826	760	724	699	-17,5
Харківська	830	812	784	765	741	735	-11,4
Херсонська	474	465	451	436	423	415	-12,4
Хмельницька	796	778	752	727	680	648	-18,6
Черкаська	642	629	621	605	577	556	-13,4
Чернівецька	435	431	427	421	405	402	-7,6
Чернігівська	612	589	557	531	507	486	-20,6
м. Київ	495	485	483	484	496	526	+6,3
Усього денних	17459	17201	16728	16060	15421	15106	-13,5
Вечірні	145	136	130	120	100	88	-39,3
Разом	17604	17337	16858	16180	15521	15194	-13,7

Складено за даними Державної служби статистики України. URL: <http://www.ukrstat.gov.ua/>.

1.3.4. Кількість ЗЗСО за типом місцевості та регіонами (2019/2020 н. р.)

Найбільше ЗЗСО у сільській місцевості розташовано у Волинській та Тернопільській областях (82,0 % і 81,4 % відповідно), тоді як у Дніпропетровській та Донецькій – найменше (35,6 % і 36,3 % відповідно) (рис. 1.3.4).

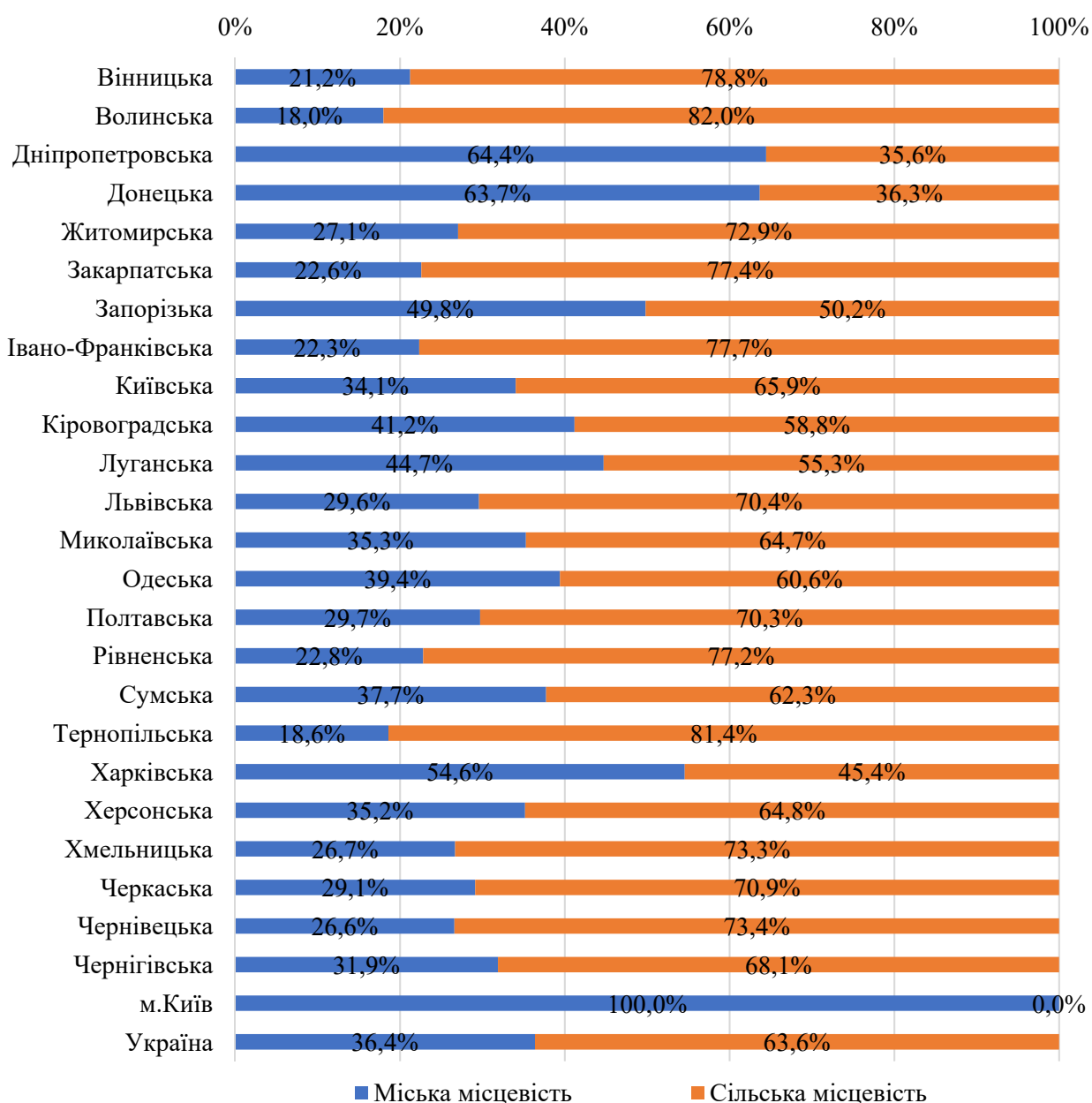

Рис. 1.3.4. Розподіл ЗЗСО (без вечірніх шкіл) за типом місцевості у розрізі регіонів у 2019/2020 н. р.

Побудовано за даними Державної служби статистики України. URL: <http://www.ukrstat.gov.ua/>.

1.3.5. Динаміка кількості учнів в ЗЗСО за регіонами (2014–2020 рр.)

Фіксується позитивна динаміка щодо загальної кількості учнів, які отримують освіту в ЗЗСО із денною формою навчання. За шість останніх років кількість учнів збільшилася на 10,7 %. Натомість зменшилася на 41,3 % кількість учнів, які навчаються у вечірніх школах, (рис. 1.3.5). Це пов'язано, у першу чергу, із тим, що Законом України «Про освіту» не передбачено такого типу закладу загальної середньої освіти як вечірня школа. Однак, закріплено право здобувачів освіти здобувати освіту у різних її формах, зокрема вечірньою, а також поєднувати їх.

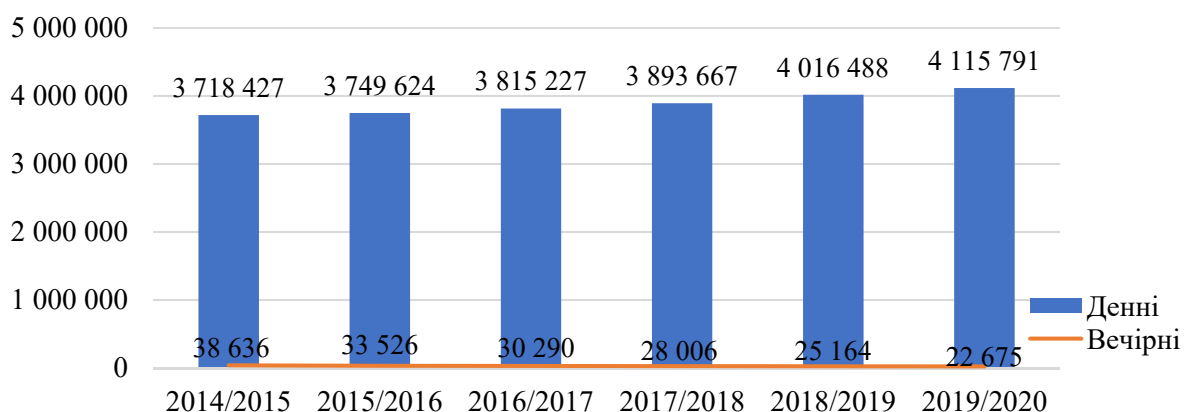

Рис. 1.3.5. Динаміка кількості учнів у ЗЗСО (денних і вечірніх) за 2014–2020 рр., осіб

Побудовано за даними Державної служби статистики України. URL: <http://www.ukrstat.gov.ua/>.

У регіональному розрізі варто відмітити Луганську область, у якій спостерігається зменшення кількості учнів, які отримують загальну середню освіту. У Київській області протягом останніх шести років відбувся найбільший приріст учнів у ЗЗСО (24,9 %), у Тернопільській області – найменший (3,7 %) (табл. 1.3.2).

Таблиця 1.3.2

Динаміка кількості учнів у ЗЗСО за 2014–2020 рр. за регіонами

Регіон	Кількість учнів за роками навчання, осіб						Динаміка за шість років, %
	2014/2015	2015/2016	2016/2017	2017/2018	2018/2019	2019/2020	
Вінницька	152 137	152 940	154 773	157 190	161 602	164 745	+8,3
Волинська	124 865	127 575	130 023	132 917	137 426	140 363	+12,4
Дніпропетровська	299 101	304 860	311 044	318 336	327 427	334 701	+11,9
Донецька	157 652	148 984	151 880	156 011	161 695	166 353	+5,5
Житомирська	128 098	128 516	129 769	131 193	134 512	137 125	+7,0
Закарпатська	153 929	156 095	158 173	159 693	163 972	167 212	+8,6
Запорізька	157 102	157 057	159 230	161 616	166 229	169 284	+7,8
Івано-Франківська	145 772	147 145	148 593	150 399	154 296	157 783	+8,2
Київська	177 565	184 305	191 186	199 202	210 852	221 847	+24,9
Кіровоградська	90 019	90 511	91 317	92 374	94 774	95 874	+6,5
Луганська	58 311	51 338	52 145	52 967	54 287	55 003	-5,7
Львівська	254 747	259 066	263 203	268 203	275 824	282 291	+10,4
Миколаївська	107 934	108 686	109 974	111 996	115 067	117 237	+8,6
Одеська	236 597	240 247	245 896	252 689	262 815	269 823	+14,0
Полтавська	126 546	127 048	128 295	130 342	133 029	135 620	+7,2
Рівненська	144 369	146 631	149 609	152 953	158 455	162 596	+12,6
Сумська	92 442	92 399	92 795	93 707	95 687	97 178	+5,1
Тернопільська	106 689	105 596	106 064	107 015	109 137	110 593	+3,7
Харківська	224 775	226 939	231 455	237 157	244 290	251 662	+12,0
Херсонська	104 949	104 445	105 342	106 892	109 670	111 865	+6,6
Хмельницька	126 894	127 535	128 652	130 635	133 786	136 420	+7,5
Черкаська	109 354	109 735	110 607	112 215	114 535	116 053	+6,1
Чернівецька	96 829	97 433	98 435	99 964	103 148	105 483	+8,9
Чернігівська	90 882	91 494	92 362	93 427	95 143	96 577	+6,3
м. Київ	250 869	263 044	274 405	284 574	298 830	312 103	+24,4
Усього денних	3 718 427	3 749 624	3 815 227	3 893 667	4 016 488	4 115 791	+10,7
Вечірні	38 636	33 526	30 290	28 006	25 164	22 675	-41,3
Разом	3 757 063	3 783 150	3 845 517	3 921 673	4 041 652	4 138 466	+10,2

Складено за даними Державної служби статистики України. URL: <http://www.ukrstat.gov.ua/>.

1.3.6. Кількість учнів в ЗЗСО за типом місцевості та регіонами (2019/2020 н. р.)

Найбільша кількість учнів денних ЗЗСО у міській місцевості спостерігається у Дніпропетровській області та у місті Києві, у сільській – у Закарпатській та Львівській областях. Найменша кількість учнів у містах спостерігається у Чернівецькій області, у селах – у Сумській області (без урахування Донецької і Луганської областей) (рис. 1.3.6).

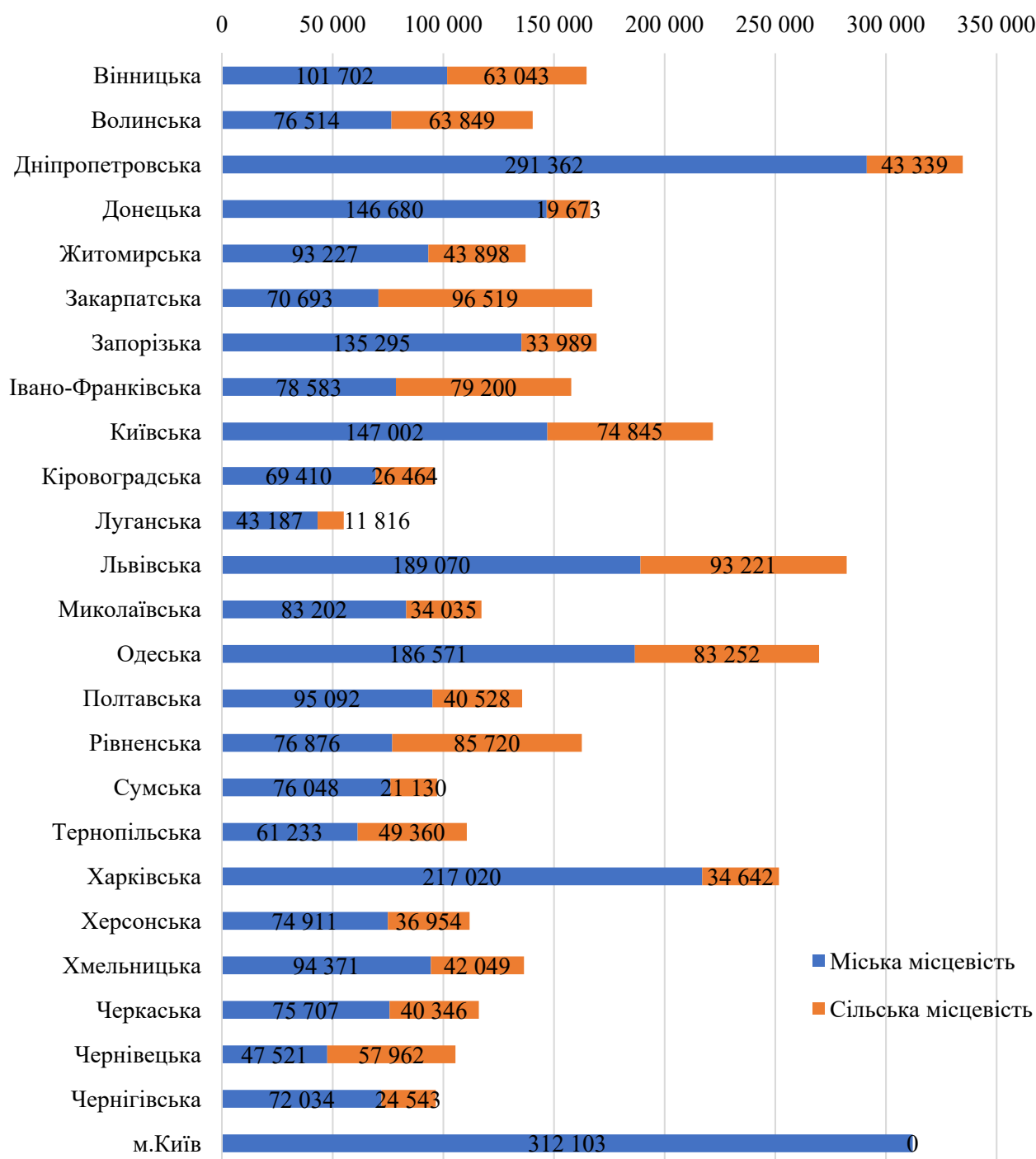

Рис. 1.3.6. Розподіл кількості учнів ЗЗСО (без вечірніх шкіл) за типом місцевості у розрізі регіонів у 2019/2020 н. р., осіб

Побудовано за даними Державної служби статистики України. URL: <http://www.ukrstat.gov.ua/>.

1.3.7. Динаміка середньої наповнюваності ЗЗСО (усього, місто/село) (2014/2015–2019/2020 н. рр.)

Загалом по Україні у період 2014/2015–2019/2020 н. рр. є незмінною тенденція до збільшення наповнюваності ЗЗСО. Особливо помітно збільшення наповнюваності міських ЗЗСО (у 2019/2020 н. р. майже на 14 учнів більше за попередній навчальний рік), хоча впродовж 2014/2015–2015/2016 н. рр. наповнюваність сільських ЗЗСО залишалася практично незмінною (рис. 1.3.7). Починаючи з 2016/2017 н. р., завдяки оптимізації мережі закладів освіти, спостерігається поступове зростання наповнюваності ЗЗСО і в сільській місцевості. Це сприяє підвищенню якості освіти.

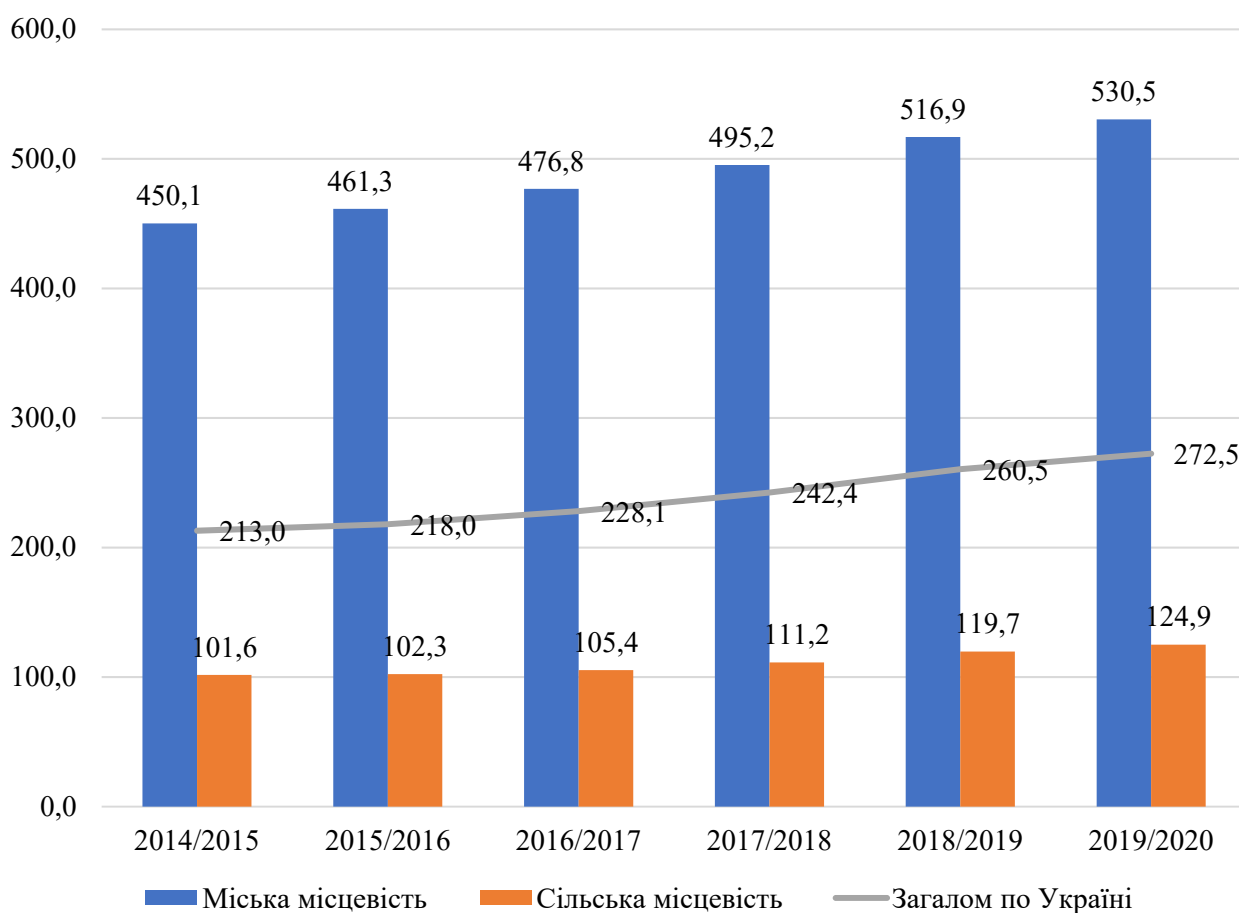

Рис. 1.3.7. Динаміка середньої наповнюваності денних ЗЗСО (2014/2015–2019/2020 н. рр.), осіб

Побудовано за даними Державної служби статистики України. URL: <http://www.ukrstat.gov.ua/>.

1.3.8. Мапа (за регіональним розподілом) кількості учнів на один ЗЗСО (2019/2020 н. р.)

Загалом по Україні середня наповнюваність ЗЗСО становить 271 учень на один заклад загальної середньої освіти. Найбільша наповнюваність шкіл спостерігається у місті Києві – у середньому 588 учнів, та у Дніпропетровській

області (383). Показник «середня наповнюваність шкіл» від 284 до 349 учнів на один ЗЗСО характерний для Одеської (339 учнів), Харківської (343 учні), Донецької (325 учнів), Київської (318 учнів), Запорізької (317 учнів) та Кіровоградської (300 учнів) областей. Середня наповнюваність закладів до 217 учнів спостерігається у Тернопільській (159 учнів), Чернігівській (199 учнів), Луганській (200 учнів), Хмельницькій (211 учнів), Черкаській (209 учнів), Житомирській (216 учнів), Вінницькій (214 учнів) областях (рис. 1.3.8).

Рис. 1.3.8. Мапа (за регіональним розподілом) кількості учнів на один ЗЗСО (2019/2020 н. р.), осіб

Побудовано за даними Державної служби статистики України. URL: <http://www.ukrstat.gov.ua>.

1.3.9. Мапа (за регіональним розподілом) кількості учнів на одного вчителя ЗЗСО (2019/2020 н. р.)

У середньому по Україні один учитель навчає 9 учнів. У регіональному розрізі найбільше учнів на одного вчителя зафіксовано у Дніпропетровській області й місті Києві (по 12 учнів), найменше – у Тернопільській та Івано-Франківській (по 7 учнів) областях. Також більше ніж у середньому по Україні на одного вчителя припадає в Херсонській, Запорізькій, Миколаївській, Київській, Одеській, Донецькій та Харківській областях (рис. 1.3.9).

Рис. 1.3.9. Мапа (за регіональним розподілом) кількості учнів на учителя в одному ЗЗСО (2019/2020 н. р.), осіб

Побудовано за даними Державної служби статистики України. URL: <http://www.ukrstat.gov.ua>.

1.3.10. Мапа (за регіональним розподілом) кількості учителів на один ЗЗСО (2019/2020 н. р.)

У середньому по Україні в одному закладі загальної середньої освіти викладає 29 учителів. Майже у півтора рази цей показник більше в місті Києві і становить у середньому 47 учителів на один ЗЗСО. Також вище ніж середній по Україні показник «кількість учителів на один заклад ЗСО» виявлено в таких областях: Київській, Чернівецькій, Харківській та Одеській (по 30 учителів); Івано-Франківській (31), Запорізькій (32), Дніпропетровській (32) та Рівненській (33). Найменший цей показник у Луганській та Тернопільській областях (по 23 учителя), а також у Миколаївській (24 учителя) області. Нижче ніж середній по Україні такий показник зафіксовано у десяти областях, а саме: у Хмельницькій, Полтавській, Черкаській та Чернігівській (по 25 учителів); у Вінницькій та Сумській (по 26 учителів), у Житомирській та Херсонській (по 27 учителів) (рис. 1.3.10.).

Рис. 1.3.10. Мапа (за регіональним розподілом) кількості учителів на один ЗЗСО (2019/2020 н. р.), осіб

Побудовано за даними Державної служби статистики України. URL: <http://www.ukrstat.gov.ua>.

1.3.11. Заходи із розвитку STEM-освіти

Міжнародне порівняльне дослідження якості освіти PISA-2018 виявило, що лише 36,0 % 15-річних учнів досягли базового рівня математичної грамотності та 26,4 % – природничо-математичної.

Результати дослідження підтвердили необхідність посилення уваги до розвитку у здобувачів повної загальної середньої освіти математичної компетентності та компетентності у галузі природничих наук.

Відтак, з метою створення можливостей для рівного доступу українських школярів до сучасної та якісної математичної освіти, формування у них належного рівня математичної компетентності, ураховуючи результати міжнародного дослідження якості освіти PISA щодо математичної компетентності здобувачів базової середньої освіти в Україні Указом Президента України № 31/2020 було оголошено 2020/2021 навчальний рік Роком математичної освіти.

Водночас, окрема увага державної політики в сфері повної загальної середньої освіти належить розвитку STEM-освіти (наука, технології, інженерія і математика). 27 листопада 2019 року у Комітеті Верховної Ради України з питань освіти, науки та інновацій відбулись слухання на тему «Стан і перспективи розвитку природничо-математичної освіти в системі загальної середньої освіти в

Україні», учасники яких відзначили актуальність розвитку природничо-математичного напрямку в системі шкільної освіти, оскільки від якості викладання природничо-математичних дисциплін, рівня підготовки учнів в галузі природничих наук, математики та фізики суттєво залежить науковий, технічний, технологічний, економічний і оборонний потенціал держави.

На виконання Указу Президента України від 08.11.2019 р. № 837/2019 «Про невідкладні заходи з проведення реформ та зміцнення держави» розпорядженням КМУ від 5 серпня 2020 р. № 960-р схвалено Концепцію розвитку природничо-математичної освіти (STEM-освіти), реалізація якої передбачена на період до 2027 р.

Основною метою цієї Концепції є сприяння розвитку природничо-математичної освіти (STEM-освіти) як основи конкурентоспроможності та економічного зростання нашої держави, формування новітніх компетентностей громадян, підготовки фахівців нової генерації, здатних до засвоєння знань і розроблення та використання новітніх технологій.

Концепція спрямована на модернізацію природничо-математичної освіти (STEM-освіти), широкомасштабне її впровадження у всіх складниках та на рівнях освіти; встановлення партнерства з роботодавцями та науковими установами для залучення їх до розвитку природничо-математичної освіти (STEM-освіти).

Метою розвитку природничо-математичної освіти (STEM-освіти) є комплексне поширення інноваційних методик викладання та об'єднання зусиль учасників освітнього процесу і соціальних партнерів у формуванні необхідних компетентностей здобувачів освіти, які дадуть можливість знайти підходи до розв'язання проблем суспільства, поєднавши природничі науки, технології, інженерію та математику.

Однак поряд із висококваліфікованими педагогічними, науково-педагогічними та науковими кадрами, розвиток STEM-освіти потребує сучасного технологічного обладнання.

Наказом МОН від 29 квітня 2020 р. № 574, зареєстрованим у Міністерстві юстиції України 7 травня 2020 р. за № 410/34693, було затверджено Типовий перелік засобів навчання та обладнання для навчальних кабінетів і STEM-лабораторій, що включає, зокрема, мультимедійне обладнання, інтерактивний контент до нього, 3D принтери, 3D сканери, 3D ручки, верстати з числовим програмним управлінням, навчальні роботи, окуляри (шоломи) віртуальної реальності тощо.

Водночас, понад 800 млн грн з державного бюджету цього року отримають заклади освіти, що забезпечують здобуття повної загальної середньої освіти, для оснащення навчальних кабінетів і STEM-лабораторій.

Розпорядженням КМУ від 27.11.2019 р. № 1109-р було перерозподілено залишки освітньої субвенції 2019 р. з державного бюджету місцевим бюджетам та відповідно збільшено обсяг видатків на оснащення закладів освіти для навчальних кабінетів та STEM-лабораторій.

Механізм використання цих коштів було визначено Порядком та умовами погодження Міністерством освіти і науки України пропозицій обласних, Київської міської держадміністрацій щодо використання освітньої субвенції на

оснащення закладів загальної середньої освіти обладнанням для навчальних кабінетів і STEM-лабораторіями у 2020 р., затвердженими наказом МОН від 10 квітня 2020 р. № 497, зареєстрованим у Міністерстві юстиції України 28 квітня 2020 р. за № 384/34667.

Так, обласні, Київська міська державні адміністрації упродовж місяця від дня набрання чинності зазначеного наказу надсилали до МОН листи з пропозиціями, сформованими за поданням органів управління у сфері освіти, розміщеними за пріоритетністю.

Для розгляду пропозицій у Міністерстві освіти і науки України було утворено відповідну Комісію. Станом на 25 липня 2020 р. Комісією було погоджено пропозиції Кіровоградської, Сумської, Рівненської та Черкаської областей.

Передбачено, що після погодження пропозицій Комісією обласні, Київська міська держадміністрації мають здійснити придбання обладнання для навчальних кабінетів і STEM-лабораторій шляхом централізованої закупівлі та забезпечити постачання зазначеного обладнання і STEM-лабораторій до закладів освіти.

Отже, відповідаючи на глобальні виклики цифрової революції та ключові наукові і технологічні тенденції, одним з пріоритетних напрямів розвитку усіх країн світу визначено STEM-освіту (наука, технології, інженерія і математика). У всьому світі зараз велику увагу приділяють вивченню математики та інженерії. Так, відповідність змісту навчання суспільно-економічним запитам держави має бути основою нової філософії природничо-математичної освіти в системі повної загальної середньої освіти в Україні.

STEM-освіта спрямована на розвиток особистості через формування компетентностей, природничо-наукової картини світу, світоглядних позицій і життєвих цінностей з використанням трансдисциплінарного підходу до навчання, що базується на практичному застосуванні наукових, математичних, технічних та інженерних знань і вмінь для розв'язання практичних проблем для подальшого використання їх у професійній діяльності.

Використання провідного принципу STEM-освіти – інтеграції дозволяє здійснювати модернізацію методологічних засад, змісту, обсягу навчального матеріалу предметів природничо-математичного циклу, технологізацію процесу навчання та сформувати:

- навички розв'язання складних (комплексних) практичних проблем, критичного мислення, креативних якостей та когнітивної гнучкості, організаційних та комунікаційних здібностей, вміння оцінювати проблеми та приймати рішення, готовності до свідомого вибору та оволодіння майбутньою професією, фінансової грамотності, цілісного наукового світогляду, ціннісних орієнтирів, загальнокультурної, технологічної, комунікативної і соціальної компетентностей, математичної та природничої грамотності;

- всебічний розвиток особистості шляхом виявлення її нахилів і здібностей;

- навички оволодіння засобами пізнавальної, дослідної та практичної діяльності;

- виховання особистості, яка прагне до здобуття освіти упродовж життя, формування умінь практичного і творчого застосування здобутих знань.

Розвиток STEM-освіти забезпечується на таких рівнях:

- початковому – дошкільна, позашкільна, початкова освіта. Основне завдання – стимулювання допитливості та підтримка інтересу до навчання і пошуку знань, мотивація до самостійних досліджень, створення простих приладів, конструкцій, науково-технічна творчість;
- базовому – базова середня, позашкільна освіта. Основне завдання – формування стійкого інтересу до природничо-математичних предметів, оволодіння технологічною грамотністю та навичками розв’язання проблем, залучення до дослідництва, винахідництва, проектної діяльності, що дасть змогу збільшити частку тих, хто прагне обрати науково-технічні, інженерні професії;
- профільному – профільна середня, позашкільна, професійна (професійно-технічна) освіта. Основне завдання – поглиблене оволодіння системою знань і умінь з природничо-математичної освіти (STEM-освіти), методами наукових досліджень, реалізація інноваційних проєктів;
- вищій/професійній – вища освіта. Основне завдання – становлення фахівців різних науково-технічних, інженерних професій на базі закладів вищої освіти, а також підвищення професійної майстерності педагогічних працівників із впровадження нових методик викладання, відповідних курсів та реалізації інноваційних проєктів.

STEM-освіта запроваджується в умовах інтеграції усіх видів освіти: формальної, неформальної, інформальної – на базі онлайн-платформ, медіапродуктів, STEM-центрів/лабораторій, віртуальних STEM-центрів, через нестандартні методичні прийоми: STEM-екскурсії, інтерактивні квести, конкурси/змагання інтернет речей і робототехніки, STEM-фестивалі мейкерів та винахідників, наукові пікніки, хакатони тощо.

Підтримці розвитку STEM-освіти сприяє діяльність Всеукраїнського науково-методичного віртуального STEM-центру (наказ МОН від 17 травня 2017 р. № 708 «Про проведення дослідно-експериментальної роботи всеукраїнського рівня за темою: «Науково-методичні засади створення та функціонування Всеукраїнського науково-методичного віртуального STEM-центру (ВНМВ STEM-центр)» на 2017–2021 роки»), що пропонує дистанційну й очну фахову методичну і технологічну допомогу в організації STEM-навчання учнівській молоді (більше 150 000 відвідувань щомісяця).

Якість запровадження STEM-орієнтованого навчання визначається компетентністю та рівнем професійної діяльності педагогічних і науково-педагогічних працівників і тим, наскільки вони ефективно використовують новітні технології, інноваційні засоби та практики міждисциплінарного навчання з акцентом на розвиток дослідницьких компетенцій.

Дієвим, доступним, безкоштовним рішенням щодо підвищення кваліфікації для багатьох педагогічних працівників стало навчання на дистанційних сесіях освітнього проєкту «STEM-школа» (наказ ДНУ «Інститут модернізації змісту освіти» від 14.08.2019 № 68 «Про організацію та проведення STEM-школи – 2020»), який з 2017 року реалізовує ДНУ «Інститут модернізації змісту освіти». У 2019/20 навчальному році у STEM-школі кваліфікацію підвищили 7 510 педагогічних та науково-педагогічних працівників.

Розвитку фахової майстерності сприяє участь педагогічних працівників протягом року в різнопланових заходах міжнародного, всеукраїнського, регіонального рівнів: науково-практичні конференції, семінари, вебінари, хакатони, конкурси, «Інженерний тиждень», Всеукраїнський фестиваль «STEM-весна», «STEM-тиждень», «Марафон STEM-уроків» тощо.

З метою вивчення стану розвитку STEM-освіти в Україні ДНУ «Інститут модернізації змісту освіти» проведено дослідження «Стан розвитку STEM-освіти в Україні» (наказ ДНУ «Інститут модернізації змісту освіти» від 12.02.2019 № 13 «Про організацію та проведення дослідження «Стан розвитку STEM-освіти в Україні»).

У дослідженні взяли участь: методисти міських/районних методичних центрів, керівники закладів середньої освіти, вчителі з навчальних предметів: інформатика, математика, фізика, біологія, хімія, технології. Аналіз відповідей респондентів дав можливість виявити у яких напрямках досягнуті результати щодо запровадження STEM-освіти в регіоні/місті/районі. А саме, найбільше в нормативно-правовому забезпеченні освітнього процесу (28 % респондентів), обміну досвідом в освітянській спільноті (22,5 %), наданні методичної допомоги (18,5 %), відкритті STEM-центрів / лабораторій (13,4 %).

Для ефективного розвитку напрямів STEM-освіти першочерговим завданням є: розробка науково-методичного забезпечення та упровадження сучасних засобів навчання; підготовка та підвищення кваліфікації науково-педагогічних працівників; розширення мережі регіональних STEM-центрів/лабораторій; проведення науково-прикладних досліджень; аналіз процесу розбудови та динаміки розвитку STEM-освіти, виявлення проблем та прогнозування подальших тенденцій впровадження напрямів STEM-освіти.

1.3.12. Публічні консультації «Реформа НУШ: новий стандарт для базової освіти»

У рамках серії публічних консультацій «Реформа НУШ: новий Стандарт для базової середньої освіти» МОН консультувалося з питань імплементації Державного стандарту базової середньої освіти із спільнотами педагогів, науковців та освітніх управлінців, громадських організацій, учнів та батьків.

Долучитися до консультацій у формі публічних обговорень могли всі зацікавлені особи за попередньою реєстрацією на офіційному вебсайті МОН.

У зв'язку із карантинними обмеженнями, спричиненими необхідністю запобігання поширенню на території України гострої респіраторної хвороби COVID-19, спричиненої коронавірусом SARS-CoV-2, публічні консультації відбувались у форматі онлайн-модерованої дискусії на платформі Zoom із трансляцією на сторінці МОН у Facebook, а також шляхом онлайн-опитування.

Під час таких зустрічей учасникам було представлено ключові положення проєкту Державного стандарту базової середньої освіти та проєкту Дорожньої карти щодо його імплементації, а також напрацювання, що будуть покладені в основу типової освітньої програми для 5–9-х класів. Обговорення цих документів відбувалося в окремих віртуальних кімнатах і включало такі напрямки:

- дорожня карта імплементації Державного стандарту базової середньої освіти;
- варіативна структура типової освітньої програми та типових навчальних планів;
- шляхи реалізації освітніх галузей через навчальні предмети та інтегровані курси;
- готовність закладів освіти до організації освітнього процесу за власними освітніми програмами;
- готовність учителів до конструювання і реалізації власних програм;
- ставлення освітянської спільноти до інтеграції знань та реалізації інтегрованих курсів у освітньому процесі.
- створення проєкту Типової освітньої програми базової середньої освіти спільно з учасниками зустрічей.

Відповідно до теми та мети публічних консультацій було визначено цільові аудиторії, які були сформовані в умовні групи:

Керівники:

- керівники закладів загальної середньої освіти;
- заступники керівників закладів загальної середньої освіти.

Учителі:

- учителі 5–9-х класів із різних освітніх галузей (навчальних предметів);
- представники інститутів підвищення кваліфікації педагогічних працівників;
- провайдери освітніх послуг.

Науковці:

- представники наукових інституцій;
- науково-педагогічні працівники;
- освітні експерти та авторські колективи.

Громадська група:

- батьки;
- громадські організації.

Публічні консультації, організовані МОН та Українським інститутом розвитку освіти за сприяння NDI Ukraine та Всеукраїнської ініціативи «Активна Громада» від Інституту «Республіка» та підтримки Уряду Сполученого Королівства Великої Британії та Фонду розвитку ефективного врядування, тривали упродовж червня 2020 року за графіком:

- 2 червня 2020 р. – м. Київ;
- 4 червня 2020 р. – Київська, Житомирська, Чернігівська, Сумська, Рівненська області;
- 9 червня 2020 р. – Кіровоградська, Черкаська, Вінницька, Полтавська, Хмельницька області;
- 11 червня 2020 р. – Одеська, Миколаївська, Херсонська, Запорізька області;
- 16 червня 2020 р. – Луганська, Донецька, Харківська, Дніпропетровська області;

– 18 червня 2020 р. – Закарпатська, Львівська, Івано-Франківська, Волинська, Чернівецька, Тернопільська області.

У серії публічних консультацій на платформі Zoom учасниці та учасники запрошувались відповідно до попередньо встановлених квот. До групового обговорення було запрошено 701 учасницю та учасника із 1068 зареєстрованих.

В онлайн опитуванні взяли участь 485 учасниць та учасників. Також 61 учасниця та учасник долучилися до опитування щодо варіантів типових навчальних планів.

Наразі триває опрацювання масиву даних, отриманих під час серії публічних консультацій, та формування відповідного звіту, що в подальшому буде розміщено на офіційному вебсайті МОН.

Із детальною інформацією, презентаційними матеріалами та відео можна ознайомитись за посиланням: <https://mon.gov.ua/ua/osvita/zagalna-serednya-osvita/publichni-konsultaciyi-reforma-nush-novij-standart-dlya-bazovoyi-osviti>, або QR кодом:

1.3.13. Динаміка формування мережі опорних закладів освіти (2016–2020 рр.) за регіонами

Активне створення опорних шкіл (ОШ) в Україні розпочалося у 2016/2017 н. р. Так, у вересні 2016 р. налічувалося 137 опорних закладів освіти. Станом на 24.07.2020 р. (за оперативною інформацією МОН) функціонує 950 опорних закладів та 1 435 філій, у яких навчаються 425 409 учнів. Станом на 24.07.2020 р. мережа опорних шкіл зросла на 19,8 % порівняно зі станом на 01.06.2019 р., кількість філій – на 11,8 % (рис. 1.3.11).

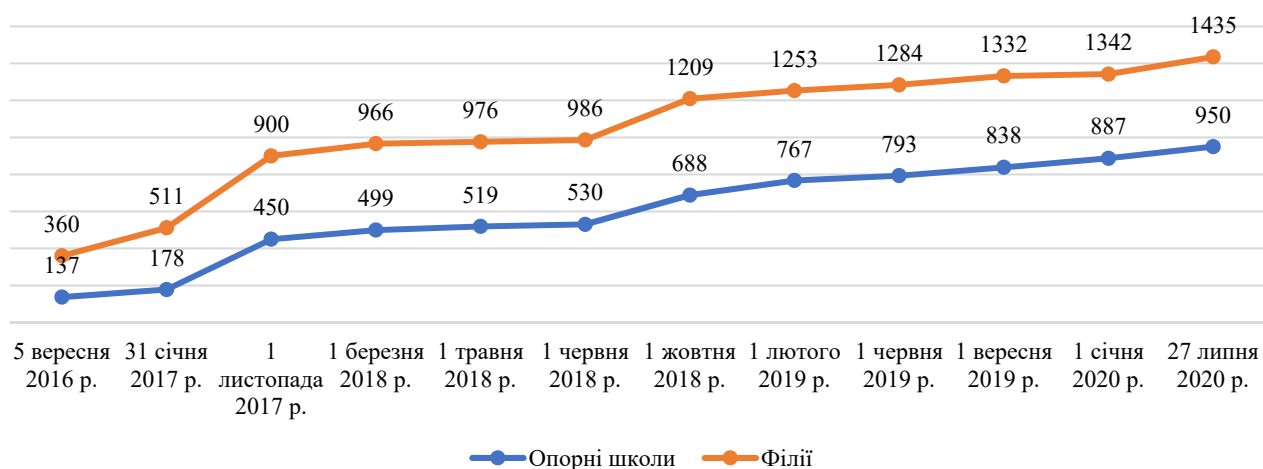

Рис. 1.3.11. Динаміка розвитку мережі опорних закладів освіти і філій в Україні (2016/2017–2019/2020 н. рр.), одиниць

Побудовано за даними Директорату шкільної освіти Міністерства освіти і науки України.

1.3.14. Кількість опорних закладів за регіонами (станом на 24.07.2020 р.)

Лідерами за кількістю опорних закладів є Кіровоградська (78), Житомирська (69), Полтавська (67) та Львівська (66) області. Найменша кількість ОШ спостерігається у Івано-Франківській (14), Чернівецькій (15) та Луганській (17) областях. У 2020 році з'явилися перші опорні заклади у Закарпатській області, яких станом на 24.07.2020 р. вже налічується 9 (рис. 1.3.12).

Рис. 1.3.12. Кількість ОШ у регіональному розрізі (станом на 24.07.2020 р.), одиниць

Побудовано за даними Директорату шкільної освіти Міністерства освіти і науки України.

З метою забезпечення рівного доступу до якісної загальної середньої освіти, особливо у сільській місцевості, триває процес формування ефективної мережі опорних закладів освіти, що мають у своєму складі філії та/або до яких здійснюється підвезення здобувачів освіти та педагогічних працівників. Така мережа формується відповідно до особливостей регіону: демографічної ситуації, забезпечення кваліфікованими педагогічними кадрами, матеріально-технічної бази тощо.

Саме тому у деяких областях спостерігається значна різниця між кількістю опорних шкіл та кількістю філій. Наприклад, у Кіровоградській області на 78 опорних шкіл припадає 190 філій, Львівській – на 66 – 118, Дніпропетровській – на 47 – 88, Рівненській – на 29 – 68), Івано-Франківській – на 14 – 45. У той же час у Полтавській, Чернігівській, Запорізькій та Хмельницькій областях опорних шкіл більше, ніж філій (рис. 1.3.13.). Такі показники пояснюються тим, що за нормативними документами МОН опорним закладом вважається заклад освіти,

який не тільки має філію/-ї, а й такий, до якого підвозять учнів із населених пунктів сільської місцевості, де були закриті школи.

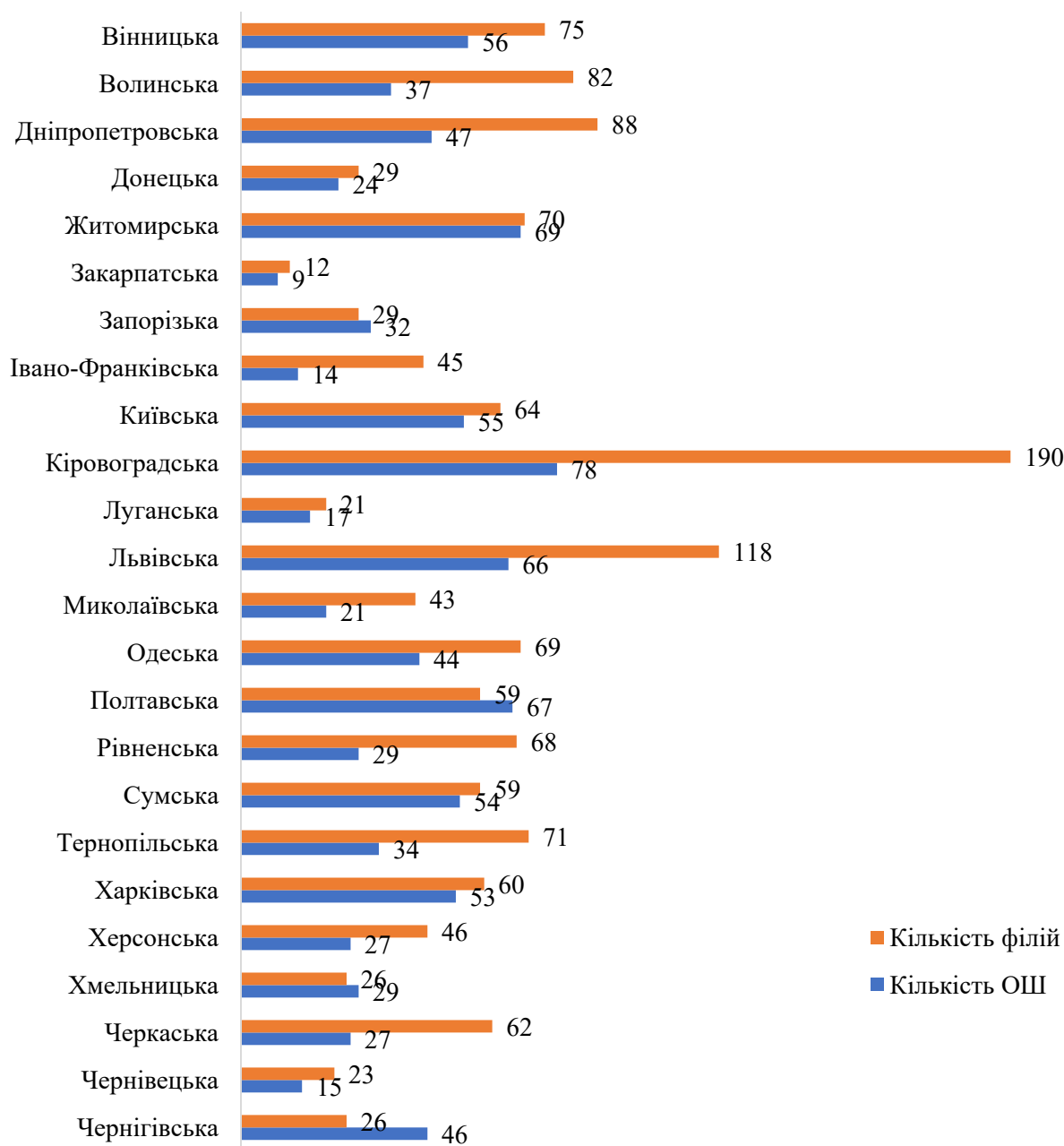

Рис. 1.3.13. Кількість ОШ та філій у регіональному розрізі (станом на 24.07.2020 р.), одиниць

Побудовано за даними Директорату шкільної освіти Міністерства освіти і науки України.

1.3.15. Кількість учнів в ОШ та їх філіях за регіонами (станом на 24.07.2020 р.)

Найбільше учнів спостерігається в опорних закладах та їх філіях Львівської (35 786) та Кіровоградської (34 838) областей. Найменше учнів, які навчаються в опорних школах та їх філіях, спостерігається у Закарпатській (3 937), Івано-Франківській (5 526) та Луганській (6 317) областях (рис. 1.3.14).

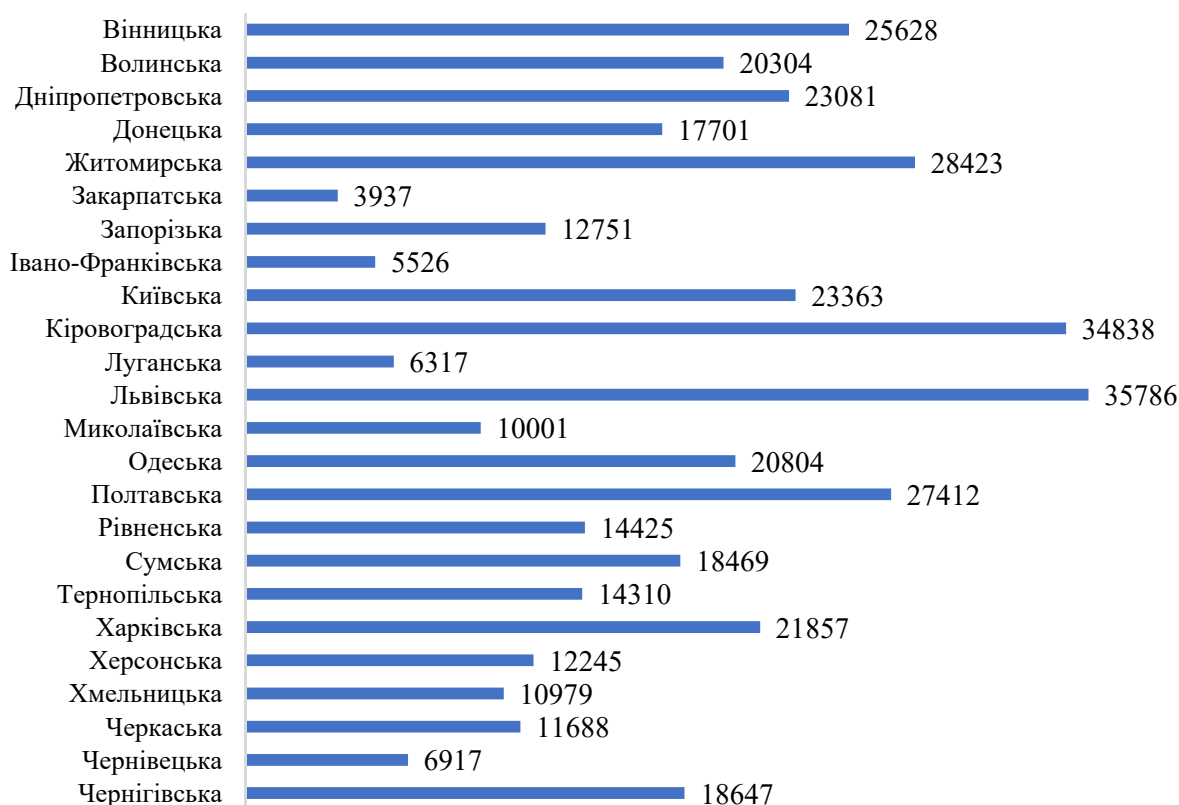

Рис. 1.3.14. Кількість учнів в ОШ та їх філіях у регіональному розрізі (станом на 24.07.2020 р.), осіб

Побудовано за даними Директорату шкільної освіти Міністерства освіти і науки України.

1.3.16. Автобуси для опорних шкіл: забезпечення/потреба за регіонами (станом на 24.07.2020 р.)

До опорних закладів для 81 904 учнів організовано підвезення шкільними автобусами (станом на 24.07.2020 р.). По країні налічується 1 609 одиниць шкільних автобусів, що обслуговують учнів опорних шкіл. Проте загальна потреба у шкільних автобусах залишається. ОШ ще потребують 488 автобусів (станом на 24.07.2020 р.) (рис. 1.3.15).

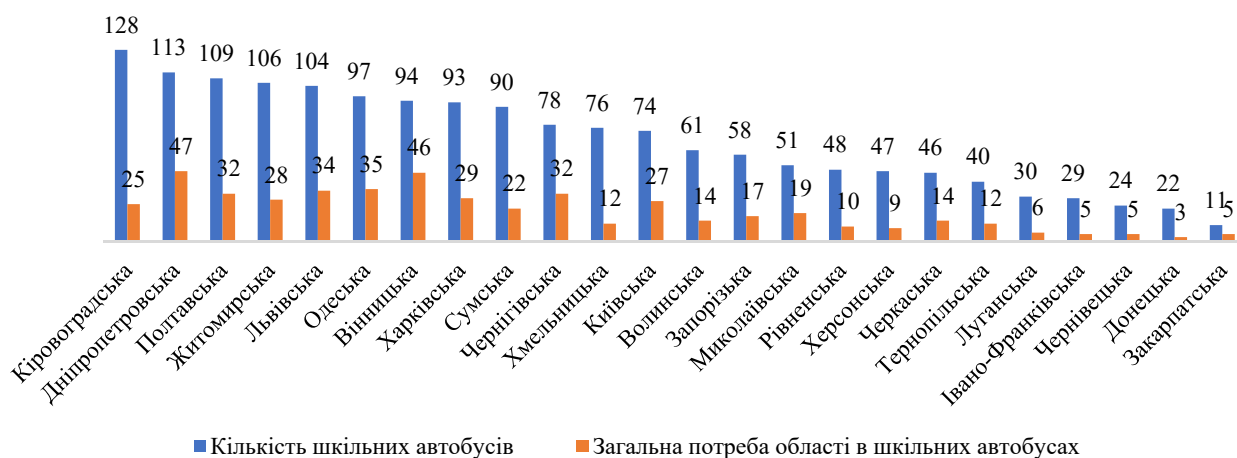

Рис. 1.3.15. Автобуси для опорних шкіл: забезпечення/потреба. Регіональний розріз (станом на 24.07.2020), одиниць

Побудовано за даними Директорату шкільної освіти Міністерства освіти і науки України.

Варто зазначити, що у 2020 р. держава спрямувала 600 млн грн на придбання шкільних автобусів, у тому числі – обладнаних місцями для дітей з особливими освітніми потребами. За ці кошти буде здійснено закупівлю понад 450 автобусів. Ці кошти, разом із коштами на програму «Гідність дитини», ремонт і закупівлю обладнання для їдалень (харчоблоків), обладнання для спеціальних шкіл, було виділено із залишків освітньої субвенції 2019 року.

Для закупівлі шкільних автобусів передбачено співфінансування з місцевих бюджетів:

- не менше 30 % дофінансовують міста обласного значення;
- не менше 10 % – райони та ОТГ;
- не менше 5 % – села (селища), що мають статус гірських, та населені пункти на лінії зіткнення.

Відповідно до встановленої пріоритетності, щонайперше шкільними автобусами мали бути забезпечені опорні заклади, школи, що реорганізовані та будуть реорганізовані протягом 2020 р. У другу чергу – школи, де навчаються понад 100 учнів, в яких діти потребують підвезення. Третіми за чергою визначено інші заклади загальної середньої освіти.

За дотриманням визначених критеріїв та умов співфінансування слідувала спеціальна Комісія, утворена при МОН. Вона опрацьовувала пропозиції обласних, Київської міської державних адміністрації на відповідність вимогам, встановленим для закупівлі шкільних автобусів. Області, пропозиції яких не відповідали вимогам, мали можливість доопрацювати документи та повторно подати їх на розгляд Комісії.

1.3.17. Динаміка кількості педагогічних працівників у ЗЗСО (2014–2020 рр.)

За даними Держстату, за останні шість років щодо динаміки кількості педагогічних працівників, які викладають окремі предмети в закладах загальної середньої освіти, спостерігається стабільно негативна тенденція. Кількість педагогічних працівників зменшилася на 6,4 % порівняно з 2014/2015 н. р. (рис. 1.3.16).

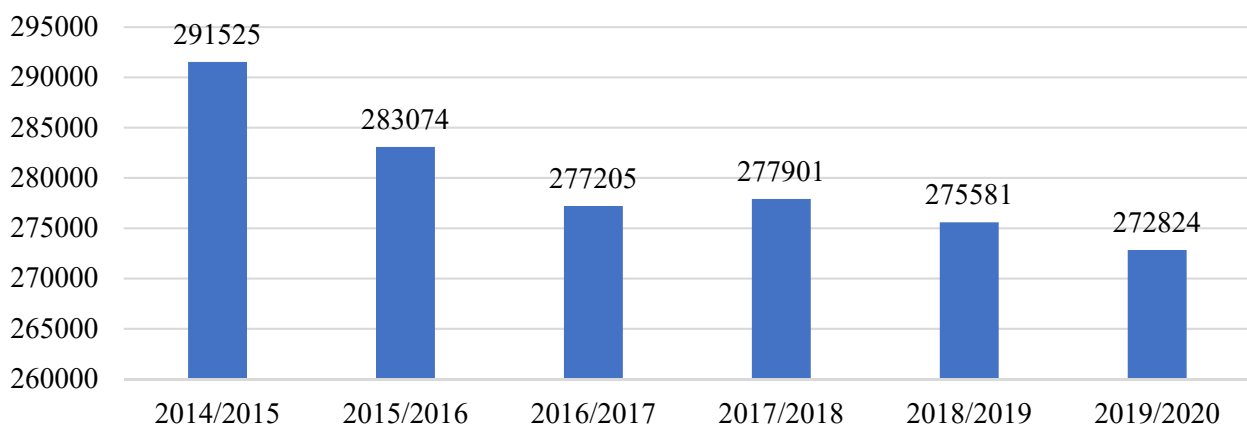

Рис. 1.3.16. Динаміка кількості педагогічних працівників, які викладають окремі предмети у ЗЗСО у 2014–2020 рр., осіб

Побудовано за даними Державної служби статистики України. URL: <http://www.ukrstat.gov.ua>.

Проте кількість педагогічних працівників вікової категорії понад 60 років, які викладають окремі предмети в ЗЗСО, зросла на 40,9 %, від 55 до 60 років – на 3,5 %. Кількість педагогів молодше 50 років поступово зменшується (рис. 1.3.17).

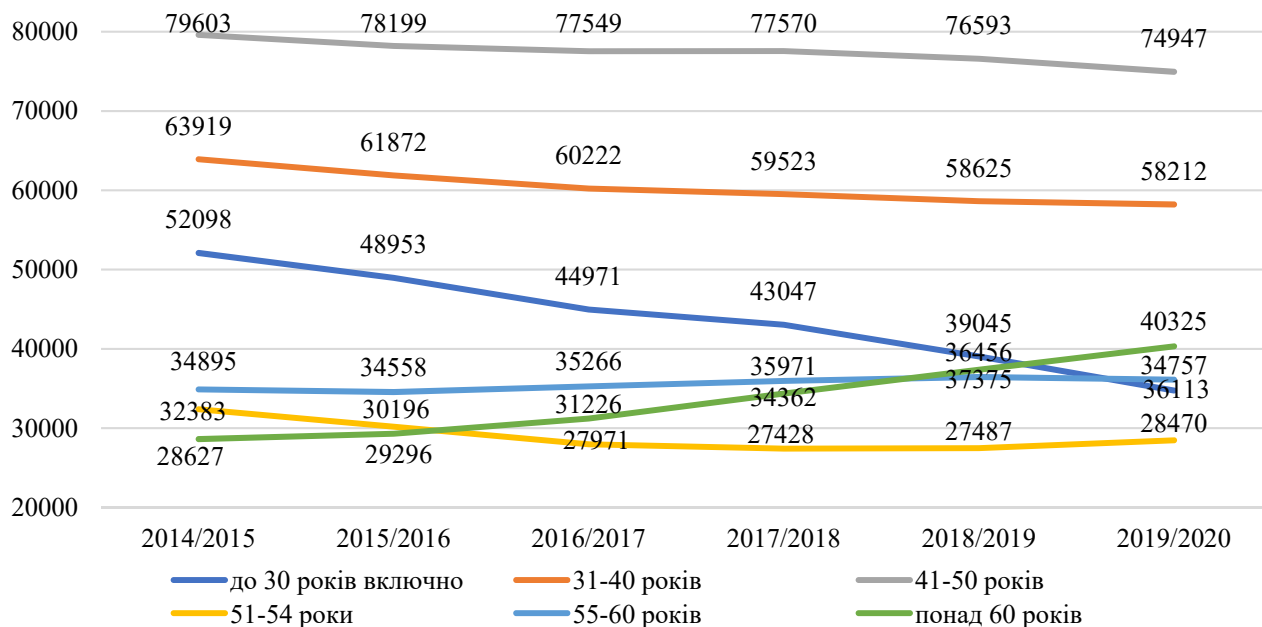

Рис. 1.3.17. Динаміка кількості педагогічних працівників, які викладають окремі предмети у ЗЗСО, за віком у 2014–2020 рр., осіб

Побудовано за даними Державної служби статистики України. URL: <http://www.ukrstat.gov.ua/>.

1.3.18. Розподіл педагогічних працівників ЗЗСО за віком та регіонами (2019/2020 н. р.)

Серед загалу педагогічних працівників, які викладають окремі предмети в закладах загальної середньої освіти, найбільша кількість вчителів (27,5 %) віком від 41 до 50 років (рис. 1.3.18).

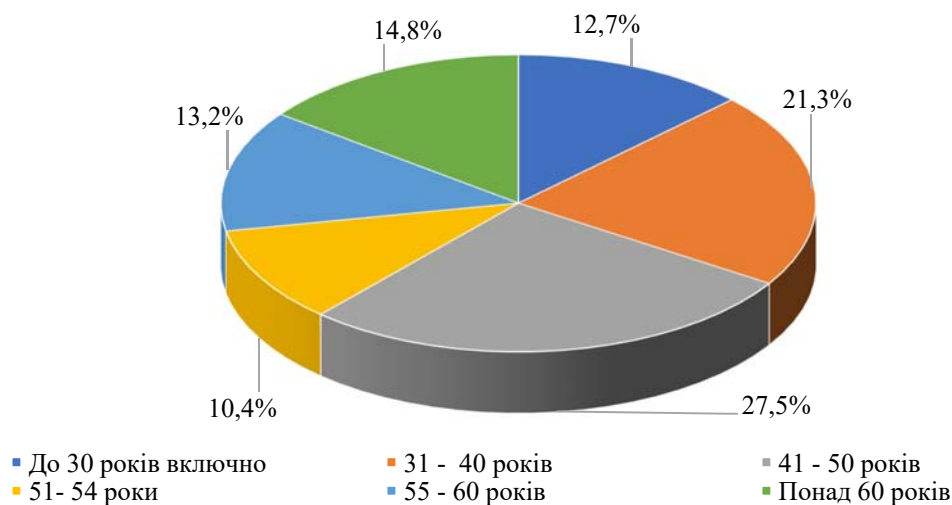

Рис. 1.3.18. Розподіл кількості педагогічних працівників, які викладають окремі предмети, за віком у 2019/2020 н. р.

Побудовано за даними Державної служби статистики України. URL: <http://www.ukrstat.gov.ua/>.

У Чернівецькій області найбільша кількість педагогічних працівників (17,2 %), які викладають окремі предмети в ЗЗСО, віком до 30 років включно. У Рівненській області найбільше педагогів (27,0 %) віком від 31 до 40 років, у Чернігівській області – віком 41–50 років (32,5 %). У Запорізькій області учителів віком 55–60 років найбільше (16,1 %), старших 60 років (18,8 %) найбільше в Одеській області (рис. 1.3.19).

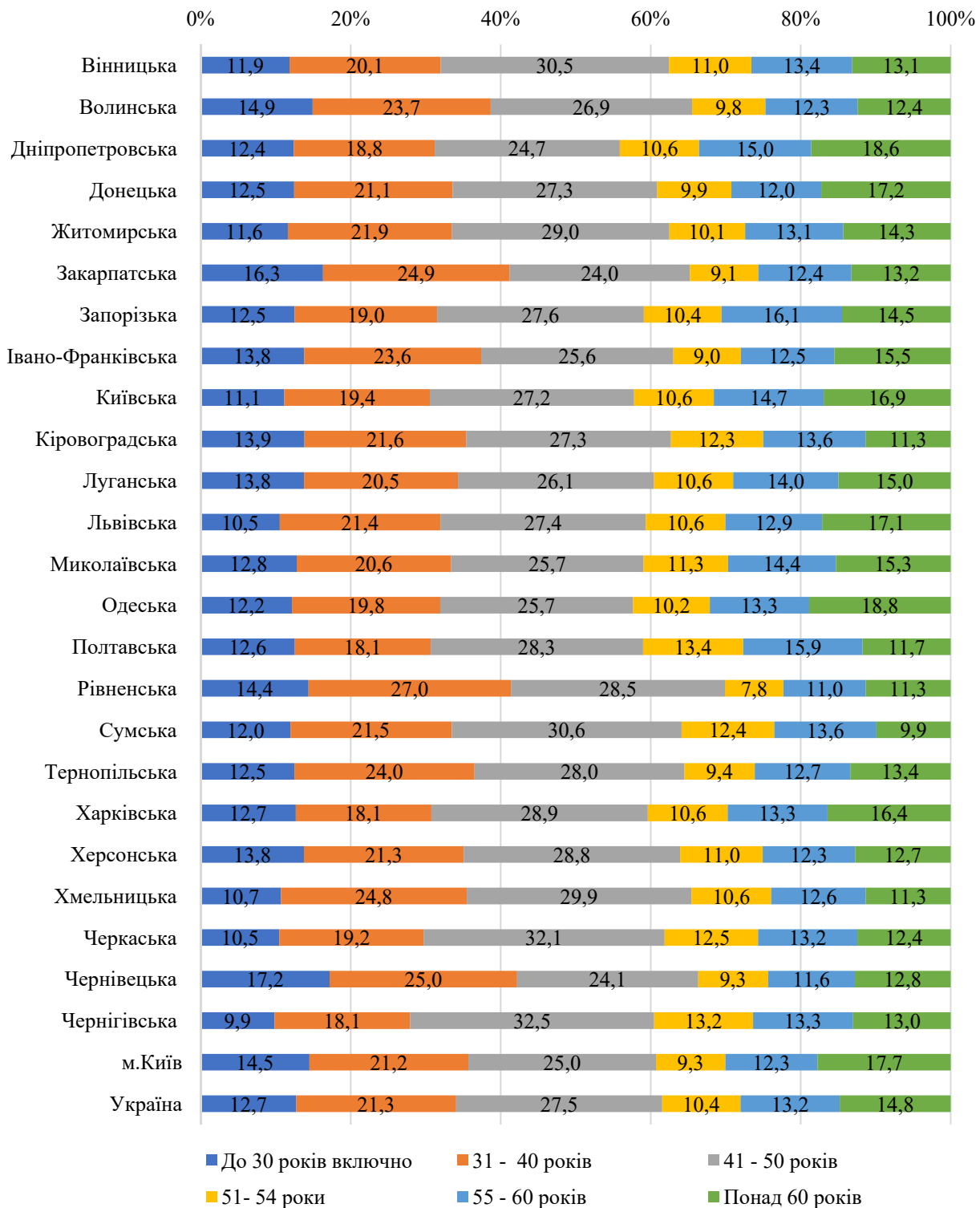

Рис. 1.3.19. Розподіл кількості педагогічних працівників, які викладають окремі предмети, за віком і регіонами у 2019/2020 н. р., %

Побудовано за даними Державної служби статистики України. URL: <http://www.ukrstat.gov.ua>.

1.3.19. Кількість учителів-пенсіонерів та директорів-пенсіонерів за регіонами (2019/2020 н. р.)

Загалом у 2019/2020 н. р. у ЗЗСО викладало 55 845 учителів-пенсіонерів, що склало 16,7 % від загальної кількості педагогічних працівників ЗЗСО: у міській місцевості таких учителів 17,8 % від загальної кількості (33 616 осіб), у сільській місцевості – 15,4 % (22 229 осіб) (рис. 1.3.20).

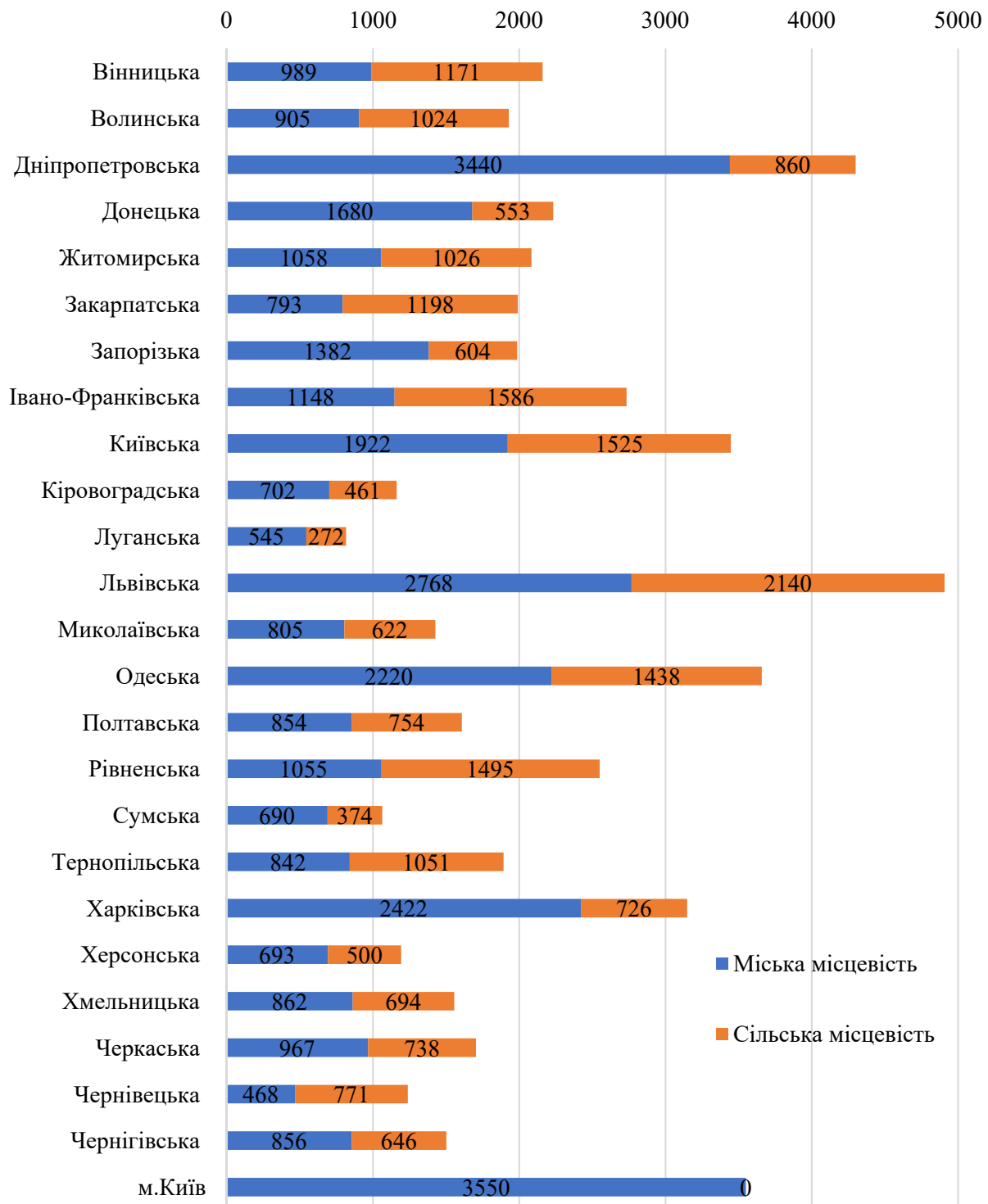

Рис. 1.3.20. Розподіл кількості учителів-пенсіонерів денних ЗЗСО у 2019/2020 н. р., осіб
Побудовано за даними Державної служби статистики України. URL: <http://www.ukrstat.gov.ua>.

У 2019/2020 н. р. у ЗЗСО працювало 3 536 директорів-пенсіонерів, що склало 25,3 % від загальної кількості директорів ЗЗСО: у міській місцевості таких директорів 29,1 % (1 494 особи), у сільській місцевості – 23,0 % (2 042 особи) (рис. 1.3.21).

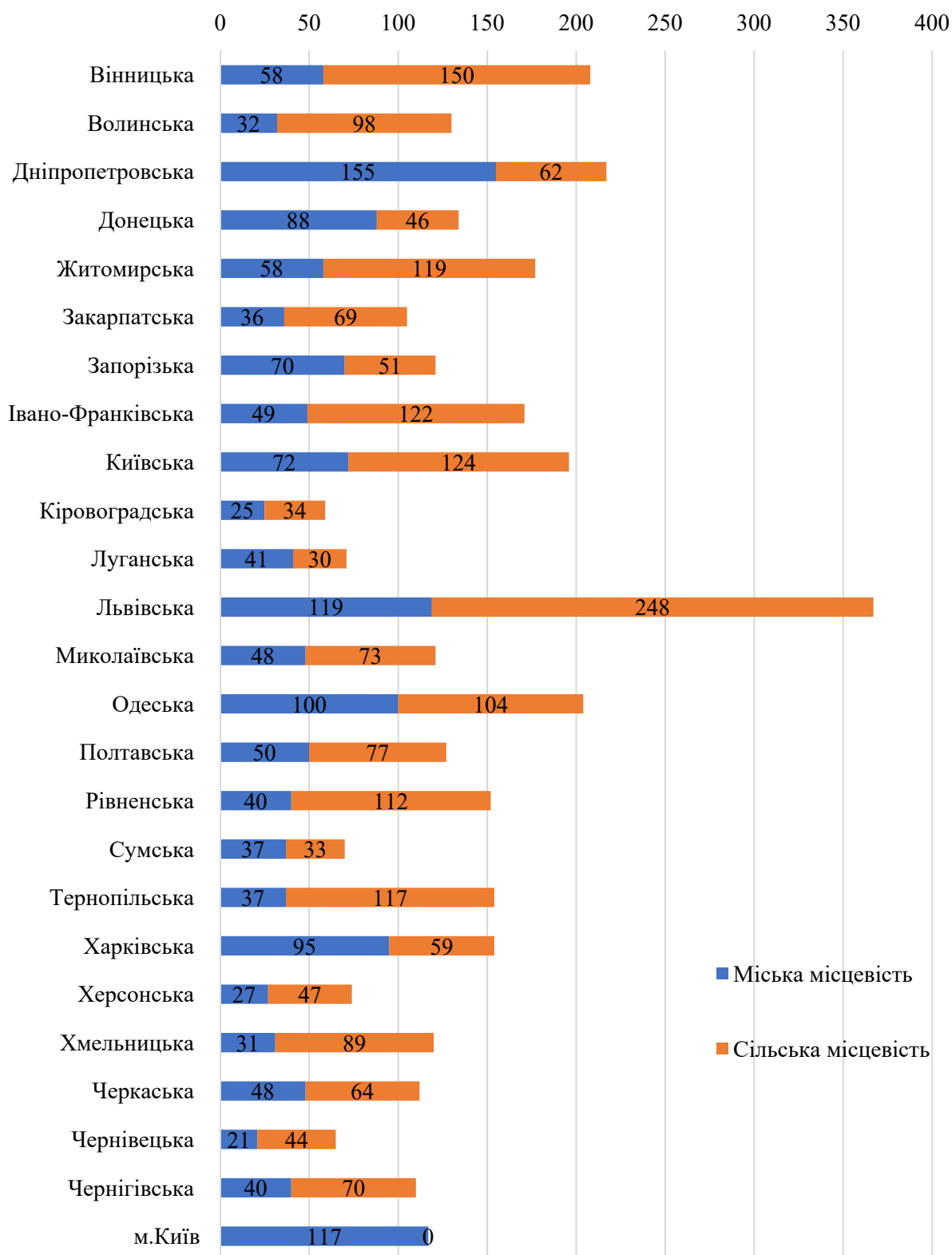

Рис. 1.3.21. Розподіл кількості директорів-пенсіонерів денних ЗЗСО у 2019/2020 н. р., осіб

Побудовано за даними Державної служби статистики України. URL: <http://www.ukrstat.gov.ua>.

1.3.20. Випускники педагогічних ЗВО, які залишаються працювати в школі

Одним із важливих аспектів планування державної політики у сфері освіти є аналіз відповідності обсягів підготовки майбутніх педагогічних працівників до потреби у них на ринку праці. Для оцінки рівня працевлаштування випускників педагогічних спеціальностей до закладів освіти та з'ясування кількості педагогічних працівників, які здобули вищу освіту за її рівнями впродовж 2016–2019 рр., ДНУ «Інститут освітньої аналітики» відповідно до наказу МОН від 15.11.2019 р. № 1430 проведено дослідження «Моніторинг ефективності підготовки педагогічних працівників та їх працевлаштування».

У ході дослідження Інститутом здійснено збір та опрацювання інформації про документи щодо здобуття певного ступеня вищої освіти (освітньо-кваліфікаційного рівня) педагогічними працівниками закладів дошкільної, загальної середньої, позашкільної, професійної (професійно-технічної) і фахової передвищої освіти за період з 2016 по 2019 роки та доповнено даними ДП «Інфоресурс», що містяться в Реєстрі документів про освіту ЄДЕБО. Після опрацювання база даних моніторингу містила дані про 47 852 особи.

За даними статистичної звітності кількість педпрацівників, що мають вік до 30 років включно, за останні три роки невинно зменшувалася (табл. 1.3.3). Така тенденція може свідчити про те, що навіть працевлаштувавшись у ЗЗСО, молоді вчителі відпрацьовують декілька років і потім йдуть зі школи.

Таблиця 1.3.3

**Кількість педпрацівників, що мають вік до 30 років включно,
за 2017/2018–2019/2020 н. рр., осіб**

Регіон	Рік навчання		
	2017/2018	2018/2019	2019/2020
Україна	43 047	39 045	34 757
Місто	21 136	20 102	18 616
Село	21 911	18 943	16 141

Складено відповідно до статистичних форм звітності 83-РВК «Звіт про чисельність і склад педагогічних працівників закладів загальної середньої освіти» за 2017/2018–2019/2020 н. рр.

Про недостатню вмотивованість працювати за спеціальністю свідчить також аналіз рівня працевлаштування випускників педагогічних спеціальностей до закладів освіти. Як видно з табл. 1.3.4 лише 15 254 випускники з 83 784 (2016–2019 років випуску), або всього 18,2 % (табл. 1.3.5) випускників за спеціальностями галузі знань 01 «Освіта/Педагогіка» працевлаштувалися у заклади освіти.

Таблиця 1.3.4

**Розподіл випускників закладів вищої освіти за спеціальностями галузі знань
01 «Освіта / Педагогіка» у 2016–2019 рр. за закладами освіти,
де вони працевлаштовані, осіб**

Ступінь ВО	Шифр та назва спеціальності	Кількість випускників закладів вищої освіти за спеціальностями галузі знань 01 «Освіта / Педагогіка»	з них працевлаштовані у закладах освіти					
			Усього	Заклади дошкільної освіти	Заклади загальної середньої освіти	Заклади поза-шкільної освіти	Заклади професійної (професійно-технічної освіти)	Заклади фахової передвищої освіти
Молодший спеціаліст	Усього	4 610	266	160	79	1	22	4
	012 Дошкільна освіта	1 204	181	152	28	0	1	0
	013 Початкова освіта	402	41	7	34	0	0	0
	014 Середня освіта	262	15	1	10	1	2	1
	015 Професійна освіта	1 751	22	0	2	0	17	3
	017 Фізична культура і спорт	991	7	0	5	0	2	0
Бакалавр	Усього	11 250	2 282	758	1 418	65	27	14
	012 Дошкільна освіта	2 440	664	568	91	4	0	1
	013 Початкова освіта	3 272	970	93	862	9	2	4
	014 Середня освіта	3 387	506	75	382	35	7	7
	015 Професійна освіта	1 281	39	2	18	1	16	2
	016 Спеціальна освіта	187	48	19	28	1	0	0
	017 Фізична культура і спорт	683	55	1	37	15	2	0
Спеціаліст	Усього	19 545	4 756	1 516	3 029	97	67	47
	012 Дошкільна освіта	3 136	1 204	1 061	135	4	1	3
	013 Початкова освіта	3 713	1 328	223	1 090	11	1	3
	014 Середня освіта	9 782	1 677	97	1 449	51	49	31
	015 Професійна освіта	691	33	0	18	0	11	4
	016 Спеціальна освіта	1 306	412	129	277	4	1	1
	017 Фізична культура і спорт	917	102	6	60	27	4	5
Магістр	Усього	48 379	7 950	2 144	5 149	225	186	246
	011 Освітні, педагогічні науки	2 618	320	52	137	9	39	83
	012 Дошкільна освіта	5 826	1 709	1 481	209	6	1	12
	013 Початкова освіта	6 952	1 762	221	1 502	22	3	14
	014 Середня освіта	23 967	3 333	188	2 799	128	102	116
	015 Професійна освіта	2 563	95	2	46	3	32	12
	016 Спеціальна освіта	2 557	507	187	303	11	3	3
	017 Фізична культура і спорт	3 896	224	13	153	46	6	6
	Усього	83 784	15 254	4 578	9 675	388	302	311

Складено відповідно до статистичних форм звітності 83-РВК «Звіт про чисельність і склад педагогічних працівників закладів загальної середньої освіти» за 2017/2018–2019/2020 н. рр.

Таблиця 1.3.5

**Розподіл випускників закладів вищої освіти за спеціальностями галузі знань
01 «Освіта / Педагогіка» у 2016–2019 рр. за закладами освіти,
де вони працевлаштовані, %**

Ступінь ВО	Шифр та назва спеціальності	Частка випускників за спеціальностями	Частка працевлаштованих у ЗО від загальної кількості випускників	з них працевлаштованих у:				
				Заклади дошкільної освіти	Заклади загальної середньої освіти	Заклади позашкільної освіти	Заклади професійної (професійно-технічної освіти)	Заклади фахової передвищої освіти
Молодший спеціаліст	Усього	100,0	5,8	60,2	29,7	0,4	8,3	1,5
	012 Дошкільна освіта	26,1	15,0	84,0	15,5	0,0	0,6	0,0
	013 Початкова освіта	8,7	10,2	17,1	82,9	0,0	0,0	0,0
	014 Середня освіта	5,7	5,7	6,7	66,7	6,7	13,3	6,7
	015 Професійна освіта	38,0	1,3	0,0	9,1	0,0	77,3	13,6
	017 Фізична культура і спорт	21,5	0,7	0,0	71,4	0,0	28,6	0,0
Бакалавр	Усього	100,0	20,3	33,2	62,1	2,8	1,2	0,6
	012 Дошкільна освіта	21,7	27,2	85,5	13,7	0,6	0,0	0,2
	013 Початкова освіта	29,1	29,6	9,6	88,9	0,9	0,2	0,4
	014 Середня освіта	30,1	14,9	14,8	75,5	6,9	1,4	1,4
	015 Професійна освіта	11,4	3,0	5,1	46,2	2,6	41,0	5,1
	016 Спеціальна освіта	1,7	25,7	39,6	58,3	2,1	0,0	0,0
	017 Фізична культура і спорт	6,1	8,1	1,8	67,3	27,3	3,6	0,0
Спеціаліст	Усього	100,0	24,3	31,9	63,7	2,0	1,4	1,0
	012 Дошкільна освіта	16,0	38,4	88,1	11,2	0,3	0,1	0,2
	013 Початкова освіта	19,0	35,8	16,8	82,1	0,8	0,1	0,2
	014 Середня освіта	50,0	17,1	5,8	86,4	3,0	2,9	1,8
	015 Професійна освіта	3,5	4,8	0,0	54,5	0,0	33,3	12,1
	016 Спеціальна освіта	6,7	31,5	31,3	67,2	1,0	0,2	0,2
	017 Фізична культура і спорт	4,7	11,1	5,9	58,8	26,5	3,9	4,9
Магістр	Усього	100,0	16,4	27,0	64,8	2,8	2,3	3,1
	011 Освітні, педагогічні	1,6	12,2	16,3	42,8	2,8	12,2	25,9
	012 Дошкільна освіта	3,8	29,3	86,7	12,2	0,4	0,1	0,7
	013 Початкова освіта	12,0	25,3	12,5	85,2	1,2	0,2	0,8
	014 Середня освіта	14,4	13,9	5,6	84,0	3,8	3,1	3,5
	015 Професійна освіта	49,5	3,7	2,1	48,4	3,2	33,7	12,6
	016 Спеціальна освіта	5,3	19,8	36,9	59,8	2,2	0,6	0,6
	017 Фізична культура і спорт	8,1	5,7	5,8	68,3	20,5	2,7	2,7
Усього		100,0	18,2	30,0	63,4	2,5	2,0	2,0

Складено відповідно до статистичних форм звітності 83-РВК «Звіт про чисельність і склад педагогічних працівників закладів загальної середньої освіти» за 2017/2018–2019/2020 н. рр.

У структурі педагогічних працівників за освітньо-кваліфікаційними рівнями за три досліджувані роки скоротилася частка тих, які отримали освітньо-кваліфікаційний рівень «спеціаліст» (з 66,8 % – у 2016 р. до 2,6 % у 2019 р.) та стрімко зросла частка тих, хто отримав освітньо-кваліфікаційний рівень

«бакалавр» (з 15,0 % у 2016 р. до 52,5 % у 2019 р.) та «магістр» (з 12,9 у 2016 р. до 34,6 % у 2019 р.). Це пов'язано зі скасуванням освітньо-кваліфікаційних рівнів і запровадженням рівнів вищої освіти, що відповідають Рамці кваліфікацій Європейського простору вищої освіти, і зменшенням обсягу державного замовлення на магістрів порівняно із сумарним обсягом державного замовлення на спеціалістів та магістрів у попередні роки.

Висновки

Повна загальна середня освіта в Україні є обов'язковою, була і залишається наймасовішою за кількістю здобувачів складовою освіти: учні ЗЗСО складають близько 10 % населення України.

1. Однією із виразних тенденцій після 2018/2019 н. р. буде поступове зменшення кількості школярів, які здобувають загальну середню освіту, внаслідок наявних демографічних процесів в Україні. Прогнозування показує зменшення кількості першокласників у 2022/2023 н. р. до 388 тисяч (на 14,7 %) порівняно з 2018/2019 н. р. (455 тис. осіб).

Цей процес, а також необхідність покращення якості освіти актуалізують заходи з оптимізації мережі закладів освіти, кількість яких за останні шість років дещо зменшилася, проте кількість учнів у діючих закладах загальної середньої освіти денної форми навчання демонструє тенденцію до збільшення на 10,7 %. За період з 2014/2015 до 2019/2020 н. рр. відбувалося також поступове збільшення наповнюваності ЗЗСО. Особливо помітно збільшення наповнюваності для міських шкіл. Проте, спостерігається зростання наповнюваності шкіл і в сільській місцевості.

2. У рамках реалізації принципу рівного доступу до якісної освіти упродовж 2019/2020 н. р. продовжено роботу з розширення мережі опорних закладів освіти. Опорні заклади освіти є центрами концентрації ресурсів, необхідних для найбільш повного задоволення освітніх потреб здобувачів освіти. Створення та функціонування опорних закладів освіти системно пов'язано із реформою децентралізації, що стартувала в 2014 році, оскільки засновниками закладів дошкільної та загальної середньої освіти є відповідні ради. Кількість опорних шкіл, починаючи з 2016 р., демонструє позитивну динаміку і станом на 24.07.2020 р. вже досягла 950 опорних закладів та 1 435 філій. Показовим є те, що у 2020 році з'явилися перші дев'ять опорних закладів у Закарпатській області. Таким чином, відтепер в усіх регіонах України створено мережу опорних шкіл, в яких 425 409 учнів мають змогу отримувати якісну освіту. Статус опорної школи передбачає підвезення учнів до школи на автобусах. Проблема повного забезпечення опорних закладів освіти автобусами ще залишається. Станом на 24.07.2020 р. мережа ОШ потребувала 488 автобусів.

3. Третій рік поспіль відбувається впровадження засад Нової української школи, що супроводжується налагодженням належного матеріально-технічного забезпечення, його фінансування здійснюється за кошти цільової субвенції з державного бюджету місцевим бюджетам на забезпечення якісної, сучасної та доступної загальної середньої освіти. Цьогоріч було визначено три пріоритетні

напрями спрямування коштів: придбання дидактичних матеріалів, сучасних меблів, комп'ютерного обладнання, мультимедійного контенту та музичних інструментів.

Окрім цього, за кошти цільової субвенції у 2019 р. було підготовлено тренерів-педагогів, супервізорів та педагогічних працівників, загалом 141 557 осіб підвищили кваліфікацію.

Постановою КМУ від 05.08.2020 № 676 Уряд додатково спрямував 1 млрд грн на забезпечення якісної, сучасної, доступної «Нової української школи».

Міністерство освіти і науки України у 2020 році започаткувало публічні консультації «Реформа НУШ: новий стандарт для базової освіти», реалізуючи засади державної політики у сфері освіти з використанням таких принципів як державно-громадське управління та державно-громадське партнерство. У рамках серії публічних консультацій Міністерство налагодило діалог з питань практичної імплементації Державного стандарту базової середньої освіти зі спільнотами педагогів, науковців та освітніх управлінців, громадськими організаціями, учнями та батьками учнів.

4. Результати проведення в Україні дослідження PISA-2018 показали необхідність розвитку якісної математичної освіти та STEM-освіти (наука, технології, інженерія, математика). Відповіддю на цей суспільний запит став Указ Президента України від 30.01.2020 р. №31/2020, який проголошує 2020/2021 навчальний рік Роком математичної освіти. Інший Указ Президента України від 08.11.2019 р. № 837/2019 «Про невідкладні заходи з проведення реформ та зміцнення держави» передбачив необхідність затвердження концепції розвитку природничо-математичної освіти (STEM-освіти). За активної участі МОН були проведені відповідні слухання у Верховній раді України, а 5 серпня 2020 року Концепція розвитку природничо-математичної освіти (STEM-освіти) була схвалена Урядом. Це свідчить про наявність політичної волі щодо розвитку природничо-математичної освіти (STEM-освіти) в Україні як складової частини державної політики з підвищення рівня конкурентоспроможності національної економіки та розвитку людського капіталу, одного з основних факторів інноваційної діяльності у сфері освіти, що відповідає запитам економіки та потребам суспільства.

Концепція передбачає європейські підходи в освіті для створення основ професій майбутнього, популяризацію науково-технічних, математичних, інженерних професій, формування новітніх компетентностей громадян, підготовку фахівців нової генерації, здатних до засвоєння знань і розробки та втілення новітніх технологій. Про поступальне прагнення Уряду вивести природничо-математичну освіту на новий якісний рівень свідчить також рішення надати у цьому (2020/2021) навчальному році понад 800 млн грн з державного бюджету закладам освіти, що забезпечують здобуття повної загальної середньої освіти, на оснащення STEM-лабораторій.

5. Кадрова політика була і залишається одним із наріжних каменів забезпечення якісної освіти, оскільки якість освітньої системи визначається перш за все якістю педагогів, які в ній працюють.

Загальними тенденціями, яку виявляють статистичні освітні спостереження за останні шість років, є зменшення кількості педагогічних працівників і процес «старіння» педагогічних кадрів. За даними Державної служби статистики України за вказаний період кількість педагогічних працівників, які викладають окремі предмети в закладах загальної середньої освіти, зменшилася на 6,4 %, порівняно з 2014/2015 н. р. Водночас кількість педагогічних працівників вікової категорії понад 60 років, які викладають окремі предмети в ЗЗСО зросла. Загалом частка педагогічних працівників віком більше 55 років, які викладають окремі предмети у ЗЗСО складає 28,0 %, або 76,4 тис. осіб.

Натомість кількість педагогів молодше 50 років поступово зменшується. Таку ж картину спостерігаємо і по кількості директорів-пенсіонерів, які складають на сьогодні більше чверті (25,3 %) від загальної кількості керівників ЗЗСО; при цьому у міській місцевості таких директорів 29,1 % (1 494 особи), у сільській місцевості – 23,0 % (2 042 особи).

Оцінка рівня працевлаштування випускників педагогічних спеціальностей до закладів освіти, яка базується на статистичній звітності та індивідуальній деперсоналізованій інформації, виявила, що кількість педпрацівників закладів загальної середньої освіти віком до 30 років включно за останні три роки невпинно зменшувалася. Тільки 18,2 % випускників закладів вищої освіти України, які готують фахівців за спеціальностями галузі знань 01 «Освіта/Педагогіка», потрапляють на роботу в школу. Це означає, що якщо в 2016–2019 рр. було випущено 83 784 фахівців (в середньому за рік близько 28 тис. осіб), то щорічно тільки близько 5 тис. з них приходять на роботу в школу. Враховуючи необхідність заміни 76,4 тис. осіб педагогів-пенсіонерів, така процедура може зайняти півтора десятиліття.

Це є значний виклик для системи освіти України і вимагає перегляду мотивації молодих педагогічних фахівців до роботи в школі та умов їх підготовки за рахунок бюджетних коштів.

6. Іншими перспективними кроками щодо реформування повної загальної середньої освіти, разом із зазначеними вище, є:

- імплементація Закону України «Про повну загальну середню освіту»;
- затвердження Державного стандарту базової середньої освіти, розробленого на засадах компетентнісного, діяльнісного та особистісно зорієнтованого підходів у відповідності до Концепції Нової Української школи;
- забезпечення формування змісту освіти для базової та профільної середньої освіти відповідно до компетентнісного підходу;
- подальше впровадження та удосконалення інструменту сертифікації педагогічних працівників, за результатами якої передбачена щомісячна доплата до посадового окладу;
- розвиток супервізії як професійної підтримки, допомоги та супроводу педагогічних працівників;
- продовження формування нового інклюзивного, комфортного, безпечного освітнього середовища, зокрема через оновлення матеріально-технічної бази закладів загальної середньої освіти;

- подальше забезпечення закладів освіти в усіх областях шкільними автобусами відповідно до потреб;
- підготовка педагогічних працівників закладів загальної середньої освіти до роботи з дітьми з особливими освітніми потребами;
- затвердження індикаторів та інструментарію оцінювання під час інституційного аудиту закладів загальної середньої освіти та розбудова системи моніторингу якості освіти;
- підготовка педагогічних працівників закладів загальної середньої освіти до роботи в умовах використання технологій дистанційного навчання, а також дистанційної форми здобуття освіти з використанням сучасних психолого-педагогічних та інформаційно-комунікаційних технологій.

1.4. Інклюзивна освіта

Державою на законодавчому рівні гарантовано право на освіту осіб з особливими освітніми потребами (Законами України «Про освіту», «Про дошкільну освіту», «Про повну загальну середню освіту», «Про позашкільну освіту» й інші). За даними ДНУ «ІОА», за чотири останні роки в Україні кількість учнів, які навчаються в інклюзивних класах закладів загальної середньої освіти, збільшилася у 4,5 рази (з 4 180 учнів у 2016/2017 н. р. до 18 643 учні у 2019/2020 н. р.); майже у п'ять разів збільшилася і кількість інклюзивних класів (з 2 715 класів у 2016/2017 н. р. до 13 497 класів у 2019/2020 н. р.), майже у сім разів зросла кількість асистентів учителя у таких класах (із 1 825 асистентів у 2016/2017 н. р. до 12 362 асистентів у 2019/2020 н. р.). Позитивним є відкриття інклюзивно-ресурсних центрів (далі – ІРЦ), створених з метою реалізації права дітей з особливими освітніми потребами віком від 2 до 18 років на здобуття дошкільної та загальної середньої освіти, в тому числі, у закладах професійної (професійно-технічної) освіти та інших закладах освіти. Якщо у 2017 р. не було відкрито жодного ІРЦ, то станом на серпень 2020 р. у регіонах їх працює 633. Таким чином, сегмент інклюзивної освіти зростає, а діти з особливими освітніми потребами дістали можливість отримати рівний зі своїми однокласниками та однолітками доступ до якісної освіти.

1.4.1. Динаміка розвитку інклюзивної освіти в Україні – кількість учнів з ООП, кількість шкіл (2015–2020 рр.)

Законом України «Про освіту» гарантовано право на освіту осіб з особливими освітніми потребами (далі – ООП) (стаття 20 Інклюзивна освіта, стаття 19 Освіта осіб з особливими освітніми потребами).

Упродовж останніх років в Україні спостерігається значне збільшення кількості учнів, які отримують освіту в інклюзивних класах закладів загальної середньої освіти.

Це пов'язано з удосконаленням нормативно-правового забезпечення освіти дітей з ООП, збільшенням кількості батьків, які віддають перевагу

навчанню дитини в закладі освіти за місцем проживання родини (ст. 55 Закону України «Про освіту» виховання дитини в сім'ї визначено як першооснова розвитку особистості дитини), підвищенням фахової підготовки педагогічних працівників для роботи в умовах інклюзивного освітнього середовища, а також запровадженням з 2017 р. субвенції з державного бюджету місцевим бюджетам на надання державної підтримки особам з особливими освітніми потребами.

За даними ДНУ «ІОА», за п'ять навчальних років у 6,9 разів зросла кількість учнів з особливими освітніми потребами, які навчаються в інклюзивних класах закладів загальної середньої освіти (з 2 720 учнів у 2015/2016 н. р. до 18 643 учнів у 2019/2020 н. р.).

За чотири роки майже в 5,0 рази зросла кількість інклюзивних класів (з 2 715 класів у 2016/2017 н. р. до 13 497 класів у 2019/2020 н. р.) та в 3,5 рази шкіл з інклюзивними класами (з 1 518 шкіл у 2016/2017 н. р. до 5 331 школи у 2019/2020 н. р.) (рис. 1.4.1).

Водночас за чотири роки в 6,8 разів збільшилася кількість асистентів учителя (з 1 825 асистентів у 2016/2017 н. р. до 12 362 асистентів у 2019/2020 н. р.) (табл. 1.4.1).

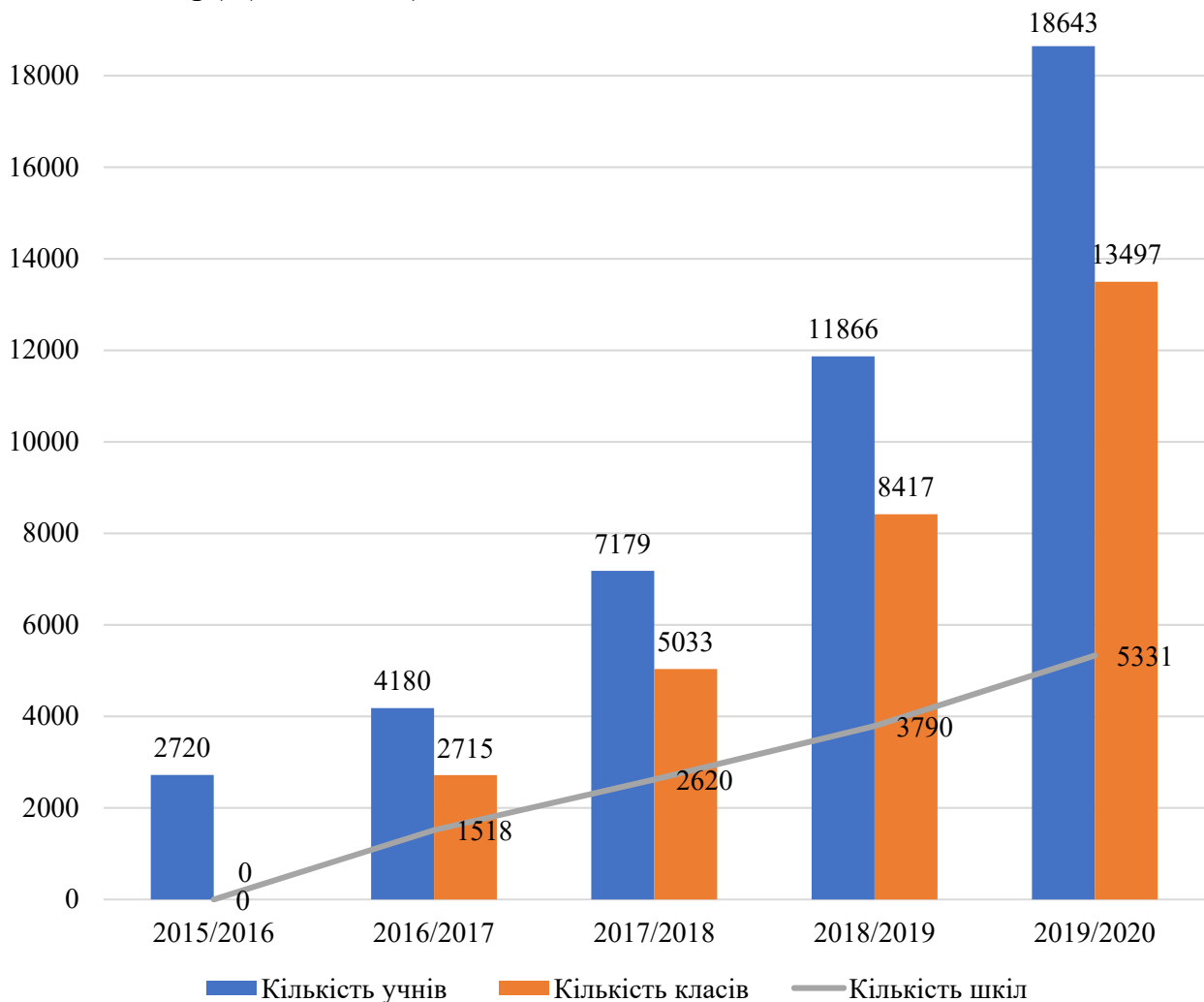

Рис. 1.4.1. Кількість учнів з ООП в інклюзивних класах, інклюзивних класів та шкіл, в яких функціонують інклюзивні класи

Побудовано за даними ДНУ «Інститут освітньої аналітики». URL: <https://iea.gov.ua/wp-content/uploads/2020/04/Spetsshkoli-19-20.pdf>. По кількості класів і шкіл за 2015/2016 н. р. відсутні дані.

Таблиця 1.4.1

**Динаміка кількості учнів з ООП в інклюзивних класах, інклюзивних класів та шкіл,
в яких функціонують інклюзивні класи**

Рік навчання	Кількість учнів	Кількість класів	Кількість шкіл	Асистенти вчителя
2015/2016	2720	-	-	-
2016/2017	4180	2715	1518	1825
2017/2018	7179	5033	2620	3732
2018/2019	11866	8417	3790	7636
2019/2020	18643	13497	5331	12362

Складено за даними ДНУ «Інститут освітньої аналітики». URL: <https://iea.gov.ua/wp-content/uploads/2020/04/Spetsshkoli-19-20.pdf>.

Для забезпечення права дітей з особливими освітніми потребами на дошкільну освіту в регіонах функціонують заклади дошкільної освіти компенсуючого (спеціальні та санаторні) та комбінованого типів, створені інклюзивні групи у закладах дошкільної освіти.

На кінець 2019 року за даним Держстату:

– у 1 555 закладах дошкільної освіти створено 4 178 спеціальних груп, в яких здобувало освіту 63 856 дітей з ООП (на кінець 2018 р. – 1 548 закладів, 4 137 груп, 62 717 дітей з ООП);

– у 1 721 закладі дошкільної освіти створено 2 617 інклюзивних груп (на кінець 2018 р. – 929 закладів, 1 284 групи). За оперативними даними МОН, станом на серпень 2020 р. кількість дітей з особливими освітніми потребами в інклюзивних групах закладів дошкільної освіти складає 6 006 осіб;

– функціонувало 295 закладів дошкільної освіти, які мали санаторні групи (1 247). У них нараховувалося 26 348 дітей, які потребують відновлення здоров'я, тривалого лікування та реабілітації (2018 р. – 311 таких закладів, 1 311 санаторних груп, 28 630 дітей).

У дошкільних відділеннях спеціальних закладів загальної середньої освіти у 2019/2020 н. р. здобувало освіту 2 028 дітей дошкільного віку (у 2018/2019 н. р. – 2 217 таких дітей).

З метою реалізації права дітей з особливими освітніми потребами дошкільного віку на освіту за місцем проживання, соціальну адаптацію та підготовку до отримання наступного рівня освіти розроблено та затверджено Порядок організації діяльності інклюзивних груп у закладах дошкільної освіти (постанова КМУ від 10 квітня 2019 р. № 530).

У 2017 році запроваджено субвенцію з державного бюджету місцевим бюджетам на надання державної підтримки особам з особливими освітніми потребами, кошти якої спрямовуються, зокрема, на проведення (надання) додаткових психолого-педагогічних і корекційно-розвиткових занять (послуг) та придбання спеціальних засобів корекції психофізичного розвитку, що дають змогу опанувати навчальну програму, для осіб з особливими освітніми потребами, які здобувають освіту в інклюзивних класах (групах) закладів дошкільної, загальної середньої та професійної (професійно-технічної) освіти. У 2020 р. сума цієї субвенції складала 504 458,3 тис грн.

Упровадження інклюзивної освіти дітей з ООП раннього та дошкільного віку передбачає створення для них комфортного освітнього середовища, яке б відповідало потребам і можливостям кожної дитини та забезпечило б належні умови для здобуття нею освіти відповідно до Базового компонента дошкільної освіти, корекції порушень психофізичного розвитку, ранньої соціалізації. У зв'язку з цим Міністерством освіти і науки України підготовлено та направлено до регіональних органів управління освітою лист від 25.06.2020 р. № 1/9-348 «Щодо створення інклюзивного освітнього середовища в закладах дошкільної освіти», в якому викладено рекомендації щодо створення інклюзивного освітнього середовища, зокрема універсального дизайну та розумного пристосування будівель, приміщень та прибудинкових територій, ресурсних кімнат в закладах дошкільної освіти.

Також Міністерство освіти і науки України направило до регіональних органів управління освітою лист від 04.06.2020 р. № 1/9-302, в якому викладено рекомендації щодо надання психолого-педагогічних та корекційно-розвивальних послуг дітям з ООП закладами освіти в літній період.

За даними Державної служби статистики України на кінець 2019 р. заклади дошкільної освіти відвідували:

- 9 157 дітей з інвалідністю (2018 р. – 9 014 осіб);
- 2 895 дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування (2018 р. – 3 255 осіб);
- 18 544 дитини, які потерпіли від наслідків Чорнобильської катастрофи (2018 р. – 22 217 осіб);
- 61 271 дитина з особливими освітніми потребами (2018 р. – 60 884 осіб).

1.4.2. Динаміка кількості інклюзивно-ресурсних центрів (2018–2020 рр.)

Для здійснення комплексної психолого-педагогічної оцінки розвитку дитини, надання психолого-педагогічних, корекційно-розвиткових послуг та забезпечення системного кваліфікованого супроводу здобувачів дошкільної та загальної середньої освіти в Україні, починаючи з 2018 р., створено мережу інклюзивно-ресурсних центрів. За оперативними даними, станом на серпень 2020 р. в Україні функціонує 633 ІРЦ¹.

Методичне забезпечення ІРЦ здійснюють 25 ресурсних центрів підтримки інклюзивної освіти, які відкрито в кожній області України та у м. Києві.

1.4.3. Динаміка кількості дітей з ООП та кількості інклюзивних класів в опорних закладах (2016–2020 рр.)

Станом на 24.07.2020 р. кількість класів з інклюзивним навчанням в опорних школах і їх філіях становить 2 149; кількість учнів з особливими потребами, які в них навчаються – 3 278 (рис. 1.4.2).

¹ У 2018 р. започатковано створення інклюзивно-ресурсних центрів.

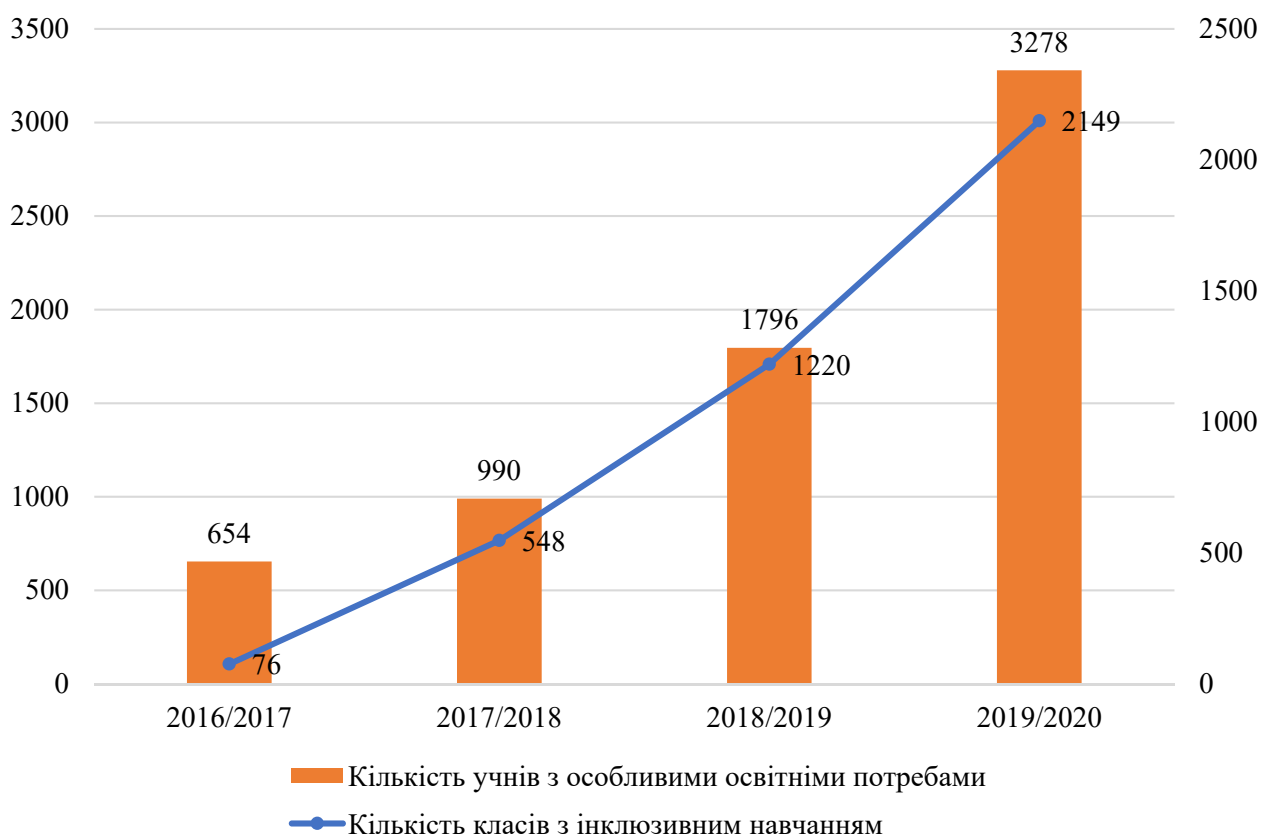

Рис. 1.4.2. Динаміка кількості дітей з ООП та кількості інклюзивних класів у опорних закладах

Побудовано за оперативними даними Директорату шкільної освіти МОН. Дані за 2019/2020 н. р. станом на 24.07.2020 р.

Висновки

Держава забезпечує право дітей з особливими освітніми потребами на якісну освіту. Завдяки удосконаленню нормативно-правового забезпечення упродовж останніх років кількість дітей з ООП, які навчаються в інклюзивних класах закладів загальної середньої освіти, зросла у 4,5 рази, кількість інклюзивних класів – майже у 5,0 разів, кількість шкіл з інклюзивними класами – у 3,5 рази, кількість асистентів учителя – у 6,8 рази.

Для забезпечення права дітей з особливими освітніми потребами на дошкільну освіту в регіонах функціонують заклади дошкільної освіти компенсуючого (спеціальні та санаторні) та комбінованого типів, створюються інклюзивні групи у закладах дошкільної освіти. Відбувається зростання кількості закладів дошкільної освіти, в яких створено спеціальні або інклюзивні групи. За рік кількість спеціальних груп збільшилася на 1,0 %, інклюзивних груп – на 49,1 %. Кількість дітей у таких групах збільшилася відповідно на 1,8 % та 97,3 %. Удосконалюється нормативно-правова база.

Паралельно з розбудовою мережі опорних закладів освіти, в них створюються класи з інклюзивним навчанням. За чотири роки у 28,3 рази зросла кількість класів і у 5,0 разів – кількість учнів з особливими освітніми потребами, які навчаються у цих класах.

1.5. Позашкільна освіта

1.5.1. Динаміка кількості закладів позашкільної освіти (2014–2020 рр.)

Упродовж останніх шести років спостерігається як зменшення, так і збільшення кількості закладів позашкільної освіти (ЗПО). Починаючи з 2016/2017 н. р., відбувається поступове збільшення закладів позашкільної освіти. Загалом за цей період приріст кількості закладів позашкільної освіти склав 1,1 % (рис. 1.5.1).

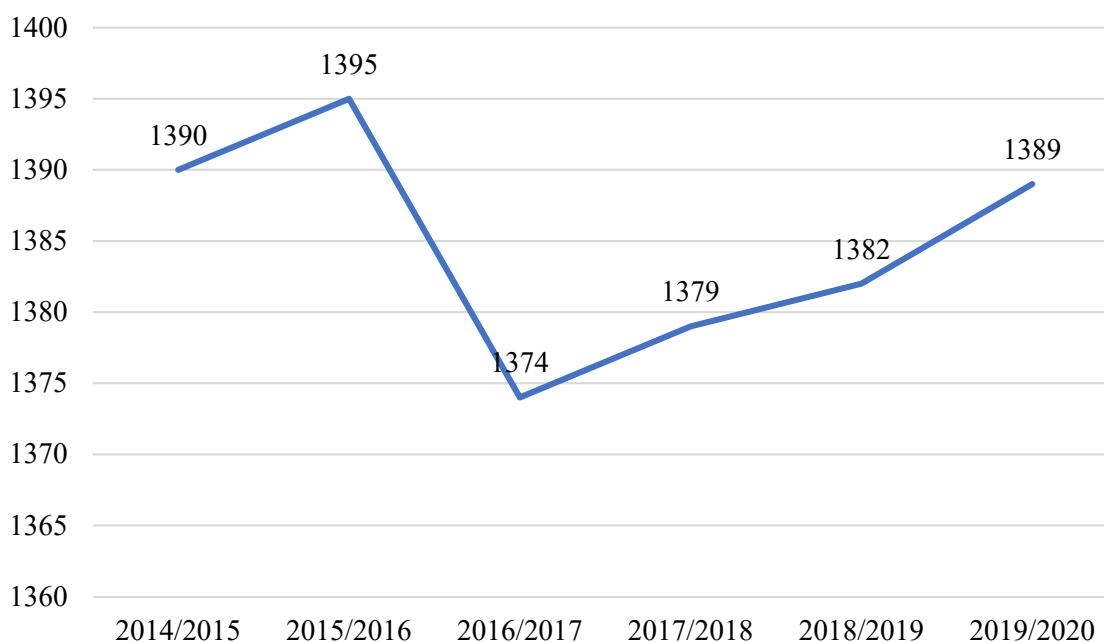

Рис. 1.5.1. Динаміка кількості закладів позашкільної освіти системи освіти усіх форм власності (без ДЮСШ) у 2015–2020 рр., одиниць

Побудовано за даними державної статистичної звітності (форма № 1-ПЗ).

1.5.2. Кількість закладів позашкільної освіти за типом місцевості та регіонами (2019–2020 рр.)

В Україні станом на 01.01.2020 р. в системі освіти функціонували 1 389 закладів позашкільної освіти державної, комунальної та приватної форм власності (рис. 1.5.2):

- 17 державних;
- 1 358 комунальних;
- 14 приватних.

Із зазначеної кількості закладів 126 розміщуються у сільській місцевості.

Із державного бюджету фінансуються 4 заклади, з обласних бюджетів – 110, районних – 727, міських – 534 заклади (у т. ч. районних у містах – 23 заклади). 73 заклади позашкільної освіти утримуються ОТГ. Приватними особами (організаціями) фінансуються 14 закладів.

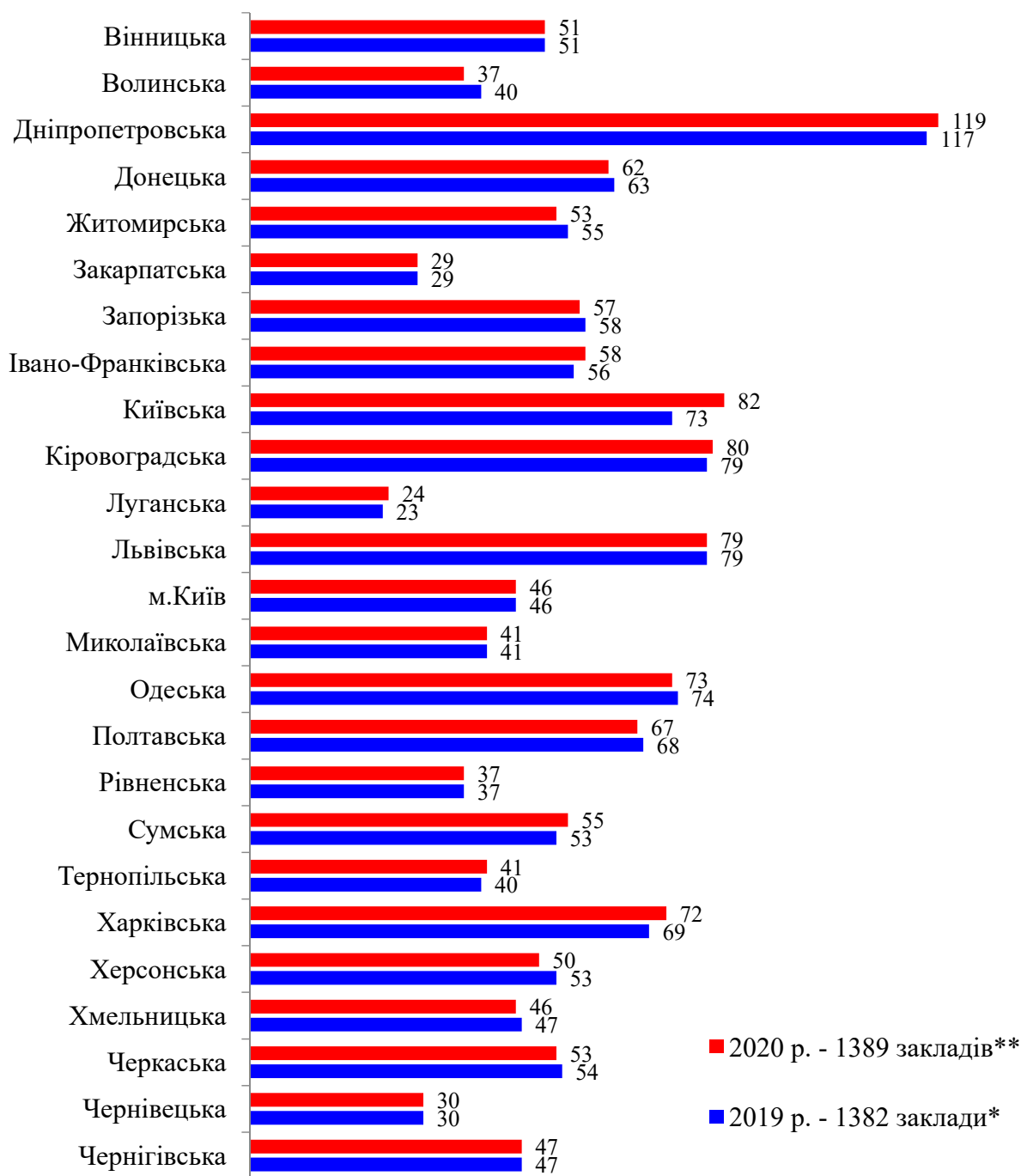

Рис. 1.5.2. Кількість закладів позашкільної освіти системи освіти усіх форм власності у 2019–2020 рр. (без ДЮСШ) у розрізі областей, одиниць

* 2019 р. – усього 1 382 заклади (станом на 01.01.2019 р.).

** 2020 р. – усього 1 389 закладів (станом на 01.01.2020 р.).

Побудовано за даними державної статистичної звітності (форма № 1-ПЗ).

Упродовж поточного року відбулися суттєві зміни в мережі ЗПО. За рік відкрито 2 заклади дослідницько-експериментального напрямку, 1 національно-патріотичного та 1 еколого-натуралістичного. Відкрито 15 закладів у ОТГ. Позитивні зміни відбулися у сільській місцевості, де відкрито 9 нових закладів; кількість гуртків у ЗПО сільської місцевості зросла майже на 350, а вихованців у них – більш ніж на 6,7 тис. осіб (рис. 1.5.3).

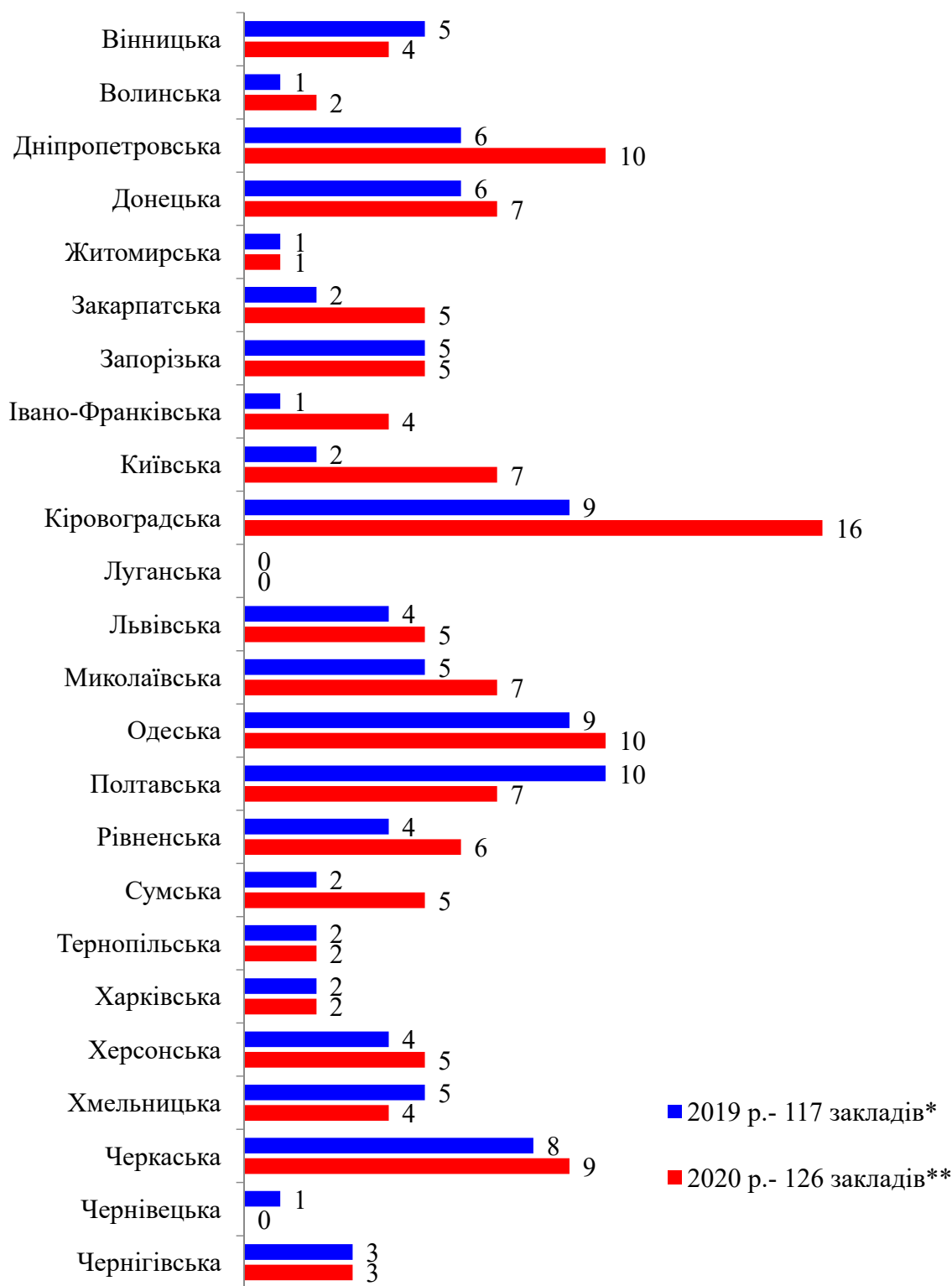

Рис. 1.5.3. Кількість закладів позашкільної освіти усіх форм власності системи освіти (без ДЮСШ) у сільській місцевості у 2019–2020 рр., одиниць

* 2019 р. – усього 97 закладів (станом на 01.01.2019 р.).

** 2020 р. – усього 126 закладів (станом на 01.01.2020 р.).

Побудовано за даними державної статистичної звітності (форма № 1-ПЗ).

З року в рік зростає кількість комплексних ЗПО за рахунок приєднання до них профільних закладів. Усього у такий спосіб за рік реорганізовано 14 закладів

у Волинській, Донецькій, Запорізькій, Одеській, Полтавській, Херсонській областях.

Проте не всюди процеси об'єднання мають саме такий характер. Наприклад, у м. Старокостянтинів Хмельницької області готується до здачі новий об'єкт – колишню будівлю ЗОШ № 5 відремонтували та переобладнали в Центр позашкільної освіти, в який уже восени переїдуть 3 міських заклади позашкільної освіти. Новий Центр загальною площею в 2,5 тисяч квадратних метрів повністю утеплений та укомплектований новими меблями, реманентом і знаряддями; кожний кабінет обладнано відповідно до напрямку та профілю гуртка, який у ньому буде працювати (хореографія, писанкарство, гончарство, журналістика, клуб вивчення іноземної мови тощо). Спортивні секції також матимуть спеціалізовані приміщення, а для волейболу та баскетболу обладнуються комфортні зали для занять у зимовий період. Крім того, у Центрі будуть розміщені Центр раннього розвитку і батьківства для молодих сімей та Інклюзивний ресурсний центр.

З метою оптимізації мережі за рішенням місцевих органів влади ліквідовано 5 закладів позашкільної освіти: 2 – у Черкаській області, по 1 – у Волинській, Житомирській та Хмельницькій областях.

87 закладів позашкільної освіти мають 445 власних філій. Найбільше філій у Запорізькій (147) та Черкаській (134) областях. Усього у філіях налічувалося більш ніж 2,8 тис. гуртків, їх відвідували близько 45 тис. дітей. За рік їх чисельність зросла майже на 1 . осіб.

Упродовж 2019/2020 н. р. ще 26 ЗПО забезпечили безперешкодний доступ для осіб з особливими освітніми потребами. Більше половини ЗПО створили такий доступ. Найбільше – у Хмельницькій (93 %), Миколаївській (71 %), Вінницькій (69 %), Дніпропетровській (61 %) областях. Найменше – у Львівській області (32 %).

Не всі заклади позашкільної освіти мають окремі власні будівлі. На сьогодні в окремих будівлях знаходяться 91 % закладів. Проте 118 з них потребують капітального ремонту. Найбільше – у Дніпропетровській (20), Львівській (13), Херсонській (11) областях і м. Київ (11). Найпроблемніша ситуація – у ЗПО художньо-естетичного (46) та науково-технічного (16) напрямів.

В аварійному стані знаходяться 12 закладів позашкільної освіти: у Дніпропетровській області – 6, у Житомирській – 3, у Кіровоградській, Львівській, Одеській областях – по 1.

1.5.3. Динаміка кількості педагогічних працівників закладів позашкільної освіти (2015–2020 рр.)

Упродовж шести років спостерігається зменшення кількості педагогічних працівників у закладах позашкільної освіти. Цей показник становить 13,4 % (рис. 1.5.4).

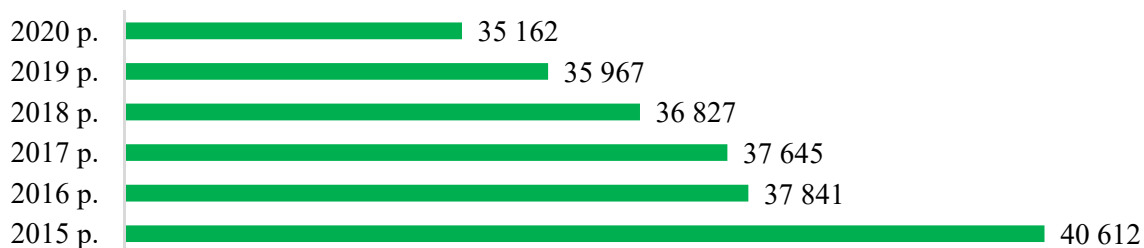

Рис. 1.5.4. Чисельність педагогічних працівників у закладах позашкільної освіти усіх форм власності системи освіти (із сумісниками) у 2015–2020 рр., осіб

Побудовано за даними державної статистичної звітності (форма № 1-ПЗ).

Чисельність педагогічних працівників, які мають основну роботу в закладах позашкільної освіти, – 21,8 тис. осіб (рис. 1.5.5). Загальна чисельність педагогів-позашкільників (разом із сумісниками) – майже 35,2 тис. осіб. Із них 77 % – жінки.

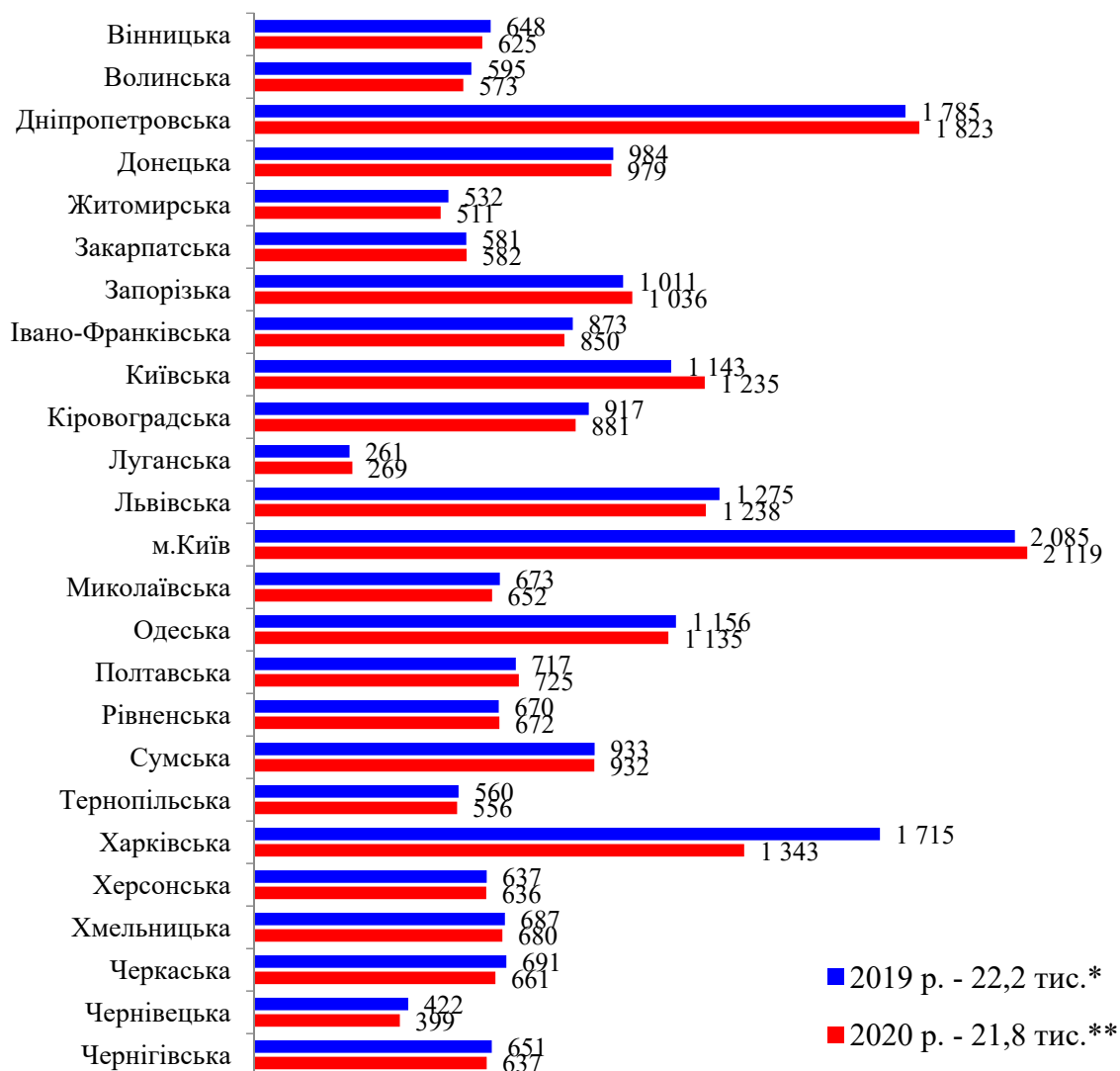

Рис. 1.5.5. Чисельність педагогічних працівників у закладах позашкільної освіти усіх форм власності системи освіти (без сумісників) у 2019–2020 рр., осіб

* 2019 р. – усього 22,2 тис. педпрацівників (станом на 01.01.2019 р.).

** 2020 р. – усього 21,8 тис. педпрацівників (станом на 01.01.2020 р.).

Побудовано за даними державної статистичної звітності (форма № 1-ПЗ).

Залишається позитивно стабільною частка педагогів з вищою освітою: чисельність педпрацівників, які мають кваліфікаційний рівень спеціаліста, магістра, становить 75 %, ступінь бакалавра – 6 %. Найвищим цей показник є в Закарпатській (83 %), Сумській (81 %), Івано-Франківській та Хмельницькій (по 80 %) областях (рис. 1.5.6).

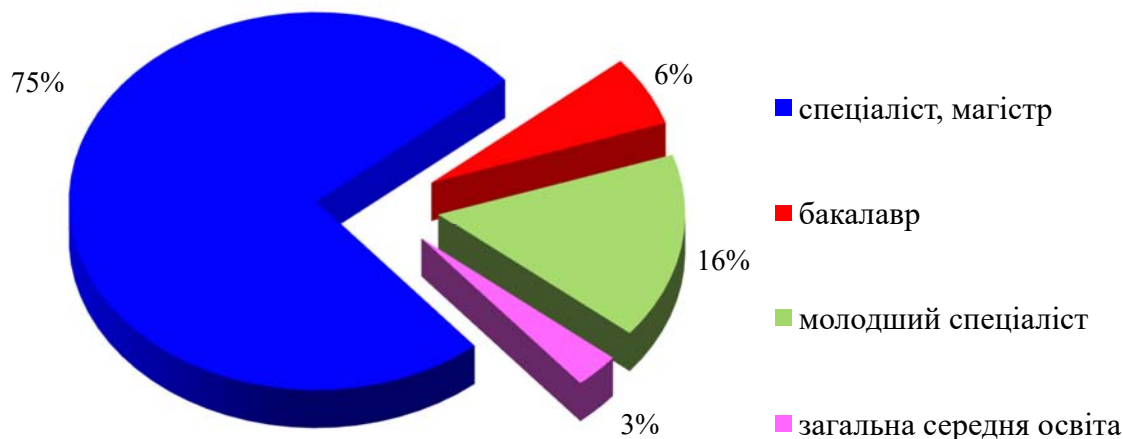

Рис. 1.5.6. Освітній рівень педагогічних працівників у закладах позашкільної освіти системи освіти у 2020 р.

Побудовано за даними державної статистичної звітності (форма № 1-ПЗ) (станом на 01.01.2020 р.).

Із числа керівників закладів позашкільної освіти, які мають вищу освіту, стовідсотковим зазначений показник є у Вінницькій, Волинській, Закарпатській, Івано-Франківській, Київській, Тернопільській, Хмельницькій, Чернівецькій областях і м. Київ.

Із загального числа педпрацівників стаж до 3-х років мають 14 % педагогів, від 3-10 років – 20 %, 10-20 років – 24,2 %, більше 20 років – 41,8 % (рис. 1.5.7). Найдосвідченіший педагогічний контингент у Волинській (51 %), Житомирській і Тернопільській (по 49 %), Львівській і Черкаській (по 48 %) областях.

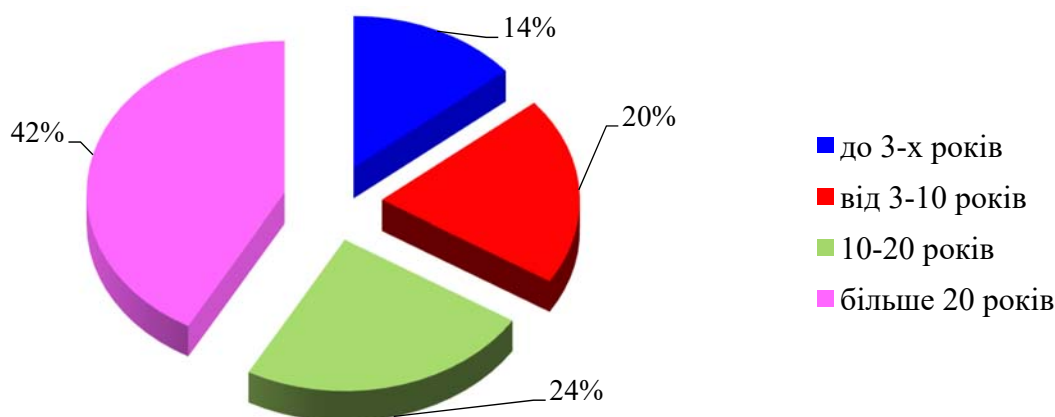

Рис. 1.5.7. Розподіл за стажем педагогічних працівників у закладах позашкільної освіти системи освіти у 2020 р.

Побудовано за даними державної статистичної звітності (форма № 1-ПЗ) (станом на 01.01.2020 р.).

Підвищення кваліфікації педагогічних працівників закладів позашкільної освіти на центральному рівні

Міністерством спільно з державними центрами позашкільної освіти щорічно організовуються семінари-практикуми, наради-семінари, науково-практичні конференції, навчальні курси для різних категорій педагогічних працівників позашкільних закладів. 2019/2020 н. р. до підвищення кваліфікації залучено більше 2,3 тис. педагогів-позашкільників.

1.5.4. Розподіл педагогічних працівників закладів позашкільної освіти за віком та регіонами (2019/2020 н. р.)

Аналіз вікового складу педагогічних працівників засвідчив, що в закладах позашкільної освіти працюють 17 % педагогів віком до 30 років, від 30 до 40 років – майже 22 %, від 40 до 50 років – 25 %, 51–55 років – 11 %, старші 55 років – 25 % (рис. 1.5.8). Майже кожний п'ятий педпрацівник ЗПО є пенсіонером.

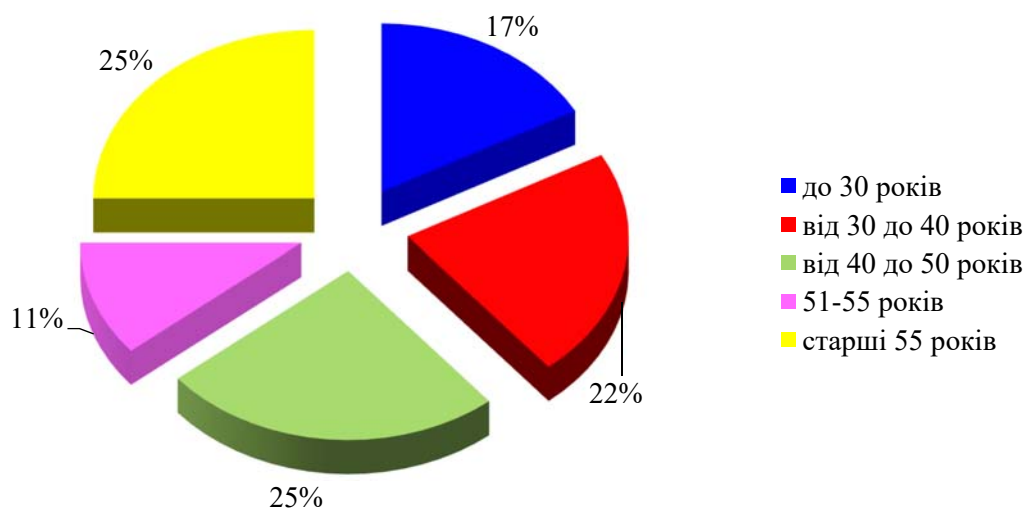

Рис. 1.5.8. Розподіл за віком педагогічних працівників у закладах позашкільної освіти системи освіти у 2019/2020 н. р.

Побудовано за даними державної статистичної звітності (форма № 1-ПЗ) (станом на 01.01.2020 р.).

Відповідно до кількості педагогічних працівників у ЗПО всіх регіонів найбільше віком до 30 років працюють у м. Києві та Закарпатській області, віком від 31 до 40 років – у Закарпатській, від 41 до 50 років – у Чернігівській, від 51 до 55 років – у Житомирській, понад 55 років – у Одеській областях (табл. 1.5.1).

Таблиця 1.5.1

**Розподіл кількості педагогічних працівників (за основним місцем роботи)
з керівниками ЗПО та їх заступниками за віком**

Регіон	Загальна кількість, осіб	за віком, %:				
		до 30 років	31-40 років	41-50 років	51-55 років	понад 55 років
Вінницька	625	16%	22%	29%	12%	21%
Волинська	573	15%	24%	27%	10%	24%
Дніпропетровська	1823	15%	19%	23%	12%	31%
Донецька	979	16%	19%	28%	11%	26%
Житомирська	511	16%	21%	24%	15%	24%
Закарпатська	582	25%	33%	18%	8%	16%
Запорізька	1036	14%	20%	24%	12%	29%
Івано-Франківська	850	18%	29%	22%	8%	22%
Київська	1235	17%	22%	26%	12%	23%
Кіровоградська	881	16%	24%	27%	12%	21%
Луганська	269	12%	25%	23%	14%	26%
Львівська	1238	15%	19%	27%	11%	28%
Миколаївська	652	17%	18%	29%	11%	25%
Одеська	1135	15%	18%	22%	11%	34%
Полтавська	725	15%	22%	26%	13%	23%
Рівненська	672	17%	26%	27%	10%	20%
Сумська	932	15%	24%	27%	12%	22%
Тернопільська	556	14%	21%	28%	13%	23%
Харківська	1343	17%	23%	24%	10%	26%
Херсонська	636	17%	20%	22%	13%	28%
Хмельницька	680	14%	29%	25%	10%	23%
Черкаська	661	13%	20%	29%	13%	25%
Чернівецька	399	17%	24%	22%	12%	26%
Чернігівська	637	12%	25%	31%	12%	19%
м. Київ	2119	25%	21%	19%	9%	26%
Усього	21749 (100%)	17% (3622)	22% (4802)	25% (5387)	11% (2437)	25% (5501)

Складено за статистичними даними (форма № 1-ПЗ).

1.5.5. Динаміка кількості здобувачів позашкільної освіти (2015–2020 рр.)

За шість років у кількості здобувачів позашкільної освіти спостерігаються хвилюподібні зміни, в цілому з негативною динамікою. Порівняно з 2015 р. у 2020 р. вихованців у ЗПО менше на 7,4 % (рис. 1.5.9).

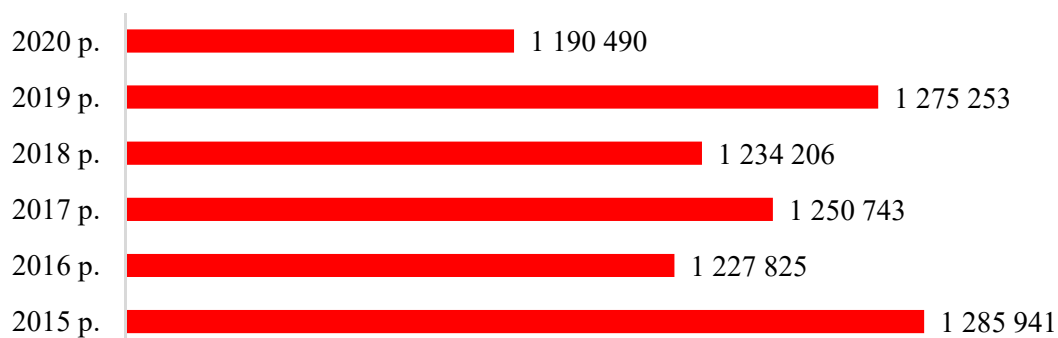

Рис. 1.5.9. Чисельність вихованців у закладах позашкільної освіти усіх форм власності системи освіти (без ДЮСШ) у 2015–2020 рр., осіб

Побудовано за даними державної статистичної звітності (форма № 1-ПЗ).

У 2019/2020 н. р. в закладах позашкільної освіти функціонують 73,7 тис. гуртків (творчих об'єднань, секцій, студій) художньо-естетичного, науково-технічного, еколого-натуралістичного, туристсько-краєзнавчого, фізкультурно-спортивного та інших напрямів (рис. 1.5.10), які відвідують більш ніж 1 млн 190 тис. дітей (рис. 1.5.11).

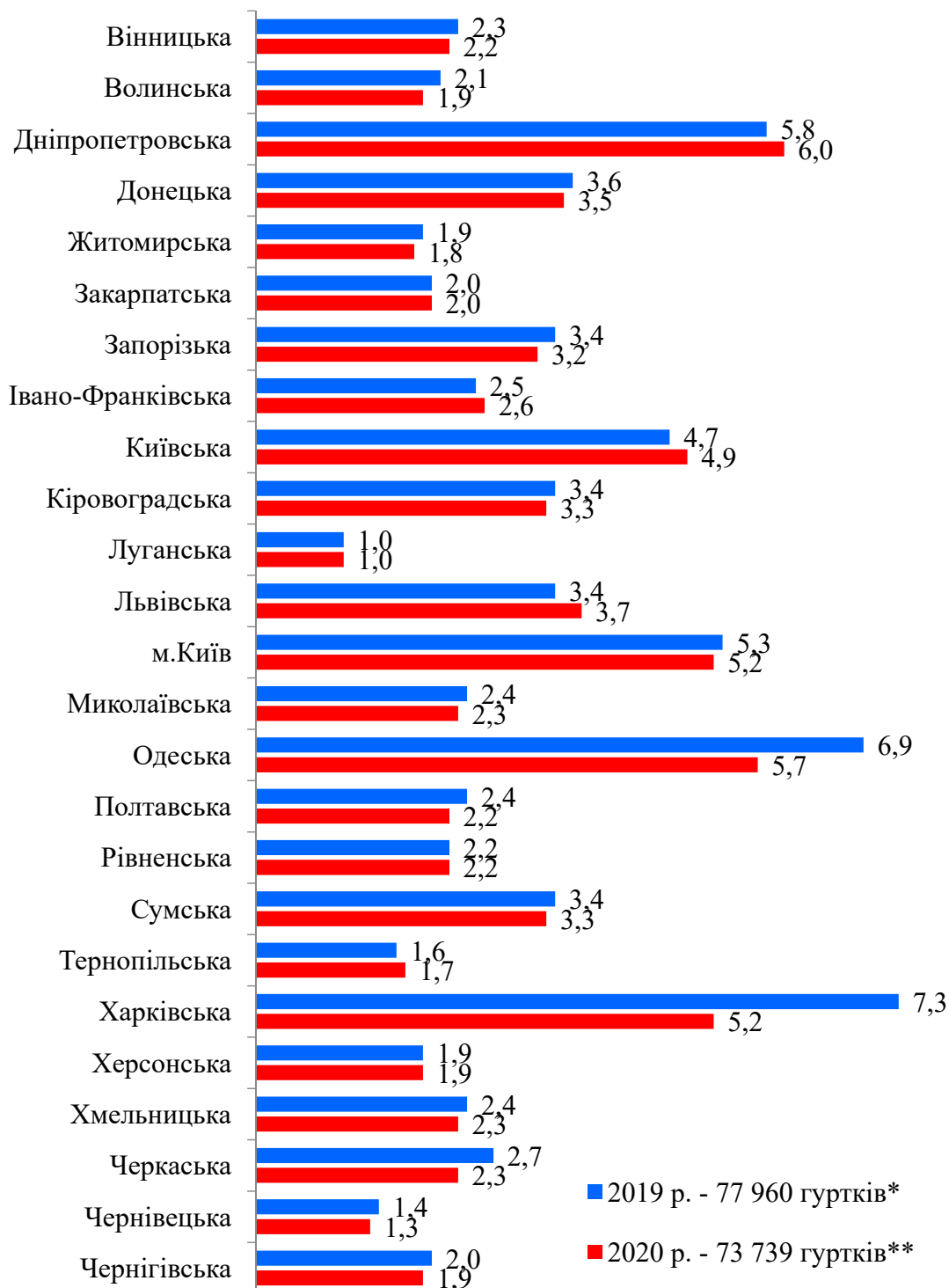

Рис. 1.5.10. Кількість гуртків у закладах позашкільної освіти усіх форм власності системи освіти (без ДЮСШ) у 2019–2020 рр., тис. одиниць

* 2019 р. – усього 77 960 гуртків (станом на 01.01.2019 р.).

** 2020 р. – усього 73 739 гуртків (станом на 01.01.2020 р.).

Побудовано за даними державної статистичної звітності (форма № 1-ПЗ).

Рис. 1.5.11. Чисельність вихованців у закладах позашкільної освіти усіх форм власності системи освіти (без ДЮСШ) у 2019–2020 рр., тис. осіб

* 2019 р. – усього 1 млн 275 тис. осіб (станом на 01.01.2019 р.).

** 2020 р. – усього 1 млн 190 тис. осіб (станом на 01.01.2020 р.).

Побудовано за даними державної статистичної звітності (форма № 1-ПЗ).

Найбільша кількість дітей (44 %) у ЗПО охоплені художньо-естетичним напрямом діяльності, найменше – оздоровчим (1 %) (рис. 1.5.12).

Рис. 1.5.12. Розподіл за напрямками діяльності дітей у закладах позашкільної освіти усіх форм власності системи освіти за напрямками діяльності у 2020 р.

Побудовано за даними державної статистичної звітності (форма № 1-ПЗ) (станом на 01.01.2020 р.).

Слід зазначити, що сьогодні, окрім освітньо-виховної та розвиваючої діяльності, заклади позашкільної освіти активно впроваджують важливі функції соціального спрямування. Позашкільна освіта – це шанс для розвитку здібностей дітей із соціально незахищених категорій, яким вкрай необхідні підтримка та захист.

Так, у 2020 р. позашкільною освітою було охоплено майже 9,5 тис. дітей з особливими освітніми потребами. Також позашкільну освіту здобувають 8,2 тис. дітей-сиріт і дітей, позбавлених батьківського піклування, та 41,7 тис. дітей із малозабезпечених сімей.

Охоплення дітей позашкільною освітою

Питома вага дітей, охоплених позашкільною освітою, у відсотках від загальної кількості дітей шкільного віку по галузі освіти (без закладів позашкільної освіти Мінкультури, Мінмолодьспорту та без ДЮСШ системи МОН) становить 63,1 %. Найбільше дітей охоплено в Сумській (91,3 %), Харківській (84,9 %), Черкаській (81 %), Кіровоградській (79,6 %), Полтавській (74,9 %) областях і м. Київ (68,9 %) (рис. 1.5.13).

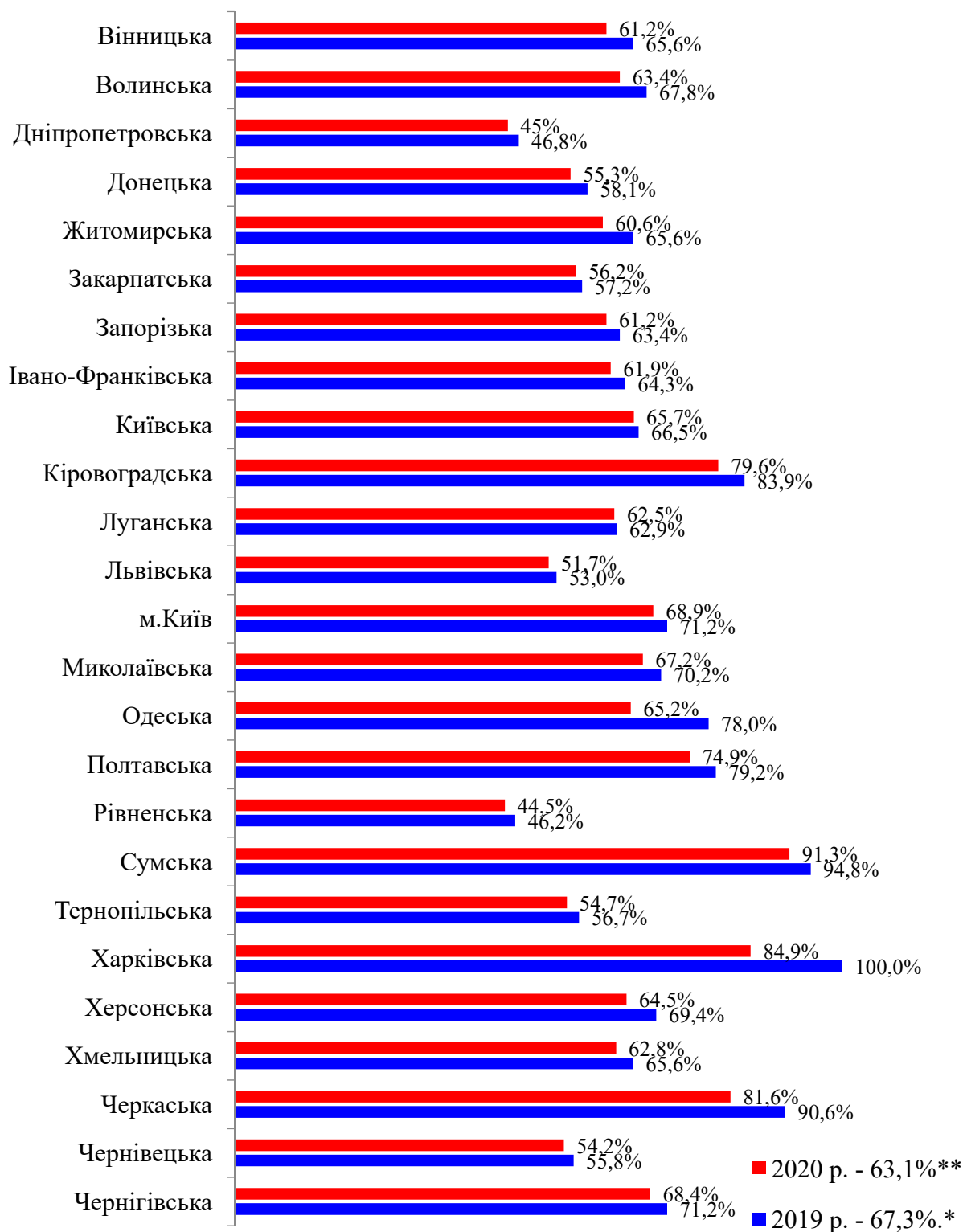

Рис. 1.5.13. Питома вага дітей, охоплених позашкільною освітою, у відсотках від загальної кількості дітей шкільного віку по галузі освіти (без закладів позашкільної освіти Мінкультури, Мінмолодьспорту та без ДЮСШ системи МОН) у 2019–2020 рр.

* 2019 р. – середній показник **67,3 %** (станом на 01.01.2019 р.).

** 2020 р. – середній показник **63,1 %** (станом на 01.01.2020 р.).

Побудовано за даними державної статистичної звітності (форми № 1-ПЗ, № 76-РВК).

Дівчат у закладах позашкільної освіти 60 %. Найбільше в ЗПО дітей віком від 8 до 11 років включно (разом – 40 %), найменше – 17–18 років (разом – 3 %).

Державні заклади позашкільної освіти

Безпосередньо у підпорядкуванні МОН перебувають 4 державні центри позашкільної освіти: Національний центр «Мала академія наук України», Національний еколого-натуралістичний центр учнівської молоді, Український державний центр національно-патріотичного виховання, краєзнавства і туризму учнівської молоді, Український державний центр позашкільної освіти. Кожен з них виконує функцію організаційно-координаційного та методичного центру для регіональних позашкільних закладів, а також спеціального осередку підготовки талановитих і обдарованих дітей до участі в міжнародних конкурсах, олімпіадах, змаганнях тощо.

Дистанційне навчання ставить перед педагогами закладів позашкільної освіти нові вимоги не тільки в змістовій сфері освіти, а й у технологічній, вимагає створення спеціальних навчальних матеріалів. Особливостями дистанційного навчання є індивідуальний пошук нових знань, обмін листами між педагогом і вихованцем, звернення до електронних періодичних видань, чіткий тайм-менеджмент, інтенсивність курсу навчання, участь слухачів у коригуванні його структури та змісту. Систематичний контроль здійснюється у формах оперативного зворотного зв'язку й автоматичного контролю.

У зв'язку з необхідністю активного впровадження дистанційного навчання урізноманітнилися вектори методичної та науково-методичної роботи. Зокрема, на вебсайті Національного центру «Мала академія наук України» створено окремий розділ «Онлайн-навчання», у якому розміщені різноманітні матеріали для різних наукових секцій і відділень: методичні рекомендації для педагогічних, науково-педагогічних і наукових працівників щодо здійснення дистанційного навчання в системі Малої академії наук України, відеозаняття (лекційні та практичні), рекомендації для слухачів з різних питань проведення наукових досліджень в умовах карантину тощо).

Цікава робота проводиться і такими територіальними відділеннями, як Дніпропетровське (щодо впровадження в освітній процес дистанційних технологій), Львівське (щодо організації конкурсів для юних дослідників) та Рівненське (щодо досвіду співпраці з науковими установами). Наприклад, Рівненська Мала академія наук учнівської молоді успішно співпрацює із Науково-дослідним інститутом Національної академії наук України «Миколаївська астрономічна обсерваторія». Наукова співпраця відбувається за двома основними напрямками: спостереження за метеорами, які входять в атмосферу Землі, та радіоспостереження за телекомукаційними супутниками Землі, що знаходяться на геостаціонарній орбіті. На сьогоднішній день в Рівненській МАНУМ юні астрономи працюють на 2 незалежних апаратно-програмних комплексах для відслідковування геостаціонарних супутників Землі.

У Національному еколого-натуралістичному центрі учнівської молоді за останній рік перевагу віддають дистанційному екологічному моніторингу, онлайн-конкурсам, онлайн-хакатонам, формуванню STEM-компетентностей у здобувачів позашкільної освіти тощо.

Український державний центр позашкільної освіти відкрив та забезпечує матеріалами ютуб-канал з питань дистанційної позашкільної освіти.

Популярності серед колег набувають ZOOM-конференції з директорами обласних закладів позашкільної освіти з актуальних питань діяльності в умовах карантину, а серед дітей – віртуальні виставки, які особливою популярністю користуються у дітей з окупованих територій Донецької та Луганської областей і АР Крим.

В умовах карантину активізувалася проєктна діяльність позашкільля. Так, Український державний центр національно-патріотичного виховання, краєзнавства і туризму учнівської молоді вперше реалізував проєкт «Молодіжний центр громадянської освіти», метою якого є об'єднання зусиль дитячих і молодіжних організацій у різних освітньо-патріотичних проєктах з метою подальшої їх реалізації у просвітницькій діяльності та спільній участі у важливих суспільних заходах.

Протягом року державними ЗПО проведено чимало нових, цікавих та оригінальних заходів, що за своїм освітнім та виховним потенціалом є найбільш вагомими.

Зокрема, вперше низку заходів проведено в режимі онлайн: наукові вебіари МАН України, Всеукраїнську виставку-конкурс науково-технічної творчості учнівської молоді «Наш пошук і творчість тобі Україно!», Всеукраїнський відкритий фестиваль дитячої та юнацької творчості, присвячений Всесвітньому Дню Землі, Всеукраїнську виставку-конкурс декоративно-ужиткового і образотворчого мистецтва «Знай і люби свій край», Всеукраїнський конкурс есе імені Сергія Кемського до Дня Гідності та Свободи (онлайн), Міжсесійну літню природничо-математичну онлайн-школу, Всеукраїнську краєзнавчо-етнологічну конференцію учнівської молоді «Лиш те в народі жити буде, що серце серцю передасть», заочні змагання зі спортивних туристських походів серед учнівської та студентської молоді.

Започатковано цикл вебінарів з основ програмування для учнів – членів МАН України та Національний етап Міжнародного конкурсу еколого-валеологічної спрямованості «Метелики – німий шедевр природи».

Великою популярністю серед дітей та підлітків користуються такі заходи, як Всеукраїнський відкритий інтерактивний конкурс «МАН-Юніор Ерудит» (10 тис. учасників), X Всеукраїнський Інтернет-турнір з природничих дисциплін (2,5 тис. учасників), Відкриті освітні лабораторії (близько 500 учасників), Відкриті наукові мобільні студії (близько 700 учасників), Всеукраїнський інтерактивний конкурс «МАН-Юніор Дослідник» (230 учасників), Всеукраїнський конкурс юних дослідників «Кристали» імені Євгена Гладішевського (160 учасників), Всеукраїнський фестиваль мистецтв «Різдвяні канікули» (1,3 тис. учасників), Всеукраїнський дитячо-юнацький фестиваль-конкурс естрадної пісні «Різдвяна зіронька» (250 дітей), Всеукраїнський відкритий літературно-музичний фестиваль вшанування воїнів «Розстріляна молодість» (майже 1 тис. учасників), Відкриті міжнародні змагання зі спортивних танців «Кубок України – 2020» (Ukrainian Open Cup – 2020) (більш ніж 1,5 тис. учасників), X Всеукраїнська науково-технічна виставка-конкурс молодіжних інноваційних проєктів «Майбутнє України», Науково-освітній проєкт «Вчителі та учні беруть участь в екологічному моніторингу Антарктиди»

в рамках Міжнародного наукового проекту «Дослідження стану виводкових колоній пінгвінів *P. papua* та *P. adeliae* в підрайоні ККАМЛР 48.1 з використанням мережі фотокамер СЕМР (CCAMLR Ecosystem Monitoring Program)», Всеукраїнський конкурс «Еко Україна – 2020» – національний етап Міжнародного конкурсу науково-технічної творчості школярів ISEF 2020 (International Science and Engineering Fair), Всеукраїнський конкурс краєзнавчо-дослідницьких робіт у рамках Всеукраїнської краєзнавчої експедиції учнівської молоді «Моя Батьківщина – Україна», Всеукраїнський конкурс на кращу туристсько-краєзнавчу експедицію учнівської молоді з активним способом пересування «Мій рідний край», Всеукраїнська історико-краєзнавча акція учнівської молоді «Українська революція: 100 років надії і боротьби» та ін.

Фінальний етап найпопулярнішого наукового конкурсу – Всеукраїнського конкурсу-захисту науково-дослідницьких робіт учнів – членів Малої академії наук України з метою забезпечення участі в заході науково обдарованих дітей та молоді перенесено на листопад 2020 року (наказ МОН від 07 травня 2020 р. № 604). Крім того, Міністерством підготовлені нові Правила III етапу Всеукраїнського конкурсу-захисту науково-дослідницьких робіт учнів – членів Малої академії наук України (наказ МОН від 06 квітня 2020 р. № 481, зареєстрований у Міністерстві юстиції України 22 квітня 2020 р. за № 372/34655). Нові Правила передбачають нову програму фінального етапу конкурсу-захисту, розроблену з урахуванням вимог до міжнародних конкурсів для обдарованої молоді, посилено вимоги до академічної доброчесності учасників, розроблено нову комп'ютерну програму для оперативного та об'єктивного визначення переможців.

Заслужовує на увагу й досвід організації позашкільної освіти в регіонах. Наприклад, закладами позашкільної освіти Дніпропетровської області за час карантину на основі сучасних освітніх платформ Офіс 365, Zoom, Google Classroom, Youtube, Kahoot!, Padlet проведено 628 різноманітних заходів: майстер-класів, відеолекцій, онлайн-презентацій, захистів проєктів у програмі Scratch; марафонів; Zoom-конференцій, онлайн-сесій; онлайн-курсів з медіаграмотності, в яких взяли участь понад 42 тис. учасників.

Під час проведення Zoom-конференцій вихованці зустрічалися з провідними українськими істориками, дослідниками козацьких війн, історії Кримського Ханства, авторами шкільних підручників, брали участь в обласних наукових профільних школах Малої академії наук України.

У Сумській області педагогами Сумського обласного центру позашкільної освіти та роботи з талановитою молоддю вперше розроблені тематичні Робочі зошити для юних краєзнавців, туристів-спортсменів, етнографів та геологів. Зміст цих зошитів дозволяє застосовувати різні методи освітньої діяльності вихованців, у тому числі проєктної, формувати матеріали для підсумкових занять тощо.

Для керівників гуртків художньо-естетичного напрямку проведено цикл відеосемінарів на платформі Zoom.

У Харківській області щороку проводиться обласний форум позашкільля, на якому розглядаються здобутки та перспективи розвитку позашкільної освіти

Харківщини, стан підтримки місцевою владою позашкільної освіти в умовах децентралізації, особливості організації позашкільної освіти в об'єднаній територіальній громаді, згадуються славетні імена видатних земляків, які свої перші кроки до великого майбутнього робили саме в закладах позашкільної освіти області.

На вебсайті Харківського державного будинку художньої та технічної творчості викладено методичні матеріали щодо проведення унікальних віртуальних екскурсій, відзначення святкових дат, в онлайн-форматі проводяться дитячі флешмоби та соціально значущі молодіжні акції.

Харківською обласною станцією юних туристів випущено збірку «Організація дистанційного навчання у закладах позашкільної освіти», яка містить інформаційно-методичні матеріали, досвід впровадження дистанційних педагогічних технологій, літературні джерела з актуальних питань педагогічного інструментарію та дистанційної діяльності закладів позашкільної освіти на прикладі роботи педагогів станції.

У Хмельницькій області вперше розроблено програми для гуртків «Юні хендлери» та «Юні кінологи».

У Чернігівській області Чернігівський обласний Палац дітей та юнацтва провів із Гомельським державним обласним Палацом дітей та молоді (Республіка Білорусь) онлайн-зустріч представників обласних рад старшокласників Чернігівської і Гомельської областей. Чернігівські лідери ініціювали соціальні молодіжні проекти: спільний табір «Ми – лідери, за нами майбутнє», спільні челенджі, флешмоби в соціальних мережах, створення та обмін профілактичними роликами на соціальну тематику.

Департаментом освіти і науки міста Києва в березні 2020 р. створено Електронний освітній простір позашкілля Києва «Все буде Добре! ОК!» (ОК – Освіта Києва). Цільова аудиторія: учні, батьки, педагоги, студенти Києва, України та світу.

«Все буде Добре! ОК!» – простір, що сприяє об'єднанню та комунікації учасників 24/7 та надає можливості до самореалізації та самоідентифікації в умовах пандемії COVID-19.

За 5 місяців існування проєкту охоплено онлайн більше 100 тис. учасників і реалізовано понад 20 тисяч міні-проєктів: «Школа – простір можливостей», «Наука на дивані», «Підтримуємо лікарів», «Театр – це про людську душу», «Все буде добре», «Дайджест крутих ідей», «Вам слово, випускники» та інші.

Упродовж карантинних обмежень ЗПО міста Києва забезпечено організацію освітнього процесу та виконання навчальних програм за напрямками позашкільної освіти шляхом використання інструментів і технологій дистанційного навчання. Використовуючи сучасні онлайн-сервіси та канали комунікації, педагогами позашкілля столиці охоплено онлайн-навчанням майже 80 тисяч вихованців.

Усього закладами позашкільної освіти протягом року проведено майже 94,8 тис. різноманітних організаційно-масових заходів, до участі в яких було залучено понад 70 % дітей шкільного віку. При цьому лише третина таких заходів проводилася за кошти бюджету. Найбільше заходів проведено у

Дніпропетровській (12,2 тис.), Донецькій і Полтавській (по 5,6 тис.) областях та у м. Київ (4,9 тис.) (рис. 1.5.14).

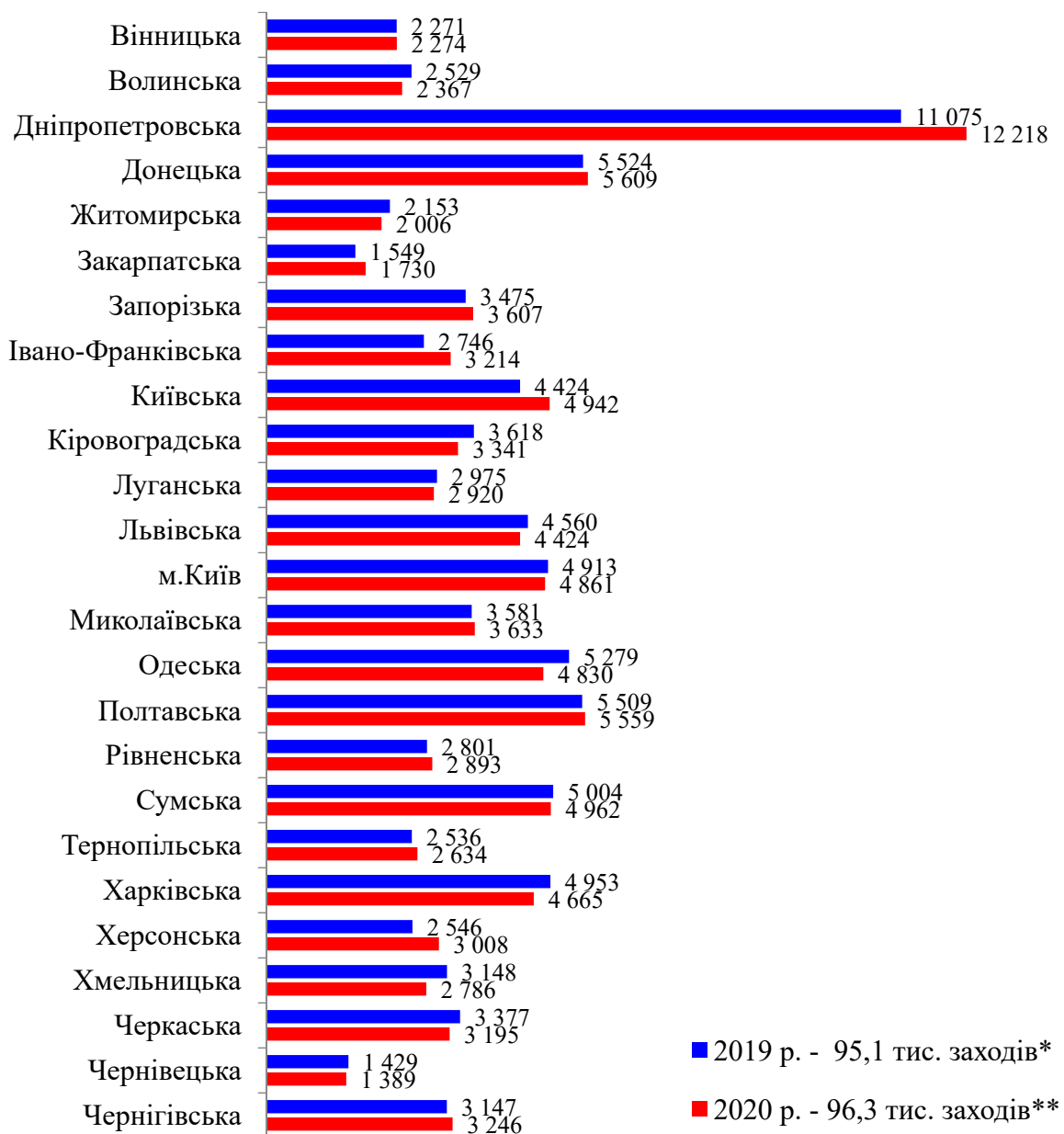

Рис. 1.5.14. Організаційно-масові заходи з позашкільної освіти, проведені закладами позашкільної освіти з дітьми та учнівською молоддю у 2019–2020 рр., одиниць

* 2019 р. – усього проведено **95,1 тис.** заходів (станом на 01.01.2019 р.).

** 2020 р. – усього проведено **96,3 тис.** заходів (станом на 01.01.2020 р.).

Побудовано за даними державної статистичної звітності (форма № 1-ПЗ).

Однією з форм підтримки, стимулювання та заохочення роботи творчих колективів, підвищення рівня їх майстерності, удосконалення форм, методів і засобів естетичного розвитку учнівської молоді є присвоєння їм почесних звань. За активну участь у справі відродження та примноження надбань національної культури і спадщини українського народу та високий рівень виконавської майстерності у 2019/2020 навчальному році почесні звання «Народний художній колектив» присвоєно 117 та «Зразковий художній колектив» – 239 творчим колективам України.

Висновки

Сучасна освіта, спрямована на формування компетентностей особи, розглядається як двокомпонентна модель, в якій є знаннява компонента (hard skills) і є компонента соціалізації здобувача освіти (soft skills). Забезпечення здобуття позашкільної освіти дітьми шкільного віку спрямовано на формування саме другої компоненти, яка сприятиме успішній реалізації особистості в суспільстві.

Як міжнародний так і український досвід організації позашкільної освіти свідчить про те, що розвиток особистості, її талантів і здібностей є надійною інвестицією в майбутнє і самої держави, і особистості. Позашкільна освіта може охоплювати дітей усіх вікових категорій, а отже, усіх рівнів освіти, починаючи з дошкільної. Вона має потужні можливості для розвитку особистості.

1. Закон України «Про освіту» створив правове підґрунтя для системної трансформації позашкільної освіти: позашкільну освіту визначено як складову системи освіти, закріплено можливість визнання та врахування результатів навчання в ЗПО, задекларовано фінансову й академічну автономію закладів позашкільної освіти тощо.

Основною метою позашкільної освіти є розвиток особистості, профорієнтація та рання профілізація, попередження негативних дитячих проявів, допомога кожній дитині повірити в свої здібності та розкрити власний потенціал, надання додаткових знань та практичних навичок, необхідних для успішної самореалізації в дорослому житті.

2. Упродовж 2019–2020 рр. кількість ЗПО в Україні дещо зросла (на 7 ЗПО) і склала 1 389 одиниць. Серед них 97,8 % закладів комунальної форми власності. З метою оптимізації мережі за рішенням місцевих органів влади ліквідовано 5 закладів позашкільної освіти: 2 – у Черкаській області, по 1 – у Волинській, Житомирській та Хмельницькій областях. Натомість, за рік відкрито 2 заклади дослідницько-експериментального, 1 національно-патріотичного та 1 еколого-натуралістичного напрямів та 15 нових ЗПО в ОТГ.

У закладах позашкільної освіти у 2020 р. працювало 35 162 педагогічних працівника, що на 2,2 % менше ніж у минулому році. Серед загалу чверть (найбільше) – це педагогічні працівники віком старше 55 років, 77 % – жінки. Значна кількість педагогічних працівників (41,8 %) працюють у ЗПО більше 20 років. Майже кожний п'ятий педпрацівник ЗПО є пенсіонером. У ЗПО м. Києва і Закарпатської області найбільше педагогічних працівників (близько 25 %) віком до 30 років. У Одеській області найбільше (34 %) – віком понад 55 років.

3. Частка дітей, охоплених позашкільною освітою, у відсотках від загальної кількості дітей шкільного віку в галузі освіти (без закладів позашкільної освіти Мінкультури, Мінмолодьспорту та без ДЮСШ системи МОН) другий рік поспіль знаходиться в межах 63 % і становила у 2020 р. 1 190 490 осіб, що на 6,6 % менше за минулий рік. Найбільше дітей охоплено ПО в Сумській (91,3 %) області. Загалом 89,5 % дітей здобувають позашкільну освіту в містах, але кілька років поспіль кількість закладів позашкільної освіти у сільській місцевості зростає: протягом 2019/2020 навчального року відкрито

9 нових ЗПО, чисельність дітей в них зросла більш ніж на 6,7 тисяч, працюють майже 350 гуртків. У закладах позашкільної освіти у 2019/2020 навчальному році функціонувало 73,7 тис. гуртків (творчих об'єднань, секцій, студій) художньо-естетичного, науково-технічного, еколого-натуралістичного, туристсько-краєзнавчого, фізкультурно-спортивного та інших напрямів. Дівчат у закладах позашкільної освіти 60 %. Найбільше в ЗПО дітей віком від 8 до 11 років включно (40 %), найменше – 17–18 років (3 %).

4. На сьогодні, ЗПО окрім освітньо-виховної та розвиваючої діяльності активно впроваджують важливі функції соціального спрямування. Позашкільна освіта – це шанс для розвитку здібностей дітей із соціально незахищених категорій, яким вкрай необхідні підтримка та захист.

У 2020 році позашкільною освітою було охоплено 8,2 тис. дітей-сиріт і дітей, позбавлених батьківського піклування, та 41,7 тис. дітей із малозабезпечених сімей.

Загальна кількість дітей з особливими освітніми потребами, які відвідують ЗПО, становить майже 9,5 тис. Більше половини ЗПО забезпечили безперешкодний доступ у заклади для осіб з ООП. Найбільше таких закладів у Хмельницькій області (93 %).

5. У зв'язку з необхідністю активного впровадження дистанційного навчання урізноманітнилися вектори методичної та науково-методичної роботи. Зокрема, на вебсайті Національного центру «Мала академія наук України» створено окремий розділ «Онлайн-навчання», у якому розміщені матеріали для різних наукових секцій і відділень.

У Національному еколого-натуралістичному центрі учнівської молоді за останній рік перевагу віддають дистанційному екологічному моніторингу, онлайн-конкурсам, онлайн-хакатонам, формуванню STEM-компетентностей у здобувачів позашкільної освіти тощо.

Український державний центр позашкільної освіти відкрив та забезпечує матеріалами ютуб-канал з питань дистанційної позашкільної освіти. Популярності набувають серед колег ZOOM-конференції з директорами обласних закладів позашкільної освіти з актуальних питань діяльності в умовах карантину, а серед дітей – віртуальні виставки, які особливою популярністю користуються у дітей з окупованих територій Донецької та Луганської областей і АР Крим.

В умовах карантину активізувалася проектна діяльність позашкільля. Так, Український державний центр національно-патріотичного виховання, краєзнавства і туризму учнівської молоді вперше реалізував проект «Молодіжний центр громадянської освіти», метою якого є об'єднання зусиль дитячих і молодіжних організацій у різних освітньо-патріотичних проектах з метою подальшої їх реалізації у просвітницькій діяльності та спільній участі у важливих суспільних заходах.

6. Усього закладами позашкільної освіти протягом року проведено майже 94,8 тис. різноманітних організаційно-масових заходів, до участі в яких було залучено понад 70 % дітей шкільного віку. При цьому лише третина цих заходів проводилася за кошти бюджету. Найбільше заходів проведено у Дніпропетровській (11,9 тис.) області.

Фінансування сфери позашкільної освіти здійснюється переважно коштами місцевих бюджетів (97,7 % закладів).

7. Розвиток позашкільної освіти виявляє ряд об'єктивних питань, які необхідно вчасно розв'язувати:

- незважаючи на те, що за останні десять років подолано тенденцію до безпідставної ліквідації закладів позашкільної освіти, з метою оптимізації мережі та економії коштів продовжуються ліквідаційні процеси шляхом злиття або приєднання закладів. Ця ситуація викликана тим, що відповідно до Бюджетного кодексу України видатки на утримання ЗПО здійснюються за рахунок частини доходів місцевих бюджетів, які не враховуються при визначенні обсягів міжбюджетних трансфертів. Таким чином, розподіл видатків на позашкільну освіту регулюється місцевими органами виконавчої влади та органами місцевого самоврядування самостійно, виходячи з обсягів доходів місцевих бюджетів та власних пріоритетів;
- різке згортання цілого ряду проєктів та програм, спрямованих на розвиток позашкільної освіти, загрожує позбавленням дітей додаткових умов для розвитку своїх здібностей, порушенням їх прав на підтримку творчого, інтелектуального та культурного потенціалу; може призвести до небажаних соціально-економічних наслідків: зростання бездоглядності дітей та підлітків, підвищення рівня дитячої злочинності та правопорушень; зниження ефективності заходів превентивного виховання; припинення підтримки обдарованих дітей та молоді; неможливість організації їх змістовного дозвілля;
- потребує осучаснення система підготовки, перепідготовки та підвищення кваліфікації педагогічних працівників;
- проблемою також є низький соціальний статус працівників позашкільних закладів. Керівнику гуртка на початку своєї діяльності встановлюється найнижчий тарифний розряд серед педагогічних працівників галузі.

Кожній дитині в Україні повинні бути створені умови для розвитку її творчих здібностей і талантів, що сприятиме сталому розвитку українського суспільства.

1.6. ПРОФЕСІЙНА (ПРОФЕСІЙНО-ТЕХНІЧНА) ОСВІТА

1.6.1. Мережа закладів професійної (професійно-технічної) освіти (станом на 1 січня 2020 р.)

Станом на 1 січня 2020 року кількість закладів професійної (професійно-технічної) освіти (далі – П(ПТ)О) державної форми власності становить 723 заклади (не враховано 21 заклад освіти, що надає П(ПТ)О, але враховано 4 заклади П(ПТ)О, що підпорядковані іншим органам виконавчої влади) (рис. 1.6.1).

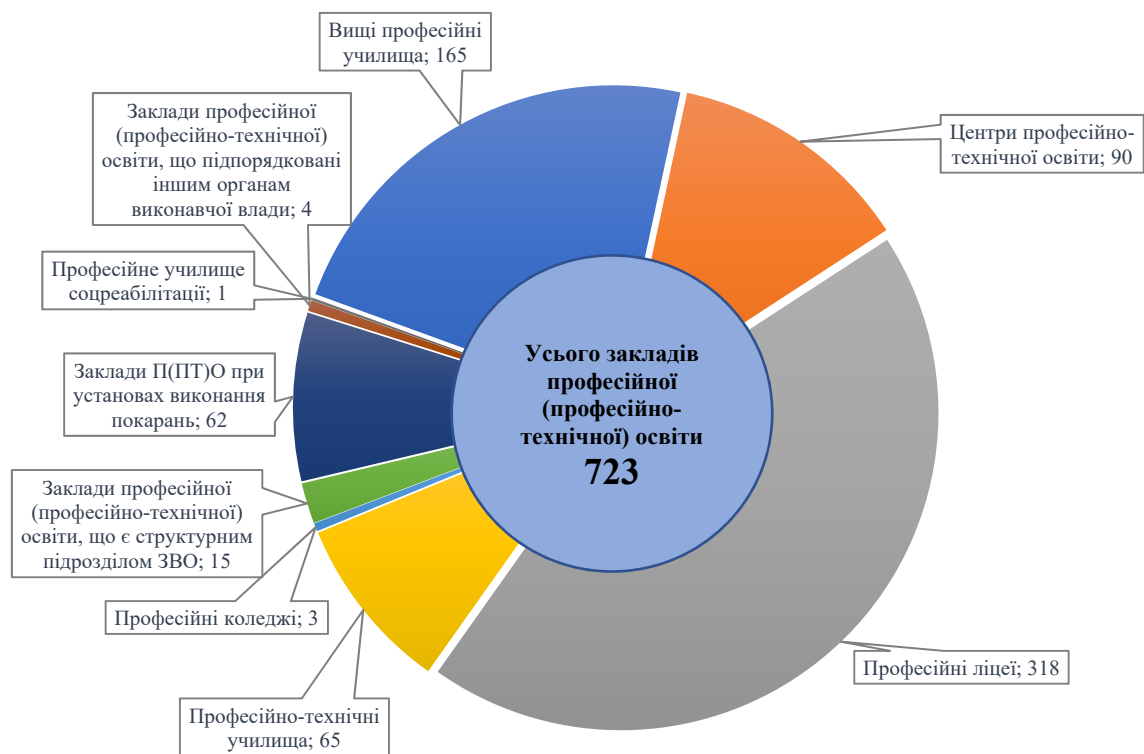

Рис. 1.6.1. Кількість закладів професійної (професійно-технічної) освіти за типами (станом на 1 січня 2020 р.), одиниць

Побудовано за даними державної статистичної звітності (форма № 3 (профтех)).

З 723 закладів П(ПТ)О:

- 318 професійних ліцеїв;
- 165 вищих професійних училищ;
- 90 центрів професійно-технічної освіти;
- 65 професійно-технічних училищ;
- 62 заклади П(ПТ)О при установах виконання покарань;
- 1 професійне училище соціальної реабілітації;
- 15 закладів П(ПТ)О, що є структурними підрозділами закладів вищої освіти;
- 3 професійні коледжі;
- 4 заклади П(ПТ)О, що підпорядковані іншим органам виконавчої влади.

Станом на 1 січня 2020 року кількість закладів П(ПТ)О скоротилася на 13 одиниць (1,8 %) порівняно з відповідним періодом попереднього року (рис. 1.6.2):

- 8 закладів П(ПТ)О реорганізовано шляхом приєднання до більш потужних;
- 8 закладів П(ПТ)О об'єднано та створено 4 центри професійно-технічної освіти: Державний навчальний заклад «Запорізький політехнічний центр професійно-технічної освіти» (Запорізька область), Лозівський центр професійної освіти Харківської області (Харківська область), Державний

навчальний заклад «Регіональний центр професійної освіти інноваційних технологій будівництва та промисловості» (Харківська область), Регіональний центр професійної освіти електротехнічних, машинобудівних та сервісних технологій Харківської області;

– 1 заклад П(ПТ)О – Державний професійно-технічний навчальний заклад «Дубенське професійно-технічне училище» (Рівненська область) – ліквідовано внаслідок оптимізації діяльності (закриття) установ виконання покарань;

– 1 заклад П(ПТ)О – Харківський державний професійно-педагогічний коледж ім. В.І. Вернадського (Харківська область) – вилучено з мережі з причини відсутності регіонального замовлення на підготовку кваліфікованих робітників.

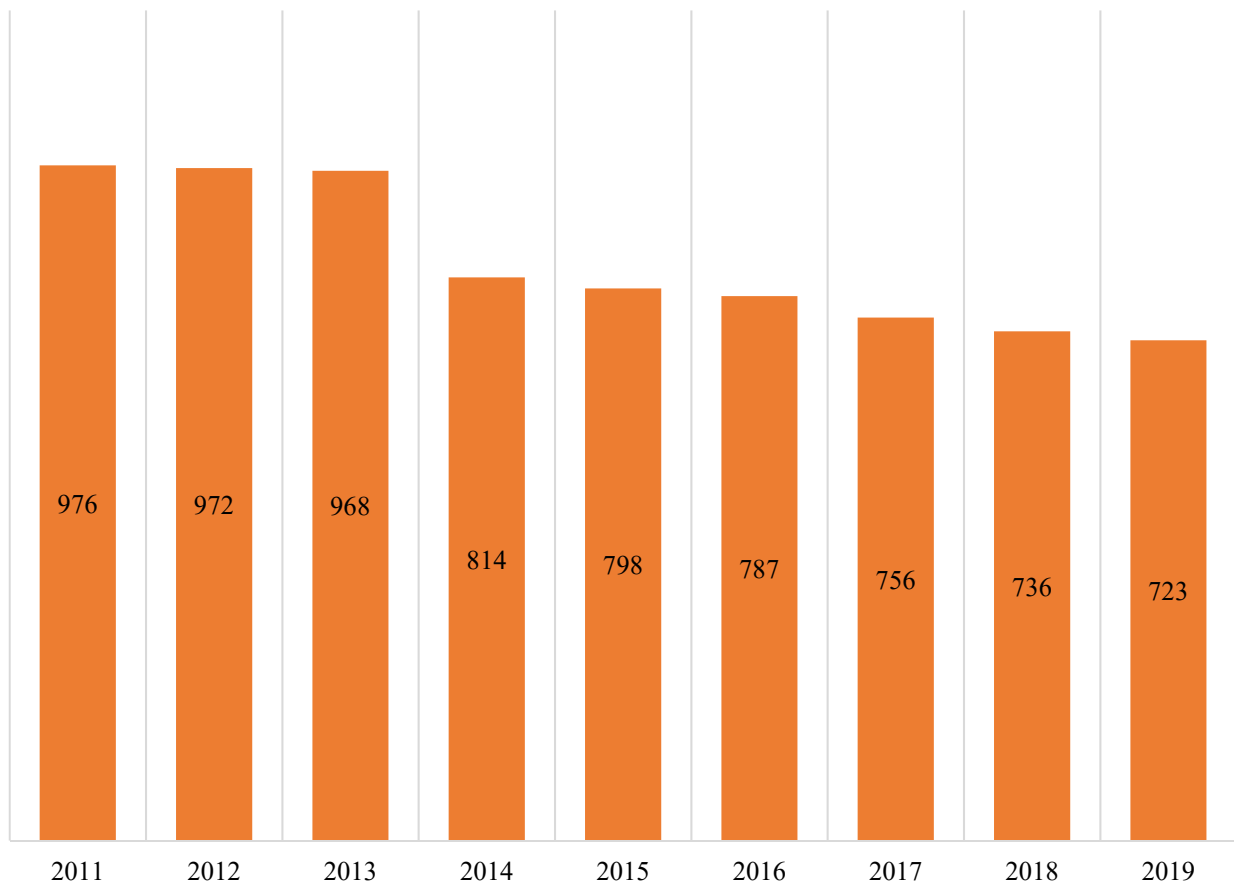

Рис. 1.6.2. Динаміка кількості закладів професійної (професійно-технічної) освіти (станом на 1 січня 2020 р.) одиниць

Побудовано за даними державної статистичної звітності (форма № 3 (профтех)).

411 закладів П(ПТ)О (55,2 %) мають контингент здобувачів до 400 осіб, разом з тим існує 5 % малокомплектних закладів з кількістю учнів менше 100 осіб (не враховуються заклади П(ПТ)О при установах виконання покарань та професійне училище соціальної реабілітації, у яких, як правило, контингент становить до 100 осіб) (рис. 1.6.3). Так, найбільша кількість малокомплектних закладів П(ПТ)О розташована у Луганській (7 закладів), Донецькій (7 закладів) та Запорізькій (5 закладів) областях.

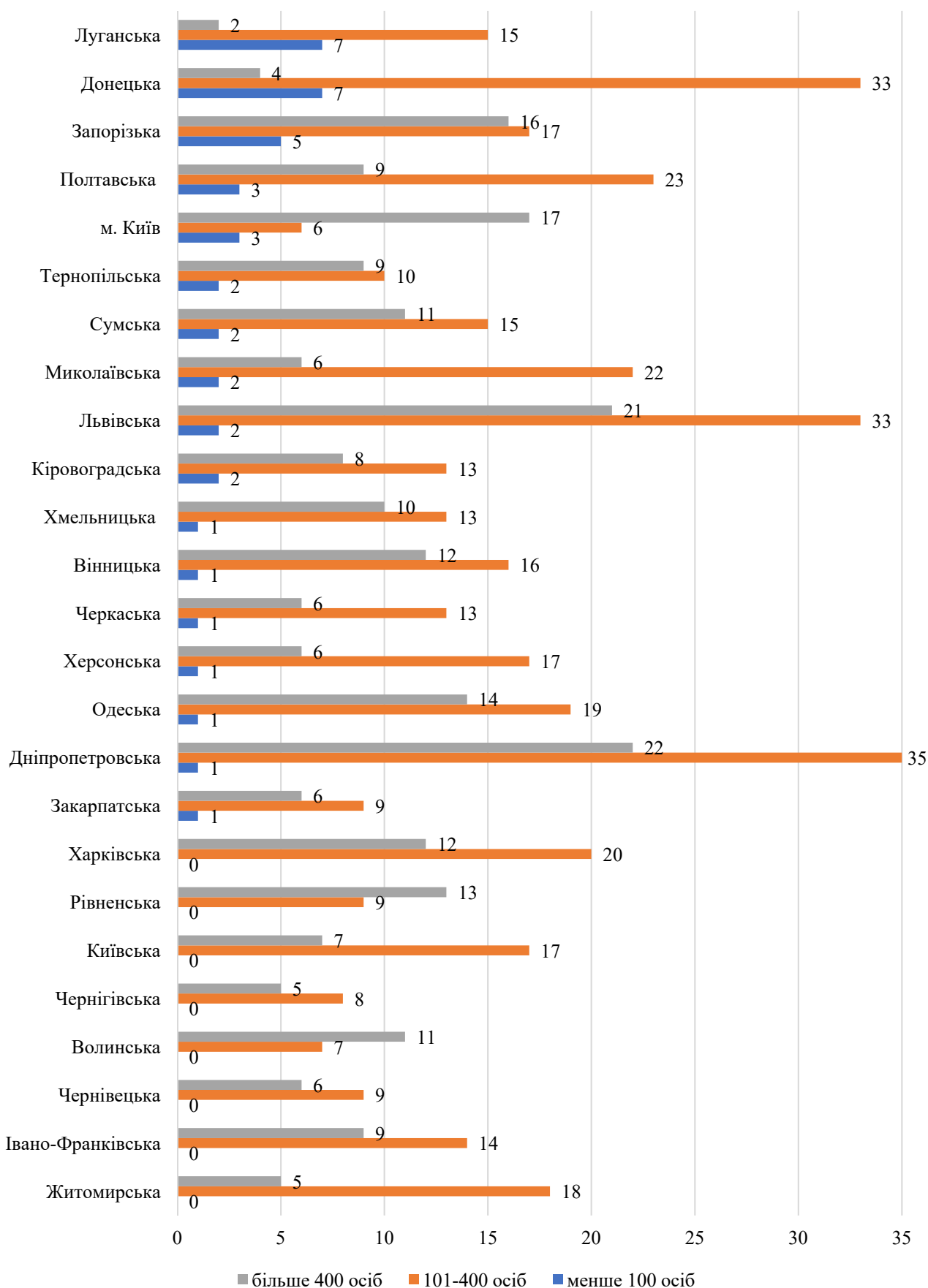

Рис. 1.6.3. Мережа закладів професійної (професійно-технічної) освіти за кількістю осіб, що навчаються (станом на 1 січня 2020 р.), одиниць
 Побудовано за даними державної статистичної звітності (форма № 3 (профтех)).

1.6.2. Контингент учнів, слухачів закладів професійної (професійно-технічної) освіти (станом на 1 січня 2020 р.)

Протягом останніх років внаслідок погіршення демографічної ситуації (старіння населення, зниження народжуваності), збільшення до 80 % частки молоді, зорієнтованої на здобуття вищої освіти, відбувається поступове зменшення контингенту учнів, слухачів закладів П(ПТ)О. Станом на 1 січня 2020 р. загальний контингент учнів, слухачів закладів П(ПТ)О скоротився на 3,7 % порівняно з 1 січня 2019 року та на 66,6 % порівняно з 1 січня 2012 р. У той же час, незважаючи на зменшення загального контингенту учнів, слухачів закладів П(ПТ)О, частка тих, які навчаються у закладах П(ПТ)О із здобуттям повної загальної середньої освіти, поступово зростає (рис. 1.6.4).

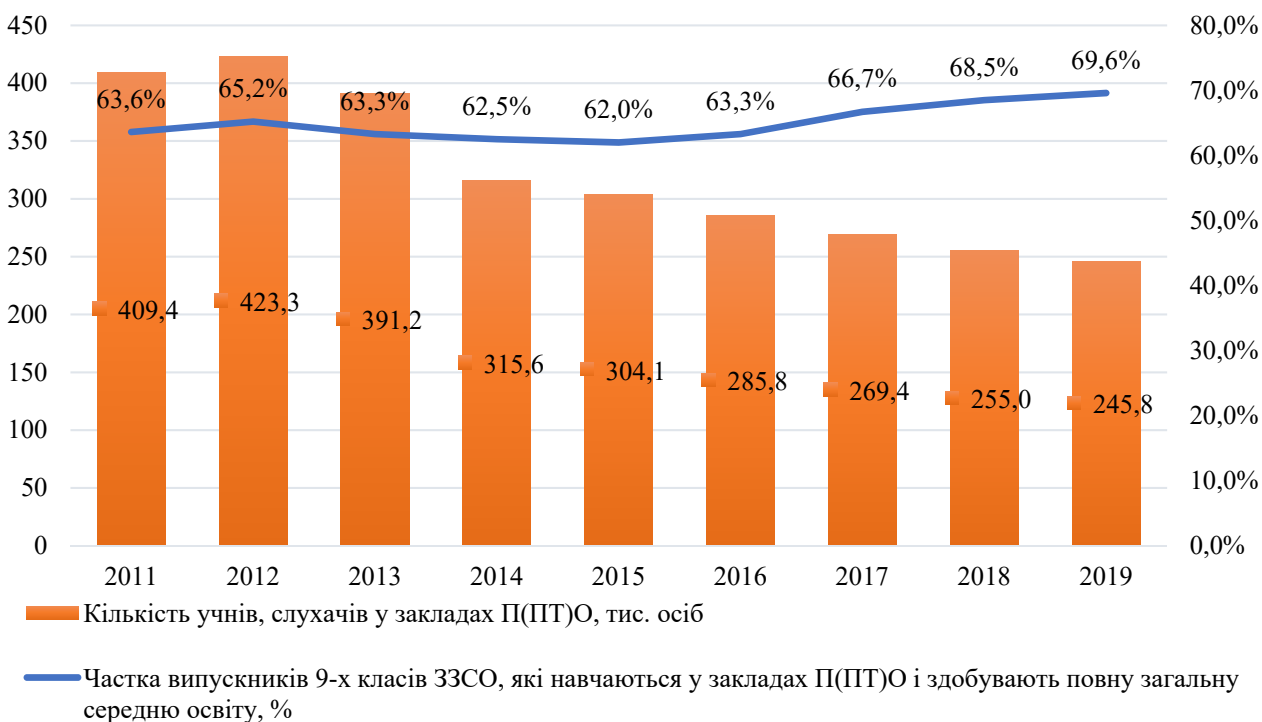

Рис. 1.6.4. Загальний контингент учнів, слухачів закладів професійної (професійно-технічної) освіти (станом на 1 січня 2020 р.)

Побудовано за даними державної статистичної звітності (форма № 3 (профтех)).

Протягом 2019 р. із закладів П(ПТ)О вибуло 16129 осіб, що становить 6,6 % від загальної кількості учнів та слухачів. Серед типових причин вибуття, які мали місце у 2019 р., зокрема: власне бажання не продовжувати здобувати освіти; бажання повернутися до закладів загальної середньої освіти; переведення до іншого закладу П(ПТ)О, пов'язане з зміною місця проживання; недотримання правил внутрішнього розпорядку та навчальних планів (не відвідування); виїзд за кордон; закінчення терміну ув'язнення.

Структура контингенту здобувачів П(ПТ)О освіти за статтю в середньому по Україні співвідноситься як 60 % (153,1 тис. чоловіків) до 40 % (92,7 тис. жінок). Протягом 2019/2020 н. р. найбільша кількість чоловіків навчалась у Закарпатській (68,7 %), Івано-Франківській (66,8 %) та Київській (66,1 %) областях (рис. 1.6.5).

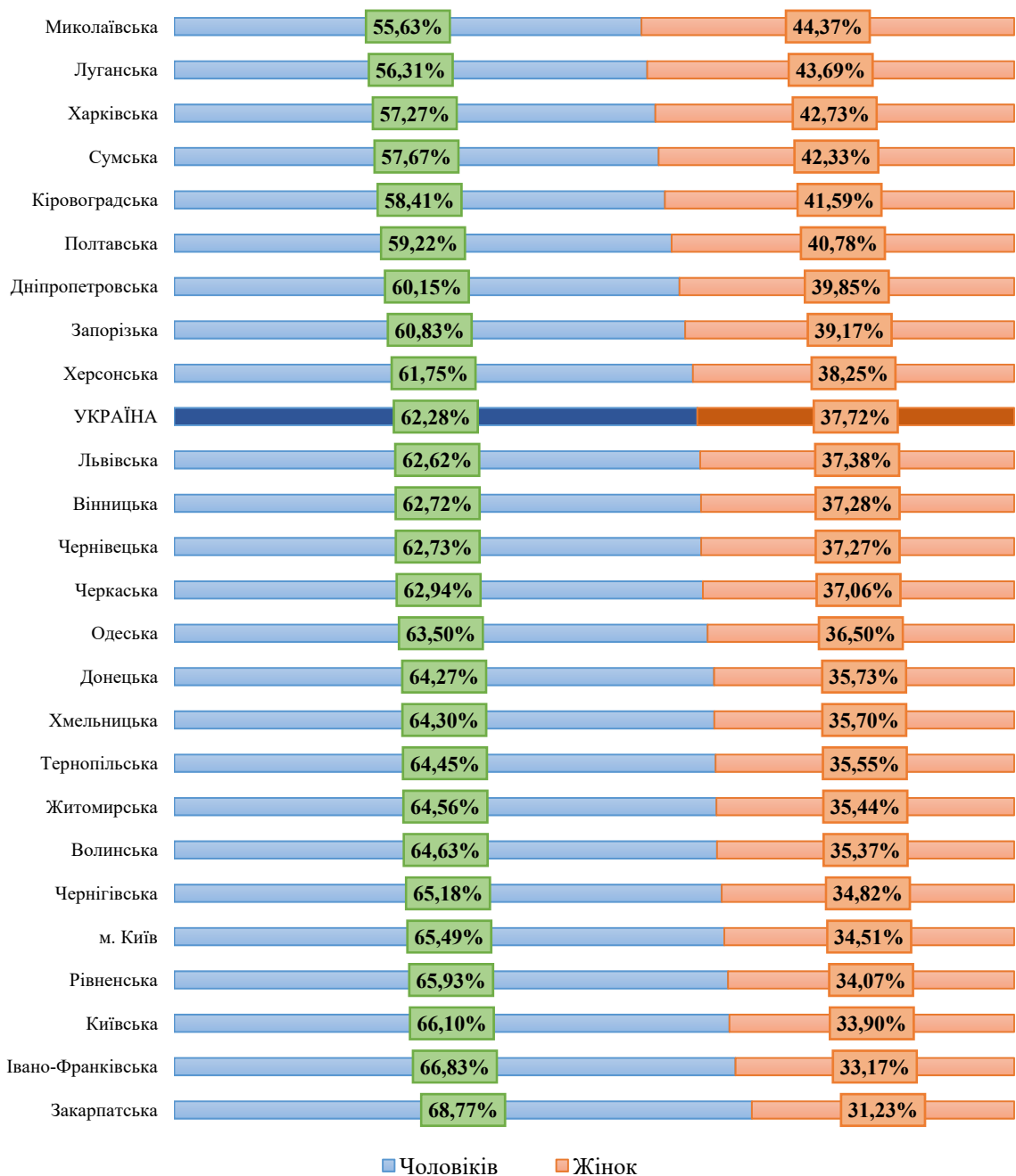

Рис. 1.6.5. Контингент учнів, слухачів закладів професійної (професійно-технічної) освіти за статтю у розрізі регіонів (станом на 1 січня 2019 р.)

Побудовано за даними державної статистичної звітності (форма № 3 (профтех)).

Ситуацію щодо переходу учнів ЗЗСО на інші рівні освіти ілюструє табл. 1.6.1. Можемо зробити висновок, що у 2019 р. 14,7 % випускників базової середньої освіти в Україні обрали навчання в системі П(ПТ)О, 64,8 % – продовжили навчання для здобуття повної середньої освіти в закладах загальної середньої освіти (школах) і 19,6 % – у закладах вищої освіти (коледжах, технікумах). Вочевидь зберігається тенденція до зменшення частки випускників із базовою середньою освітою, які продовжують навчання в системі П(ПТ)О із здобуттям повної загальної середньої освіти одразу по завершенню навчання у 9-му класі ЗЗСО.

Таблиця 1.6.1

Питома вага випускників 9-х класів ЗЗСО, які на 1 грудня продовжують навчання для здобуття повної загальної середньої освіти, %

Рік	Закінчили 9 клас	З них продовжують навчання для здобуття повної загальної середньої освіти				
		усього	у 10 класах закладів загальної середньої освіти		на I курсах закладів П(ПТ)О у групах, що дають повну загальну середню освіту	на I курсах закладів вищої освіти (технікуми, коледжі)
			за денною формою	за вечірньою формою		
2016	100.0	99.3	58.4	2.2	16.7	22.0
2017	100.0	99.0	58.5	1.9	15.8	22.8
2018	100.0	99.3	62.3	1.5	15.0	20.5
2019	100,0	99,1	63,4	1,4	14,7	19,6

Джерело: Державна служба статистики України. URL: <http://www.ukrstat.gov.ua/>.

1.6.3. Підготовка кваліфікованих робітників у закладах професійної (професійно-технічної) освіти у 2019 р.

Державне і регіональне замовлення на підготовку робітничих кадрів і молодших спеціалістів у 2019 році формувалося відповідно до постанов Кабінету Міністрів України від 15.04.2013 № 306 «Про затвердження порядку формування державного замовлення на підготовку фахівців, наукових, науково-педагогічних та робітничих кадрів, підвищення кваліфікації та перепідготовку кадрів» та від 16.11.2016 № 818 «Про затвердження переліку професій загальнодержавного значення, підготовка за якими здійснюється за кошти державного бюджету» (зі змінами), а також відповідно до Методичних рекомендацій щодо формування регіонального замовлення на підготовку фахівців та робітничих кадрів, затверджених розпорядженням Кабінету Міністрів України від 14 грудня 2016 року № 994. З метою забезпечення єдиного підходу до формування та розміщення регіонального замовлення на підготовку фахівців та робітничих кадрів, а також визначення шляхів взаємодії місцевих органів виконавчої влади, органів місцевого самоврядування і громадських організацій 10 червня 2020 року до даного документу були внесені зміни, що визначають деталізовану процедуру формування регіонального замовлення на підготовку фахівців та робітничих кадрів.

Підготовка кваліфікованих робітників у закладах П(ПТ)О здійснюється за такими напрямками: промисловість – 30 % (73 639 осіб), торгівля і громадське харчування – 24 % (59 919 осіб), транспорт – 13 % (31 715 осіб), будівництво – 12 % (29 251 осіб), агропромисловий комплекс – 11 % (26 490 осіб), житлово-комунальне господарство і невиробничі види побутового обслуговування населення – 10 % (24 050 осіб), зв'язок – 0,3 % (711 осіб) (рис. 1.6.6 та рис. 1.6.7). Отримане у 2019 р. замовлення від роботодавця дозволило збільшити на 23,4 % (135 осіб) залучення здобувачів освіти за напрямом підготовки «зв'язок».

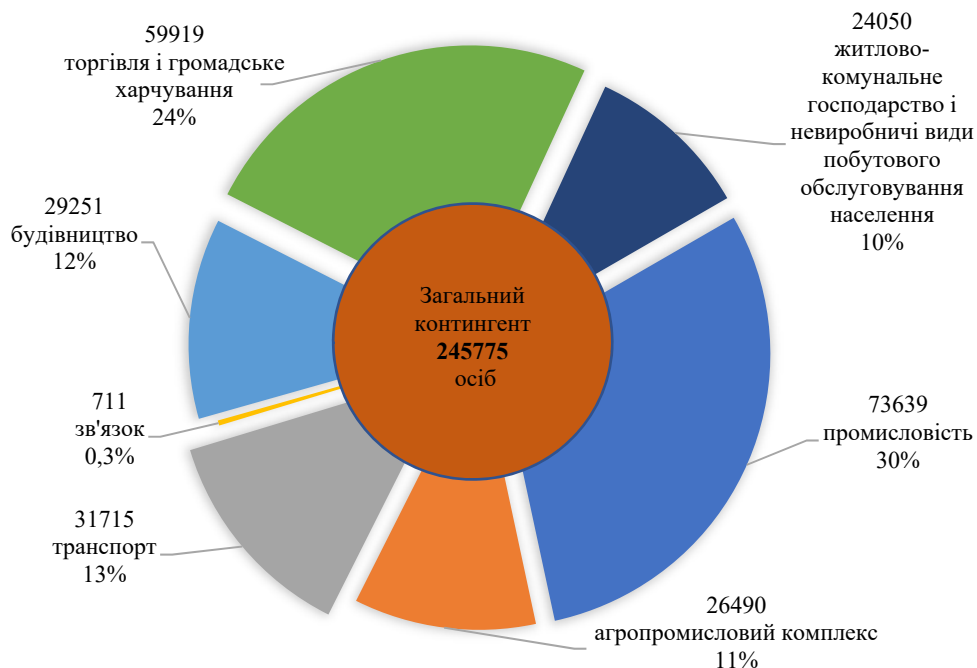

Рис. 1.6.6. Контингент учнів, слухачів закладів професійної (професійно-технічної) освіти за напрямками економічної діяльності (станом на 1 січня 2020 р.)

Побудовано за даними державної статистичної звітності (форма № 3 (профтех)).

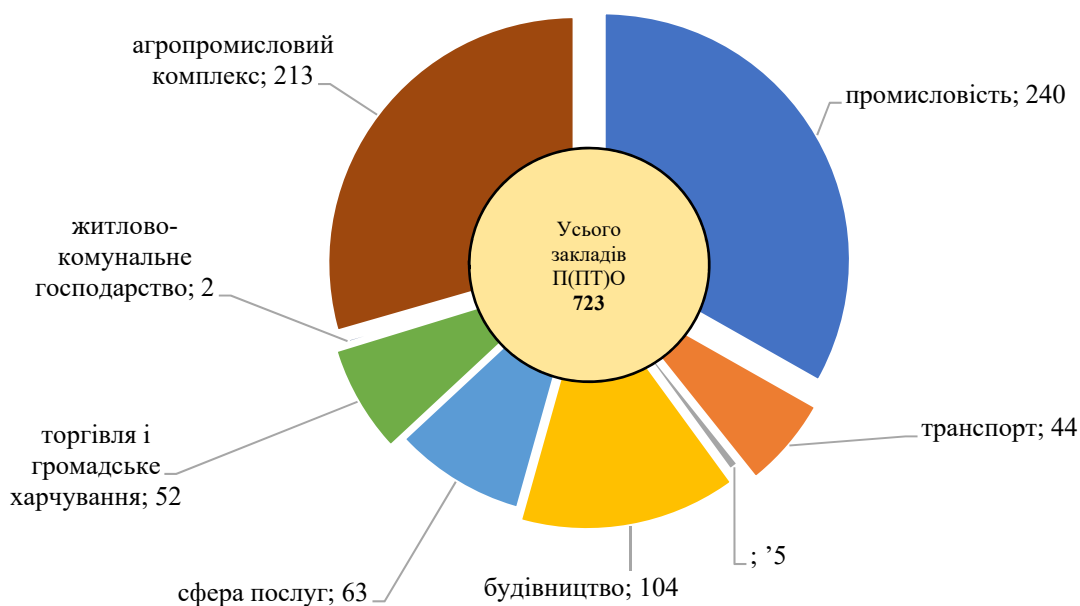

Рис. 1.6.7. Мережа закладів професійної (професійно-технічної) освіти, що підпорядковані МОН за напрямками підготовки (станом на 1 січня 2020 р.), одиниць

Побудовано за даними державної статистичної звітності (форма № 3 (профтех)).

Розподіл за напрямками підготовки має такий вигляд:

- промисловість – Закарпатська (43,1 %), Луганська (41,2 %), Дніпропетровська (39,7 %), Запорізька (39,4 %) області;
- торгівля і громадське харчування – Сумська (32,4 %), Київська (32,1 %), Черкаська (30 %) Херсонська (28,9 %) області;
- транспорт – Одеська (20,8 %) область, м. Київ (20 %), Чернівецька (19,4 %), Тернопільська (17,6 %) області;

- будівництво – Рівненська (21,4 %), Івано-Франківська (20,8 %), Чернігівська (19,6 %) області та м. Київ (18,2 %);
- агропромисловий комплекс – Полтавська (18,5 %), Сумська (17,3 %), Чернігівська (16,2 %) та Черкаська (16,1 %) області;
- житлово-комунальне господарство та невиробничі види побутового обслуговування населення – м. Київ (18,8 %), Кіровоградська (16,3 %), Тернопільська (14,8 %), Миколаївська (14,7 %) області;
- зв'язок – Кіровоградська (2,6 %), Херсонська (1,4 %) області та м. Київ (2 %).

Найбільша питома вага здобувачів освіти, які навчались у закладах П(П)О протягом 2017–2019 рр. – це молодь 15–18 років із базовою та повною загальною середньою освітою. Станом на 1 січня 2020 р. спостерігається збільшення на 12,4 % (на 84 особи) кількості випускників шкіл з базовою середньою освітою та на 10,2 % (на 985 осіб) кількості дорослого населення, які здобували професійні кваліфікації робітників (рис. 1.6.8).

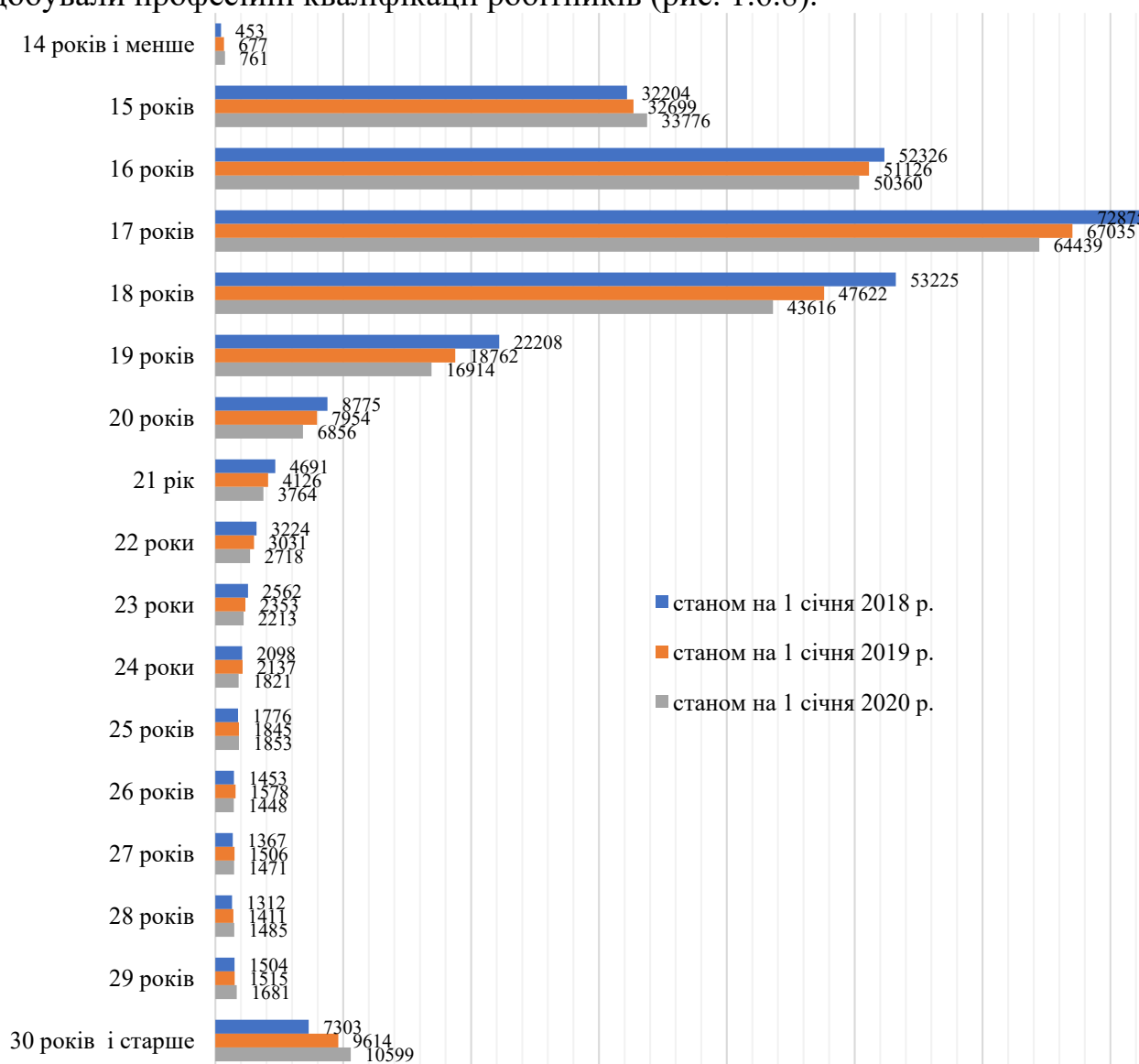

Рис. 1.6.8. Контингент учнів, слухачів закладів професійної (професійно-технічної) освіти за віком (станом на 1 січня 2020 р.), осіб

Побудовано за даними державної статистичної звітності (форма № 3 (профтех)).

Зростання кількості здобувачів П(ПТ)О з числа дорослого населення пояснюється зростанням популярності робітничих професій серед незайнятого населення (професія «Кухар») та працюючого населення (професії «Водій автотранспортних засобів», «Тракторист-машиніст сільськогосподарського (лісового) виробництва», «Слюсар-ремонтник»), використанням у закладах П(ПТ)О нових форм та методів навчання (дуальна форма, відкриття навчально-практичних центрів), проведеній профорієнтаційній роботі.

1.6.4. Підготовка кваліфікованих робітників у закладах професійної (професійно-технічної) освіти з числа дітей-сиріт, дітей, позбавлених батьківського піклування, і осіб з інвалідністю у 2019 р.

Кількість дітей-сиріт і дітей, позбавлених батьківського піклування, які здобувають робітничі кваліфікації у закладах П(ПТ)О, становить в середньому 4,14–4,7 % від загального контингенту (рис. 1.6.9). Незначні коливання, як правило, пов'язані із змінами загального контингенту здобувачів П(ПТ)О.

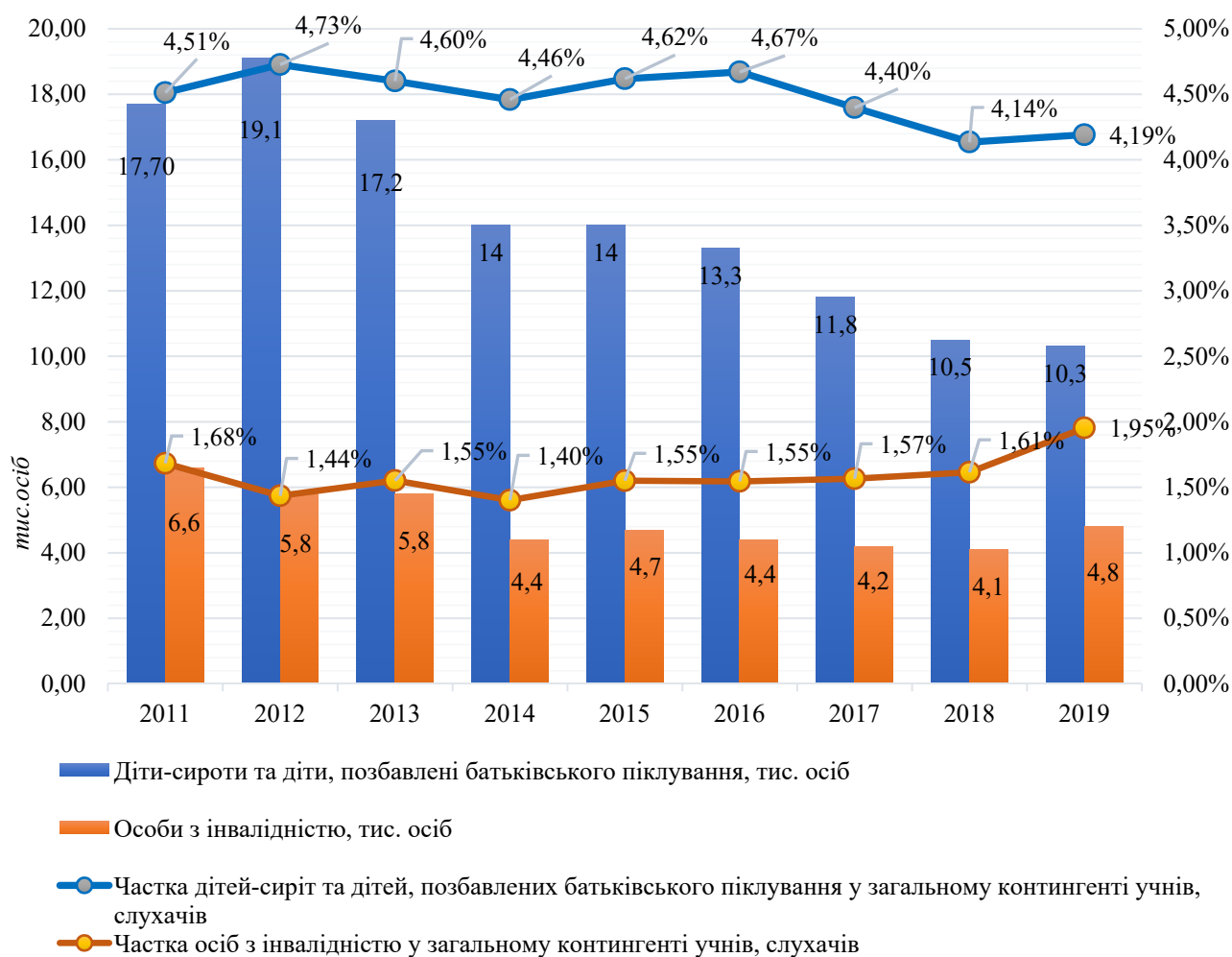

Рис. 1.6.9. Кількість дітей-сиріт, дітей, позбавлених батьківського піклування, осіб з інвалідністю у закладах професійної (професійно-технічної) освіти (станом на 1 січня 2020 р.)

Побудовано за даними державної статистичної звітності (форма № 3 (профтех)).

Найбільший відсоток дітей-сиріт і дітей, позбавлених батьківського піклування, навчаються у закладах П(ПТ)О Дніпропетровської (11,88 %, 1219 осіб), Одеської (8,37 %, 859 осіб) та Запорізької (6,61 %, 678 осіб) областей.

Кількість осіб з інвалідністю, які здобувають професійні кваліфікації робітників у закладах П(ПТ)О, становить в середньому 1,4–1,7 % від загального контингенту. Найбільший відсоток осіб з інвалідністю навчаються у закладах П(ПТ)О Львівської (13,31 %, 642 особи), Дніпропетровської (7,52 % 363 особи) та Полтавської (6,16 %, 297 осіб) областей.

З метою розширення можливостей осіб з особливими освітніми потребами, зокрема осіб з інвалідністю, у липні 2019 року Кабінетом Міністрів України затверджено Порядок організації інклюзивного навчання у закладах професійної (професійно-технічної) освіти, а також вперше виділено фінансування на придбання спеціальних корекційних засобів і обладнання для забезпечення освітнього процесу. Протягом 2019 р. зросла кількість закладів П(ПТ)О, в яких створені спеціальні групи для осіб з особливими освітніми потребами.

1.6.5. Випуск і працевлаштування учнів, слухачів закладів професійної (професійно-технічної) освіти

На сьогодні у кожному закладі П(ПТ)О створена електронна база переліку підприємств, установ та організацій, які надають робочі місця для проведення виробничої практики, навчання й працевлаштування учнів.

Механізм працевлаштування випускників закладів П(ПТ)О визначає Порядок працевлаштування випускників закладів П(ПТ)О, підготовка яких проводилася за державним замовленням, затверджений постановою Кабінету Міністрів України від 16.11.2016 № 818. Вживаються заходи для поліпшення зв'язків між закладами П(ПТ)О і роботодавцями для забезпечення здобувачів П(ПТ)О робочими місцями на підприємствах, в установах, організаціях під час виробничого навчання на виробництві та виробничої практики для якісного виконання навчальних програм.

Станом на 1 січня 2020 року в закладах П(ПТ)О, що підпорядковані МОН, випуск становив 123,6 тис. кваліфікованих робітників, з них: 95,7 тис. учнів та 27,9 тис. слухачів з числа працюючого та незайнятого населення.

Питома вага учнів, слухачів, працевлаштованих за отриманою професією, становить 83,3 % (101,5 тис. осіб). Серед регіонів найбільший відсоток учнів, слухачів, працевлаштованих за отриманою професією визначено у Черкаській (98,3 %, 3 947 осіб), Кіровоградській (94,9 %, 2 656 осіб) та Одеській (94,3 %, 6 210 осіб) областях (рис. 1.6.10).

Серед випускників закладів П(ПТ)О, які продовжують навчання у закладах вищої освіти, лідирують Луганська (24,4 %, 480 осіб), Тернопільська (11,2 %, 398 осіб) та Івано-Франківська (10,2 %, 422 особи) області.

Найбільший відсоток випускників з вільним працевлаштуванням спостерігається у закладах П(ПТ)О Сумської (28,2 %, 1 327 осіб), Закарпатської

(23,1 %, 570 осіб) та Луганської (21,7 %, 426 осіб) областей. Загалом частка випускників закладів П(ПТ)О з вільним працевлаштуванням протягом 2019–2020 рр. збільшилася з 9,5 % до 9,7 %.

Такі тенденції, перш за все, зумовлені збільшенням потоків трудової міграції, проведенням ООС на території Донецької і Луганської областей, а також прикордонним статусом Сумської й Закарпатської областей.

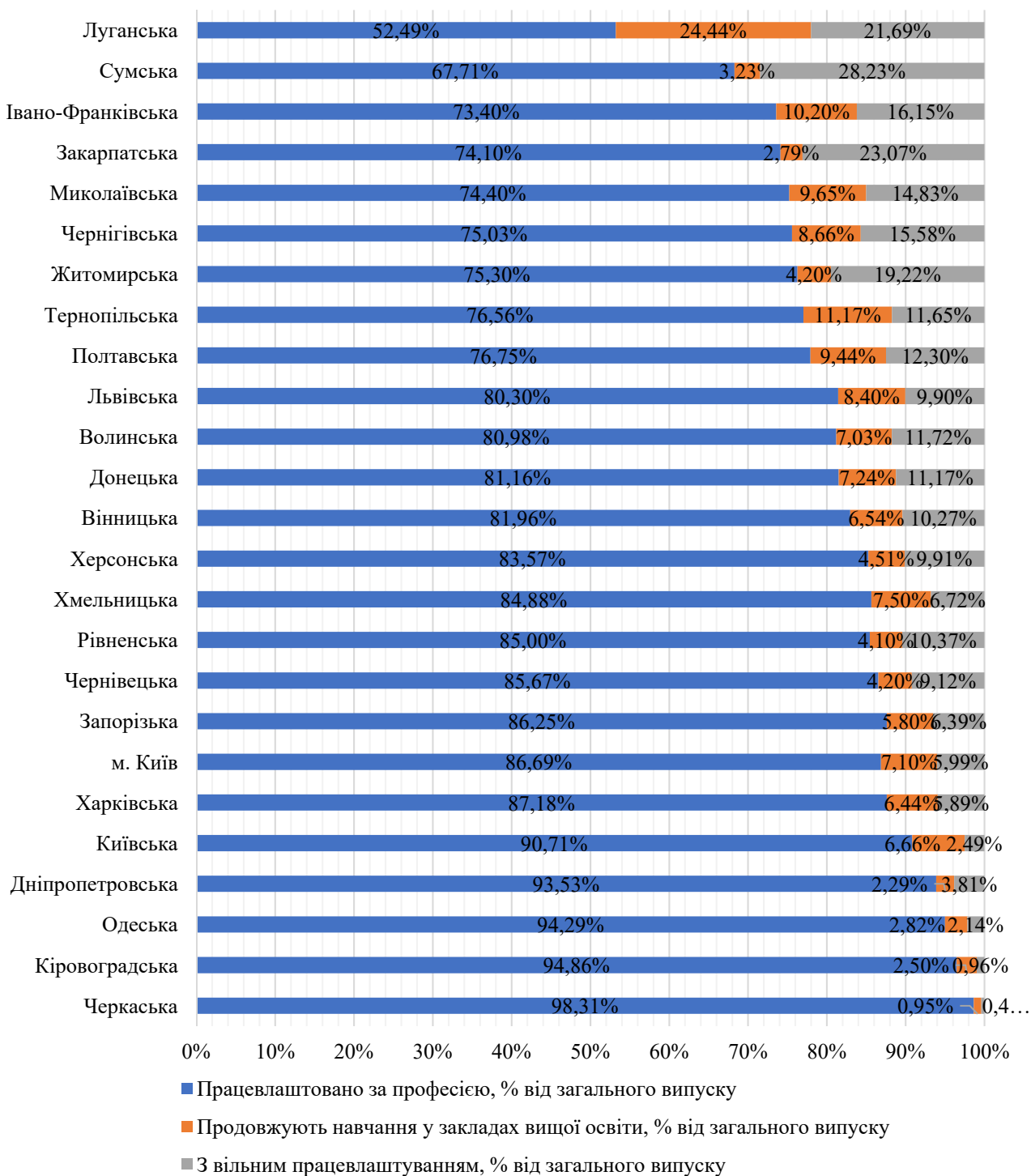

Рис. 1.6.10. Працевлаштування та продовження навчання випускників закладів професійної (професійно-технічної) освіти, що підпорядковані МОН (станом на 01.09.2019 р.)

Побудовано за даними державної статистичної звітності (форма № 1 (профтех), формою № 2 (профтех)).

Основними причинами відмови випускника від працевлаштування були такі: виїзд за межі області або країни; відпустка у зв'язку з вагітністю та пологами, відпустка по догляду за дитиною; низька заробітна плата та систематичні затримки її виплати, неналежні умови праці, відсутність житла; зміна місця проживання; відмова від працевлаштування та небажання працювати за здобутою професією; сімейні обставини.

1.6.6. Випуск і працевлаштування дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування, та осіб з інвалідністю

У 2019/2020 н. р. завершили навчання 3,9 тис. дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування, та 1,5 тис. осіб з інвалідністю. Працевлаштовані за отриманою професією 77,7 % (відсоток за 2018 р.) або 3 202 дитини-сироти та дітей, позбавлених батьківського піклування, та 74,2 % або 1 111 осіб з інвалідністю (рис. 1.6.11 та 1.6.12).

Протягом 2019 р. у порівнянні з 2018 р. спостерігається зростання кількості непрацевлаштованих дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування, на 1,1 % (або на 4 особи) та осіб з інвалідністю на 20,5 % (або на 31 особу).

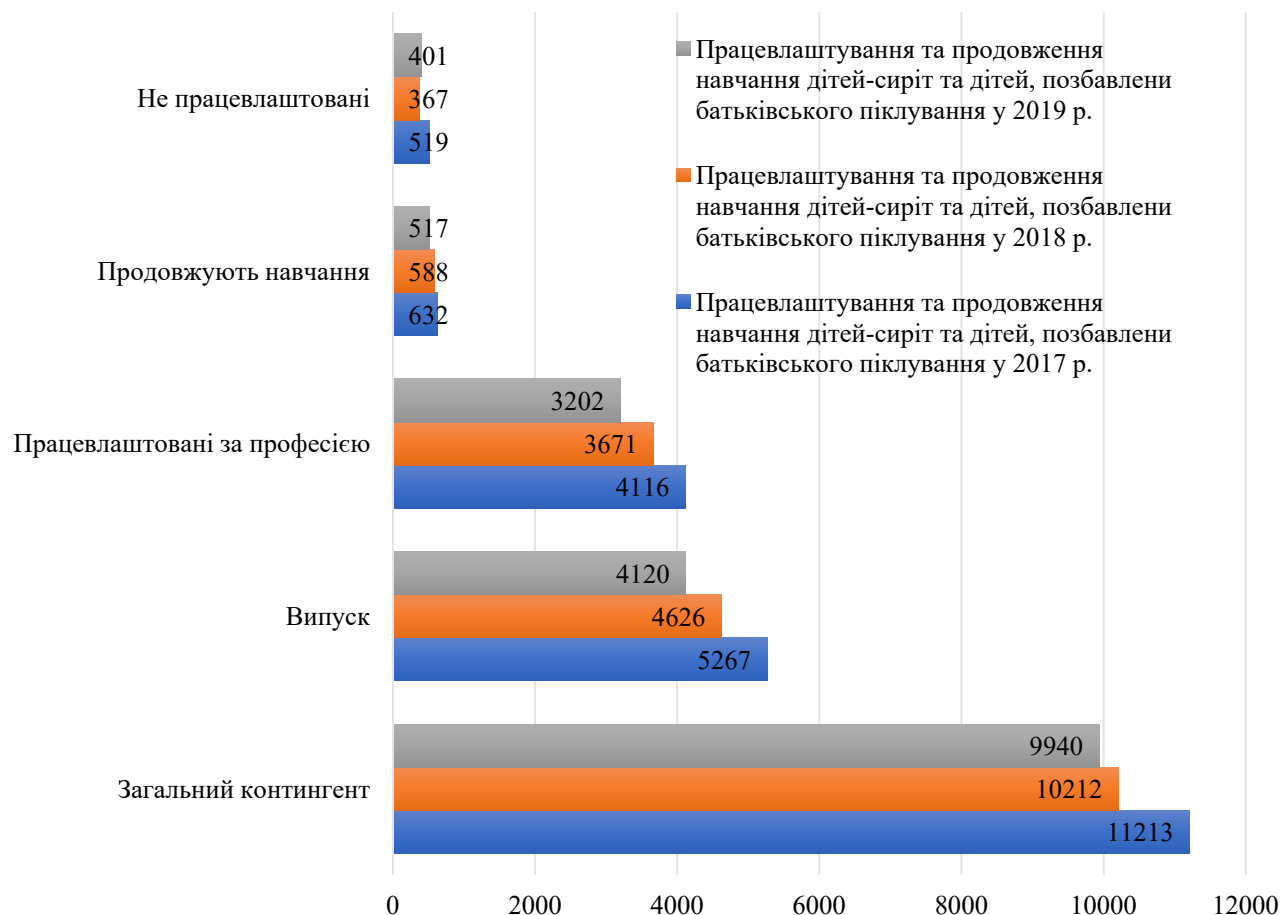

Рис. 1.6.11. Працевлаштування та продовження навчання дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування (станом на 1 січня), осіб

Побудовано за даними державної статистичної звітності (форма № 3 (профтех)).

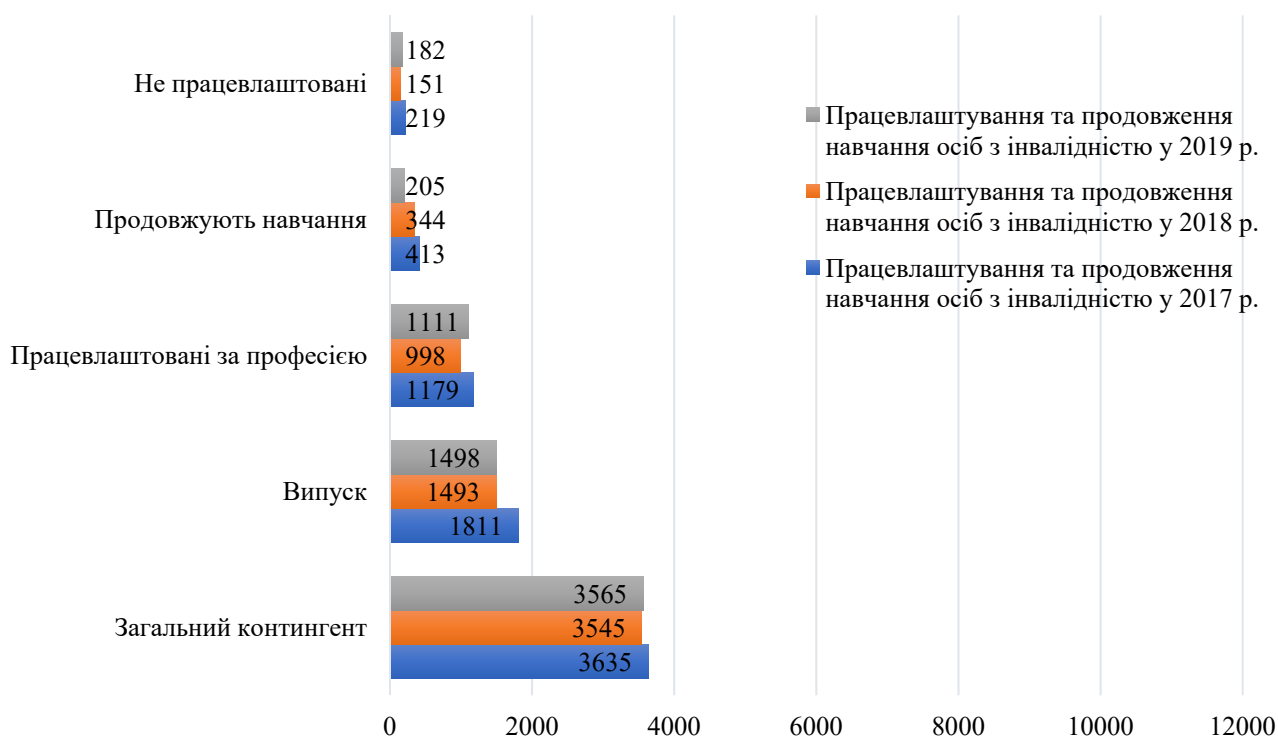

Рис. 1.6.12. Працевлаштування та продовження навчання осіб з інвалідністю (станом на 1 січня), осіб

Побудовано за даними державної статистичної звітності (форма № 3 (профтех)).

У 2019/2020 н. р. учні і слухачі закладів ЗП(ПТ)О здобували освіту за 334 робітничими професіями та 37 спеціальностями освітньо-кваліфікаційного рівня «молодший спеціаліст». Розподіл професійних груп, за якими здійснюється підготовка кваліфікованих робітників у закладах П(ПТ)О, показано на рис. 1.6.13.

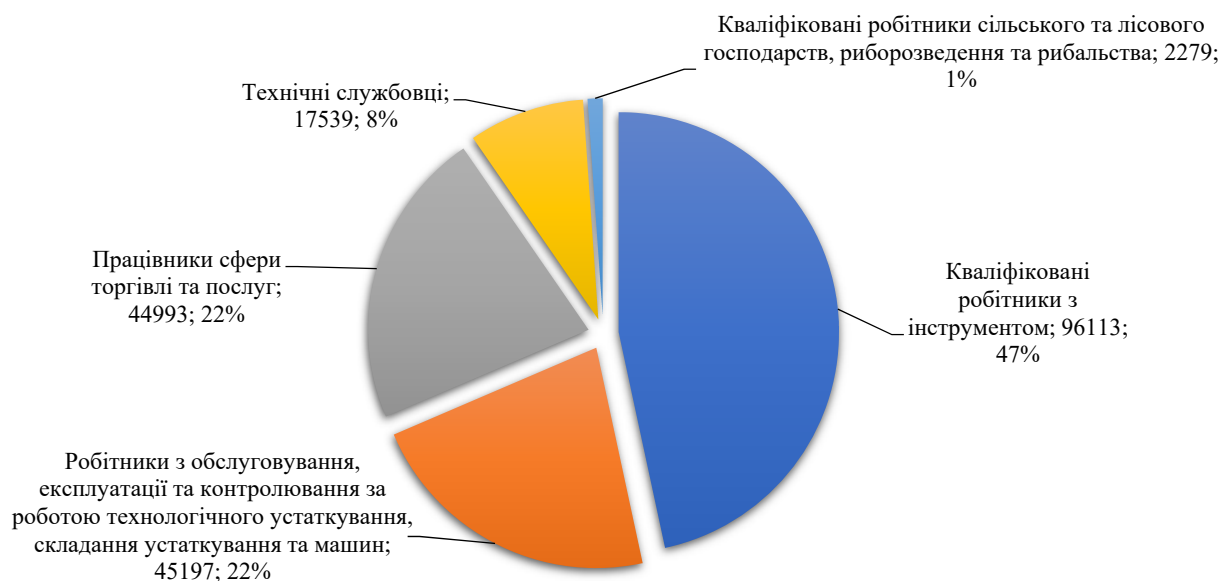

Рис. 1.6.13. Розподіл професійних груп, за якими здійснюється підготовка кваліфікованих робітників у закладах П(ПТ)О (станом на 1 січня 2020 р.)

Побудовано за даними державної статистичної звітності (форма № 3 (профтех)).

Як видно з рис. 1.6.13, найбільша частка професій, які опановували випускники закладів П(ПТ)О, належить професійній групі «Кваліфіковані робітники з інструментом» (за 150 професіями навчалися 85 245 осіб). Популярними серед учнів цієї професійної групи були професії «Кондитер» (10,3 тис. осіб), «Слюсар з ремонту автомобілів» (10,2 тис. осіб) та «Електрогазозварювальник» (7,7 тис. осіб) (рис. 1.6.14). Менш популярними професіями у цій професійній групі були професії «Розмітник» (9 осіб), «Ткач ручного художнього ткацтва» (3 особи), «Модельник дерев'яних моделей» (2 особи) та «Налагоджувальник верстатів та маніпуляторів з програмним керуванням» (1 особа).

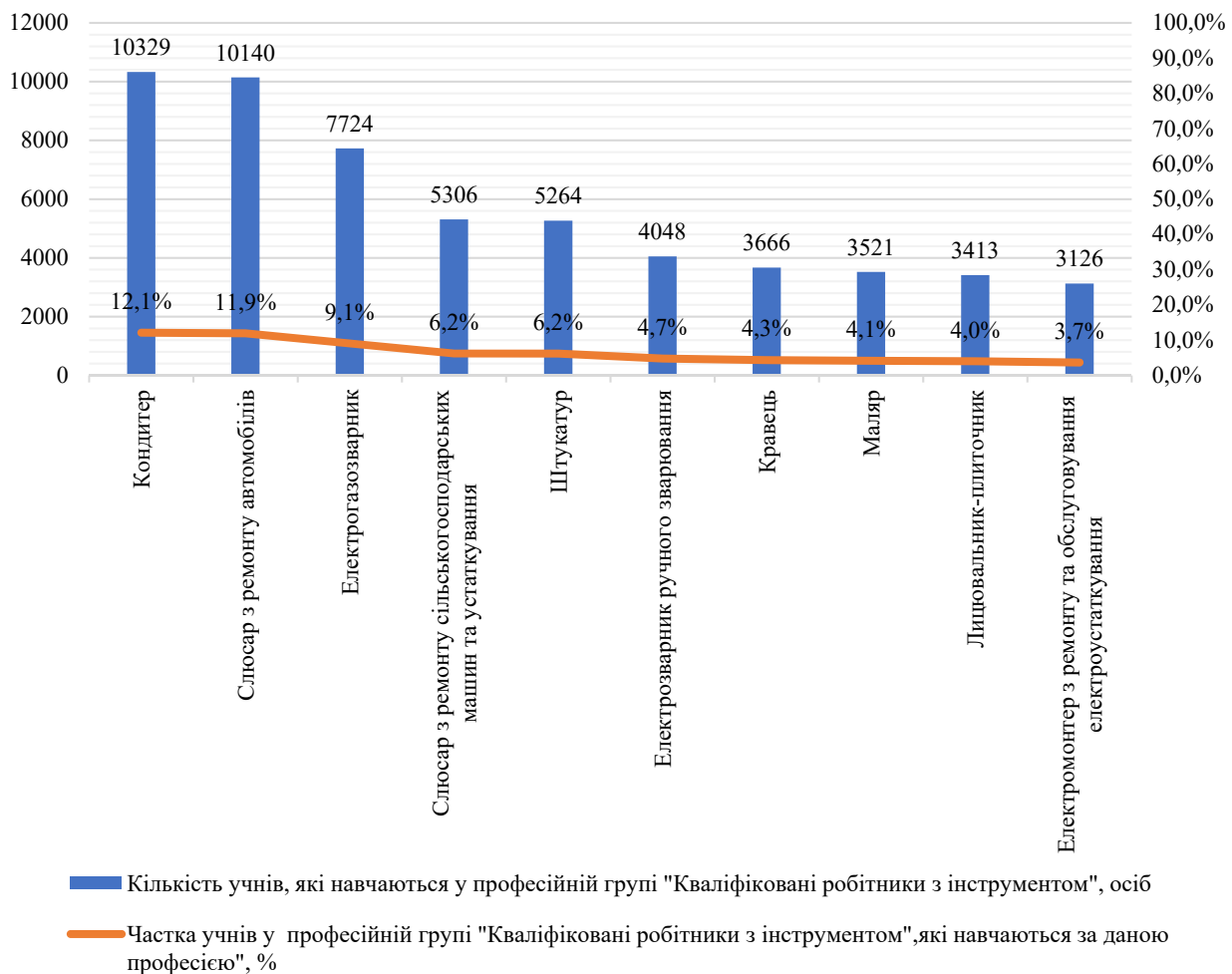

Рис. 1.6.14. Перелік найбільш популярних професій у професійній групі «Кваліфіковані робітники з інструментом» серед вступників до закладів П(ПТ)О (станом на 1 січня 2020 р.)

Побудовано за даними державної статистичної звітності (форма № 3 (профтех)).

Серед робітників з обслуговування, експлуатації та контролювання за роботою технологічного устаткування, складання устаткування та машин (98 професій – 33 656 осіб) популярними серед здобувачів освіти були професії «Водій автотранспортних засобів» (15,6 тис. осіб), «Тракторист-машиніст сільськогосподарського (лісгосподарського) виробництва» (8,4 тис. осіб) «Верстатник широкого профілю» (867 осіб), «Машиніст крана автомобільного»

(831 особа) та «Токар» (589 осіб) (рис. 1.6.15). Непопулярні професії – «Контролер харчової продукції (виробництво м'ясних, рибних та молочних продуктів)» (9 осіб) та «Складальник взуття» (2 особи).

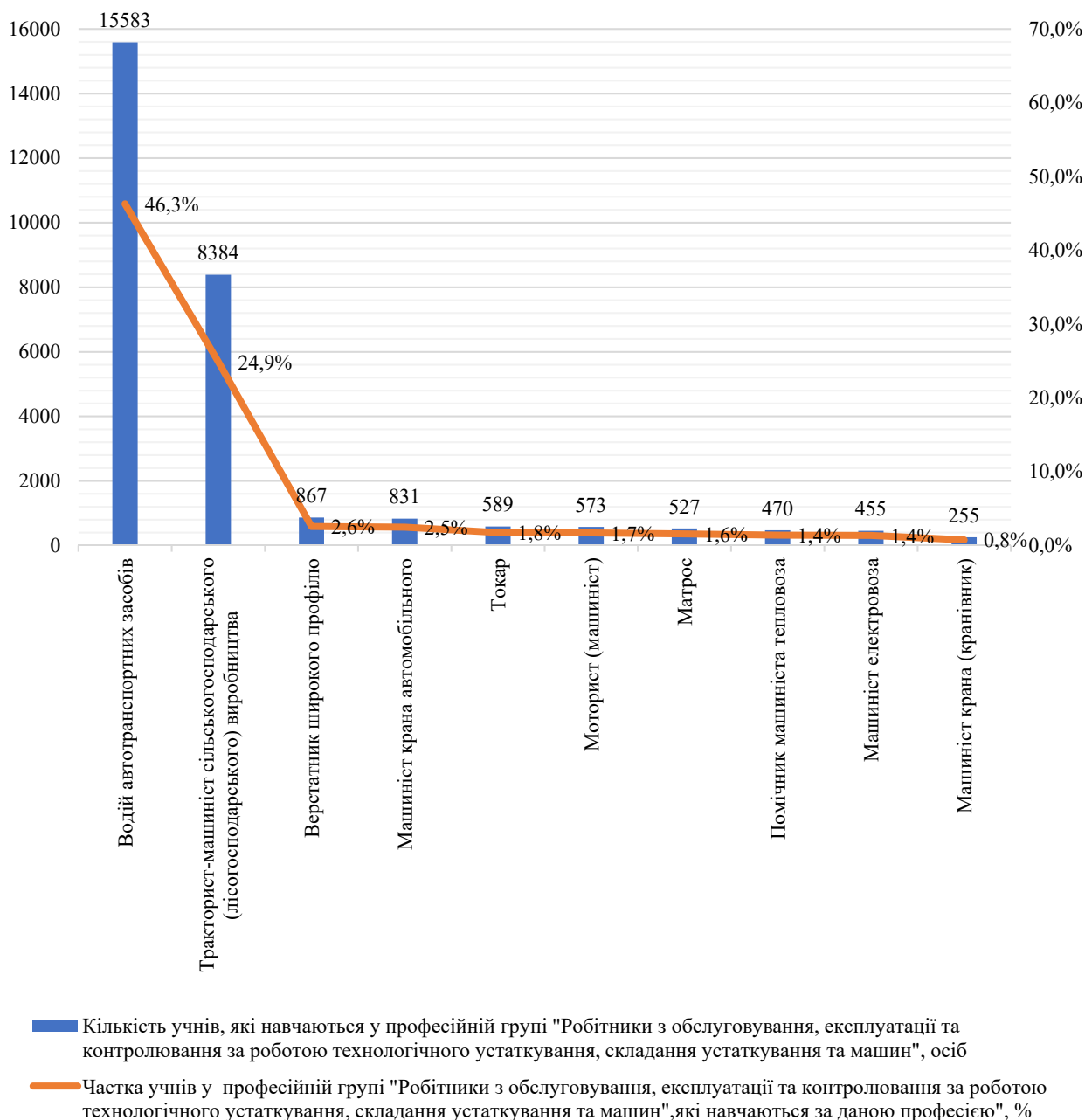

Рис. 1.6.15. Перелік найбільш популярних професій у професійній групі «Робітники з обслуговування, експлуатації та контролювання за роботою технологічного устаткування, складання устаткування та машин» серед вступників до закладів П(ПТ)О (станом на 1 січня 2020 р.)

Побудовано за даними державної статистичної звітності (форма № 3 (профтех)).

Серед працівників сфери торгівлі та послуг (35 професій – 41 195 осіб) здобувачі освіти віддали перевагу професіям «Кухар» (18,4 тис. осіб), «Перукар (перукар-модельєр)» (5,6 тис. осіб) та «Офіціант» (4,5 тис. осіб) (рис. 1.6.16). Менш популярними професіями у цій професійній групі були професії «Майстер готельного обслуговування» (16 осіб) та «Пастижер» (11 осіб).

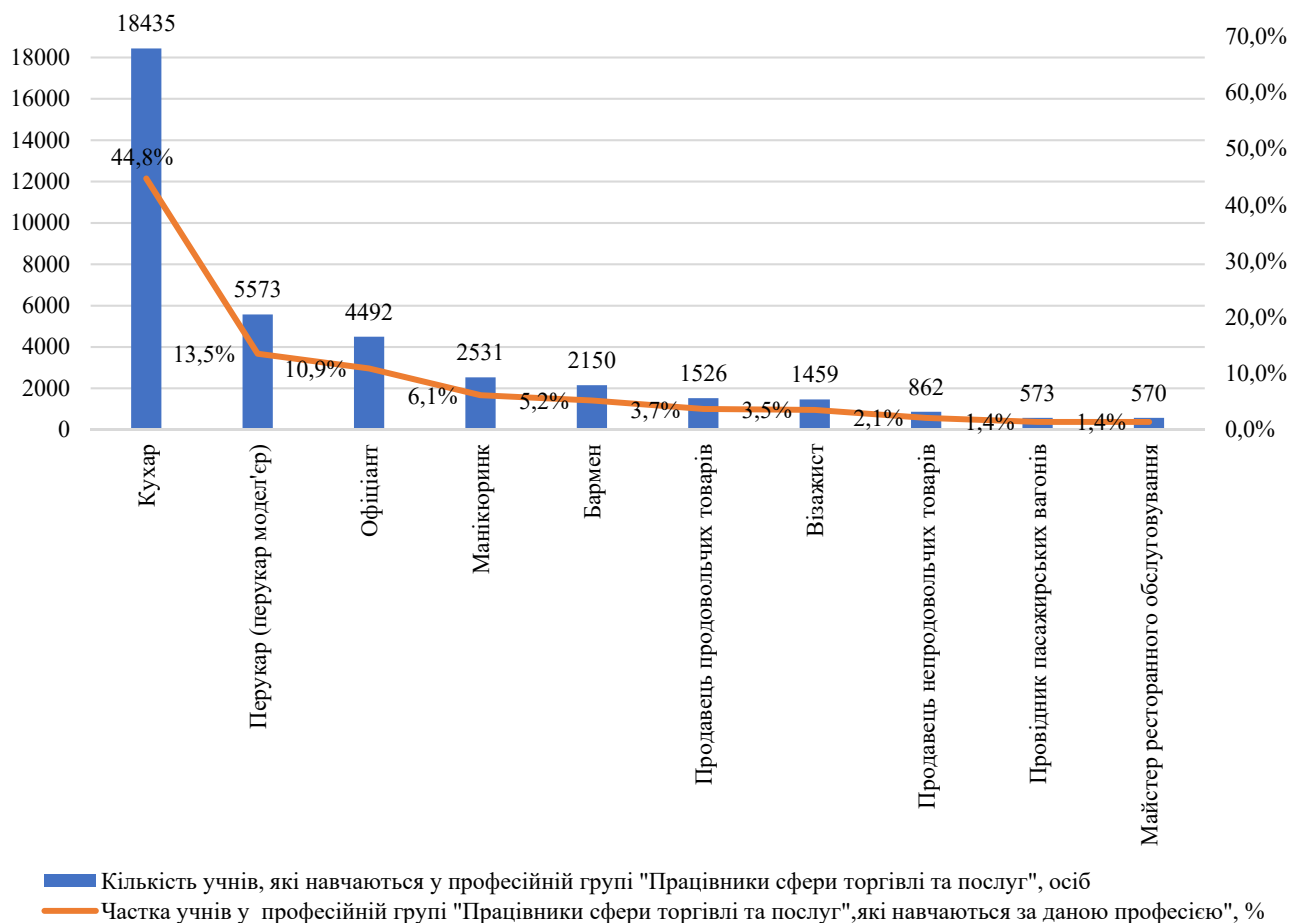

Рис. 1.6.16. Перелік найбільш популярних професій у професійній групі «Працівники сфери торгівлі і послуг» серед вступників до закладів П(ПТ)О (станом на 1 січня 2020 р.)

Побудовано за даними державної статистичної звітності (форма № 3 (профтех)).

Серед професійної групи «Технічні службовці» (31 професія, навчаються 16 408 осіб) та «Кваліфіковані робітники сільського та лісового господарств, риборозведення та рибальства» (16 професій, навчаються 1 869 осіб) здобувачі освіти закладів П(ПТ)О віддавали перевагу професіям «Оператор комп'ютерного набору» (4481 особа), «Адміністратор» (1802 особи), «Обліковець з реєстрації бухгалтерських даних» (1 777 осіб), «Плодоовочівник» (472 особи) та «Робітник фермерського господарства» (353 особи).

Аналіз професійних уподобань здобувачів освіти закладів П(ПТ)О доводить, що найбільш популярними є професії, які дають можливість самозайнятості, тобто дозволяють випускникові працювати самостійно та отримувати високу заробітну плату. Водночас ці професії є також інтегрованими, вони пропонують більш широкий спектр можливостей для подальшого працевлаштування. Учень, який здобуває базову професію «Тракторист-машиніст сільськогосподарського виробництва», одночасно є «Слюсарем-ремонтником» і «Водієм автотранспортних засобів». Разом з базовою професією «Перукар (перукар-модельєр)» одночасно здобуваються ще й професії «Манікюрник» або «Візажист».

Професії вузької спеціалізації, з низькими можливостями самозайнятості, які передбачають важкі умови праці, як наприклад, «Вальник лісу», «Гірник

очисного забою», «Електромонтер з ремонту та обслуговування пристроїв сигналізації та блокування», «Токар судновий, ливарник металів і сплавів», «Розпилювач каменю (оброблення каменю)» відчутним попитом у учнів ЗП(ПТ)О не користуються.

1.6.7. Педагогічні працівники закладів професійної (професійно-технічної) освіти

Станом на 1 січня 2020 р. у закладах П(ПТ)О, що підпорядковані МОН, працювало 32 841 педагогічний працівник (з них 63,3 % – жінки). Із загальної кількості педагогічних працівників – майстри виробничого навчання становили 41,2 % (з них 55,9 % – жінки), викладачі загальноосвітніх дисциплін – 21,1 % (з них жінки – 76,7 %), викладачі з професійної (професійно-технічної) підготовки – 15,3 % (з них жінки – 60,3 %) (рис. 1.6.17). Серед майстрів виробничого навчання 26 осіб – депутати міських рад, 102 особи – мають державні нагороди, 118 осіб – мають почесні звання.

Рис. 1.6.17. Педагогічні працівники закладів професійної (професійно-технічної) освіти (станом на 1 вересня 2019 р.), осіб

Побудовано за даними державної статистичної звітності (формою № 1 (профтех), форма № 2 (профтех)).

Переважає більшість педагогічних працівників, які працюють у закладах П(ПТ)О, – це особи віком від 31 до 40 років (23,0 %) та віком від 41 до 50 років (22,0 %), серед яких майстри виробничого навчання складають 42,2 % або 5 963 особи, зі стажем роботи від 11 до 30 років. Серед майстрів виробничого навчання особи старше 60 років складають 15,0 %, або 1 972 особи, зі стажем роботи понад 30 років (рис. 1.6.18 та 1.6.19).

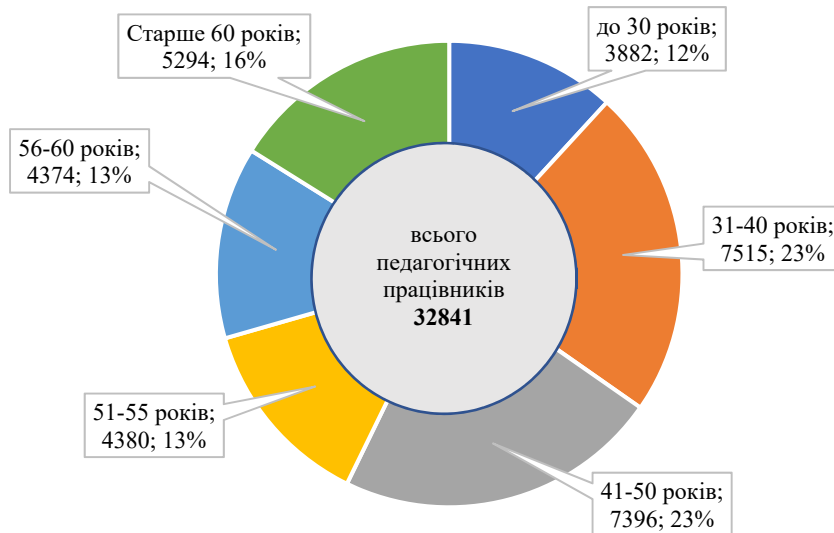

Рис. 1.6.18. Розподіл педагогічних працівників закладів П(ПТ)О за віком (станом на 1 вересня 2019 р.)

Побудовано за даними державної статистичної звітності (форма № 1 (профтех), форма № 2 (профтех)).

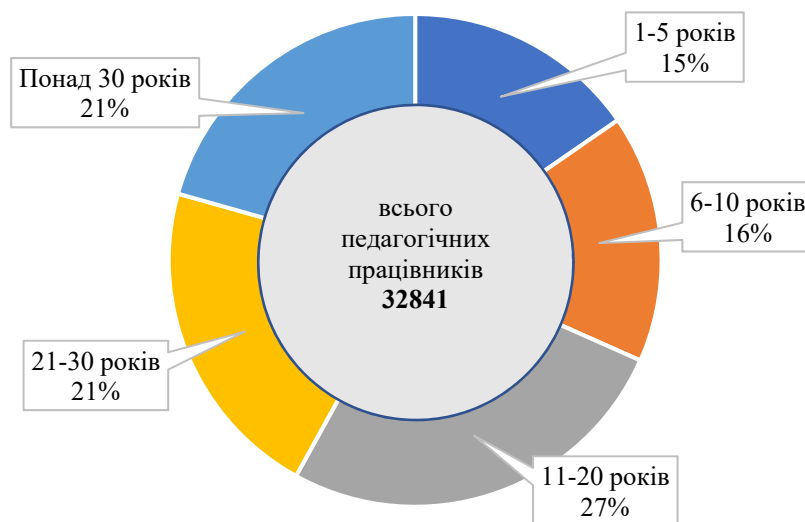

Рис. 1.6.19. Розподіл педагогічних працівників закладів П(ПТ)О за стажем роботи (станом на 1 вересня 2019 р.)

Побудовано за даними державної статистичної звітності (форма № 1 (профтех), форма № 2 (профтех)).

Педагогічні працівники віком до 30 років, які працюють у закладах П(ПТ)О, складають 11,8 % (3 882 особи) від загальної кількості педагогічних працівників.

У 2019/2020 н. р. підвищення кваліфікації пройшли 8 249 педагогічних працівників, що становить 25,1 % від загальної кількості педагогічних працівників закладів П(ПТ)О.

1.6.8. Фінансування закладів професійної (професійно-технічної) освіти

У 2020 р. сфера професійної (професійно-технічної) освіти фінансується з Державного бюджету України за наступними програмними видатками:

- освітня субвенція на здобуття учнями закладів П(ПТ)О повної загальної середньої освіти – по 1,5 млрд грн у 2019 і 2020 рр.;

- субвенція на навчання осіб з особливими освітніми потребами – 24,9 млн грн у 2019 р. та 6,8 млн грн – у 2020 р.;

- субвенція на створення навчально-практичних центрів сучасної професійної (професійно-технічної) освіти – 100 млн грн у 2020 р. проти 50 млн грн у 2019 р.;

- кошти на здобуття професійної (професійно-технічної) освіти за професіями загальнодержавного значення, перелік яких затверджено постановою Кабінету Міністрів України від 16 листопада 2016 року № 818 – 200 млн грн у 2020 р. проти 163,1 млн грн у 2019 р. Зростання видатків складає 18 відсотків;

- видання підручників і посібників для закладів професійної (професійно-технічної) освіти – 7,5 млн грн у 2020 р., що на 0,5 млн грн більше у порівнянні з 2019 р. Зростання видатків складає 7 відсотків.

1.6.9. Реформування професійної (професійно-технічної) освіти

Головні засади реформування професійної (професійно-технічної) освіти визначено у Концепції реалізації державної політики у сфері професійної (професійно-технічної) освіти «Сучасна професійна (професійно-технічна) освіта» на період до 2027 року, затвердженій розпорядженням Кабінету Міністрів України від 12 червня 2019 року № 419 (далі – Концепція).

Проведення реформи професійної (професійно-технічної) освіти має забезпечити виконання таких трьох базових завдань:

- децентралізацію управління та фінансування у сфері професійної (професійно-технічної) освіти;

- забезпечення якості професійної (професійно-технічної) освіти;

- державно-приватне партнерство у сфері професійної (професійно-технічної) освіти та взаємозв'язок з ринком праці.

Завдання центральних та місцевих органів виконавчої влади, що спрямовані на досягнення визначених у Концепції цілей, закріплено розпорядженням Кабінету Міністрів України від 29 квітня 2020 р. № 508-р «Про затвердження плану заходів на 2020–2027 роки із запровадження

Концепції реалізації державної політики у сфері професійної (професійно-технічної) освіти «Сучасна професійна (професійно-технічна) освіта» на період до 2027 року».

Децентралізація управління та фінансування у сфері професійної (професійно-технічної) освіти

Одним із головних і складних завдань децентралізації у сфері професійної (професійно-технічної) освіти є забезпечення ефективного управління на регіональному рівні. Розпорядженням Кабінету Міністрів України від 25 жовтня 2017 року № 831 обласним і Київській міській держадміністраціям, міським радам міст обласного значення – обласних центрів передано для тимчасового виконання окремі повноваження з управління державними закладами професійної (професійно-технічної) освіти, підпорядкованими Міністерству освіти і науки України.

Водночас зазначеним нормативно-правовим актом відповідні місцеві органи виконавчої влади і органи місцевого самоврядування були лише частково наділені повноваженнями у кадровій сфері. Для вирішення цієї проблеми розпорядженням Кабінету Міністрів України від 23 жовтня 2019 року № 994-р «Про внесення змін до пункту 1 розпорядження Кабінету Міністрів України від 25 жовтня 2017 р. № 831» було унормоване питання організаційно-кадрової функції органів управління професійною (професійно-технічною) освітою на регіональному рівні. Зокрема розширено повноваження обласних і Київської міської держадміністрацій, міських рад міст обласного значення – обласних центрів щодо організації та проведення конкурсів на заміщення посад директорів закладів професійної (професійно-технічної) освіти, продовження з ними трудових відносин, укладення додаткових угод до строкового трудового договору (контракту) з директорами закладів освіти, фінансування яких здійснюється з обласних бюджетів, бюджету м. Києва, звільнення, ведення та зберігання трудових книжок і особових справ тощо.

Міністерство освіти і науки України продовжує системну роботу, спрямовану на децентралізацію фінансування професійної (професійно-технічної) освіти.

Запровадження з 2017 року фінансування професійної (професійно-технічної) освіти з державного і місцевих бюджетів (обласних бюджетів, бюджетів міст обласного значення-обласних центрів та бюджету м. Київ), надання можливості здійснювати видатки на професійну (професійно-технічну) освіту на умовах регіонального замовлення (внесення зміни до статей 89 та 90 Бюджетного кодексу України) стимулювало регіони взяти на себе відповідальність за розвиток професійної (професійно-технічної) освіти у відповідному регіоні. На місцевому рівні почали вкладати кошти у розвиток та модернізацію матеріально-технічної бази закладів професійної (професійно-технічної) освіти, зокрема створення навчально-практичних центрів за кошти місцевих бюджетів.

Однак недоліки, виявлені у запровадженій моделі фінансування, стримують розвиток цілісної системи професійної (професійно-технічної) освіти

на рівні регіону. Так, аналіз виконання переданих повноважень з управління закладами професійної (професійно-технічної) освіти, зокрема в частині формування (погодження) регіонального замовлення на підготовку робітничих кадрів, засвідчив, що не всі міські ради зацікавлені у збереженні мережі та контингенту закладів професійної (професійно-технічної) освіти, які здійснюють підготовку кваліфікованих кадрів для потреб економіки усієї області, що є порушенням прав громадян України на доступність і безоплатність професійної (професійно-технічної) освіти. На тлі стійкої тенденції до зменшення контингенту здобувачів освіти у закладах професійної (професійно-технічної) освіти деякі міські ради зменшують його «штучно», оскільки не погоджують регіональне замовлення в обсязі потреб регіональних ринків праці. Зазначені проблеми періодично виникають у різних містах і мають тенденцію до поширення.

Саме тому Концепцією на першому етапі її реалізації (2019–2021 рр.) було заплановано здійснити частковий перехід до фінансування закладів професійної (професійно-технічної) освіти, які розташовані на території міст обласного значення – обласних центрів, з обласних бюджетів шляхом реалізації пілотного проєкту в окремих областях.

Реалізація пілотного проєкту у сфері фінансування професійної (професійно-технічної) освіти розпочалась згідно з розпорядженням Кабінету Міністрів України від 05 лютого 2020 року № 94-р. Так, з 1 вересня 2020 року по 31 грудня 2021 року здійснення видатків на оплату послуг з підготовки кадрів на умовах регіонального замовлення у закладах професійної (професійно-технічної) освіти та інших закладах освіти державної та/або комунальної власності, які розташовані на території міст обласного значення – обласних центрів (об'єднаних територіальних громад, у складі якої є місто обласного значення – обласний центр), відбудуватиметься з обласних бюджетів.

Учасниками пілотного проєкту є Вінницька, Одеська та Сумська області.

На період реалізації пілотного проєкту виконання повноважень, визначених підпунктом 2 пункту 1 розпорядження Кабінету Міністрів України від 25 жовтня 2017 року № 831 «Питання управління державними закладами професійної (професійно-технічної) освіти, підпорядкованими Міністерству освіти і науки», здійснюють Вінницька, Одеська та Сумська обласні державні адміністрації.

Реалізація пілотного проєкту дозволить проаналізувати його ефективність та у разі позитивного досвіду поширити його на всі регіони. Остаточний перехід до фінансування закладів професійної (професійно-технічної) освіти, які розташовані на території міст обласного значення – обласних центрів, з обласних бюджетів передбачається на другому етапі реалізації Концепції (2022–2024 рр.).

Триває робота щодо передачі з державної у комунальну власність підпорядкованих Міністерству освіти і науки України державних закладів професійної (професійно-технічної) освіти. Станом на 01.08.2020 Кабінетом Міністрів України прийнято рішення щодо передачі у комунальну власність 76 закладів професійної (професійно-технічної) освіти.

Для прийняття узгоджених рішень у сфері розвитку професійної (професійно-технічної) освіти на регіональному рівні утворено регіональні ради професійної (професійно-технічної) освіти, діяльність яких спрямовується, передусім, на формування пропозицій щодо розвитку мережі П(ПТ)О у відповідному регіоні, внесення пропозицій щодо обсягів їх фінансування, напрямів та обсягів підготовки кадрів, погодження регіонального замовлення на підготовку робітничих кадрів тощо. Загальні засади функціонування регіональних рад професійної (професійно-технічної) освіти визначено у Типовому положенні про регіональну раду професійної (професійно-технічної) освіти, затвердженому постановою Кабінету Міністрів України від 4 грудня 2019 р. № 1002.

Разом з тим потрібно зазначити, що у чинному законодавстві, яке регулює відносини у сфері управління освітою, зокрема професійною (професійно-технічною), немає чіткого розмежування повноважень у зазначеній сфері між органами місцевого самоврядування всіх рівнів та органами виконавчої влади. Подальша децентралізація у сфері освіти вимагає врегулювання цього питання під час підготовки нових редакцій законів про місцеве самоврядування в Україні, про місцеві державні адміністрації, а також розвитку законодавства у сфері освіти.

Забезпечення якості професійної (професійно-технічної) освіти

Одним із головних напрямів забезпечення якості професійної (професійно-технічної) освіти є формування змісту професійної (професійно-технічної) освіти на компетентнісній основі.

Стандарти професійної (професійно-технічної) освіти на компетентнісній основі розробляються з 2016 року за безпосередньої участі роботодавців, є гнучкими, відповідають вимогам ринку праці і здобувачів професійної (професійно-технічної) освіти.

На 1 серпня 2020 року впроваджено 180 стандартів професійної (професійно-технічної) освіти за різними професіями, які розроблені на основі компетентнісного підходу. Ще 52 стандарти знаходяться на різних етапах погодження і затвердження.

За компетентнісно-модульним підходом у сучасній професійній (професійно-технічній) освіті розробляються також і освітні програми. Насамперед, це стосується здобуття освіти за дуальною формою, коли всі освітні програми розробляються спільно з роботодавцями. Завдяки співпраці роботодавців, освітян, науковців оновлення змісту професійної (професійно-технічної) освіти відбувається постійно відповідно до потреб ринку праці, науково-технічного прогресу, досягнень вітчизняної та світової науки.

З утворенням Національного агентства кваліфікацій правила розроблення та оновлення професійних стандартів формуватимуться під загальною координацією цього органу. За таких умов для Міністерства освіти і науки України відкривається можливість більш динамічно адаптувати освітні стандарти до вимог ринку праці.

Зосередження Національного агентства кваліфікацій на створенні національної системи кваліфікацій, зокрема, чітких взаємозв'язків і кореляції між результатами навчання за відповідними рівнями освіти, кваліфікаціями та ринком праці, дозволить створити механізм для визнання неформальної та інформальної освіти, присвоєння на підставі цього часткових професійних кваліфікацій. Єдина система також дозволить спростити процес взаємного визнання професійних кваліфікацій між Україною, ЄС та іншими країнами без зайвих бюрократичних процедур.

Чинником, що стримував розвиток професійної (професійно-технічної) освіти, слід вважати і відсутність до 2019 року регуляторних актів, які врегульовують питання здобуття професійної (професійно-технічної) освіти за інституційною формою.

Питання, пов'язані з організацією заочної, вечірньої та дистанційної форм здобуття професійної (професійно-технічної) освіти, частково врегульовувалися нормативно-правовими актами. У частині здобуття загальної середньої освіти в закладах професійної (професійно-технічної) освіти – наказом Міністерства освіти і науки України від 23 квітня 2019 року № 536 «Про затвердження Положення про інституційну форму здобуття загальної середньої освіти», зареєстрованим у Міністерстві юстиції України 22 травня 2019 року за № 547/33518, та наказом Міністерства освіти і науки України від 25 квітня 2013 року № 466 «Про затвердження Положення про дистанційне навчання», зареєстрованим у Міністерстві юстиції України 30 квітня 2013 року за № 703/23235.

Водночас правове регулювання питань, пов'язаних з організацію здобуття професійної (професійно-технічної) освіти за мережевою формою, було повністю відсутнє.

У зв'язку з цим було прийнято наказ Міністерства освіти і науки України від 12 грудня 2019 року № 1552 «Про затвердження Положення про інституційну форму здобуття професійної (професійно-технічної) освіти», зареєстровано в Міністерстві юстиції України 18 лютого 2020 року за № 182/34465, яким визначено порядок здобуття П(ПТ)О.

Організація сучасного освітнього процесу потребує окремої уваги до проблем навчально-методичного забезпечення здобувачів освіти.

У 2020 році за підсумками конкурсного відбору підручників та посібників для здобувачів професійної (професійно-технічної) освіти за кошти державного бюджету видаватимуться підручники (посібники) за 8 назвами загальним накладом понад 100 тис. екземплярів.

Державно-приватне партнерство у сфері професійної (професійно-технічної) освіти та взаємозв'язок з ринком праці

Одним із інструментів модернізації освіти є розвиток державно-приватного партнерства. Для налагодження ефективної взаємодії стейкхолдерів професійної (професійно-технічної) освіти Міністерство освіти і науки України створює умови для їх конструктивної співпраці, зокрема шляхом підписання Меморандумів про співробітництво, в яких чітко визначається мета, напрями,

заходи взаємодії, відповідальність сторін за якість підготовки кваліфікованих кадрів.

Впровадження проектів державно-приватного партнерства у сфері професійної (професійно-технічної) освіти шляхом укладання Меморандумів про співробітництво між Міністерством освіти і науки та роботодавцями, громадськими організаціями набуло поширення протягом останніх років. Партнерами Міністерства освіти і науки України у сфері підготовки робітничих кадрів у рамках підписаних меморандумів стали ТОВ «Фомальгаут-Полімін», ТОВ «ЗІП», Будівельна палата, ТОВ «КНАУФ ГПС Київ», ТОВ «Снежка-Україна», громадська спілка «Національне партнерство в легкій промисловості», ПАТ «Українська залізниця», Федерація роботодавців України, Швейцарська Конфедерація, представлена Швейцарською агенцією розвитку та співробітництва та ТОВ «Геберіт Трейдинг», ТОВ «Клопотенко».

У результаті залучення роботодавців до організації освітнього процесу заклади професійної (професійно-технічної) освіти отримують сучасне навчально-методичне забезпечення, зміцнюють матеріально-технічну базу, що дає можливість здійснювати підготовку кваліфікованих кадрів за новітніми виробничими технологіями, а також підвищити кваліфікацію педагогічних працівників.

У 2019–2020 н. р. проводилась активна робота над створенням умов для поєднання роботи з навчанням як у форматі здобуття освіти за вечірньою або заочною формою навчання, так і у форматі збільшення частини практичної підготовки здобувачів професійної (професійно-технічної) освіти на робочих місцях, що забезпечує дуальна форма здобуття освіти (розпорядження Кабінету Міністрів України від 19 вересня 2018 року № 660-р «Про схвалення Концепції підготовки фахівців за дуальною формою здобуття освіти», від 3 квітня 2019 року № 214-р «Про затвердження плану заходів з реалізації Концепції підготовки фахівців за дуальною формою здобуття освіти», наказ Міністерства освіти і науки України від 12 грудня 2019 року № 1551 «Про затвердження Положення про дуальну форму здобуття професійної (професійно-технічної) освіти», зареєстрований в Міністерстві юстиції України 20 лютого 2020 року за № 193/34476).

У 2019 р. професійну (професійно-технічну) освіту за дуальною формою здобували 12 440 здобувачів за 190 професіями, таку послугу надавали 262 заклади у співпраці з 1160 роботодавцями (рис. 1.6.20).

Найбільш популярними для здобуття професійної (професійно-технічної) освіти за дуальною формою стали професії зварювального виробництва, металообробки, електротехнічних технологій, сільськогосподарського виробництва та переробної промисловості, легкої промисловості, готельно-ресторанного обслуговування, ІТ-технологій, торгівлі та бухгалтерського обліку.

Найбільшими роботодавцями-партнерами закладів професійної (професійно-технічної) освіти для розвитку здобуття освіти за дуальною формою є ПАТ «Укрзалізниця», ПрАТ «Маріупольський металургійний комбінат», ПрАТ «Новокраматорський машинобудівний завод», ПАТ Трест «Київелектромонтаж», ТОВ «Північно-український Будівельний Альянс», ТОВ «Науково-

виробниче підприємство «Херсонський машинобудівний завод», АТ «Мотор Січ», ТОВ «Запорізький титано-магнієвий комбінат», ПАТ «Криворізький залізорудний комбінат», ТОВ «Малинська швейна фабрика «Ельфа», ПРАТ «Швейна фабрика «ВОРОНІН», ПАТ «Ельворті».

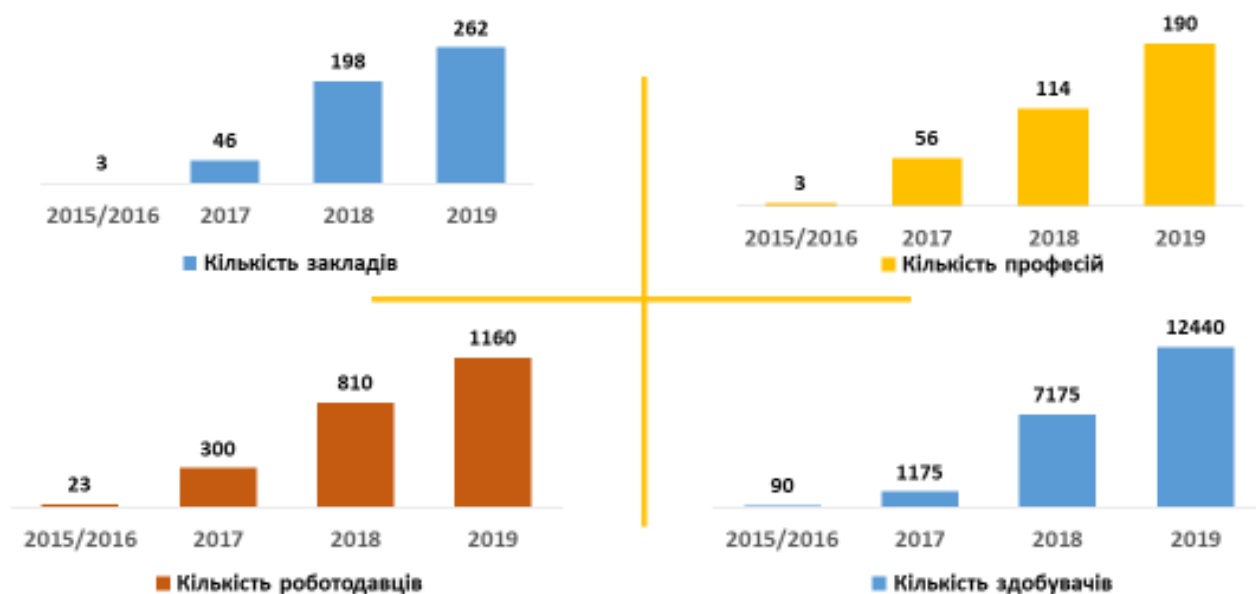

Рис. 1.6.20. Аналіз впровадження дуальної форми здобуття П(ПТ)О

Побудовано за даними державної статистичної звітності (формою № 1 (профтех), форма № 2 (профтех)).

Уже сьогодні серед переваг здобуття освіти за дуальною формою доцільно відзначити підвищення якості підготовки працівників, посилення взаємозв'язку освіти і ринку праці, посилення ролі роботодавців у освітньому процесі, модернізацію освітніх програм, підвищення мотивації до навчання у здобувачів освіти, скорочення адаптаційного періоду випускників на робочому місці, підвищення конкурентноздатності працівників на ринку праці.

Створюються умови для активного залучення всіх стейкхолдерів П(ПТ)О, у тому числі роботодавців, з урахуванням регіональних особливостей системи П(ПТ)О, а також запроваджується підхід щодо відбору закладів П(ПТ)О, спроможних впроваджувати інноваційні підходи для підготовки кваліфікованих кадрів, під час подання заявок обласними державними адміністраціями на надання субвенції з державного бюджету (постанова Кабінету Міністрів України від 12 лютого 2020 року № 104 «Про внесення змін до постанови Кабінету Міністрів України від 30 листопада 2016 року № 925»). Цим документом затверджено оновлений Порядок та умови надання субвенції з державного бюджету місцевим бюджетам на створення навчально-практичних центрів сучасної П(ПТ)О.

В Україні вже працюють 145 навчально-практичних центрів, на утворення яких Кабінетом Міністрів України впродовж 2016–2019 рр. було спрямовано 250 млн грн. Крім того близько 90 навчально-практичних центрів було відкрито за підтримки соціальних партнерів.

У 2020 році на створення навчально-практичних центрів сучасної П(ПТ)О у державному бюджеті передбачено 100 млн грн. Комісією при МОН визначено 52 заклади П(ПТ)О, в яких передбачається створення 53 навчально-практичних центрів сучасної П(ПТ)О за рахунок субвенції з державного бюджету місцевим бюджетам.

З метою підвищення престижності робітничих професій, допомоги молоді свідомо обрати майбутній фах з 2016 року раз на рік проводяться всеукраїнські та регіональні конкурси фахової майстерності серед учнів закладів П(ПТ)О, у тому числі із залученням до організації та проведення таких заходів соціальних партнерів, зокрема роботодавців.

Один із них – Всеукраїнський конкурс професійної майстерності «WORLD SKILLS UKRAINE» (наказ Міністерства освіти і науки України від 16 липня 2019 року № 984 «Про затвердження Положення про Всеукраїнський конкурс професійної майстерності «WorldSkills Ukraine», зареєстровано в Міністерстві юстиції України 13 серпня 2019 року за № 908/33879). На регіональному рівні у 2019 році у цьому конкурсі взяли участь 1200 учнів закладів професійної (професійно-технічної) освіти.

За результатами I та II етапів всеукраїнських конкурсів фахової майстерності серед здобувачів П(ПТ)О у 2020 р. відбудеться III етап всеукраїнських конкурсів фахової майстерності з професій «Перукар», «Електрогазозварник», «Штукатур», «Верстатник широкого профілю», «Машиніст тепловоза», кваліфікації «Помічник машиніста тепловоза».

Міжнародна співпраця

Питання міжнародної співпраці у сфері професійної (професійно-технічної) освіти безпосередньо пов'язані з реформуванням освіти та євроінтеграційними прагненнями України. Згідно зі статтею 432 Угоди про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони, Україна взяла зобов'язання щодо співробітництва у галузі професійної освіти та навчання, підвищення кваліфікації впродовж трудової діяльності / життя.

Міністерство освіти і науки України упродовж багатьох років співпрацює з Європейським Фондом Освіти з питань удосконалення національної системи професійної (професійно-технічної) освіти відповідно до європейських стандартів, зокрема за напрямками: навчання впродовж життя, розвиток професійних навичок і кваліфікацій, аналіз потреби у професійних навичках і працевлаштування, навчання підприємництву та ключовим компетенціям, підвищення якості професійної освіти, системне управління і фінансування, участь у Туринському процесі.

У 2019–2020 рр. реалізуються проєкти «Державно-приватне партнерство у розвитку професійної освіти», «Підвищення ефективності регіональних мереж ПТО: спільна робота над створенням центрів професійної досконалості в Україні», «Реформування обласних мереж професійної (професійно-технічної)

освіти в Україні: запровадження автономії та звітності закладів професійної (професійно-технічної) освіти».

У рамках Туринського процесу, ініційованого ЄФО у 2010 році для аналізу політики у галузі професійної освіти на основі фактичних даних, Міністерством освіти і науки України за участі соціальних партнерів у 2019–2020 рр. підготовлено:

- національні звіти (Туринський процес 2018–2020. Україна) (2019);
- регіональні звіти – 24 області та місто Київ (2019).

Підготовлені у рамках Туринського процесу звіти стали основою для розроблення стратегій розвитку професійної (професійно-технічної) освіти у кожному регіоні.

Реформуванню П(ПТ)О сприятиме і залучена міжнародна допомога (розпорядження Кабінету Міністрів України від 12 грудня 2018 року № 1043 «Про підписання Угоди про фінансування заходу «EU4Skills: Кращі навички для сучасної України»). Програмою передбачено реалізацію трьох компонентів:

Компонент 1 «Галузева стратегія, система координування та покращення управління»: підвищення ефективності реформи П(ПТ)О, створення ефективних систем управління та фінансування сектору на національному та регіональному рівнях, створення механізмів, які зроблять доступ до П(ПТ)О більш гнучким, а також розширять можливості здобуття професії;

Компонент 2 «Якість професійної (професійно-технічної) освіти та ринок праці»: покращення якості, привабливості П(ПТ)О та збільшення її відповідності потребам ринку праці (співпраця з Національним агентством кваліфікацій, яке визначає правила оцінювання навичок учнів закладів П(ПТ)О; розроблення, схвалення та запровадження 100 нових кваліфікацій);

Компонент 3 «Модернізація інфраструктури професійної (професійно-технічної) освіти»: оптимізація мережі та модернізація інфраструктури (оновлення обладнання у 21 закладі семи пілотних областей: Львівська, Вінницька, Запорізька, Миколаївська, Полтавська, Рівненська та Чернівецька; створення центрів професійної досконалості, які мають стати інноваційними осередками із кращими практиками реформи П(ПТ)О, платформою для спілкування між закладами П(ПТ)О, бізнесом та громадянами, місцем для розвитку ідей освіти впродовж життя за гнучкими програмами, базою, де можна підтвердити професійні навички за результатами формальної, неформальної та інформальної освіти, а також прикладом для поширення кращого досвіду.

У рамках реалізації Програми вже досягнуто певних результатів, зокрема завершено підготовку перших звітів за всіма компонентами Програми, у яких обґрунтовано співпрацю та взаємодію виконавців Програми, деталізовано логіко-структурну схему Програми та процес виконання робіт; проведено відбір пілотних регіонів (7 регіонів) та 21 пілотного закладу П(ПТ)О; проведено аудит регіональних мереж закладів професійної (професійно-технічної) та фахової передвищої освіти.

Джерелами даних були анкети, які в січні–лютому 2020 року заповнили представники закладів П(ПТ)О та закладів фахової передвищої освіти з усіх

регіонів України, а також Єдина державна електронна база з питань освіти. Результатом проведеного аудиту став аналіз та візуалізація стану справ за останні три навчальні роки за показниками контингенту, вступу, випуску, працевлаштування, персоналу, фінансового стану закладів освіти, стану основних засобів, планів розвитку.

Крім того проведено дослідження ставлення громадян до П(ПТ)О (OMNIBUS); дослідження спроможності закладів П(ПТ)О задовольняти потреби регіонального ринку праці, визначено пріоритетні професії, які будуть підтримані у рамках Програми; досліджено роботу регіональних рад П(ПТ)О та розроблено рекомендації з підвищення ефективності їх діяльності, а також методичні рекомендації щодо розроблення регіональних планів розвитку П(ПТ)О.

Для підвищення ефективності діяльності консультативно-дорадчих органів у сфері П(ПТ)О проведено цикл тренінгів для представників обласних, Київської міської державних адміністрацій та членів рад П(ПТ)О з розроблення стратегічних документів та планів розвитку П(ПТ)О.

З 2019 року Міністерство освіти і науки України є учасником консорціуму у рамках Проєкту Програми Erasmus+ «Нові механізми управління на основі партнерства та стандартизації підготовки викладачів професійної освіти в Україні». Проєкт має мету підвищення якості та актуалізації підготовки викладачів для професійної (професійно-технічної) освіти в Україні шляхом встановлення стандартів щодо механізмів управління на основі партнерства (УОП) між університетами, які здійснюють підготовку викладачів для професійної (професійно-технічної) освіти, та закладами професійної (професійно-технічної) освіти.

Реалізація першої фази Проєкту «Публічно-приватне партнерство для поліпшення санітарно-технічної освіти в Україні» (донори проєкту Швейцарська Агенція Розвитку та Співробітництва, Геберіт Інтернешнл Сейлз АГ) дозволила запровадити модель публічно-приватного партнерства, що має забезпечити сучасну ринково-орієнтовану підготовку з професії «Монтажник санітарно-технічних систем та устаткування». У рамках реалізації проєкту посилено спроможність 25 закладів П(ПТ)О у різних регіонах України запровадити ринково-орієнтовану практичну та сучасну освіту у сфері сантехнічних технологій.

У результаті реалізації I-ї фази проєкту також розроблено та затверджено стандарт П(ПТ)О з професії «Монтажник санітарно-технічних систем та устаткування», розроблено Типові навчальні плани та програми відповідно до стандарту П(ПТ)О з професії «Монтажник санітарно-технічних систем та устаткування», проведено семінари-практикуми з нових технологій та конкурси фахової майстерності з професії «Монтажник санітарно-технічних систем та устаткування», розроблено навчальні посібники для підготовки робітників за професією «Монтажник санітарно-технічних систем та устаткування»: «Труби та арматура», «Водопостачання», «Водовідведення», «Опалення», «Основи матеріалознавства», «Креслення».

Ураховуючи позитивні результати, проєкт продовжено до 2023 року.

Висновки

1. Система професійної (професійно-технічної) освіти в Україні продемонструвала спроможність до реформування з огляду на розвиток правового регулювання, зацікавленість та готовність Кабінету Міністрів України, Європейського Союзу, міжнародних установ та організації, місцевих органів виконавчої влади, органів місцевого самоврядування, роботодавців, закладів освіти впроваджувати нову філософію підготовки робітничих кадрів в Україні. Міністерство освіти і науки України продовжує системну роботу, спрямовану на децентралізацію фінансування П(ПТ)О.

2. Децентралізація управління та фінансування у сфері П(ПТ)О відбувається шляхом поетапної передачі повноважень з управління державними закладами П(ПТ)О, підпорядкованими Міністерству освіти і науки України, обласним і Київській міській держадміністраціям, міським радам міст обласного значення – обласних центрів. Разом з тим завершення децентралізації у сфері освіти вимагає чіткого розмежування повноважень у сфері освіти між органами місцевого самоврядування всіх рівнів та органами виконавчої влади, що доцільно урахувати під час підготовки нових редакцій законів про місцеве самоврядування в Україні, про місцеві державні адміністрації, а також в законодавстві про освіту.

Згідно з розпорядженням КМУ від 05.02.2020 № 94-р розпочалася реалізація пілотного проекту щодо фінансування П(ПТ)О. Так, з 1 вересня 2020 р. по 31 грудня 2021 р. з обласних бюджетів здійснюватимуться видатки на оплату послуг з підготовки кадрів на умовах регіонального замовлення у закладах П(ПТ)О та інших закладах освіти державної та/або комунальної власності, які розташовані на території міст обласного значення. Учасниками пілотного проекту є Вінницька, Одеська та Сумська області. Реалізація пілотного проекту дозволить проаналізувати його ефективність та у разі позитивного досвіду поширити його на всі регіони. Остаточний перехід до фінансування з обласних бюджетів закладів П(ПТ)О, що розташовані на території міст обласного значення – обласних центрів, передбачається на другому етапі реалізації Концепції (2022–2024 рр.).

3. Упродовж 2011–2019 рр. відбувається поступове зменшення кількості закладів професійної (професійно-технічної) освіти. Станом на 1 січня 2020 р. кількість закладів П(ПТ)О скоротилася на 13 одиниць (1,8 %) порівняно з відповідним періодом попереднього року. Для формування пропозицій щодо розвитку мережі закладів П(ПТ)О у відповідному регіоні, внесення пропозицій щодо обсягів їх фінансування, напрямів та обсягів підготовки кадрів, погодження регіонального замовлення на підготовку робітничих кадрів, утворено регіональні ради П(ПТ)О. Загальні засади функціонування регіональних рад визначено у Типовому положенні про регіональну раду П(ПТ)О, затверджене постановою КМУ від 04.12.2019 № 1002.

4. Протягом 2019 р. загальний контингент учнів, слухачів закладів П(ПТ)О скоротився на 3,7 % порівняно з попереднім роком. У той же час, незважаючи на зменшення загального контингенту учнів, частка тих, які навчаються у закладах П(ПТ)О із здобуттям повної загальної середньої освіти, поступово зростає.

Підготовка кваліфікованих робітників у закладах П(ПТ)О здійснюється за напрямками: промисловість – 30 % (73 639 осіб), торгівля і громадське харчування – 24 % (59 919 осіб), транспорт – 13 % (31 715 осіб), будівництво – 12 % (29 251 особа), агропромисловий комплекс – 11 % (26 490 осіб), житлово-комунальне господарство і невиробничі види побутового обслуговування населення – 10 % (24 050 осіб) тощо.

Найбільший відсоток здобувачів освіти, які навчалися у закладах П(ПТ)О протягом 2017–2019 рр. – це молодь 15–18 років із базовою та повною загальною середньою освітою. Станом на 1 січня 2020 р. відмічене збільшення на 12,4 % (84 особи) кількості випускників шкіл з базовою середньою освітою та на 10,2 % (985 осіб) кількості дорослого населення, які здобували робітничі кваліфікації. Зростання кількості здобувачів професійної (професійно-технічної) освіти з числа дорослого населення пояснюється зростанням популярності ряду робітничих професій серед незайнятого населення та використанням у закладах нових форм та методів навчання (дуальна форма, відкриття навчально-практичних центрів), проведенням профорієнтаційної роботи.

5. З метою розширення можливостей осіб з особливими освітніми потребами, зокрема осіб з інвалідністю, у липні 2019 р. КМУ затверджено Порядок організації інклюзивного навчання у закладах П(ПТ)О, а також вперше виділено фінансування на придбання спеціальних корекційних засобів і обладнання для забезпечення освітнього процесу. Протягом 2019 р. зросла кількість закладів П(ПТ)О, в яких створені спеціальні групи для осіб з особливими освітніми потребами. У 2019/2020 н.р. завершили навчання 3,9 тис. дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування та 1,5 тис. осіб з інвалідністю. Працевлаштовані за отриманою професією 79,35 % або 3 202 дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування, та 66,84 % або 998 осіб з інвалідністю.

6. На 1 серпня 2020 року впроваджено 180 стандартів професійної (професійно-технічної) освіти за різними професіями, які розроблені на основі компетентнісного підходу. Ще 52 стандарти знаходяться на різних етапах погодження і затвердження. Такі стандарти розробляються за безпосередньої участі роботодавців, є гнучкими, відповідають вимогам ринку праці і здобувачів П(ПТ)О.

Організація сучасного освітнього процесу потребує окремої уваги до проблем навчально-методичного забезпечення здобувачів освіти. У 2020 р. за підсумками конкурсного відбору підручників та посібників для здобувачів П(ПТ)О за кошти державного бюджету видаватимуться підручники (посібники) за 8 назвами загальним накладом понад 100 тис. екземплярів.

7. Одним із інструментів модернізації П(ПТ)О є розвиток державно-приватного партнерства. Партнерами Міністерства освіти і науки України у сфері підготовки робітничих кадрів у рамках підписаних меморандумів стали ТОВ «Фомальгаут-Полімін», ТОВ «ЗІП», Будівельна палата, ТОВ «КНАУФ ГПС Київ», ТОВ «Снежжа-Україна», громадська спілка «Національне партнерство в легкій промисловості», ПАТ «Українська залізниця», Федерація роботодавців України, Швейцарська Конфедерація, представлена

Швейцарською агенцією розвитку та співробітництва та ТОВ «Геберіт Трейдінг», ТОВ «Клопотенко». У результаті залучення роботодавців до організації освітнього процесу заклади П(ПТ)О отримують сучасне навчально-методичне забезпечення, зміцнюють матеріально-технічну базу, що дає можливість здійснювати підготовку кваліфікованих кадрів за новітніми виробничими технологіями, а також підвищити кваліфікацію педагогічних працівників.

В Україні вже працюють 145 навчально-практичних центрів, на утворення яких КМУ впродовж 2016–2019 рр. було спрямовано 250 млн грн. Крім того близько 90 навчально-практичних центрів було відкрито за підтримки соціальних партнерів. У 2020 р. на створення навчально-практичних центрів сучасної П(ПТ)О у державному бюджеті передбачено 100 млн грн.

8. Важливим є також кадрове забезпечення професійної (професійно-технічної) освіти. Упродовж 2019/2020 н. р. у закладах професійної (професійно-технічної), що підпорядковані МОН, працювало 32 841 педагогічний працівник (з них 63,3 % – жінки). Переважна більшість педагогічних працівників, які працюють у закладах П(ПТ)О, – це особи віком від 31 до 40 років (23 %) та віком від 41 до 50 років (22 %), серед яких майстри виробничого навчання складають 42,2 % або 5 963 особи, зі стажем роботи від 11 до 30 років. З метою підвищення якості та актуалізації підготовки викладачів для професійної (професійно-технічної) освіти в Україні шляхом встановлення стандартів щодо механізмів управління на основі партнерства (УОП) між університетами, які здійснюють підготовку викладачів для професійної (професійно-технічної) освіти, та закладами професійної (професійно-технічної) освіти, Міністерство освіти і науки України стало учасником консорціуму у рамках Проєкту Програми Erasmus+ «Нові механізми управління на основі партнерства та стандартизації підготовки викладачів професійної освіти в Україні».

9. Перспективними кроками щодо подальшого реформування П(ПТ)О є прийняття нового закону України, що регулюватиме відносини у сфері професійної (професійно-технічної) освіти. Потребує уваги також питання створення нових можливостей для розширення державно-приватного та соціального партнерства на засадах співфінансування і спільного управління закладами професійної (професійно-технічної) освіти.

Актуальними завданнями є також формування системи внутрішнього та зовнішнього забезпечення якості освіти, ефективне функціонування системи незалежного оцінювання, створення механізму визнання професійних кваліфікацій, формування мережі кваліфікаційних центрів.

1.7. Вища освіта (підготовка педагогічних працівників)

1.7.1. Педагогічні працівники: потреби в розрізі регіонів і спеціальностей (за результатами моніторингового дослідження)

Характеристика рівня та напрямків працевлаштування за фахом випускників закладів вищої освіти педагогічного спрямування за період 2016–2019 рр.

Моніторингове дослідження було проведено Директоратом вищої освіти та освіти дорослих за участі профільних фахівців ДНУ «Інститут освітньої аналітики» та ДП «Інфоресурс» відповідно до наказу Міністерства освіти і науки України від 15.11.2019 року № 1430 у період з 1 листопада 2019 року по 30 січня 2020 року з метою з'ясування ефективності діяльності закладів вищої освіти (далі – ЗВО) стосовно підготовки педагогічних працівників.

Завданням цього моніторингового дослідження було з'ясування чисельності педагогічних працівників закладів освіти, які здобули вищу освіту за освітньо-кваліфікаційними рівнями молодшого спеціаліста та спеціаліста, ступенями бакалавра й магістра впродовж 2016–2019 рр., та встановлення відповідності здобутого фаху сфері їхньої трудової діяльності.

За результатами моніторингового дослідження загальна кількість педагогічних працівників закладів освіти, які здобули вищу освіту в період 2016–2019 рр., складала 49 тис. осіб, з яких 35,1 тис. осіб (71,6 %) припадало на педагогічних працівників, які працюють у містах, а 13,9 тис. осіб (28,4 %) – у сільській місцевості.

За освітньою кваліфікацією колишні випускники періоду, що аналізується, розподілилися у такий спосіб: 3,2 тис. осіб (6,6 %) здобули освітньо-кваліфікаційний рівень молодшого спеціаліста, 15,6 тис. осіб (31,8 %) – ступінь бакалавра, 14,7 тис. осіб (30,0 %) – освітньо-кваліфікаційний рівень спеціаліста та 15,5 тис. осіб (31,6 %) – ступінь магістра (табл. 1.7.1, рис. 1.7.1).

Таблиця 1.7.1

Кількість педагогічних працівників закладів освіти, які здобули вищу освіту в період 2016–2019 рр. за освітніми ступенями/освітньо-кваліфікаційними рівнями освітніми

Освітній ступінь (освітньо-кваліфікаційний рівень)	2016	2017	2018	2019	Разом
молодший спеціаліст	497	641	1027	1049	3 214
бакалавр	1433	2857	5952	5305	15 547
спеціаліст	6368	6760	1335	263	14 726
магістр	1233	2278	8524	3495	15 530
Усього	9531	12536	16838	10112	49 017

Складено за матеріалами дослідження «Моніторинг ефективності підготовки педагогічних працівників та їх працевлаштування» (наказ Міністерства освіти і науки України від 15.11.2019 р. № 1430).

Слід зазначити, що за цей період спостерігається суттєве коливання кількості випускників ЗВО педагогічного профілю, які пішли працювати до закладів освіти. З 2016 по 2018 рр. мало місце суттєве щорічне зростання цього показника (в 1,77 рази відповідно), тоді як у 2019 р. відбулося його падіння

на 40,0 % до попереднього року (див. табл. 1.7.1, рис. 1.7.1). Однією з причин такої ситуації виступає зниження рівня працевлаштування випускників профільних ЗВО за фахом, обумовлене падінням престижності педагогічної діяльності та загальним для країни трендом щодо відтоку молоді за кордон.

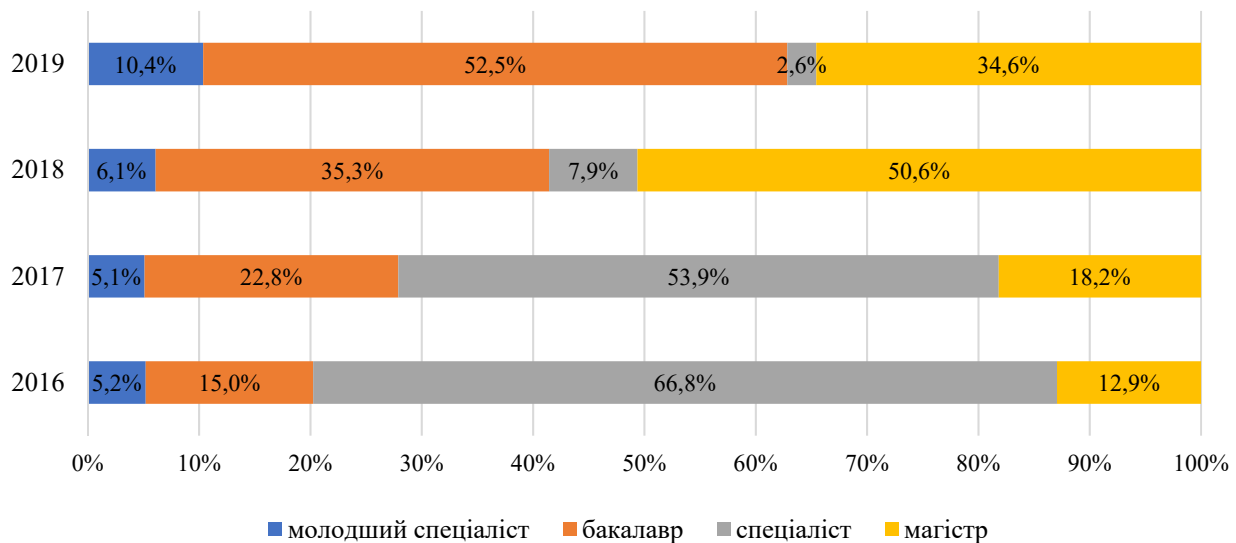

Рис. 1.7.1. Питома вага педагогічних працівників закладів освіти, які здобули вищу освіту в період 2016–2019 рр. за освітніми ступенями/освітньо-кваліфікаційними рівнями

Побудовано за матеріалами дослідження «Моніторинг ефективності підготовки педагогічних працівників та їх працевлаштування» (наказ Міністерства освіти і науки України від 15.11.2019 р. № 1430).

За статево-віковою структурою в цій категорії педагогічних працівників, як і в цілому у галузі освіти, переважають жінки (43,2 тис. осіб або 88,2 %) та працівники вікової категорії 22–25 років. Переважна більшість чоловіків зайнята в закладах загальної середньої освіти (табл. 1.7.2).

Таблиця 1.7.2

Розподіл чоловіків та жінок, які отримали освіту в період 2016–2019 рр. та зайняті в закладах освіти, за статтю та типами закладів освіти

Стать	Заклад освіти	2016	2017	2018	2019	Разом
чоловіки		1163	1506	2012	1165	5846
	заклад дошкільної освіти	28	41	58	28	155
	заклад загальної середньої освіти	778	1006	1410	791	3985
	заклад фахової передвищої освіти	108	172	179	94	553
	заклад позашкільної освіти	107	146	192	129	574
	заклад професійної (професійно-технічної) освіти	142	141	173	123	579
жінки		8364	11026	14821	8943	43154
	заклад для дітей з особливими освітніми потребами	3	9	13	11	36
	заклад дошкільної освіти	2515	3291	4085	2749	12640
	заклад загальної середньої освіти	5019	6774	9353	5324	26470
	заклад фахової передвищої освіти	248	324	444	245	1261
	заклад позашкільної освіти	285	299	485	324	1393
	заклад професійної (професійно-технічної) освіти	294	329	441	290	1354
Усього		9527	12532	16833	10108	49000

Складено за матеріалами дослідження «Моніторинг ефективності підготовки педагогічних працівників та їх працевлаштування» (наказ Міністерства освіти і науки України від 15.11.2019 р. № 1430).

Дані таблиці 1.7.3 дозволяють зробити важливий висновок про те, що переважна більшість профільних ЗВО готують педагогічних працівників саме для задоволення потреб регіональних ринків праці, тобто для регіонів в яких вони розташовані. Поряд з цим є ціла група ЗВО (Бердянський державний педагогічний університет, Мелітопольський державний педагогічний університет імені Богдана Хмельницького, Уманський державний педагогічний університет імені Павла Тичини, Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка та деякі інші), що здійснюють підготовку педагогічних працівників й для інших регіонів, тобто реалізують потреби декількох регіональних ринків праці, а в окремих випадках, й забезпечують підготовку кадрів на національному рівні (Національний педагогічний університет імені М. П. Драгоманова). Питома вага випускників, які працевлаштовуються в заклади освіти регіону, де розміщений «випускний» ЗВО, складає 71,6 % (додаток 1).

Таблиця 1.7.3

**Кількість педагогічних працівників, що здобули вищу освіту
за спеціальностями галузі знань 01 «Освіта/Педагогіка» за період 2017–2019 рр.**

Освітній ступінь (освітньо-кваліфікаційний рівень)	Шифр та назва спеціальності (напрямок підготовки)	Кількість випускників	Кількість випускників, які працевлаштовані, осіб					
			Усього	з них у:				
				Заклади дошкільної освіти	Заклади загальної середньої освіти	Заклади позашкільної освіти	Заклади П(П)О	Заклади фахової передвищої освіти
Бакалавр	Усього	11 250	2 282	758	1 418	65	27	14
	012 Дошкільна освіта	2 440	664	568	91	4	0	1
	013 Початкова освіта	3 272	970	93	862	9	2	4
	014 Середня освіта	3 387	506	75	382	35	7	7
	015 Професійна освіта	1 281	39	2	18	1	16	2
	016 Спеціальна освіта	187	48	19	28	1	0	0
	017 Фізична культура і спорт	683	55	1	37	15	2	0
Магістр	Усього	48 379	7 950	2 144	5 149	225	186	246
	011 Науки про освіту	779	100	15	42	3	8	32
	011 Освітні, педагогічні науки	1 839	220	37	95	6	31	51
	012 Дошкільна освіта	5 826	1 709	1 481	209	6	1	12
	013 Початкова освіта	6 952	1 762	221	1 502	22	3	14
	014 Середня освіта	23 967	3 333	188	2 799	128	102	116
	015 Професійна освіта	2 563	95	2	46	3	32	12
	016 Спеціальна освіта	2 557	507	187	303	11	3	3
	017 Фізична культура і спорт	3 896	224	13	153	46	6	6
Молодший спеціаліст	Усього	4 610	266	160	79	1	22	4
	012 Дошкільна освіта	1 204	181	152	28	0	1	0
	013 Початкова освіта	402	41	7	34	0	0	0
	014 Середня освіта	262	15	1	10	1	2	1
	015 Професійна освіта	1 751	22	0	2	0	17	3
	017 Фізична культура і спорт	991	7	0	5	0	2	0
Спеціаліст	Усього	19 545	4 756	1 516	3 029	97	67	47
	012 Дошкільна освіта	3 136	1 204	1 061	135	4	1	3
	013 Початкова освіта	3 713	1 328	223	1 090	11	1	3
	014 Середня освіта	9 782	1 677	97	1 449	51	49	31
	015 Професійна освіта	691	33	0	18	0	11	4
	016 Спеціальна освіта	1 306	412	129	277	4	1	1
	017 Фізична культура і спорт	917	102	6	60	27	4	5
Усього		83 784	15 254	4 578	9 675	388	302	311

Складено за матеріалами дослідження «Моніторинг ефективності підготовки педагогічних працівників та їх працевлаштування» (наказ Міністерства освіти і науки України від 15.11.2019 р. № 1430).

Серед регіонів країни найвищий рівень концентрації за місцем проживання випускників-педагогів характерний для Закарпатської (96,9 %), Чернівецької (96,0 %) та Одеської (94,5 %) областей, а найнижчий – для Черкаської (73,4 %), Київської (74,3 %) та Луганської (74,9 %) областей відповідно (дані отримані шляхом співставлення місця здавання ЗНО та місця працевлаштування (додаток 2).

Проведене моніторингове дослідження дозволило визначити фактичний середній (за 2017–2019 рр.) рівень працевлаштування за фахом випускників ЗВО за спеціальностями галузі знань 01 «Освіта/Педагогіка». Питома вага цієї категорії випускників у загальній кількості випускників, які здобули вищу освіту за педагогічними спеціальностями по Україні, становить 18,2 %, зокрема за освітньо-кваліфікаційними рівнями та освітніми ступенями: спеціаліст – 24,3 %, бакалавр – 20,3 %, магістр – 16,4 % та молодший спеціаліст – 5,8 % (див. табл. 1.7.3, додаток 2).

Зазначимо, що найбільша кількість випускників працевлаштовувалася до закладів загальної середньої та дошкільної освіти (63,4 % та 30,0 % від загалу відповідно). Незначна решта випускників-педагогів приступали до роботи у закладах позашкільної, професійної (професійно-технічної) та фахової передвищої освіти майже в рівних пропорціях у межах 2,0–2,5% на кожен з цих секторів освіти.

Серед спеціальностей галузі знань 01 «Освіта/Педагогіка» за рівнем працевлаштування очікувано лідирують спеціальності 014 «Середня освіта», 013 «Початкова освіта» та 012 «Дошкільна освіта», на які припадає 87,8 % працевлаштованих випускників (див. табл. 1.7.3).

Слід зазначити, що в динаміці за період з 2017 по 2019 рік рівень працевлаштування за «освітніми» спеціальностями у розрізі освітньо-кваліфікаційних рівнів/освітніх ступенів був досить диференційованим. Так, наприклад, динамічне зростання цього показника характерне для спеціальностей 014 «Середня освіта», 015 «Професійна освіта» та 017 «Фізична культура і спорт» освітнього ступеня «бакалавр»; 011 «Науки про освіту» освітнього ступеня «магістр»; 012 «Дошкільна освіта» та 013 «Початкова освіта» освітньо-кваліфікаційного рівня «молодший спеціаліст» тощо. Поряд з цим суттєве зниження рівня працевлаштування характерне для таких спеціальностей, як 012 «Дошкільна освіта», 013 «Початкова освіта», 014 «Середня освіта», 015 «Професійна освіта» та 016 «Спеціальна освіта» освітнього ступеня «магістр» (додаток 3).

Серед ЗВО, у яких за 2017–2019 рр. за спеціальностями галузі знань 01 «Освіта/Педагогіка» здобули освіту більше тисячі педагогічних працівників, найвищий рівень працевлаштування до закладів освіти у Державного вищого навчального закладу «Донбаський державний педагогічний університет» (26,3 %) та Бердянського державного педагогічного університету (25,2 %) (додаток 4).

Зазначимо, що тільки у 9 із 17 ЗВО цієї категорії показник рівня працевлаштування перевищує середнє його значення по країні для ЗВО педагогічного профілю.

Визначення потреби в педагогічних кадрах на основі співставлення відповідного попиту та пропозиції на офіційному ринку праці України

Визначення потреби в педагогічних кадрах на основі співставлення відповідного попиту та пропозиції на офіційному ринку праці України виконано в ДНУ «Інститут освітньої аналітики» та включено до Аналітичної записки «Моніторинг забезпечення педагогічними працівниками закладів освіти України: методологічні підходи до прогнозування». В основу цього моніторингового дослідження покладено методологічний підхід, описаний в Аналітичній записці «Методологічні підходи до оцінки кадрових потреб у фахівцях із вищою освітою зі спеціальностей», підготовленій науковцями ДНУ «Інститут освітньої аналітики» та поданий до МОН України (вихідний лист від 23 квітня 2020 р. № 04-12/119).

Цей методологічний підхід частково адаптовано до специфічних умов використання праці та умов регулювання соціально-трудових відносин у педагогів (врахування приналежності закладів освіти до державної чи комунальної власності тощо). Основні результати цього моніторингового дослідження наведені нижче.

Пропозиція педагогічних кадрів. Під пропозицією педагогічних кадрів розглядалася чисельність безробітних з відповідним рівнем освіти, професійними кваліфікаціями чи трудовим стажем в розрізі певних професій/посад. Середнє значення цього показника за останні 3 роки в Україні складало 25,3 тис. осіб. Питома вага безробітних педагогічних працівників становила 2,3 % від середньої чисельності безробітних в Україні. Важливо, що для безробітних-педагогічних працівників, як і для безробітних в Україні загалом, наявна тенденція поступового щорічного зниження безробіття на офіційному ринку праці.

У регіональному розрізі розподіл безробітних-педагогічних працівників в основному відповідає системі розселення населення країни. Серед п'ятірки регіонів-«лідерів» за цим показником слід виділити Дніпропетровську (7,4 % від загальної чисельності безробітних-педагогічних працівників по країні), Запорізьку (6,8 %), Івано-Франківську (6,7 %), Харківську (5,4 %) та Львівську (5,3 %) області. Загалом на цю групу регіонів припадає майже третина (31,6 %) безробітних педагогічних працівників. Із загальної тенденції по країні (стосовно чисельності населення регіону) виключенням є Івано-Франківська область, та те, що до «лідерів» не ввійшли великі за чисельністю населення – місто Київ (1,7 %) та Одеська область (3,3 %). Найнижчі показники, крім столиці, характерні для Луганської (1,6 %), Чернівецької (1,7 %), Херсонської (2,7 %) та Київської (2,9 %) областей.

Як зазначалось вище, загальною тенденцією по країні є динамічне зниження пропозиції безробітних педагогічних працівників. Виключенням є 9 регіонів, для яких характерне зростання пропозиції педпрацівників на офіційному ринку праці. Слід відзначити Хмельницьку область (приріст у 2019 р. по відношенню до 2017 року складав 69,8 %), а також Закарпатську

(50,9 %), Одеську (14,4 %), Чернівецьку (11,5 %) та Миколаївську (10,3 %) області.

У розрізі освітніх ступенів/освітньо-кваліфікаційного рівня в Україні переважають безробітні педагогічні працівники з дипломами магістрів (54,2 %) та бакалаврів (26,4 %). На молодших спеціалістів припадає відповідно 19,4 % (рис. 1.7.2). Це пояснюється, з одного боку, послідовністю здобуття вищої педагогічної освіти, а з іншого – неспівставними обсягами підготовки студентів відповідного ступеня/освітньо-кваліфікаційного рівня в абсолютних значеннях. У регіональному розрізі найбільшу питому вагу пропозиції на ринку праці складають безробітні-магістри: Рівненська (71,2 %), Хмельницька (69,1 %), Тернопільська (64,3 %), Волинська (61,9 %) області та місто Київ (61,3 %). Серед безробітних з дипломом бакалавра перші позиції за цим показником займають Івано-Франківська (37,4 %), Дніпропетровська (35,4 %), Запорізька (34,4 %), Донецька (31,7 %) області та місто Київ (30,3 %).

Для освітньо-кваліфікаційного рівня молодшого спеціаліста за цим показником лідирують п'ять регіонів: Миколаївська (28,8 %), Одеська (27,1 %), Чернівецька (25,3 %), Кіровоградська (24,6 %) та Черкаська (22,5 %) області.

Рис. 1.7.2. Середньорічна чисельність безробітних педагогічних працівників (молодших спеціалістів, бакалаврів та магістрів) за 2017–2019 рр.

Побудовано авторами та включено до аналітичної записки «Моніторинг забезпечення педагогічними працівниками закладів освіти України: методологічні підходи до прогнозування». URL: https://iea.gov.ua/wp-content/uploads/2020/06/1-na_sajt_AZ_Monitoring_potrebi_ZO_u_pedpratsivnikah-final.pdf.

У розрізі 49 посад, що застосовуються в діяльності закладів освіти за 3 освітніми ступенями/освітньо-кваліфікаційним рівнем (21 – для магістрів, 19 – для бакалаврів, 9 – для молодших спеціалістів) за шістьма «педагогічними» спеціальностями, найвищий середній обсяг безробітних за останні 3 роки був характерним для вчителів ЗЗСО (6 814 осіб), вихователів з дипломом бакалавра (3 716 осіб) та вихователів закладу дошкільної освіти з дипломом магістра (2 133 особи). Загалом на ці 3 посади припадала рівно половина пропозиції педагогічних працівників на офіційному ринку праці країни.

За «педагогічними» спеціальностями найбільша чисельність безробітних педагогічних працівників характерна для спеціальностей «014 Середня освіта (за предметними спеціальностями)» та «012 Дошкільна освіта», питома вага яких коливалася в межах 75,0–85,0 % від загалу в залежності від регіону.

Показник характеризується кількістю вакансій на регіональних та національному офіційних ринках праці. Середньорічна (за останні 3 роки) кількість вакансій для педагогічних працівників складала 37,4 тис. одиниць, що становить 3,4 % від загалу по країні.

Важливо те, що як для кадрових потреб у педагогічних працівниках, зокрема, так і для попиту на робочу силу в Україні в цілому, наявна чітка тенденція поступового щорічного зростання кількості вакансій на офіційному ринку праці.

У регіональному розрізі розподіл вакансій для педагогічних працівників в основному відповідає системі розселення населення країни. Серед п'ятірки регіонів-«лідерів» за цим показником беззаперечним авангардом виступають місто Київ (8,8 %), Харківська (6,9 %), Львівська (6,5 %), Дніпропетровська (6,3 %) та Запорізька (5,4 %) області. Загалом на цю групу регіонів припадає третина (33,9 %) вакансій для педагогічних працівників. Найнижчі значення цього показника характерні для Хмельницької області (1,7 %) та «маленьких» за чисельністю населення Чернівецької, Луганської, Кіровоградської (по 2,2 %), Херсонської (2,3 %) областей.

Для всіх регіонів країни характерним є щорічне зростання кількості відповідних вакансій. Найбільші темпи приросту цього показника (відношення показника 2019 року до показника 2017 року) мали місце в місті Київ (83,0 %), Івано-Франківській (72,4 %), Закарпатській (62,3 %), Запорізькій (56,4 %) та Рівненській (55,6 %) областях.

У розрізі освітніх ступенів/освітньо-кваліфікаційного рівня в Україні переважають вакансії для педагогічних працівників з дипломами магістрів (50,8 %) та бакалаврів (30,1 %). На молодших спеціалістів припадало відповідно 19,1 %. У регіональному розрізі найбільша питома вага попиту на магістрів з боку роботодавців була характерна для Хмельницької (65,4 %), Рівненської (63,0 %), Волинської (62,3 %), Київської (58,4 %) та Одеської (57,9 %) областей. Найнижчі значення цього показника притаманні Запорізькій (40,4 %), Дніпропетровській (41,6 %), Донецькій (41,8 %), Харківській (46,7 %) та Херсонській (47,3 %) областям. Стосовно потреби в педагогах з дипломом бакалавра перші позиції займають Дніпропетровська (40,6 %), Запорізька (39,5 %), Донецька (37,5 %) та Сумська (37,0 %), області.

За ознакою «педагогічна посада» найвищий середній обсяг вакансій за останні 3 роки був характерним (як і стосовно обсягів безробітних) для вчителів ЗЗСО (10 824 одиниці), вихователів з дипломом бакалавра (7 190 одиниць) та вихователів закладу дошкільної освіти з дипломом магістра (2 701 одиниця). Загалом на зазначені 3 посади припадало більше половини (55,4 %) вакансій для педагогічних працівників на офіційному ринку праці країни (рис. 1.7.3).

Рис. 1.7.3. Середньорічна кількість вакансій для педагогічних працівників (молодших спеціалістів, бакалаврів та магістрів) за 2017–2019 рр.

Побудовано авторами та включено до аналітичної записки «Моніторинг забезпечення педагогічними працівниками закладів освіти України: методологічні підходи до прогнозування». URL: https://iea.gov.ua/wp-content/uploads/2020/06/1-na_sajt_AZ_Monitoring_potrebi_ZO_u_pedpratsivnikah-final.pdf.

За «педагогічними» спеціальностями найбільша кількість вакансій для педагогічних працівників (як і у випадку з безробітними педагогічними працівниками) була характерна для спеціальностей 014 «Середня освіта (за предметними спеціальностями)» та 012 «Дошкільна освіта». Питома вага цих спеціальностей коливалася в межах 60,0–85,0 % від загалу в залежності від регіону.

Збалансованість попиту та пропозиції педагогічних працівників

Методикою цього дослідження передбачено, що показник збалансованості попиту та пропозиції (Кзб) відображає співвідношення середньої за останні 3 роки чисельності безробітних педагогічних працівників до середньої за останні 3 роки кількості вакансій для відповідних посад. У цілому для України він складає 0,68, що свідчить про чітко виражену загальну дефіцитність педагогічних кадрів.

Слід зазначити, що для ознак «регіон», «педагогічна спеціальність» та «освітня ступінь/освітньо-кваліфікаційний рівень» цей показник свідчить або про повну збалансованість попиту та пропозиції, або про дефіцитність педагогічних працівників, тобто про високий попит на них з боку закладів освіти.

Так, наприклад, у регіональному розрізі тільки в 5 областях Кзб вище 1,0 (Хмельницька (1,59), Вінницька (1,16), Кіровоградська (1,13), Донецька (1,02) та Івано-Франківська (1,00) області). Ще у 5 областях це співвідношення наближається до 1,00 (Черкаська (0,86), Запорізька (0,83), Сумська (0,83), Херсонська (0,81) та Дніпропетровська (0,80) області), що вже свідчить про певний у них дефіцит на педагогічні кадри. Саме ці регіони можна віднести до регіонів із майже збалансованим попитом та пропозицією педагогічних

працівників на регіональних офіційних ринках праці. Для решти регіонів характерною є дефіцитність, надмірна дефіцитність та критична дефіцитність педагогічних кадрів. Критичну дефіцитність має місто Київ, де Кзб складає лише 0,13, тобто на одного безробітного педагогічного працівника припадає майже 8 відповідних вакансій. До регіонів з надмірною дефіцитністю педагогічних працівників відносяться Закарпатська (0,45), Одеська (0,46) та Луганська (0,49) області (рис. 1.7.4).

На національному рівні дефіцитність характерна для всіх «педагогічних» спеціальностей (окрім практично незапитаної ринком праці спеціальності 011 «Освітні, педагогічні науки») та освітніх ступенів/освітньо-кваліфікаційного рівня (магістр – 0,72, молодший спеціаліст – 0,69, бакалавр – 0,60).

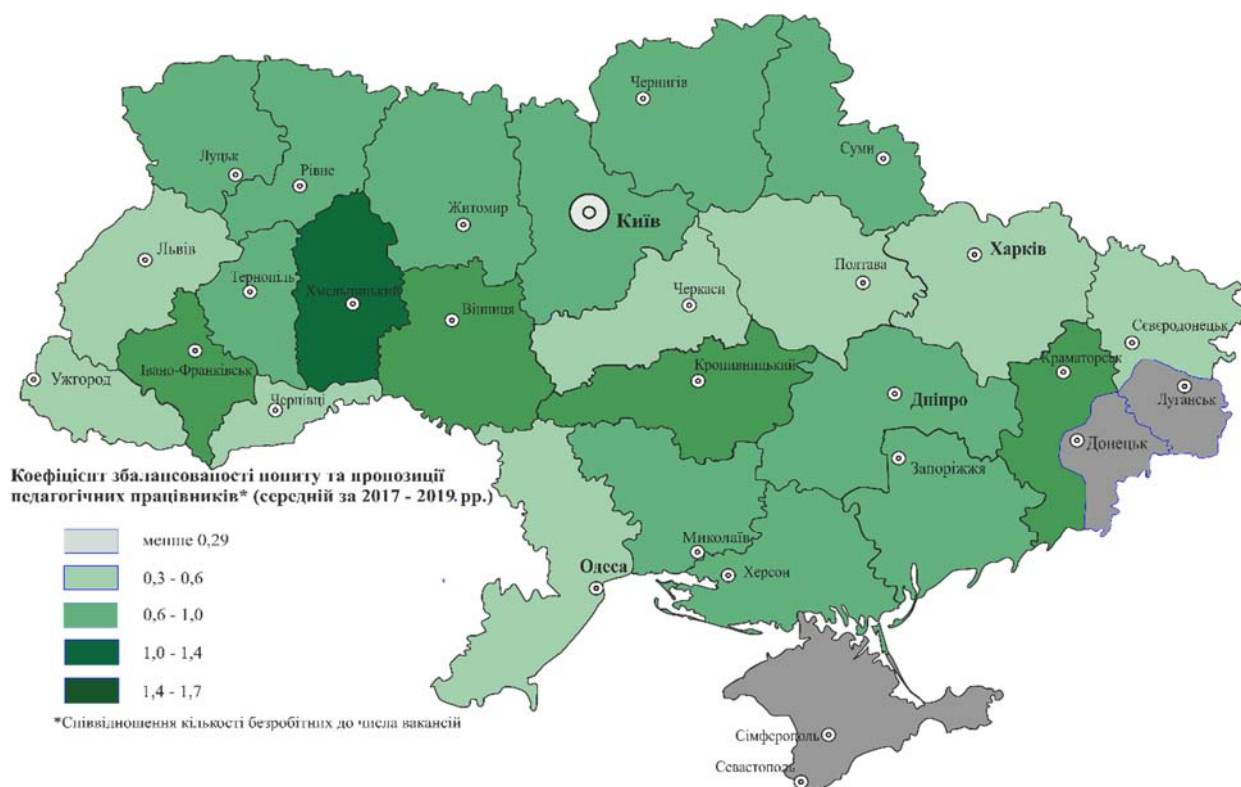

Рис. 1.7.4. Розподіл регіонів за коефіцієнтом збалансованості попиту та пропозиції педагогічних працівників

Побудовано авторами та включено до аналітичної записки «Моніторинг забезпечення педагогічними працівниками закладів освіти України: методологічні підходи до прогнозування». URL: https://iea.gov.ua/wp-content/uploads/2020/06/1-na_sajt_AZ_Monitoring_potrebi_ZO_u_pedpratsivnikah-final.pdf.

Прогноз потреби у педагогічних працівниках на національному та регіональних офіційних ринках праці

За проведеними розрахунками потреба у педагогічних працівниках в Україні на найближчі роки складає 47 тис. осіб щорічно. Її приріст до 2019 р. становив 2,5 тис. працівників. У регіональному розрізі найбільша прогнозована потреба має місце у місті Київ (9,4 %), Харківській (6,4 %), Львівській (6,3 %), Запорізькій (6,2 %) та Дніпропетровській (5,9 %) областях, що повністю

відповідає вітчизняній системі розселення та локалізації закладів загальної середньої та вищої освіти педагогічного спрямування (рис. 1.7.5). На ці 5 областей припадає третина (34,2 %) всієї прогнозованої потреби у педагогічних кадрах.

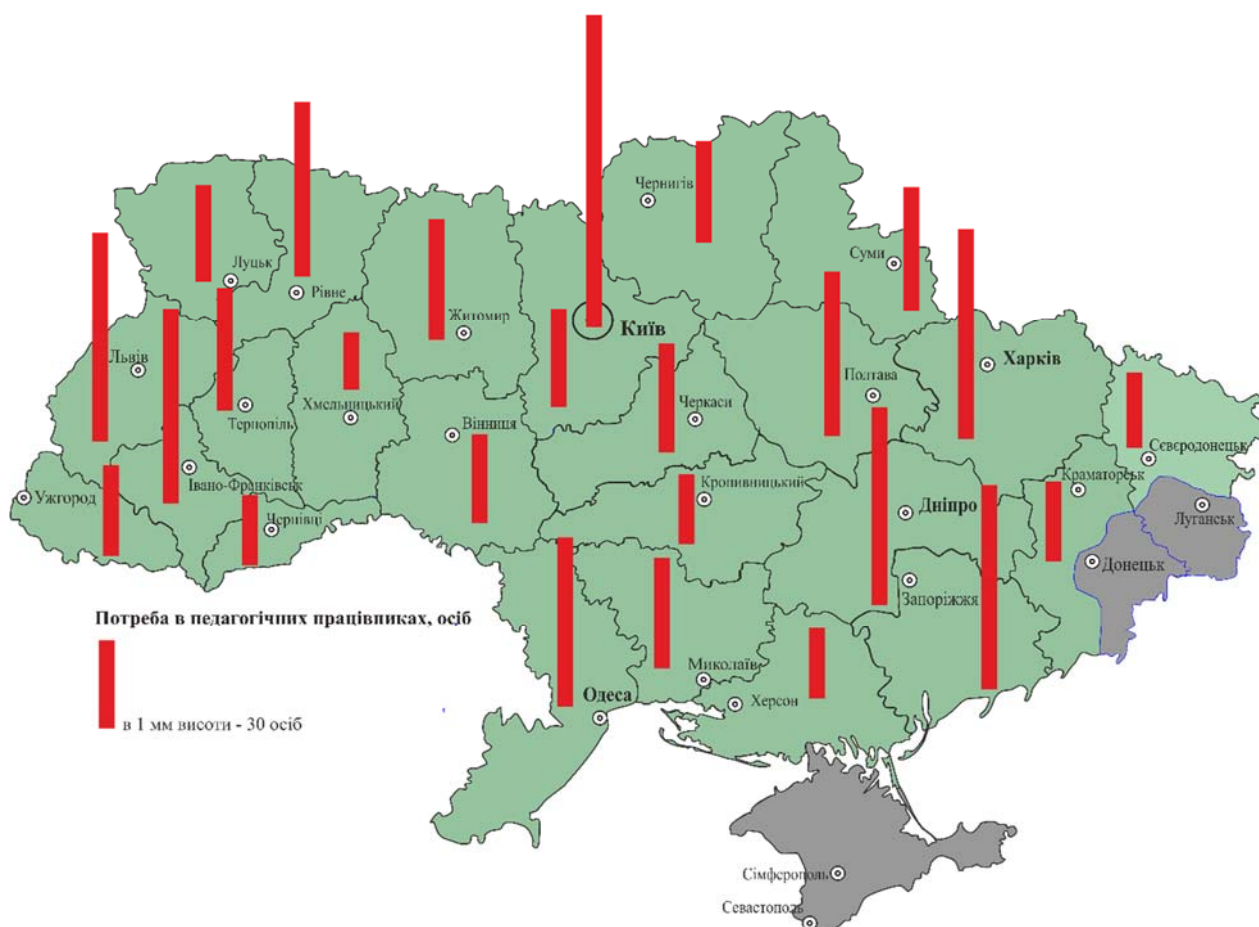

Рис. 1.7.5. Розподіл прогнозованої потреби у педагогічних працівниках на регіональних офіційних ринках праці

Побудовано авторами та включено до аналітичної записки «Моніторинг забезпечення педагогічними працівниками закладів освіти України: методологічні підходи до прогнозування». URL: https://iea.gov.ua/wp-content/uploads/2020/06/1-na_sajt_AZ_Monitoring_potrebi_ZO_u_pedpratsivnikah-final.pdf.

За «педагогічними» спеціальностями прогнозована потреба у педагогічних працівниках розподілилося так:

- практично відсутня за спеціальністю 011 «Освітні, педагогічні науки» (усього 49 осіб або 0,1 %);
- за спеціальністю 014 «Середня освіта (за предметними спеціальностями)» 19 920 осіб або 42,5 %;
- за спеціальністю 012 «Дошкільна освіта» 19 090 осіб або 40,6 %;
- за спеціальністю 013 «Початкова освіта» 2 857 осіб або 6,1 %;
- за спеціальністю 016 «Спеціальна освіта» 2 775 осіб або 5,9 %;
- за спеціальністю 017 «Фізична культура і спорт» 2 246 осіб або 4,8 % (рис. 1.7.6).

Рис. 1.7.6. Прогнозна потреба у педагогічних працівниках у розрізі «педагогічних» спеціальностей, осіб

Побудовано авторами та включено до аналітичної записки «Моніторинг забезпечення педагогічними працівниками закладів освіти України: методологічні підходи до прогнозування». URL: https://iea.gov.ua/wp-content/uploads/2020/06/1-na_sajt_AZ_Monitoring_potrebi_ZO_u_pedpratsivnikah-final.pdf.

За освітніми ступенями/освітньо-кваліфікаційним рівнем прогнозована потреба у педагогічних працівниках-молодших спеціалістах складає 9 855 осіб або 21,0 %, бакалаврах – 14 594 особи або 31,0 %, магістрах – 22 515 осіб або 47,9 % (рис. 1.7.7).

Рис. 1.7.7. Прогнозована потреба у педагогічних працівниках за освітніми ступенями (молодший спеціаліст, бакалавр та магістр), осіб

Побудовано авторами та включено до аналітичної записки «Моніторинг забезпечення педагогічними працівниками закладів освіти України: методологічні підходи до прогнозування». URL: https://iea.gov.ua/wp-content/uploads/2020/06/1-na_sajt_AZ_Monitoring_potrebi_ZO_u_pedpratsivnikah-final.pdf.

Надалі проаналізуємо необхідні обсяги підготовки закладами вищої освіти педагогічних працівників шляхом співставлення їх із наявними попитом та пропозицією на офіційному ринку праці України.

Для визначення обсягів підготовки закладами вищої освіти педагогічних працівників були використані такі підходи та обмеження:

- джерелом статистичної інформації були обрані дані із статистичних збірників Державної служби статистики України «Вища освіта України в 2017 році» та «Вища освіта України в 2018 році»;
- виходячи з того, що за цей період випуск відбувався за спеціальностями, визначеними різними переліками спеціальностей, дані зводилися в укрупненому

форматі за галуззю знань 01 «Освіта/Педагогіка» (без спеціальності «Професійна освіта»);

- дані за освітньо-кваліфікаційним рівнем спеціаліста були включені до даних за освітнім ступенем магістра.

Аналіз цих даних (табл. 1.7.4) дає змогу зробити такі висновки:

- спостерігається тенденція до динамічного скорочення випуску ЗВО педагогічних працівників. Так, наприклад, у 2019 році він зменшився на 14,6 % у порівнянні з 2017 роком;

- за освітніми ступенями відповідне скорочення найбільш характерне для бакалаврів (-30,4 % відповідно);

- як загальний середній річний обсяг випуску педагогічних працівників за 2017–2019 рр., так і випуск за освітніми ступенями/освітньо-кваліфікаційним рівнем на 7,0–18,0 % нижчі за прогнозовану потребу в педагогічних кадрах, яка формується на національному ринку праці.

Таблиця 1.7.4

Співставлення даних щодо попиту та пропозиції педагогічних кадрів на офіційному ринку праці України, обсягів їх випуску закладами вищої освіти за галуззю знань 01 «Освіта/педагогіка»

Освітній ступінь/освітньо-кваліфікаційний рівень	Випуск закладами вищої освіти, осіб				Прогнозована потреба на ринку праці, осіб
	2017	2018	2019	Середнє значення	
Молодший спеціаліст	9015	7982	7280	8092	9855
Бакалавр	14016	12894	9753	12221	14594
Магістр	20680	21618	20295	20864	22515
Разом	43711	42494	37328	41177	46964

Складено авторами та включено до аналітичної записки «Моніторинг забезпечення педагогічними працівниками закладів освіти України: методологічні підходи до прогнозування». URL: https://iea.gov.ua/wp-content/uploads/2020/06/1-na_sajt_AZ_Monitoring_potrebi_ZO_u_pedpratsivnikah-final.pdf.

Отже, можна зробити висновок про те, що за умови запровадження державою суттєвих матеріальних, соціальних та побутових преференцій випускникам ЗВО педагогічного профілю – майбутнім педагогічним працівникам, підвищення престижності педагогічної праці тощо, щорічний випуск ЗВО за відповідними спеціальностями практично близький до покриття потреби в педагогічних кадрах, яка формується на офіційному ринку праці країни.

1.7.2. Кількість закладів освіти, що здійснюють підготовку за спеціальностями галузі знань 01 «Освіта/Педагогіка» (2020 р.)

Як свідчать дані табл. 1.7.5, основною ланкою з підготовки педагогічних працівників за спеціальностями галузі знань 01 «Освіта/Педагогіка» за освітнім ступенем бакалавр у 2019/2020 н. р. є університети. Ці установи мають найбільше можливостей для підготовки педагогічних працівників. Слід

зазначити, що у порівнянні з минулим роком, університети очікувано збільшили охоплення підготовки за «педагогічними» спеціальностями (+16,7 %), перш за все, за спеціальністю 014 «Середня освіта (за предметними спеціальностями)», тоді як коледжі та інститути/академії втратили це охоплення на 28,2 % та 8,9 % відповідно.

Таблиця 1.7.5

Кількість закладів освіти, що здійснюють підготовку за спеціальностями галузі знань 01 «Освіта/Педагогіка» за освітнім ступенем бакалавр у 2019/2020 н. р.

Спеціальності галузі знань 01 «Освіта/Педагогіка»	Тип закладу вищої освіти		
	Коледж (ВСП, філія)	Академія (інститут)	Університет
011 Освітні, педагогічні науки	1	1	4
012 Дошкільна освіта	9	5	36
013 Початкова освіта	7	7	39
014 Середня освіта (за предметними спеціальностями)	6	10	53
015 Професійна освіта	2	6	40
016 Спеціальна освіта	1	5	28
017 Фізична культура	3	7	38

Складено за даними Директорату вищої освіти і освіти дорослих МОН.

1.7.3. Заклади післядипломної педагогічної освіти (2020 р.)

Мережу закладів післядипломної педагогічної освіти, як і в минулому навчальному році, представляють 24 інститути післядипломної педагогічної освіти (академії неперервного навчання) комунальної форми власності, які знаходяться в кожному регіоні (області) країни, а також структурні підрозділи післядипломної освіти закладів вищої освіти державної форми власності (табл. 1.7.6).

Таблиця 1.7.6

Заклади післядипломної педагогічної освіти

№ з/п	Назва закладу вищої освіти
1.	Вінницька академія неперервної освіти
2.	Волинський інститут ППО
3.	Дніпровська академія неперервної освіти
4.	Донецький інститут ППО
5.	Житомирський обласний інститут ППО
6.	Закарпатський інститут ППО
7.	Запорізький обласний інститут ППО
8.	Івано-Франківський обласний інститут ППО
9.	Київський обласний інститут ПОПК
10.	Кіровоградський обласний інститут ППО імені Василя Сухомлинського
11.	Луганський обласний інститут ППО
12.	Львівський обласний інститут ППО
13.	Миколаївський обласний інститут ППО
14.	Одеський обласний інститут удосконалення вчителів
15.	Полтавський обласний ІППО ім. М. В. Остроградського
16.	Рівненський обласний інститут ППО
17.	Сумський обласний інститут ППО

№ з/п	Назва закладу вищої освіти
18.	Тернопільський обласний комунальний інститут ППО
19.	Харківська академія неперервної освіти
20.	Херсонська академія неперервної освіти
21.	Хмельницький обласний інститут ППО
22.	Черкаський обласний інститут післядипломної освіти педагогічних працівників Черкаської обласної ради
23.	Чернівецький обласний інститут ППО
24.	Чернігівський обласний інститут ППО ім. К. Д. Ушинського

Складено за даними Директорату вищої освіти і освіти дорослих МОН.

Продовжується, відповідно до Плану виконання завдань Концепції розвитку педагогічної освіти, виконання заходів, спрямованих на підвищення кваліфікації керівників закладів освіти.

Проводяться тренінгові навчання відповідно до:

- Програми проведення експерименту всеукраїнського рівня за темою «Розроблення і впровадження навчально-методичного забезпечення інтегрованого курсу «Природничі науки» для 10–11-х класів закладів загальної середньої освіти» на серпень 2018 – жовтень 2022 роки» (наказ МОН від 03.08.2018 № 863);
- Програми проведення експерименту всеукраїнського рівня за темою «Електронний підручник для загальної середньої освіти» (наказ МОН від 31.08.2018 № 957) тощо.

Фінансування освітніх послуг з підвищення кваліфікації педагогічних працівників закладів дошкільної, загальної середньої, позашкільної, професійної (професійно-технічної) та фахової передвищої освіти здійснюється за кошти місцевих бюджетів.

Для підвищення кваліфікації педагогічних працівників закладів загальної середньої освіти по субвенції з державного бюджету місцевим бюджетам на забезпечення якісної, сучасної та доступної загальної середньої освіти «Нова українська школа» було виділено: в 2018 р. – понад 370 млн грн; в 2019 р. – 265 млн грн. На 2020 рік було заплановано понад 361 млн грн.

1.7.4. Динаміка обсягів державного замовлення на підготовку фахівців у галузі знань 01 «Освіта/Педагогіка» (2016–2019 рр.)

Обсяг державного замовлення на підготовку фахівців у галузі знань 01 «Освіта/Педагогіка» за освітньо-кваліфікаційним рівнем/ступенями вищої освіти у 2019 році становив 23357 осіб, що на 3,7 % більше ніж у попередньому році та на 18,8 % вище показника 2016 року. Слід зазначити, що у порівнянні з попереднім роком у 2019 році зменшився обсяг державного замовлення тільки на підготовку магістрів (на 5,2 %). Звертає на себе увагу той факт, що починаючи з 2016 року постійно зростають обсяги державного замовлення на підготовку фахівців за заочною формою навчання. Суттєві зміни відбуваються із державним замовленням на підготовку педагогічних кадрів у 2020 році, де за прогнозними

розрахунками матиме скорочення загальний його обсяг, зростання замовлення на бакалаврів, скорочення замовлення на підготовку за заочною формою навчання, з'являється замовлення на підготовку фахових молодших бакалаврів та молодших бакалаврів тощо (табл. 1.7.7).

Таблиця 1.7.7

Зміна обсягів державного замовлення на підготовку фахівців у галузі знань 01 «Освіта/Педагогіка» за період 2016–2019 рр.

Освітньо-кваліфікаційний рівень/ступінь вищої освіти	2016			2017			2018			2019			Прогноз 2020		
	Усього	Денна	Заочна	Усього	Денна	Заочна	Усього	Денна	Заочна	Усього	Денна	Заочна	Усього	Денна	Заочна
Молодший спеціаліст	2109	1944	165	2429	2197	232	1289	1269	20	1360	1340	20			
Фаховий молодший бакалавр													1500	1480	20
Молодший бакалавр													60	60	
Бакалавр	11917	9938	1979	12283	10226	2057	11706	9653	2053	12982	10362	2620	13240	11015	2225
Магістр	5642	4419	1223	8183	6296	1887	9509	7352	2157	9015	6305	2710	7310	5840	1470
Усього	17580	16301	3367	22895	18719	4176	22504	18274	4230	23357	18007	5350	22110	18395	3715

Складено за даними Директорату вищої освіти і освіти дорослих МОН.

1.7.5. Динаміка кількості вступників на спеціальності галузі знань 01 «Освіта/Педагогіка» (2016–2019 рр.)

Попри зростання обсягу державного замовлення на підготовку фахівців у галузі знань 01 «Освіта/Педагогіка» у 2019 році, чисельність вступників до ЗВО для здобуття вищої освіти у відповідній галузі знань зменшилася на 4,4 %, порівняно з попереднім роком. Це скорочення стосувалося всіх освітніх ступенів та освітньо-кваліфікаційного рівня (молодший спеціаліст – зменшення на 9,0 %, бакалавр – на 4,1 %, магістр – на 1,8 %).

До позитивної тенденції можна віднести зростання контингенту, який навчається за очною формою навчання. Слід також зазначити, що в цілому набір профільними ЗВО студентів на спеціальності галузі знань 01 «Освіта/Педагогіка» за останні 4 роки знаходиться на стабільному рівні, тобто попит на професію педагог в країні не відчуває суттєвих коливань (табл. 1.7.8).

Таблиця 1.7.8

Обсяг вступу абітурієнтів за галуззю знань 01 «Освіта/Педагогіка» за період 2016–2019 рр.

Освітньо-кваліфікаційний рівень/ступінь вищої освіти	2016			2017			2018			2019		
	Усього	Денна	Заочна	Усього	Денна	Заочна	Усього	Денна	Заочна	Усього	Денна	Заочна
Молодший спеціаліст	9478	7420	2058	9630	7184	2446	9303	6949	2354	8463	7745	718
Бакалавр	23704	12319	11385	27425	12783	14642	30944	12372	18570	29398	18996	10392
Спеціаліст	21098	8593	12505	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Магістр	10986	5989	4997	23341	8197	15144	24440	9494	14945	23991	11422	12539
Усього	65266	34321	30945	60396	28164	32232	64687	28815	35869	61852	38163	23649

Складено за даними Директорату вищої освіти і освіти дорослих МОН.

1.7.6. Динаміка кількості випускників ЗВО у підпорядкуванні МОН, які навчалися за державним замовленням за спеціальностями галузі знань 01 «Освіта/Педагогіка» (2016–2019 рр.)

У 2019 році на 4,6 % (у порівнянні з попереднім роком) збільшилась кількість випускників ЗВО, які навчалися за кошти державного бюджету в галузі знань 01 «Освіта/Педагогіка». Цей приріст в основному сформовано за рахунок зростання обсягів випуску бакалаврів (+37,8 %) та молодших спеціалістів (+14,3 %). Поряд з цим для освітнього ступеня магістра цей показник характеризується падінням на 14,7 %. Спостерігається зростання випуску студентів за очною формою навчання та скорочення обсягу випускників-заочників (табл. 1.7.9).

Заслужують на увагу прогнозні показники випуску студентів-педагогів у 2020 році. Передбачається зростання/збереження обсягів випуску за всіма освітніми ступенями/освітньо-кваліфікаційним рівнем та очною формою навчання.

Таблиця 1.7.9

Обсяги випуску студентів ЗВО, що знаходяться у сфері управління МОН України, які навчалися за державним замовленням у галузі знань 01 «Освіта/Педагогіка» за період 2016-2019 рр. (плановий прогноз на 2020 рік)

Освітньо-кваліфікаційний рівень/ступінь вищої освіти	2016			2017			2018			2019			Прогноз 2020		
	Усього	Денна	Заочна	Усього	Денна	Заочна	Усього	Денна	Заочна	Усього	Денна	Заочна	Усього	Денна	Заочна
Молодший спеціаліст	1676	1425	251	1496	1392	104	1016	995	21	1161	1125	36	1276	1251	25
Бакалавр	6562	4310	2252	6173	4152	2021	6161	4298	1863	8460	6603	1857	11734	9774	1960
Магістр	773	515	258	1354	1012	342	10924	8492	2432	9315	7130	2185	9223	7138	2085
Усього	9011	6250	2761	9023	6556	2467	18101	13785	4337	18936	14858	4078	22208	18163	4070

Складено за даними Директорату вищої освіти і освіти дорослих МОН.

Відповідно до постанови Кабінету Міністрів України від 26.09.2006 р. № 1361 випускникам закладів вищої освіти, які здобули освіту за напрямами і спеціальностями педагогічного профілю та уклали на строк не менш як три роки договір про роботу у ЗЗСО та П(ПТ)О надається одноразова адресна грошова допомога в п'ятикратному розмірі прожиткового мінімуму для працездатних осіб, установленого на 1 січня календарного року.

Порядок надання одноразової адресної грошової допомоги деяким категоріям випускників ЗВО, які здобули освіту за напрямами і спеціальностями педагогічного профілю, затверджений наказом Міністерства освіти і науки України від 28.03.2016 р. № 343.

Як видно із табл. 1.7.10 кількість випускників ЗВО, які отримали адресну одноразову грошову допомогу, катастрофічно скорочується та становила у 2019 р. 276 осіб, що на 23,5 % менше попереднього року, та в 5,8 і 12,4 разів нижче цього показника у 2015 та 2010 рр. відповідно. Очевидно, що цей підхід себе вичерпав та не забезпечує формування мотивації випускників до

професійної діяльності за обраним фахом. Потребує принципового перегляду система заробітної плати педагогічних працівників, умов праці та їх соціального забезпечення (житло, медичне обслуговування, транспорт тощо).

Таблиця 1.7.10

**Кількість випускників, які отримали одноразову адресну грошову допомогу
за 2007–2019 рр.**

Рік	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019
Кількість осіб, що отримали грошову допомогу	3297	2815	2948	3411	3936	3680	3571	2054	1594	844	777	361	276

Складено за даними Директорату вищої освіти і освіти дорослих МОН.

Згідно із Законом України «Про вищу освіту» особи, які уклали угоду про відпрацювання не менше трьох років у сільській місцевості або селищах міського типу мають право на першочергове зарахування для здобуття вищої освіти за медичними, мистецькими та педагогічними спеціальностями на конкурсній основі в межах установлених квот, при їх зарахуванні на місця, що фінансуються за державним (регіональним) замовленням.

У 2019 році правом на першочергове зарахування до закладів педагогічної освіти за державним (регіональним) замовленням скористалися 35 осіб, які стали переможцями конкурсів і уклали угоду про відпрацювання не менше трьох років у сільській місцевості або селищі міського типу згідно із постановою Кабінет Міністрів України від 30 травня 2018 р. № 417 «Деякі питання реалізації права осіб на першочергове зарахування до закладів вищої медичної і педагогічної освіти за державним (регіональним) замовленням». Такі конкурси були проведені лише у 10 регіонах країни. Необхідно зазначити, що цей підхід також себе вичерпав та потребує невідкладного реформування.

Висновки

1. Одним з основних перспективних завдань реформування вищої освіти залишається забезпечення ефективного функціонування мережі ЗВО, що здійснюють підготовку педагогічних працівників, а також суб'єктів підвищення кваліфікації педагогічних працівників. З моменту ухвалення Концепції розвитку педагогічної освіти та протягом 2019–2020 рр. здійснено низку важливих заходів, спрямованих на покращення підготовки педагогічних працівників нової генерації, створення умов для їхнього безперервного професійного та особистісного розвитку. Зміст цих заходів стосувався питань визначення засад функціонування регульованих професій; розроблення професійних стандартів, формування спеціальних вимог щодо підготовки до професійної діяльності та професійного вдосконалення педагогічних кадрів; створення інструментарію, що забезпечуватиме співставлення якості підготовки фахівців у освітній галузі вимогам ринку праці тощо.

У процесі виконання Плану впровадження Концепції розвитку педагогічної освіти визначено вимоги та умови доступу до професійної педагогічної діяльності; у межах трансформації вищої та фахової передвищої педагогічної освіти адаптовано систему стимулювання та мотивації педагогічних працівників стосовно підвищення їх освітнього рівня та професійної майстерності.

2. Держава поступово збільшує обсяг фінансової підтримки місцевим бюджетам для вдосконалення кваліфікації педагогічних працівників. Так, обсяг субвенції з державного бюджету місцевим бюджетам, за рахунок якої фінансується підготовка тренерів-педагогів, супервізорів, проведення супервізії та підвищення кваліфікації педагогічних працівників, у 2019 р. у порівнянні з попереднім роком в абсолютному вимірі збільшився на 123,2 млн грн, а у відносному – на 86,9 %. Міністерством освіти і науки України у 2019 році було виділено 27,6 млн грн для оновлення навчальних лабораторій закладів вищої освіти, що здійснюють підготовку педагогічних працівників, з яких найбільше коштів, а саме 44,9 %, було спрямовано на переоснащення лабораторій з фізики.

3. За підсумками 2019 р. відбулися зміни в обсягах та структурі державного замовлення на підготовку фахівців у галузі знань 01 «Освіта/Педагогіка», за яких обсяг був на 3,7 % більше ніж у попередньому році та на 18,8 % вище показника 2016 р. Суттєві зміни відбуваються із державним замовленням на підготовку педагогічних кадрів у 2020 році, де за прогностичними розрахунками матиме скорочення загальний його обсяг, зростання замовлення на бакалаврів, скорочення замовлення на підготовку за заочною формою навчання, з'являється замовлення на підготовку фахових молодших бакалаврів та молодших бакалаврів тощо.

4. Попри зростання обсягу державного замовлення на підготовку фахівців у галузі знань 01 «Освіта/Педагогіка» у 2019 році, чисельність вступників до ЗВО для здобуття вищої освіти у відповідній галузі знань зменшилася на 4,4 %, порівняно з попереднім роком. До позитивної тенденції можна віднести зростання контингенту, який навчається за очною формою навчання.

5. У 2019 р., порівняно з попереднім роком, збільшилась кількість випускників ЗВО, які навчалися за кошти державного бюджету в галузі знань 01 «Освіта/Педагогіка». Цей приріст в основному сформовано за рахунок зростання обсягів випуску бакалаврів та молодших спеціалістів.

6. Кількість випускників ЗВО, які уклали трирічний договір про роботу на посадах педагогічних працівників та отримали адресну одноразову грошову допомогу, значно скорочується. Вона становила у 2019 р. 276 осіб, що на 23,5 % менше попереднього року, та в 5,8 і 12,4 рази нижче цього показника у 2015 та 2010 рр. відповідно. Очевидно, що цей підхід себе вичерпав та потребує термінового реформування.

Моніторингові дослідження фактичного рівня працевлаштування за фахом у 2016–2019 рр. випускників ЗВО за галуззю знань 01 «Освіта/Педагогіка» свідчать про те, що:

- переважна більшість профільних ЗВО готують педагогічних працівників саме для задоволення потреб регіональних ринків праці, тобто для регіонів в яких вони розташовані;
- середній рівень працевлаштування за фахом випускників ЗВО за «педагогічними» спеціальностями є дуже низький та складає 18,2 %, зокрема за освітньо-кваліфікаційними рівнями та освітніми ступенями: спеціаліст – 24,3 %, бакалавр – 20,3 %, магістр – 16,4 % та молодший спеціаліст – 5,8 %;
- випускники закладів вищої освіти, що здобули вищу освіту за педагогічними спеціальностями, не бажають працювати за фахом, а реалізують себе в інших сферах економічної діяльності, де основною вимогою є наявність вищої освіти без пріоритетів за спеціальностями.

Зважаючи на викладене, потребує принципового оновлення модель формування мотивації до професійної педагогічної діяльності і здобуття вищої педагогічної освіти.

7. Результати моніторингових досліджень щодо визначення потреби в педагогічних кадрах на основі співставлення відповідного попиту та пропозиції на офіційному ринку праці України дають підстави зробити такі узагальнені висновки:

7.1. Стосовно пропозиції педагогічних кадрів на офіційному ринку праці країни:

- у країні в цілому наявна тенденція до динамічного щорічного скорочення чисельності безробітних педагогічних працівників. Серед третини регіонів, які не підпадають під цю позитивну тенденцію, виділяються Хмельницька та Закарпатська області;
- у регіональному розрізі розподіл безробітних-педагогічних працівників в основному відповідає системі розселення населення країни. Позитивним виключенням із цього правила є місто Київ та Одеська область, негативним – Івано-Франківська область;
- серед безробітних педагогічних працівників переважають особи з освітнім ступенем магістра. Найбільша їх питома вага у Рівненській області. Лідером серед безробітних-бакалаврів є Івано-Франківська область, молодших спеціалістів – Миколаївська область;
- половина безробітних педагогічних працівників припадає на посади вчителів закладу загальної середньої освіти, вихователів та вихователів закладу дошкільної освіти;
- за ознакою ««педагогічна» спеціальність» чотири з п'яти безробітних педагогічних працівників припадають на спеціальності «014 Середня освіта (за предметними спеціальностями)» та «012 Дошкільна освіта».

7.2. Щодо попиту на педагогічних працівників на офіційному ринку праці країни:

- кадрова потреба у педагогічних працівниках демонструє чітку тенденцію до поступового щорічного зростання кількості вакансій на офіційному ринку праці;

- у регіональному розрізі розподіл вакансій для педагогічних працівників практично повністю відповідає системі розселення населення країни;
- для всіх без виключення регіонів країни характерним є щорічне зростання кількості відповідних вакансій;
- у розрізі освітніх ступенів в Україні половина вакансій для педагогічних працівників потребують наявності диплома магістра, та майже третина – бакалавра;
- у розрізі педагогічних посад найвищий середній обсяг вакансій стосується вчителів ЗЗСО, вихователів та вихователів закладу дошкільної освіти, на ці посади припадає більше половини (55,4 %) вакансій;
- за вакансіями серед «педагогічних» спеціальностей домінують спеціальності «014 Середня освіта (за предметними спеціальностями)» та «012 Дошкільна освіта». За цими спеціальностями формується більше двох третин потреби в педагогічних кадрах.

7.3. Стосовно збалансованості попиту та пропозиції педагогічних працівників:

- як на національному рівні, так і в більшості регіонів має місце дефіцитність педагогічних кадрів, яка характерна для всіх «педагогічних» спеціальностей (окрім практично незапитаної ринком праці спеціальності «011 Освітні, педагогічні науки») та освітніх ступенів/освітньо-кваліфікаційного рівня;
- високий рівень дефіцитності педагогічних кадрів є досить суттєвою проблемою, яка може бути пов'язана тим, що у країні:
 - низька привабливість вакансій, передусім, через відносно низьку оплату праці, порівняно із середньою по регіону;
 - відтік педагогічних кадрів до інших видів економічної діяльності, регіонів та/чи країн із/без збереження професійного профілю;
 - падіння престижності педагогічної праці в цілому серед молоді, та діючих вчителів і вихователів, зокрема.

7.4. Прогноз потреби у педагогічних працівниках на національному та регіональних офіційних ринках праці:

- за проведеними розрахунками потреба у педагогічних працівниках в Україні на найближчі роки складає 47 тис. осіб щорічно;
- як загальний середній річний обсяг випуску педагогічних працівників профільними ЗВО за 2017 – 2019 роки, так і випуск за освітніми ступенями/освітньо-кваліфікаційним рівнем на 7,0-18,0 % нижчі за прогнозовану потребу в педагогічних кадрах, яка формується на національному та регіональних ринках праці;
- за умови запровадження державою суттєвих матеріальних, соціальних та побутових преференцій випускникам ЗВО педагогічного профілю-майбутнім педагогічним працівникам, підвищення престижності педагогічної праці тощо, щорічний випуск педагогічних кадрів ЗВО зможе покривати потребу в педагогічних кадрах, яка формується на офіційних ринках праці України.

8. Система підготовки педагогічних кадрів у ЗВО України потребує вирішення у середньостроковій перспективі декількох основних завдань:

- запровадити суттєві матеріальні, соціальні та побутові переваги випускникам ЗВО педагогічного профілю – майбутнім педагогічним працівникам для підвищення престижності педагогічної праці;
- проводити спільно з ДНУ «Інститут освітньої аналітики» щорічні моніторингові дослідження стосовно визначення фактичного рівня працевлаштування за фахом випускників «педагогічних» спеціальностей та проведення прогностичних розрахунків потреби у педагогічних кадрах у регіональному розрізі та у розрізі освітніх ступенів;
- вивчити питання щодо трансформації закладів післядипломної педагогічної освіти у регіональні центри освіти дорослих з наданням їм інституціональної та фінансової автономії;
- провести у визначених регіонах (наприклад, областях, де більш ніж 80,0% випускників-педагогів працевлаштовуються за фахом на території розміщення ЗВО) експеримент щодо спільного фінансування підготовки педагогічних працівників в закладах вищої освіти з державного та регіонального бюджету шляхом розміщення в них регіонального замовлення на підготовку таких фахівців;
- забезпечити підвищення якості освітнього процесу та рівня технічного оснащення ЗВО, які здійснюють підготовку педагогічних кадрів;
- покращити/оновити зміст, структуру, стандарти та методики (технології) навчання у системі педагогічної освіти, які повинні забезпечити майбутнім педагогам можливість оволодіння компетентнісним підходом та сучасним ефективним інструментарієм педагогічної праці;
- здійснити комплекс заходів для підвищення рівня знань вступників на педагогічні спеціальності, що дозволить отримати більш підготовленого фахівця-випускника;
- забезпечити зростання мотивації до майбутньої професійної діяльності, передусім, за рахунок фінансових та соціальних важелів;
- покращити умови для працевлаштування за отриманою спеціальністю.

2. ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ЯКОСТІ ОСВІТИ

Першою статтею Закону України «Про освіту» визначено зміст якості освіти та якості освітньої діяльності. Зокрема під якістю освіти розуміється відповідність результатів навчання вимогам, встановленим законодавством, відповідним стандартом освіти та/або договором про надання освітніх послуг.

Якість освітньої діяльності – це рівень організації, забезпечення та реалізації освітнього процесу, що забезпечує здобуття особами якісної освіти та відповідає вимогам, встановленим законодавством та/або договором про надання освітніх послуг.

Науковою спільнотою, міжнародними інституціями якість освіти трактується ширше. Одним із визначень, яке, наприклад, дає Фламандська асоціація співробітництва у сфері розвитку та технічної допомоги, є таке: якісна освіта – це освіта, яка надає тим, хто навчається, можливість стати економічно продуктивними, здатність розвивати стійкі засоби до існування, робити внесок у мирне і демократичне суспільство, підвищувати власний, індивідуальний добробут. Тобто якісна освіта має здійснювати такі перетворення у здобувачів освіти, що згодом вони отримують переваги у дорослому житті.

Забезпечення якості освіти, її відповідності сучасним викликам та суспільним потребам потребує комплексу заходів. Серед них – об'єктивне оцінювання якості освіти, яка надається на сьогодні в Україні. Таке завдання виконується Міністерством освіти і науки України шляхом участі у міжнародних порівняльних дослідженнях систем освіти, які здійснюються за методиками, визнаними світовою спільнотою. Заходи щодо забезпечення якості освіти, зокрема загальної середньої освіти, розробляються і здійснюються Державною службою якості України, національним центральним органом виконавчої влади з питань забезпечення якості освіти.

З огляду на це, у цьому розділі увагу зосереджено на діяльності Державної служби якості освіти України, а також розглянуто особливості імплементації в Україні ряду авторитетних міжнародних інструментів оцінки якості освіти, зокрема для дошкільної освіти – шкали ECERS-3 (Early Childhood Environment Rating Scale), загальної середньої освіти – PISA-2018 (Programme for International Student Assessment), педагогічної освіти – TAP (Training Assessment Project).

2.1. Діяльність Державної служби якості освіти України

Протягом 2019/2020 н. р. робота Державної служби якості освіти України (далі – Служба) зосереджувалась на:

- інституційній розбудові Служби;
- розвитку зовнішньої системи забезпечення якості освіти (інституційний аудит, сертифікація педагогічних працівників);
- сприянні розвитку громадського експертного середовища.

В рамках інституційної розбудови Служби було створено 23 територіальні органи, що дало змогу забезпечити розподіл компетенції та сфер відповідальності між Службою та місцевими державними адміністраціями обласного та районного рівнів щодо оцінювання якості освітньої діяльності закладів освіти та здійснення відповідного державного нагляду (контролю)¹. Мапа розташування створених територіальних органів представлена на рис. 2.1.1.

Територіальні органи відповідають за дотримання якості освіти та якості освітньої діяльності закладів освіти на території відповідної області, вони надають рекомендації стосовно організації внутрішньої системи забезпечення якості освіти і здійснюють інституційний аудит, який є єдиною плановою перевіркою закладів освіти щодо дотримання ними вимог законодавства у сфері освіти.

Рис. 2.1.1. Розподіл територіальних органів ДСЯО за регіонами

Побудовано Державною службою якості освіти. URL: <http://sqe.gov.ua/index.php/uk-ua/>.

Питання проведення інституційного аудиту² є дуже актуальними і викликає інтерес суспільства. Інституційний аудит передбачає новий формат співпраці між школами та державою, який дає змогу не лише покращити якість

¹ Про утворення територіальних органів Державної служби якості освіти : постанова Кабінету Міністрів України від 07.11.2018 р. № 935. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/935-2018-%D0%BF#Text>.

² Про затвердження Порядку проведення інституційного аудиту закладів загальної середньої освіти : наказ Міністерства освіти і науки України від 09.01.2019 № 17. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0250-19#Text>.

Довідково: інституційний аудит – це зовнішнє оцінювання освітньої діяльності школи, що базується на ґрунтовному вивченні освітніх та управлінських процесів. Окрім спостережень за освітнім середовищем та відвідування навчальних занять також здійснюється опитування учасників освітнього процесу – учнів, педагогів, батьків. Інституційний аудит здійснюється у формі конструктивної співпраці та постійної комунікації зі школами, надання допомоги та рекомендацій щодо розбудови і покращення якості освітньої діяльності; надання допомоги закладам освіти стати більш успішними, кращими завдяки вдосконаленню освітнього процесу.

освіти, але й об'єднати учасників освітнього процесу навколо єдиної спільної цілі.

Представимо деякі результати опитування, що здійснювалося під час проведення інституційного аудиту.

Так, 81 % батьків учнів 1–2-х класів Літківської загальноосвітньої школи I–III ступенів імені М. П. Стельмаха Броварського району Київської області, які навчаються за програмами НУШ, зазначили, що їхні діти почуваються комфортно та безпечно у школі. Більшість (57 %) опитаних здобувачів освіти задоволені психологічним кліматом у школі.

Переважає більшість опитаних учнів, які навчаються у загальноосвітньому навчальному закладі I–III ступенів «Гімназія № 107 “Введенська”» Подільського району м. Києва, вважають освітнє середовище закладу безпечним та психологічно комфортним (відповідно 95,7 % та 85,4 %). 72,3 % учителів працюють на засадах педагогіки партнерства, 25,0 % учнів, які брали участь в опитуванні під час інституційного аудиту, вважають, що їхня думка враховується під час освітньої діяльності, але не з усіх предметів. Майже всі учасники освітнього процесу (90,5 % учнів, усі педагоги та батьки) вважають, що їхні права у закладі не порушуються.

Під час опитування учасників освітнього процесу комунального закладу освіти «Солонянське навчально-виховне об'єднання “Солонянська середня загальноосвітня школа № 1 I–III ступенів – Центр позашкільної освіти”» (опорний заклад) Солонянської селищної ради Дніпропетровської області отримано такі результати. Близько 90 % батьків здобувачів освіти вважають, що вчителі справедливо та об'єктивно оцінюють навчальні досягнення їхніх дітей; 82 % опитаних учнів зазначають, що педагоги аргументують виставлені їм оцінки; 80 % батьків зазначили, що діти охоче йдуть до школи, навчання в школі є цікавим.

За результатами проведених у 2019/2020 н. р. інституційних аудитів всі заклади освіти та їх засновники отримали висновки про якість освітньої діяльності й управлінських процесів. У висновках зазначено на якому рівні наразі перебуває школа, надано рекомендації щодо вдосконалення діяльності закладу освіти, пропозиції керівникам закладів щодо планування заходів із підвищення якості освітньої діяльності та вдосконалення внутрішньої системи забезпечення якості освіти. Для полегшення роботи керівникам закладів освіти Службою розроблено та подано до Міністерства освіти і науки України проект Методичних рекомендацій з питань формування внутрішньої системи забезпечення якості освіти у закладах загальної середньої освіти.

Упродовж січня – березня 2020 року Державною службою якості освіти спільно з ДВНЗ «Університет менеджменту освіти» Національної академії педагогічних наук України підготовлено 200 регіональних тренерів-експертів з питань проведення інституційного аудиту, створення і розбудови внутрішньої системи забезпечення якості освіти у закладах загальної середньої освіти (ЗЗСО).

Навчання експертів проходило за п'ятьма модулями освітньої програми:

- державна політика щодо забезпечення якості освіти в Україні;
- внутрішня система забезпечення якості освіти у ЗЗСО;

- зовнішня система забезпечення якості повної загальної середньої освіти. Інституційний аудит;
- державний нагляд (контроль) як складова системи забезпечення якості освіти;
- методичний супровід підготовки експертів для участі у проведенні інституційного аудиту.

За час навчання тренери-експерти оволоділи спеціальними знаннями та вміннями з питань проведення інституційного аудиту та питань інтерпретації його результатів, здобули уміння щодо розбудови та розвитку внутрішньої системи забезпечення якості освіти з урахуванням особливостей освітньої діяльності школи.

Служба також активно залучалась до організації процесу сертифікації педагогічних працівників в рамках пілотного проєкту, який розпочався в Україні у 2019 році¹.

Сертифікація педагогічного працівника відбувається на добровільних засадах виключно за його ініціативою.

Служба відповідала за організацію та проведення двох етапів сертифікації: самооцінювання учасниками сертифікації власної педагогічної майстерності та вивчення практичного досвіду роботи педагогічних працівників, які зареєструвалися для участі у сертифікації. На рис. 2.1.2 представлено розподіл кількості вчителів, які взяли участь у сертифікації.

Рис. 2.1.2. Розподіл кількості вчителів, задіяних у сертифікаційному оцінюванні ДСЯО, осіб

Побудовано Державною службою якості освіти. URL: <http://sqe.gov.ua/index.php/uk-ua/>.

¹ **Довідково:** сертифікація педагогічних працівників – зовнішнє оцінювання професійних компетентностей педагогічного працівника (у тому числі з педагогіки, психології, практичних вмінь застосування сучасних методів і технологій навчання), що здійснюється шляхом незалежного тестування, самооцінювання та вивчення практичного досвіду роботи (ст. 51 Закону України «Про освіту»).

У 2019 р. Службою було відібрано для участі в процесі сертифікації 1 986 осіб, з них 1 592 особи пройшли навчання, а 857 осіб були залучені до експертного оцінювання.

З метою ефективного виконання своїх повноважень в процесі сертифікації вчителів Службою розроблено та затверджено низку нормативно-правових актів¹, сформовано систему експертного оцінювання професійних компетентностей учасників сертифікації.

У 2020 р. для участі у сертифікації зареєструвався 1 591 учитель із 976 закладів освіти. На рис. 2.1.3 представлено розподіл кількості вчителів в розрізі етапів сертифікації. Перший етап сертифікації (незалежне тестування учасників сертифікації) здійснюється на базі УЦОЯО, проведення другого та третього етапів (самооцінювання учасниками сертифікації власної педагогічної майстерності та вивчення практичного досвіду роботи учасників сертифікації) належить до компетенцій Служби.

СЕРТИФІКАЦІЯ ВЧИТЕЛІВ 2020 | УЧАСНИКИ

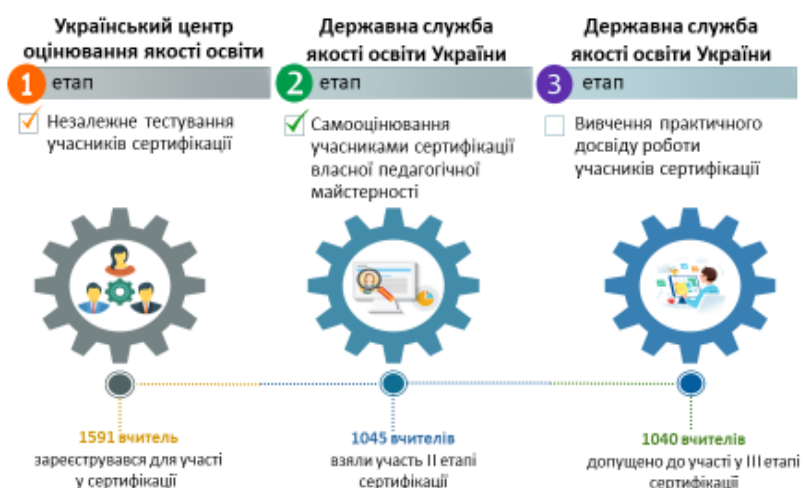

Рис. 2.1.3. Розподіл кількості вчителів, залучених до сертифікаційного оцінювання у 2020 р.

Побудовано Державною службою якості освіти. URL: <http://sqe.gov.ua/index.php/uk-ua/>.

Восени 2020 року планується проведення заключного етапу сертифікації – експертного вивчення практичного досвіду роботи учасників сертифікації. До участі у ньому допущено 1040 вчителів.

¹ Про анкету самооцінювання учасника сертифікації : наказ Служби від 24.02.2020 № 01-11/5; Про Методику експертного оцінювання професійних компетентностей учасників сертифікації : наказ Служби від 24.02.2020 № 01-11/6; Про надсилання учасниками сертифікації результатів самооцінювання : наказ Служби від 25.03.2020 № 01-11/13; Про організацію вивчення результатів самооцінювання педагогічної майстерності учасників сертифікації : наказ Служби від 03.04.2020 № 01-11/16; Про участь у наступному етапі сертифікації : наказ Служби від 14.04.2020 № 01-11/17.

2.2. Участь України у міжнародному дослідженні Early Childhood Environment Rating Scale (ECERS-3)

Міністерством освіти і науки України у 2020 році започатковується дослідження якості дошкільної освіти, яка буде оцінюватись з використанням міжнародної методики ECERS-3 (Шкала оцінювання якості освітнього процесу в закладах дошкільної освіти).

Дослідження передбачено Програмою діяльності Кабінету Міністрів України (Постанова КМУ від 12.06.2020 р. № 471), стратегічним та оперативним планами МОН, наказами МОН від 12.12.2019 № 1561 «Про організацію та проведення у 2020 році моніторингового дослідження якості дошкільної освіти з використанням міжнародної методики ECERS¹ та від 10.04.2020 № 504 «Про затвердження календарного плану та проведення дослідження якості дошкільної освіти з використанням міжнародної методики Early Childhood Environment Rating Scale (ECERS-3)»².

Методика ECERS має виважену систему критеріїв оцінювання якості роботи ЗДО, вона представлена чіткими, кількісно вимірювальними величинами. Основним джерелом отримання інформації для оцінки якості освітнього процесу в ЗДО є спостереження, що здійснюються національними і регіональними експертами.

Дослідження провадиться Державною установою «Український інститут розвитку освіти» (ДУ «УІРО») спільно з командою підтримки реформ (Reform Support Team) МОН за підтримки ЮНІСЕФ (UNICEF) Україна і Всеукраїнського фонду «Крок за кроком».

Відповідно до Календарного плану з організації та проведення моніторингового дослідження якості дошкільної освіти з використанням міжнародної методики «Шкала оцінювання якості освітнього процесу в закладах дошкільної освіти» – ECERS-3 у 2020–2021 рр. передбачається 4 дослідницькі етапи:

I етап – видання та поширення (доставка) 16 000 примірників методики ECERS-3 до департаментів (управлінь) освіти і науки обласних, Київської міської державних адміністрацій.

II етап – конкурсний відбір й підготовка національних та регіональних експертів.

III етап – проведення пілотного та основного етапів моніторингового дослідження ECERS-3 у закладах дошкільної освіти.

IV етап – узагальнення результатів дослідження.

¹ Про організацію та проведення у 2020 році моніторингового дослідження якості дошкільної освіти з використанням міжнародної методики ECERS (Early Childhood Environment Rating Scale) : наказ Міністерства освіти і науки України від 12.12.2019 № 1561. URL: https://uied.org.ua/wp-content/uploads/2020/06/nakaz_1561.pdf.

² Про затвердження календарного плану та проведення дослідження якості дошкільної освіти з використанням міжнародної методики Early Childhood Environment Rating Scale : наказ Міністерства освіти і науки України від 10.04.2020 № 504. URL: <file:///C:/Users/taras/OneDrive/%D0%A0%D0%BE%D0%B1%D0%BE%D1%87%D0%B8%D0%B9%20%D1%81%D1%82%D1%96%D0%BB/5eb01f457fe9c438641765.pdf>.

Оцінювання якості освітнього процесу в закладах дошкільної освіти України буде здійснюватися за шкалою ECERS-3, вдосконаленою версією попередньої «Шкали оцінювання середовища в ранньому дитинстві» (ECERS-R). Зауважимо, що унікальність шкал ECERS-3 полягає в тому, що їх можна застосовувати одночасно в одному приміщенні або групі дітей віком від 2,5 до 5 років.

Розроблені фахівцями Інституту середовищних рейтингових шкал (Environment Rating Scales Institute)¹ шкали ECERS використовуються у багатьох країнах світу, серед яких США, Канада, Данія, Німеччина, Іспанія, Великобританія, Швеція, Японія, Португалія, Іран, Китай, Австрія, Норвегія, Нідерланди, Бангладеш, Чилі, Греція, Угорщина, Ісландія, Індія, Італія, Корея, Португалія, Сінгапур, Колумбія, Ісландія.

Структура ECERS-3 (рис. 2.2.1) охоплює шість підшкал (предметно-просторове середовище, догляд та піклування за дітьми, мовлення й грамотність, пізнавальна діяльність, взаємодія, структурування програми) та має 35 показників та 468 індикаторів.

Рис. 2.2.1. Структура ECERS-3

Джерело: ДУ «Український інститут розвитку освіти». URL: <https://cutt.ly/Td2ZA4j>.

Методика ECERS-3 є одним із втілень сучасних уявлень про якісну дошкільну освіту. В її основі лежить ідея, що предметно-просторове середовище, взаємостосунки дітей одне з одним, значущими дорослими та якість педагогічних дій – усе це перебуває в тісному взаємозв'язку (рис. 2.2.2).

¹ Environment Rating Scales Institute. URL: www.ersi.info.

Рис. 2.2.2. Методика ECERS-3

Джерело: ДУ «Український інститут розвитку освіти». URL: <https://uied.org.ua/>.

Окрім дослідження якості освітнього процесу в закладах дошкільної освіти використання ECERS-3 дасть можливість:

- сформулювати спільне бачення показників якості дошкільної освіти серед різних цільових груп – батьків, педагогів, приватних і комунальних закладів дошкільної освіти;
- привернути увагу до важливості індивідуалізації навчання, виховання і розвитку дітей дошкільного віку;
- дослідити різні види діяльності дітей у закладі дошкільної освіти;
- отримати об'єктивну інформацію щодо якості спілкування вихователів із дитиною;
- зрозуміти значення освітнього середовища для розвитку дітей;
- дослідити якість взаємодії усіх учасників освітнього процесу.

На сьогодні здійснені необхідні закупівлі послуг видавництва, що забезпечує переклад і видання методики ECERS-3; проводиться відбір і підготовка до навчання національних експертів; забезпечується інформування громадськості щодо ролі досліджень у формуванні освітньої політики.

2.3. Основні результати участі України у міжнародному дослідженні Program for International Students Assessment (PISA). Заходи для покращення якості освіти

Відповідно до розпорядження Кабінету Міністрів України від 04.02.2016 р. № 72-р «Деякі питання участі України у міжнародному дослідженні якості освіти PISA-2018» у 2016 р. Україна вперше долучилася до одного з найбільших порівняльних досліджень у галузі середньої освіти – міжнародного дослідження якості освіти PISA, у якому беруть участь понад 80 країн та економік світу. Угода

про участь України у міжнародному дослідженні якості освіти PISA-2018 між Міністерством освіти і науки України, Українським центром оцінювання якості освіти та Організацією економічного співробітництва та розвитку була підписана 08 грудня 2016 р.

Нормативними підставами для організації та проведення PISA-2018 в Україні стали розпорядження Кабінету Міністрів України від 13 грудня 2017 року № 903-р «Про затвердження плану заходів на 2017–2029 рр. із запровадження Концепції реалізації державної політики у сфері реформування загальної середньої освіти “Нова українська школа”», постанова Кабінету Міністрів України від 25 серпня 2004 року № 1095 «Деякі питання запровадження зовнішнього незалежного оцінювання та моніторингу якості освіти» (із змінами та доповненнями), Стратегія сталого розвитку «Україна – 2020», затверджена Указом Президента України від 12 січня 2015 року № 5, накази Міністерства освіти і науки України від 23.02.2016 № 149, від 26.01.2017 № 100, від 14.04.2017 № 106, від 13.08.2018 № 138, від 12.03.2018 № 239, від 14.09.2018 № 999, від 26.02.2019 № 263 та низка наказів Українського центру оцінювання якості освіти (УЦОЯО).

Упродовж 2016–2017 рр. УЦОЯО спільно з ДНУ «Інститут освітньої аналітики» провів усі підготовчі заходи, передбачені міжнародним графіком організації й проведення PISA-2018, що дало змогу з 15 по 31 травня 2017 р. успішно провести пілотний етап дослідження, у якому взяли участь понад 3 000 учнів / студентів закладів системи ЗСО, П(ПТ)О, ВО I–II рівнів акредитації.

Наступного року, у квітні–травні 2018 р., було проведено основний етап дослідження. У ньому взяли участь 5 998 українських учнів / студентів, які стали репрезентативною вибіркою з-поміж 315 388 українських 15-річних підлітків. Більшість тих, хто взяв участь у дослідженні 2018 р., навчалася в цей час у 9–10-х класах ЗЗСО (загальноосвітні середні школи, навчально-виховні комплекси, ліцеї, гімназії, спеціалізовані школи) або на I курсі ЗП(ПТ)О та ЗВО I–II рівнів акредитації.

До вибірки потрапили не всі учні/студенти України. Генеральна сукупність 15-річних підлітків, на основі якої формувалася вибірка учасників основного етапу PISA-2018, не включала учнів/студентів із тимчасового окупованих Автономної Республіки Крим, м. Севастополя та окремих районів Донецької та Луганської областей. Також не стовідсоткове охоплення спричинене тим, що під час формування вибірки до неї не було включено учнів / студентів, які проживають у населених пунктах, що межують із зоною проведення ООС (АТО), які мають особливі освітні потреби та які навчаються мовами національних меншин (крім російської) або іноземними мовами тощо. Таким чином, вибірка репрезентувала тільки 87 % генеральної сукупності 15-річних українських учнів / студентів. Включення до вибірки учасників основного етапу дослідження учнів / студентів, які навчаються в закладах освіти з російською мовою навчання, визначено правилами PISA, відповідно до яких країни, де частка учнів / студентів, які навчаються іншою мовою, ніж державна (офіційна), більше 5 %, мають проводити тестування й нею. З огляду на це в основному циклі

дослідження 5 582 учні / студенти (93 %) проходили тестування й анкетування українською мовою, а 415 (7 %) – російською. Результати субвибірок учасників під час аналізу було об'єднано.

Національний звіт за результатами міжнародного дослідження якості освіти PISA-2018 було підготовлено колективом авторів – фахівців УЦОЯО (М. Мазорчук (осн. автор), Т. Вакуленко, В. Терещенко, Г. Бичко, К. Шумова, С. Раков, В. Горох) та фахівцями в предметних галузях PISA (П. Ткач, Ю. Простакова, Ю. Кузнєцова)¹. Презентація звіту відбулася в межах низки заходів, проведених з 3 по 5 грудня 2019 р., причому Національний звіт було оприлюднено в той самий день, коли в Парижі (Франція) відбувалася презентація першої частини Міжнародного звіту PISA-2018². Крім того, після оприлюднення Міжнародного звіту англійською мовою в найкоротші терміни УЦОЯО було підготовлено його переклад українською мовою³.

Національний звіт складається з передмови, вступу, семи розділів і додатків. У розділі 1 охарактеризовано специфіку дослідження PISA та його методологію, вибірку учасників від України та її відповідність установленим міжнародним вимогам. У розділі 2 репрезентовано результати щодо рівнів сформованості читацької, математичної та природничо-наукової грамотності учнів / студентів України, а також основні результати, що пов'язані із соціально-економічним статусом 15-річних підлітків в Україні. У розділі 3 основну увагу зосереджено на читацькій галузі як провідній у циклі PISA-2018 й проаналізовано чинники, що впливають на читацьку грамотність українських учнів / студентів. У розділі 4 простежено, як добробут (задоволеність життям), емоційний стан, навчальна мотивація, цілепокладання й прагнення українських 15-річних підлітків впливають на їхню навчальну успішність. У розділі 5 обговорено те, якою мірою ресурси, інвестовані в освіту державою, зокрема матеріальні, сприяють досягненню учнями / студентами успіху в навчанні. У розділі 6 йдеться про те, як результати учнів / студентів залежать від освітнього середовища, зокрема від кількості годин, відведених на опанування освітньої програми, від дисципліни, частоти прогулів, випадків булінгу. У розділі 7 підсумовано основні результати й означено проблеми в галузі вітчизняної освіти, які виявило дослідження PISA-2018, а відтак запропоновано варіанти потенційних політичних рішень у коротко- та довгостроковій перспективі, що можуть сприяти підвищенню якості вітчизняної освіти в галузі читання, математики та природничо-наукових дисциплін і забезпеченню справедливості та рівності в освіті. У додатки було включено корисну для вітчизняних управлінців та освітян інформацію, а саме: додаток А містить детальну

¹ Національний звіт за результатами міжнародного дослідження якості освіти PISA-2018 / М. Мазорчук та ін. ; Український центр оцінювання якості освіти. Київ : УЦОЯО, 2019. 439 с. URL: http://pisa.testportal.gov.ua/wp-content/uploads/2019/12/PISA_2018_Report_UKR.pdf.

² OECD (2019), *PISA 2018 Results (Volume I): What Students Know and Can Do*, PISA, OECD Publishing, Paris. URL: <https://doi.org/10.1787/5f07c754-en>. (Цей звіт розміщено також на вебсайті PISA Ukraine. URL: <https://cutt.ly/6d2ZFUn>).

³ PISA-2018. Результати. (Том I). Що учні знають та вміють робити: Міжнародний звіт за результатами міжнародного дослідження якості освіти PISA-2018 (переклад українською мовою) / переклад: Т. В. Ларіна ; Український центр оцінювання якості освіти. Київ : УЦОЯО, 2019. 324 с. URL : <https://cutt.ly/vd2ZGyE>.

інформацію про те, як українські учні / студенти виконують завдання PISA із читання, математики та природничо-наукових дисциплін, а також окремі рекомендації для освітян щодо можливих форм і методів підвищення рівня сформованості предметної грамотності здобувачів освіти; додаток Б містить дані успішності учнів / студентів у країнах-учасниках PISA-2018; додаток В містить словник основних термінів PISA, використаних у звіті; додаток Г містить інформацію про основні показники та індекси, використані під час підготовки звіту.

Основними результатами PISA-2018 відповідно до даних, зафіксованих у Національному звіті, є такі.

1. Стан сформованості читацької, математичної та природничо-наукової грамотності українських учнів / студентів за результатами PISA-2018

У PISA базовий рівень сформованості тієї чи іншої грамотності визначається як рівень мінімального оволодіння змістом тієї чи іншої предметної галузі й мінімальної сформованості умінь самостійно мислити. Навіть базового рівня сформованості читацької грамотності не досягли 25,9 % українських підлітків, математичної – 36 % і природничо-наукової – 26,4 %. Ці показники є гіршими за середні значення по країнах ОЕСР¹, де базового рівня сформованості читацької грамотності не досягають 22 % підлітків, математичної – 23,9 %, а природничо-наукової – 21 %.

Аналіз успішності українських учнів / студентів в гендерному розрізі засвідчив, що дівчата випереджають хлопців у читанні приблизно на один рік навчання². Натомість хлопці неістотно випереджають дівчат у математиці (різниця становить 7 балів за шкалою PISA). Різниця між досягненнями хлопців і дівчат у природничо-наукових дисциплінах майже не спостерігається.

2. Стан сформованості читацької грамотності за результатами PISA-2018

Особлива увага в межах аналізу результатів PISA-2018 була приділена читацькій грамотності 15-річних українських учнів, адже, відповідно до правил, саме читання було провідною галуззю PISA-2018.

Із читання українські підлітки продемонстрували вищі результати, ніж з інших галузей, щодо яких проводить оцінювання PISA. Із-поміж трьох галузей дослідження саме завдання на читання виявилися найлегшими для 15-річних учнів / студентів з України: 46,4 % досягли рівня 3 й вищих за шкалою сформованості читацької грамотності PISA. Аналіз результатів виконання завдань PISA із читання, які належать до різних когнітивних рівнів, показав сильні й слабкі сторони українських учнів / студентів. Так, вони можуть легко розпізнати основну ідею тексту, робити висновки, ураховуючи кілька умов,

¹ Країни ОЕСР – це співтовариство розвинених країн з високим доходом громадян, які поділяють спільні ідеї й дотримуються принципів ринкової економіки та демократичного плюралізму. Усі результати в PISA порівнюються із середніми результатами цих країн.

² У PISA приблизним еквівалентом одного року навчання в закладі освіти є 30 балів. Цей показник розраховано на основі статичних досліджень за більшістю національних і міжнародних оцінювань на основі методики PISA. Детальніше про це див.: OECD. (2016). PISA 2015 Results (Volume I): Excellence and Equity in Education. P. 64–65. In PISA. OECD Publishing, Paris. doi:<https://dx.doi.org/10.1787/9789264266490-en>.

проводити деякі порівняння й зіставлення між інформацією в тексті та інформацією з-поза тексту (з фонових знань). Однак менше 30 % українських учнів / студентів можуть упоратися із завданнями, де потрібно розпізнати спорідненість інформації, наданої в кількох уривках або в кількох частинах тексту, інтегрувати зміст частин тексту, щоб визначити основну ідею його призначення, зрозуміти контекстний зміст слова або фрази, оцінити формальні особливості тексту. Українські учні / студенти відчують труднощі, коли необхідно знайти потрібну інформацію в тексті, особливо якщо вона розпорошена в різних, часто несусідніх, його частинах. Підліткам складно критично мислити, розуміти відомі їм категорії в новому контексті, висувати припущення, критично оцінювати тексти. Менше 4 % українських 15-річних учнів / студентів володіють стійкими навичками детального аналізу незнайомого тексту, у роботі з яким необхідно висувати припущення в умовах відсутності очевидної інформації, критично мислити й робити передбачення, звертати увагу на деталі й знаходити інформацію, що прямо не наведена.

3. Стан сформованості математичної грамотності за результатами PISA-2018

У галузі математики рівня 3 і вищих за шкалою сформованості математичної грамотності PISA досягли тільки 37,9 % українських учнів / студентів. Аналіз характеру виконання 15-річними підлітками завдань із математики свідчить, що вони легко розв'язують ті задачі, які передбачають застосування елементарних алгоритмів, формул або процедур; вони здатні розв'язувати задачі із цілими числами, можуть відповісти на запитання, що стосуються відомих їм контекстів, ідентифікувати очевидну інформацію й виконати типові процедури відповідно до чітких інструкцій. Поряд із цим завдання, де потрібно створювати прості моделі й використовувати прості стратегії розв'язування, аргументувати свої дії, використовувати процентні співвідношення й оперувати дробами й десятковими числами, українські підлітки виконують гірше. Складними для 15-річних учнів / студентів є також завдання, у яких потрібно працювати із чітко описаними моделями складних конкретних ситуацій, завдання, у яких можуть бути обмеження або для виконання яких треба зробити певні припущення. Дуже невеликий відсоток учнів / студентів (5 %) виконує завдання, де потрібно розробити моделі складних ситуацій і працювати з ними, показати розвинені вміння міркувати й аргументувати, використовувати символічні представлення ситуацій, концептуалізувати, узагальнювати й використовувати інформацію на основі власних досліджень у нових ситуаціях.

4. Стан сформованості природничо-наукової грамотності за результатами PISA-2018

У галузі природничо-наукових дисциплін 43,6 % українських учнів / студентів досягли рівня 3 та вищих за шкалою PISA. 15-річні підлітки продемонстрували здатність виконувати завдання, де потрібно скористатися помірними предметними знаннями, щоб ідентифікувати певні відомі явища або запропонувати їм прийнятні пояснення. Стосовно менш відомих або складніших ситуацій українські учні / студенти можуть запропонувати пояснення лише в разі

наявності певних підказок або допомоги. Досить значний відсоток українських учнів / студентів (майже 14 %) можуть працювати з абстракціями, щоб запропонувати пояснення складніших чи менш відомих ситуацій, здатні обґрунтувати план експерименту, зробити відповідні висновки щодо не дуже складних наборів даних і не досить відомого контексту. Але водночас не більше 4 % учнів / студентів спроможні використовувати абстрактні наукові ідеї, пояснювати незнайомі й складні явища, якісно інтерпретувати інформацію й робити прогнози, оцінювати альтернативні плани проведення експериментів, робити висновки щодо складних незнайомих явищ.

5. Зв'язок успішності учнів / студентів із читання, математики і природничо-наукових дисциплін із соціально-економічним статусом

В Україні учні / студенти із високим соціально-економічним статусом¹ мають у два-три рази вищі шанси досягти високих показників у навчанні, ніж їхні однолітки з низьким соціально-економічним статусом. Найчастіше учні / студенти із нижчим соціально-економічним статусом навчаються в Україні у звичайних ЗЗСО або в ЗП(ПТ)О й проживають у невеликих містах, селищах або селах. Натомість учні / студенти з великих міст мають більше можливостей навчатися в ліцеях, гімназіях та спеціалізованих школах, а відтак рівень сформованості у них читацької, математичної й природничо-наукової грамотності значно вищий, ніж в їхніх однолітків. Максимальна різниця між учнями / студентами, заклади освіти яких розташовані у великих містах, та учнями / студентами, заклади освіти яких розташовані в селах, становить більше 2-х років навчання. Такий розрив в успішності характерний для тих країн, де показник соціально-економічної нерівності громадян є високим.

6. Вплив освітнього середовища на результати учнів / студентів із читання, математики та природничо-наукових дисциплін

PISA приділяє значну увагу вивченню контекстних характеристик життя учнів / студентів (задоволеність життям, емоційний добробут, відчуття приналежності до закладу освіти, булінг у закладах освіти, підтримка з боку вчителів / викладачів, дисципліна в класах, обсяги навчального часу, ресурсне забезпечення закладів освіти). Ці чинники досліджуються шляхом анкетування учнів / студентів та керівників закладів освіти, що ускладнює порівняння освітнього середовища в різних типах закладів освіти України. Тому висновки, отримані за результатами PISA, потребують додаткових спеціальних досліджень.

Основні висновки стосовно освітнього середовища, отриманих за результатами PISA-2018, такі.

В Україні більшість учнів / студентів (80 %) відчують свою приналежність до закладу освіти, але 25,8 % українських учнів / студентів повідомили, що стикалися прямо чи опосередковано з проявами булінгу

¹ Соціально-економічний статус – це широке поняття. PISA оцінює соціально-економічний статус учня, використовуючи PISA-індекс економічного, соціального та культурного статусу (ESCS), що розраховується на основі кількох змінних, пов'язаних із походженням учня, серед яких: освіта й робота батьків учня; наявність в учня вдома певного майна, яке свідчить про матеріальний добробут родини, книг та певних інших навчальних ресурсів. PISA-індекс економічного, соціального та культурного статусу – це загальний бал, обрахований на основі цих показників. Він обраховується таким чином, щоб його значення можна було порівнювати на міжнародному рівні.

у своєму закладі освіти. Хлопці стикаються з випадками цькування приблизно у два рази частіше, ніж дівчата. Підлітки, які стикалися частіше із цькуванням у закладі освіти, показали нижчі результати в усіх галузях тестування PISA.

На успішності українських учнів / студентів суттєво позначається неефективне використання ними навчального часу (ідеться про дисципліну на заняттях, відвідування занять, запізнення тощо). 48 % учнів / студентів за два тижні до тестування PISA пропустили принаймні один навчальний день, 40 % – одне заняття, а 62 % – спізнилися на заняття без поважної причини, що в 1,5 рази більше, ніж у середньому по країнах ОЕСР. Також приблизно 16 % українських учнів / студентів повідомили, що у них на заняттях галас і безлад, що учні / студенти не слухають того, що говорить учитель / викладач, і не можуть працювати добре. Своєю чергою 74 % українських учителів / викладачів вважають, що їхні учні / студенти неуважні на заняттях. Не сприяє досягненню підлітками високих результатів із читання, математики та природничо-наукових дисциплін і обсяг часу, який відведено на опанування відповідних предметів: кожна додаткова година уроків збільшує середній бал учнів приблизно на 10 балів, але у більшості закладах освіти виявлено, що часу на опанування дисциплін недостатньо.

Важливим аспектом освітнього середовища є підтримка учнів / студентів учителями / викладачами. Більше 79 % учнів / студентів вважають, що їхні заняття з української мови і літератури та зарубіжної літератури структуровані. Крім того, приблизно 75 % учителів / викладачів із цих предметів різними методами підтримують своїх здобувачів освіти в опануванні навчального матеріалу на заняттях. Близько 70 % учнів / студентів визнали, що їхні вчителі / викладачі з української мови і літератури та зарубіжної літератури зацікавлені процесом викладання своїх предметів. Такі структуровані підходи призводять до більш високих результатів із читання у закладах загальної середньої та професійної (професійно-технічної) освіти.

Учні / студенти, яких батьки не підтримують у навчанні, навіть після врахування додаткових чинників, які суттєво впливають на успішність, у предметних галузях PISA мають у середньому на 10 балів менше за своїх однолітків, батьки яких цікавляться навчанням власних дітей. Натомість участь батьків у справах закладу освіти (участь у роботі батьківської ради закладу освіти, допомога закладу освіти у різних справах на волонтерських засадах, обговорення результатів дитини з учителем / викладачем) безпосередньо не підвищує результатів учнів / студентів.

7. Добробут, ставлення до навчання та прагнення українських учнів / студентів у 15-річному віці

В Україні 82 % учнів / студентів, незалежно від статі, задоволені життям і 89 % часто (частіше дівчата) відчують позитивні почуття, що більше ніж у середньому по країнах ОЕСР. Учні / студенти, які навчаються в закладах освіти, розташованих у сільській місцевості, задоволені життям більше, ніж ті, хто навчається у міських закладах, натомість учні / студенти України із низьким значення соціально-економічного статусу менше задоволені життям, ніж їхні однолітки, які мають високий рівень соціально-економічного статусу.

Позитивне ставлення до закладів освіти позитивно впливає і на результати успішності, хоча зв'язок між успішністю учнів / студентів України та задоволеністю життям і психологічним комфортом, як і в більшості країн, які брали участь у PISA 2018, статистично неістотний.

Приблизно 80 % учнів / студентів, частіше дівчата, вважають, що навчання у закладі освіти важливе й допоможе отримати гарну роботу та вступити до закладу вищої освіти. При цьому учні / студенти, які мають більш високі результати із тестування PISA, не завжди позитивні в оцінці закладів освіти. Варто зазначити, що лише 64 % учнів / студентів прагнуть отримати вищу освіту першого (бакалаврського), другого (магістерського) або третього (освітньо-наукового/освітньо-творчого) рівня, при цьому прагнення піти навчатися далі у хлопців сильніше, ніж у дівчат.

8. Ресурсне забезпечення освітнього процесу в Україні

Окремим питанням, якому PISA приділяє особливу увагу, є ресурсне забезпечення закладів освіти на державному рівні, а також ефективність використання закладами освіти отриманих ними ресурсів. Частина даних щодо цього аспекту в межах PISA збирається на підставі офіційних статистичних джерел, а частина за підсумками анкетування керівників закладів освіти.

Станом на 2018 р. Україна витрачала на одного учня / студента приблизно 27 000 доларів за весь період навчання його з 6 до 15 років, що менше, ніж витрачають на своїх учнів / студентів країни ОЕСР. Цей чинник можна вважати тим, що частково зумовлює нижчі показники України в PISA в усіх трьох предметних галузях (читанні, математиці, природничо-наукових дисциплінах). Загалом за витратами на одного учня / студента Україна належить до групи країн, у яких видатки на одного учня / студента становлять менше ніж 50 000 доларів. Як свідчать дані, витрати, нижчі за цю суму, негативно позначаються на успішності учнів / студентів. При цьому варто зауважити, що такі витрати включають все, що пов'язано з підготовкою учнів / студентів: заробітна плата педагогічних і допоміжних працівників закладів освіти, кошти на обслуговування будинків та інфраструктури, експлуатаційні витрати й витрати на навчальні матеріали.

Рівень забезпеченості закладів освіти матеріальними й навчальними ресурсами в межах PISA було проаналізовано на підставі даних анкетування керівників закладів освіти. Загалом було з'ясовано, що в Україні, порівняно з країнами ОЕСР, у закладах освіти спостерігається брак як матеріальних, так і навчальних ресурсів. На думку українських керівників закладів освіти, реалізувати потенціал у сфері провадження освітнього процесу їхнім закладам передусім заважає брак засобів навчального призначення, їхня неналежна якість, а також неналежна якість інфраструктури.

Найважливішим ресурсом, за результатами PISA, є вчителі / викладачі: дослідження показує, що вищий рівень кваліфікації вчителя / викладача позитивно впливає на успішність учнів / студентів. Станом на 2018 р. в Україні на одного вчителя / викладача припадало в середньому 12 учнів / студентів (що відповідає середньому по країнах ОЕСР). Цей показник значно різниться залежно від специфіки закладу освіти. Так, у ЗЗСО, що розташовані в селах, на

одного вчителя / викладача припадає значно менше учнів / студентів, ніж на вчителя / викладача у великих містах. Утім менша кількість учнів / студентів не позначається на їхній вищій успішності в навчанні, як можна було б очікувати.

Означені основні результати засвідчують необхідність зосередження уваги освітян на виявлених проблемах, що передбачає передусім активне донесення інформації про результати PISA до всіх зацікавлених сторін. З огляду на це, Українським центром оцінювання якості освіти у співпраці з UNICEF Україна, Міжнародним фондом відродження та іншими установами, організаціями було реалізовано цілу низку заходів із підготовки інформаційної кампанії щодо PISA, зокрема оновлено структуру й змістове наповнення сайту PISA Ukraine¹, опубліковано інформаційні матеріали тощо.

На сьогодні на сайті PISA Ukraine розміщено національний та міжнародний звіт за результатами PISA-2018, рамкові документи щодо галузей PISA, науково-методичний посібник Національної академії педагогічних наук України «Уроки PISA-2018: методичні матеріали», регулярно оприлюднюються аналітичні матеріали ОЕСР «PISA у центрі уваги», розпочато публікацію вітчизняних тематичних аналітичних мінізвітів «PISA: Україна в центрі уваги». Крім того, із часу оприлюднення результатів PISA-2018 у засобах масової інформації з'явилася ціла низка публікацій для широкої, зокрема й учительської, аудиторії. Завдяки цьому, можна сподіватися, освітянський загал матиме змогу більш критично підійти до чинних практик і зосередити зусилля на підвищенні якості вітчизняної освіти на підставі об'єктивних даних.

Насамкінець варто зазначити, що вже з 2018 р. паралельно з проведенням циклу PISA-2018 в Україні було розпочато підготовку до проведення наступного циклу – PISA-2021. Особливістю цього циклу, порівняно з попереднім, є те, що Україна вирішила брати участь у комп'ютерній версії PISA, що ставить неабиякі виклики, адже до цього в країні не проводилися такі масові оцінювання з використанням комп'ютерної техніки.

2.4. Участь України у міжнародному дослідженні Training Assessment Project (TAP)

2019 року за пропозицією Світового банку Україна в особі Міністерства освіти і науки України долучилася до міжнародного проєкту вивчення інституційного забезпечення та якості надання освітніх послуг – Training Assessment Project (далі – TAP). Дослідження є відносно новим (перші пілоти відбулися у 2016 р.), подібні дослідження Світовий банк проводив лише в кількох країнах світу, зокрема у Молдові і Казахстані.

Від початку метою TAP було визначено оцінювання поточного стану та спільних практик надання освітніх послуг закладами професійної (професійно-технічної) освіти та визначення спільних практик й характеристик, що сприяють підвищенню якості освіти. Основним фокусом дослідження в країнах-учасницях

¹ PISA Ukraine. URL: <http://pisa.testportal.gov.ua/>.

ТАР були короткострокові програми підготовки фахівців та заклади освіти (установи, організації), що надають такі освітні послуги.

З огляду на брак інформації загальнонаціонального рівня про стан та якість підготовки педагогічних працівників, а також даних щодо характеристик системи підвищення кваліфікації педагогів за домовленістю зі Світовим банком для України напрями дослідження було модифіковано, тож воно охоплюватиме два напрями: підготовка майбутніх вчителів та аналіз програм професійного розвитку педагогічних працівників.

Важливість другого складника зумовлена змінами в політиці МОН щодо вибору педагогічними працівниками програм підвищення кваліфікації міжнародного проєкту вивчення інституційного забезпечення та якості надання освітніх послуг – нова система, що передбачає дерегуляцію ринку послуг з професійного розвитку вчителів, мала стартувати з початку 2020 року, але її імплементація була призупинена через суттєве скорочення освітнього бюджету (частина коштів була спрямована на покриття інших видатків Державного бюджету) та масштабні карантинні обмеження.

У рамках дослідження ТАР вивчатимуться заклади освіти, установи, організації, що надають освітні послуги за двома напрямками підготовки:

- заклади, установи та організації, що надають послуги з професійного розвитку та підвищення кваліфікації педагогів (in-service teacher training), в тому числі приватні та/або неурядові організації;
- заклади педагогічної освіти (pre-service teacher training).

Формат дослідження передбачає використання двох основних інструментів:

- опитування працівників закладів педагогічної освіти та освітніх установ, що надають послуги з підвищення кваліфікації вчителів, шляхом заповнення ними розроблених для цілей дослідження анкет;
- проведення фокус-груп, цільовими аудиторіями яких будуть студенти / слухачі освітніх програм, педпрацівники освітніх установ, що надають відповідні послуги, потенційні роботодавці (керівники закладів освіти).

Напрями дослідження й анкети для закладів педагогічної освіти та надавачів послуг із підвищення кваліфікації педпрацівників було доопрацьовано МОН та УІРО спільно з командою ТАР із урахуванням особливостей та структури системи освіти України.

Передбачається, що опитування охопить близько 300 закладів освіти, організацій та установ – з огляду на масштаб системи, це всі або переважна більшість закладів, що готують фахівців за освітніми програмами галузі знань 01 «Освіта/Педагогіка» та пропонують програми професійного розвитку педагогічних працівників. Зокрема йдеться про заклади вищої педагогічної освіти, педагогічні коледжі, факультети з підготовки фахівців педагогічних спеціальностей, інститути післядипломної педагогічної освіти, установи та організації приватного сектору.

Основний, т. зв. «польовий», етап дослідження заплановано на жовтень–грудень 2020 року, його реалізацію виконуватиме місцева компанія-підрядник, визначена Світовим банком на конкурсних засадах. Передбачається проведення

дослідження навіть за умови дії карантинних обмежень в певних регіонах країни – може бути використаний онлайн формат збору первинних даних.

Результатами дослідження (очікуються на початку 2021 року) є національний аналітичний звіт щодо системи підготовки педагогічних працівників в Україні, база даних дослідження, яка дозволить аналізувати всю систему закладів та установ підготовки педпрацівників за численними параметрами, а також індивідуальні профілі кожного з проаналізованих надавачів освітніх послуг.

Інформаційна база Training Assessment Project стане важливим джерелом даних для формування доказової освітньої політики щодо підготовки та професійного розвитку, мотивації педагогічних працівників у контексті імплементації реформи НУШ та інших реформ у сфері освіти.

Висновки

1. В Україні центральним органом виконавчої влади з питань забезпечення якості освіти, забезпечення якості освітньої діяльності, здійснення державного нагляду (контролю) за закладами освіти щодо дотримання ними законодавства є Державна служба якості освіти України. Так, протягом 2019/2020 н. р. з метою інституційної розбудови та розподілу компетенцій між Службою та місцевими державними адміністраціями обласного та районного рівнів Служби було утворено 23 територіальні органи, які стали відповідальними за процес оцінювання якості освітньої діяльності закладу освіти та державного нагляду (контролю).

У 2019 році в Україні розпочався пілотний проєкт із сертифікації педагогічних працівників, який триватиме три роки. Сертифікація педагогічних працівників передбачає зовнішнє оцінювання професійних компетентностей педагогічного працівника і відбувається за ініціативою педпрацівників на добровільних засадах. В свою чергу, Служба є відповідальною установою за проведення двох етапів сертифікації, а саме самооцінювання учасниками сертифікації власної педагогічної майстерності та вивчення практичного досвіду роботи педагогічних працівників, які зареєструвалися для участі у сертифікації. У 2020 році для участі у сертифікації зареєстровано 1 591 учителя із 976 ЗЗСО, які пройшли вже два перші етапи сертифікації (незалежне тестування учасників сертифікації та самооцінювання власної педагогічної майстерності). Третій етап дослідження – вивчення практичного досвіду роботи учасників сертифікації – заплановано провести восени 2020 року.

Важливою процедурою у процесі здійснення державного нагляду (контролю) за закладами освіти щодо дотримання ними вимог законодавства є проведення інституційного аудиту, який здійснює експертна група один раз на 10 років (у разі звернення засновника, директора школи, педагогічної чи наглядової (підлежальної) ради до Служби чи її територіальних органів може бути проведений у позаплановому порядку). Інституційний аудит складається з трьох етапів, за результатами яких ЗЗСО та їх засновники отримують висновки про якість освітньої діяльності та рекомендації щодо вдосконалення діяльності

закладу освіти. Таким чином, всі ЗЗСО, у яких у 2019/2020 н. р. було проведено інституційний аудит, отримали відповідну документацію. Крім цього, упродовж січня–березня 2020 року Службою спільно з ДВНЗ «Університет менеджменту освіти» НАПН України підготовлено 200 регіональних тренерів-експертів з питань проведення інституційного аудиту, створення і розбудови внутрішньої системи забезпечення якості освіти в ЗЗСО.

Разом із проведенням інституційного аудиту, не менш важливою процедурою є формування внутрішньої системи забезпечення якості освіти. Для удосконалення даного процесу Служба розробила та подала до МОН проект Методичних рекомендацій з питань формування внутрішньої системи забезпечення якості освіти у закладах загальної середньої освіти.

2. З метою дослідження якості дошкільної освіти в Україні МОН спільно з ДУ «Український інститут розвитку освіти», командою підтримки реформ та за підтримки UNICEF Україна і Всеукраїнського фонду «Крок за кроком» розпочато організацію до проведення моніторингового дослідження якості дошкільної освіти з використанням міжнародної методики «Шкала оцінювання якості освітнього процесу в закладах дошкільної освіти» – Early Childhood Environment Rating Scale (ECERS-3). В Україні таке дослідження буде проведено вперше, а його реалізація складається з чотирьох етапів і передбачає проведення пілотного та основного етапу моніторингового дослідження впродовж 2020–2021 рр.

Методика ECERS-3 передбачає врахування результатів дослідження в рамках шістьох підшкाल (предметно-просторове середовище, догляд та піклування за дітьми, мовлення та грамотність, пізнавальна діяльність, взаємодія, структурування програми), вона охоплює 35 показників та 468 індикаторів. В основі ECERS-3 лежить комплексний підхід до вивчення освітнього середовища у ЗДО, що впливає на розвиток дитини, він передбачає урахування фізичної, соціально-емоційної і когнітивної сфер, а також її здоров'я та безпеки.

У результаті проведення ECERS-3 в Україні буде отримано комплексну оцінку якості дошкільної освіти відповідно до міжнародних стандартів. Окрім цього, використання цієї міжнародної методики дасть змогу, серед іншого, сформулювати комплексне бачення показників якості дошкільної освіти серед різних цільових груп (батьків, педагогів, приватних і комунальних закладів дошкільної освіти); звернути увагу на такі важливі питання як індивідуалізація навчання, виховання і розвиток дітей дошкільного віку; дослідити якість взаємодії усіх учасників освітнього процесу у дошкільних закладах освіти тощо.

3. Одним із найбільш репрезентативних джерел інформації про якість шкільної освіти є міжнародне дослідження якості освіти PISA. Дане дослідження було започатковане ОЕСР у 1997 р. та починаючи з 2000 р. проводиться за трирічним циклом і охоплює результати тестування навчальних досягнень 15-річні учнів / студентів, а саме наскільки вони здатні використовувати здобуті знання, уміння та навички в реальному житті. На сьогодні дослідження PISA порівнює освітні системи більш ніж 80 країн світу через визначення трьох ключових компетентностей, а саме стану сформованості читацької,

математичної та природничо-наукової грамотності, а також факторів, що впливають на успішне навчання учнів.

8 грудня 2016 року Україна долучилась до даного дослідження шляхом підписання Угоди про участь України у міжнародному дослідженні якості освіти PISA-2018 між МОН, УЦОЯО та ОЕСР, що дало змогу вперше у 2018 р. провести PISA в Україні. Таким чином, протягом 15–31 травня 2017 р. відбувся пілотний етап дослідження, учасниками якого стали 3 000 учнів / студентів закладів системи ЗСО, П(ПТ)О, ВО I–II рівнів акредитації, а основний етап дослідження було проведено у квітні–травні 2018 р. серед 5 998 українських учнів/студентів. Зауважимо, що для PISA-2018 провідною компетентністю для більш глибокого вивчення була читацька грамотність.

За даними, наведеними у Національному звіті за результатами міжнародного дослідження якості освіти PISA-2018, із-поміж трьох досліджуваних галузей, українські учні/студенти показали найкращий результат з читацької грамотності, 46,4 % з них досягли рівня 3 й вищих за шкалою сформованості читацької грамотності PISA (рівень 2 – базовий), з природничо-наукової грамотності відповідний показник виявився дещо нижчий – 43,6 %, і найнижчий результат українські підлітки продемонстрували з математичної грамотності – 37,9 %. Разом з тим, 25,9 % українських підлітків не досягли навіть базового рівня сформованості читацької грамотності, 26,4 % – природничо-наукової та 36 % – математичної. Порівняно із відповідними середніми значеннями по країнах ОЕСР, отримані результати успішності українських учнів/студентів є нижчими.

Дослідження PISA, серед іншого, дало змогу з'ясувати, що українські підлітки з вищим рівнем соціально-економічного статусу, порівняно зі своїми однолітками з нижчим рівнем соціально-економічного статусу, мають кращі шанси бути більш успішними у навчанні. Крім цього, на успішність у навчанні українських учнів / студентів суттєво впливає підтримка батьків, адже у предметних галузях PISA вони продемонстрували у середньому на 10 балів вищі результати, ніж їхні однолітки. Також встановлено зв'язок між показниками успішності українських учнів/студентів та неефективним використанням навчального часу, зокрема, порушенням дисципліни на заняттях, частотою відвідування занять, кількістю запізньовань тощо. Переважна більшість українських підлітків (80 %) зазначили, що відчують свою приналежність до закладу освіти, однак четверта частина (25,8 %) позитивно відповіла на питання, що прямо чи опосередковано стикалися з проявами булінгу у своєму закладі освіти. Порівняно із середнім показником для країн ОЕСР, українські підлітки продемонстрували вищий показник, відповідаючи на питання про задоволення життям (82 %) та позитивне ставлення до закладу освіти (89 %). Однак результати PISA-2018 показують, що низький показник України з видатків на одного учня/студента (належить до країн, де такі видатки становлять менше 50 000 дол. США), порівняно із середнім показником країн ОЕСР щодо витрат на одного учня / студента (приблизно 27 000 доларів за весь період його навчання з 6 до 15 років), негативно позначається на успішності учнів / студентів.

Загалом участь України у PISA-2018 є потужним інструментом для отримання об'єктивних та достовірних даних про якість загальної середньої освіти. Аналіз цих даних дасть змогу скоригувати освітню політику з метою підвищення якості освіти на основі впровадження компетентнісних засад. На сьогодні, разом із проведенням циклу PISA-2018, в Україні розпочато підготовчий етап до проведення наступного циклу PISA-2021, де провідною компетентністю визначено математичну, вперше передбачається проведення дослідження з використанням комп'ютерної версії PISA.

4. У 2019 році Україна долучилась до міжнародного проєкту вивчення інституційного забезпечення й якості надання освітніх послуг у сфері підготовки педагогічних працівників – Training Assessment Project (TAP), який започаткований Світовим банком.

На жовтень–грудень 2020 року заплановано проведення основного етапу дослідження TAP, у якому має взяти участь 300 закладів освіти, організацій і установ, які готують фахівців за освітніми програмами галузі знань 01 «Освіта/Педагогіка» та пропонують програми професійного розвитку педагогічних працівників. Зауважимо, що з огляду на особливості та структуру системи освіти України, а також відсутність інформації про стан та якість підготовки педагогічних працівників на загальнонаціональному рівні, за погодженням із Світовим банком для України були внесені відповідні зміни у напрями дослідження та анкети TAP.

Проведення TAP передбачає вивчення закладів освіти, а також відповідних установ та організацій, які надають освітні послуги з професійного розвитку та підвищення кваліфікації педагогів (в т.ч. приватних та/або неурядових організацій) й безпосередньо закладів педагогічної освіти. До основних методів даного дослідження належать опитування працівників закладів педагогічної освіти та освітніх установ, які надають послуги з підвищення кваліфікації вчителів, та проведення фокус-груп серед студентів / слухачів освітніх програм, педагогічних працівників освітніх установ, які надають відповідні послуги, потенційних роботодавців тощо.

Відтак, результати дослідження, а саме Національний аналітичний звіт щодо системи підготовки педагогічних працівників в Україні, база даних системи закладів та установ підготовки педагогічних працівників, а також індивідуальні профілі всіх проаналізованих надавачів освітніх послуг будуть отримані на початку 2021 року. Участь України у міжнародному проєкті TAP є важливим стратегічним інструментом у процесі проведення реформ освітньої галузі, оскільки інформаційна база TAP стане важливим джерелом даних для формування політики з питань підготовки, професійного розвитку, підвищення кваліфікації та мотивації педагогічних працівників.

3. ФІНАНСУВАННЯ ОСВІТИ В УКРАЇНІ

3.1. Загальна інформація щодо фінансування освіти

3.1.1. Видатки зведеного бюджету України на освіту (2014–2019 рр.)

Забезпечення надання якісної освіти та продовження реалізації освітньої реформи потребує належного рівня державного фінансування. На рис. 3.1.1 представлено динаміку обсягів видатків зведеного бюджету України на освіту за останні шість років за звітами Державної казначейської служби України.

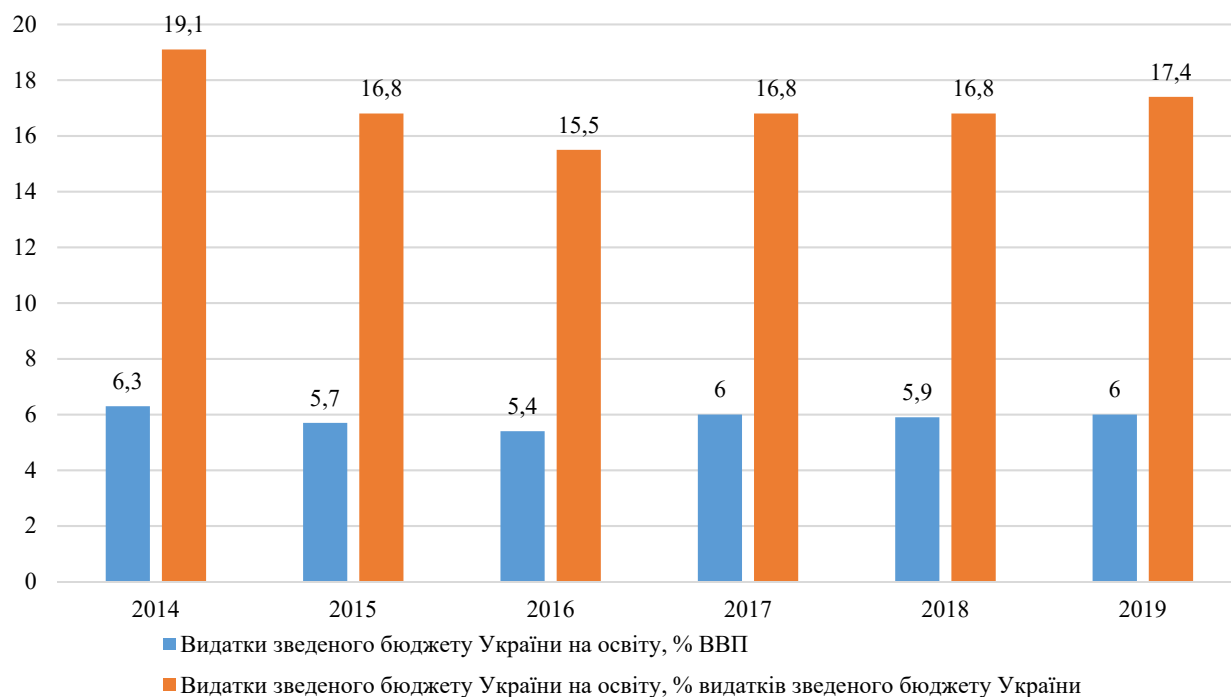

Рис. 3.1.1. Видатки зведеного бюджету України на освіту у 2014–2019 рр., %

Побудовано за даними Державної казначейської служби України.

Рисунок 3.1.1 демонструє, що упродовж 2014–2016 рр. співвідношення видатків зведеного бюджету України на освіту до ВВП скоротилися (з 6,3 % до 5,4 %). З 2017 р. ситуація змінилася на краще і впродовж 2017–2019 рр. видатки на освіту у відносному і номінальному вимірах порівняно з 2016 р. значно збільшилися. Держава знаходить можливості фінансувати освіту, незважаючи на зрослі потреби оборонної сфери, зумовлені зовнішньою агресією Росії. Втім відсоток видатків зведеного бюджету на освіту до ВВП поки що не досягнув 7 %, як це закріплено у статті 78 Закону України «Про освіту».

У 2019 р. видатки на освіту склали 239 437 млн грн (6,0 % ВВП, або 17,4 % загального обсягу видатків зведеного бюджету України). Для порівняння: у 2018 р. ця сума складала 210 679 млн грн (5,9 % ВВП, або 16,8 % загального обсягу видатків зведеного бюджету України). Тобто навіть в кризових умовах уряд України забезпечив фінансову підтримку освітньої галузі на рівні, необхідному для продовження її реформування.

На рис. 3.1.2 представлено структуру щорічних видатків зведеного бюджету України в розрізі рівнів освіти. Видно, що протягом усього досліджуваного періоду найбільшу питому вагу у видатках мали витрати на загальну середню освіту, які у 2019 р. склали 48,3 % від видатків зведеного бюджету на освіту, достатньо високими також є видатки на вищу освіту, які у 2019 р. становили 21,5 % загальних видатків, та видатки на дошкільну освіту, що у 2019 р. були на рівні 15,1 %.

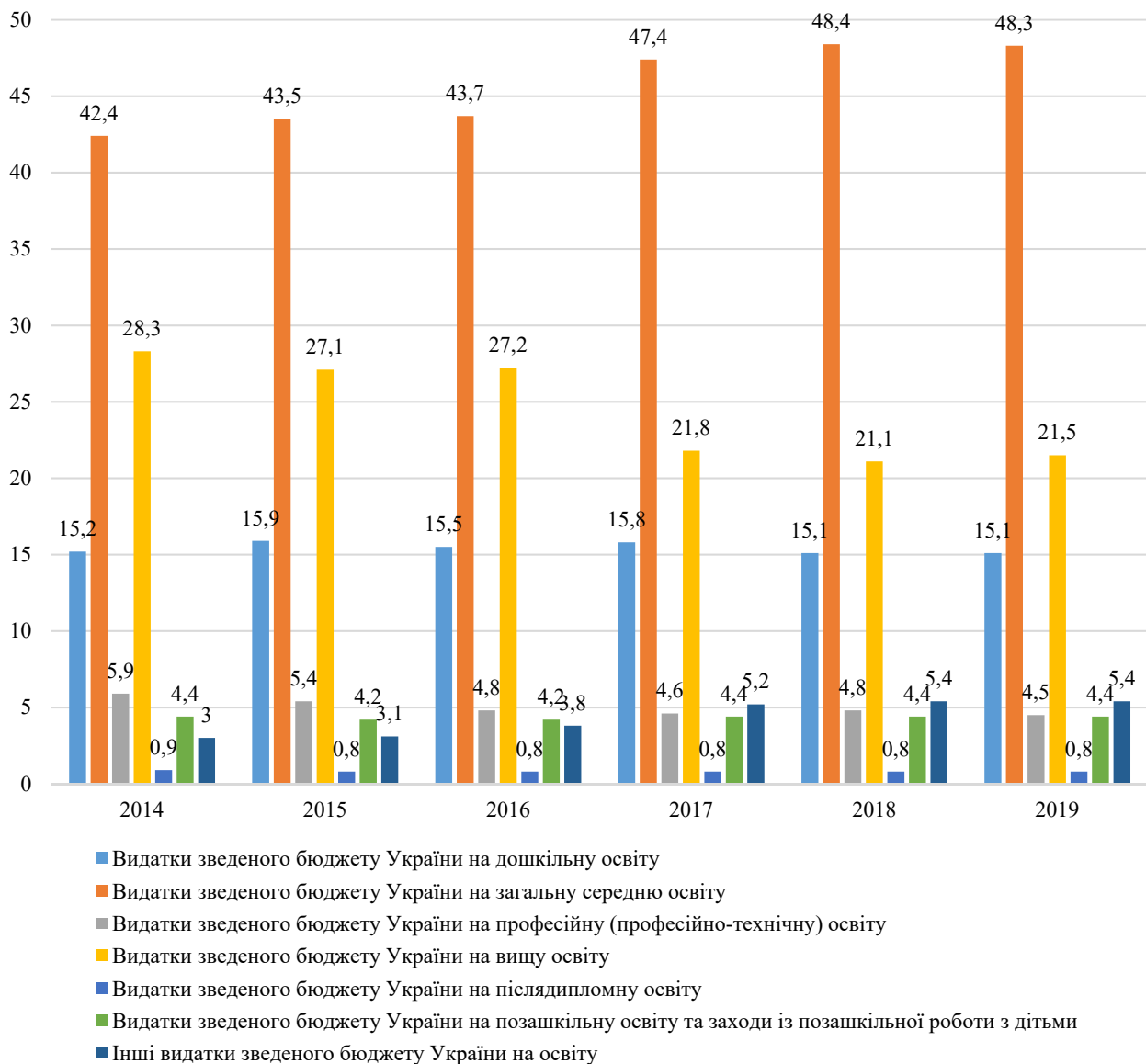

Рис. 3.1.2. Видатки зведеного бюджету України в розрізі рівнів освіти у 2014–2019 рр., % видатків зведеного бюджету України на освіту

Побудовано за даними Міністерства освіти і науки України.

3.1.2. Структура видатків державного бюджету на освіту за рівнями освіти (2014–2019 рр.)

На рис. 3.1.3 показано динаміку прямих освітніх видатків державного бюджету в номінальному вимірі.

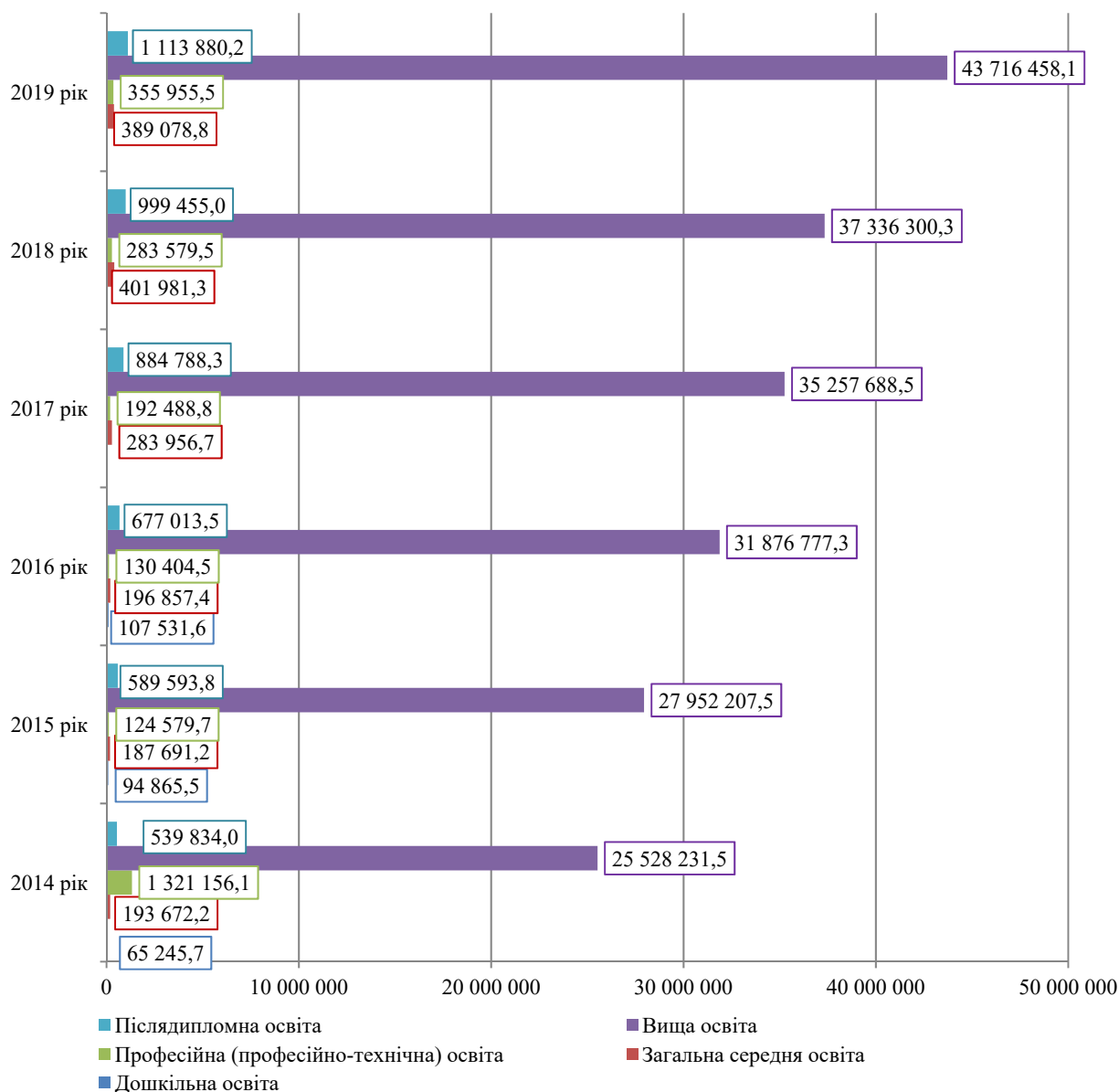

Рис. 3.1.3. Структура прямих видатків державного бюджету на освіту за рівнями освіти в 2014-2019 рр., тис. грн

Побудовано за даними Міністерства освіти і науки України.

Як видно з рис. 3.1.3, лівову частку прямих видатків державного бюджету витрачається на вищу освіту.

Для фінансування інших рівнів освіти застосовується бюджетний принцип субсидіарності – такий розподіл видів видатків між державним бюджетом та місцевими бюджетами, що ґрунтується на необхідності максимально можливого наближення надання публічних послуг до їх безпосереднього споживача.

В зв'язку з такою необхідністю, з 2015 р. в практику бюджетного фінансування освіти було впроваджено використання такого нового бюджетного інструменту як міжбюджетний трансферт з державного бюджету до місцевих бюджетів у вигляді субвенцій на освітні потреби.

Найбільшою за обсягом є освітня субвенція на оплату праці педагогічного персоналу сфери повної загальної середньої освіти. Кошти освітньої субвенції розподіляється між відповідними бюджетами на основі формули, яка

розробляється центральним органом виконавчої влади, що забезпечує формування та реалізує державну політику у сфері освіти, та затверджується Кабінетом Міністрів України. На сьогодні розподіл цієї субвенції відбувається на підставі положень постанови Кабінету Міністрів України від 27.12.2017 № 1088 зі щорічними змінами та доповненнями. У Постанові міститься формула розподілу, яка переглядається щорічно, виходячи з кількості здобувачів освіти на певній території та розрахункової наповнюваності класів. Основною метою використання формульного підходу є створення стимулів до оптимізації мережі закладів загальної середньої освіти на рівні окремих територіальних одиниць, оскільки місцеві органи влади змушені фінансувати витрати на оплату праці педагогічного персоналу в частині, що не покривається коштами освітньої субвенції, за рахунок місцевого бюджету.

У 2019 р. бюджетні асигнування з використанням цього інструменту спрямовувались:

- на зарплату педагогічному персоналу (освітня субвенція);
- на модернізацію та оновлення матеріально-технічної бази закладів професійної (професійно-технічної) освіти;
- на надання державної підтримки особам з особливими освітніми потребами;
- на забезпечення якісної, сучасної та доступної загальної середньої освіти «Нова українська школа»;
- на створення та ремонт існуючих спортивних комплексів при закладах загальної середньої освіти усіх ступенів;
- на реалізацію заходів, спрямованих на підвищення якості освіти.

У 2020 р. заплановано подібні асигнування:

- на зарплату педагогічному персоналу (освітня субвенція);
- на створення навчально-практичних центрів сучасної професійної (професійно-технічної) освіти;
- на надання державної підтримки особам з особливими освітніми потребами;
- на забезпечення якісної, сучасної та доступної загальної середньої освіти «Нова українська школа»;
- на реалізацію програми «Спроможна школа для кращих результатів».
- на покращення соціального захисту окремих категорій педагогічних працівників закладів загальної середньої освіти (після секвестру і внесення змін до державного бюджету коштів на цю субвенцію поки не передбачено).

Таким чином, протягом 2016–2019 рр. частка освітніх видатків у зведеному бюджеті України зростала з 15,5 до 17,4 % його обсягу. За цей час такі видатки на повну загальну середню освіту, яка є обов'язковою для кожного громадянина відповідно ст. 53 Конституції України, зросли з 43,7 до 48,3 % загального обсягу зведеного бюджету. Впродовж цього періоду дещо зменшилася частка видатків на вищу освіту – з 27,2 до 21,5 %. Частки видатків на фінансування інших рівнів освіти протягом аналізованого періоду залишалися переважно незмінними.

Питому вагу коштів державного і місцевих бюджетів, а також освітньої субвенції у фінансуванні освіти показано на рис. 3.1.4.

Рис. 3.1.4. Розподіл фінансування видатків на освіту за джерелами, %

Побудовано за даними Міністерства освіти і науки України.

Дані, наведені на рис. 3.1.4, свідчать, що до запровадження механізму освітньої субвенції у 2014 р. переважна частина видатків на освіту (72 %) здійснювалася за кошти місцевих бюджетів. А вже наступного року ситуація суттєво змінилася: у 2015 р. місцеві бюджети за власні кошти фінансували лише 31 % видатків, тоді як освітня субвенція (у вигляді міжбюджетного трансферту) склала 43 % загального обсягу фінансування. У 2016–2019 рр. питома вага власних коштів місцевих бюджетів почала зростати і у 2019 р. становила вже 49 % (50 % у 2018 р.). Питома вага коштів, що розподілялися на рівні державного бюджету, за аналізований період мала тенденцію до зменшення і у 2019 р. складала 22 %. Частка коштів освітньої субвенції, яка спрямовувалася на забезпечення заробітної плати педагогічних працівників, коливалася в межах 29–43 % освітніх видатків.

3.1.3. Структура видатків місцевих бюджетів на освіту за рівнями освіти (2014–2019 рр.)

Засади співфінансування та принцип субсидіарності бюджетної системи передбачають, що місцеві бюджети також відіграють суттєву роль у фінансуванні освіти в Україні. Тенденцією останніх років є стійке зростання освітніх видатків з місцевих бюджетів (рис. 3.1.5)

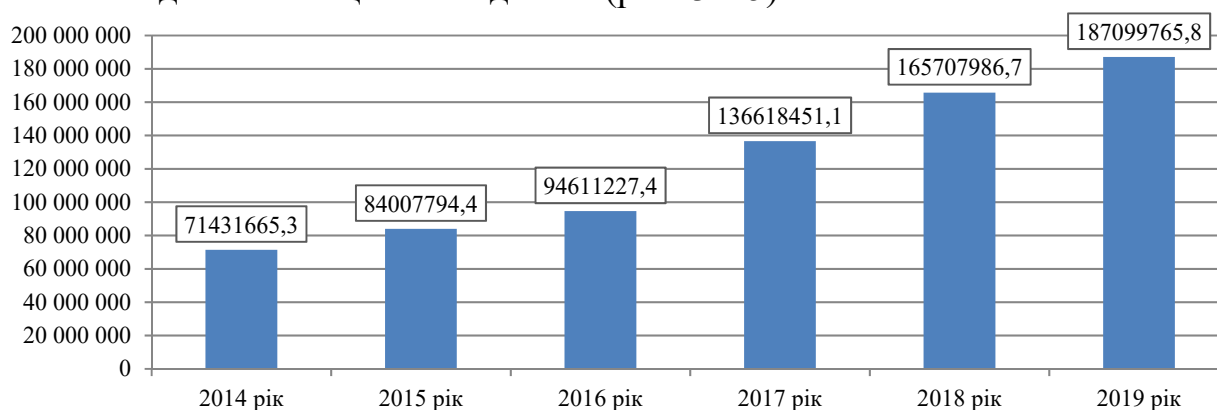

Рис. 3.1.5. Видатки місцевого бюджету на освіту в 2014–2019 рр. за функціональною класифікацією, тис. грн

Побудовано за даними Міністерства освіти і науки України.

У відносному вираженні динаміку видатків місцевих бюджетів наведено на рис. 3.1.6.

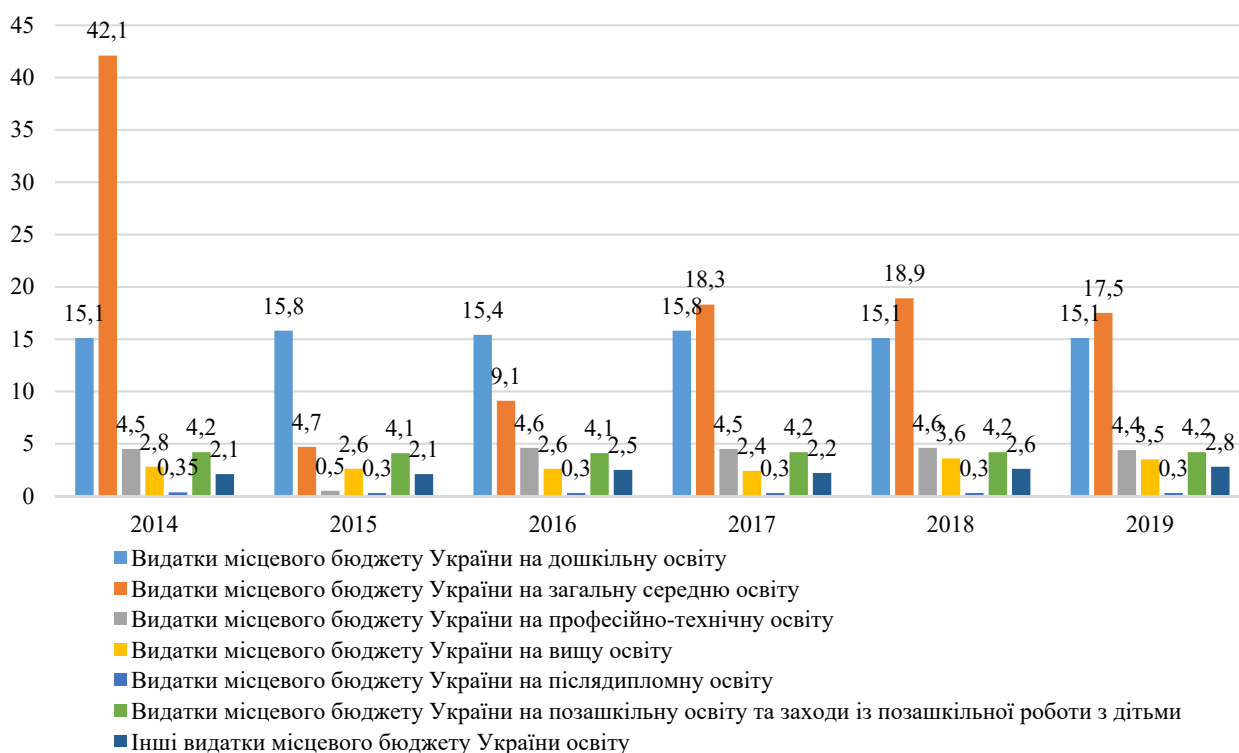

Рис. 3.1.6. Власні видатки місцевих бюджетів України за рівнями освіти у 2014–2019 рр., % видатків зведеного бюджету України на освіту

Побудовано за даними Міністерства освіти і науки України.

З рис. 3.1.6 можна бачити, що у 2014 р. власні кошти місцевих бюджетів використовувалися переважно на фінансування загальної середньої освіти (42,1 % від видатків зведеного бюджету на освіту). Після запровадження інструментарію освітньої субвенції відбулося суттєве скорочення цього показника до 4,7 % у 2015 р., а з 2016 р. розпочалось поступове зростання видатків на загальну середню освіту до 18,9 % у 2018 р. та 17,5 % у 2019 р.

Дошкільна освіта з 2017 р. фінансується виключно за рахунок коштів місцевих бюджетів. Протягом усього аналізованого періоду ця частка складала біля 15 %.

Якщо у 2014–2015 рр. місцеві бюджети майже не виділяли коштів на професійну (професійно-технічну) освіту, то з 2016 р. фінансування професійно-технічної підготовки було покладено на місцеві органи влади. У 2016–2019 рр. питома вага цього показника коливалася біля 4,5 %.

3.2. Освітній бюджет 2020 року (короткий огляд)

У 2020 р. на потреби освіти було передбачено бюджетне фінансування у розмірі 267 404,6 млн грн, що на 27 967,7 млн грн (10,5 %) більше, ніж у 2019 р.

Загалом, на освіту було заплановано 16,6 % загальних видатків зведеного бюджету України. З цієї суми 229 244,8 млн грн (85,7 %), передбачалося

профінансувати за рахунок коштів загального фонду, а 38 159,8 млн грн (14,3 %) – за рахунок коштів спеціального фонду.

За прогностичними розрахунками співвідношення обсягу видатків на освіту зведеного бюджету України до ВВП у 2020 р. може скласти 5,9 %. Це співвідношення ще не досягає показника 7 % ВВП, визначеного Законом України «Про освіту».

Стосовно розподілу за джерелами фінансування, то 49 % коштів заплановано виділити за рахунок коштів місцевих бюджетів, 21 % – за рахунок коштів державного бюджету і 30 % складуть кошти міжбюджетного трансферту на освітню субвенцію (див. рис. 3.2.1).

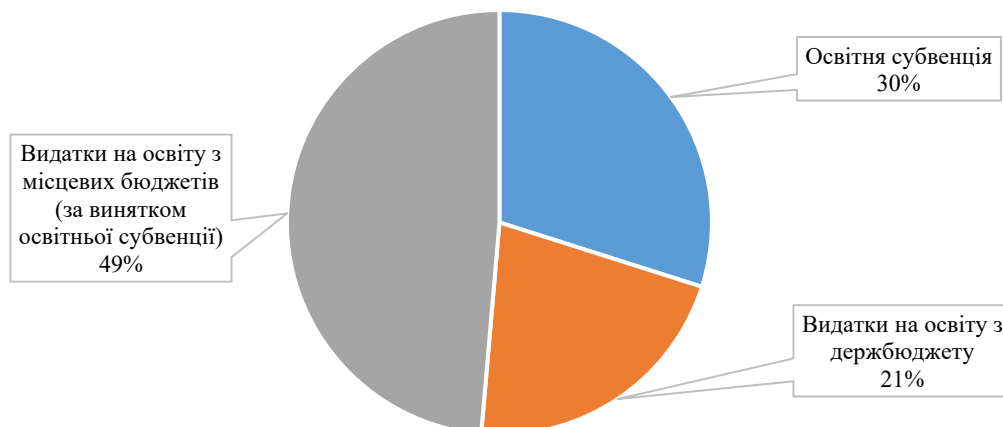

Рис. 3.2.1. Розподіл фінансування видатків на освіту за джерелами у 2020 р., %
Побудовано за даними Державної казначейської служби України.

3.2.1. Основні напрями фінансування за сферами освіти

У 2020 р. у зведеному бюджеті України заплановано фінансування освіти усіх складників: дошкільної, повної загальної середньої, професійної (професійно-технічної), фахової передвищої, вищої, післядипломної, позашкільної тощо (рис. 3.2.2).

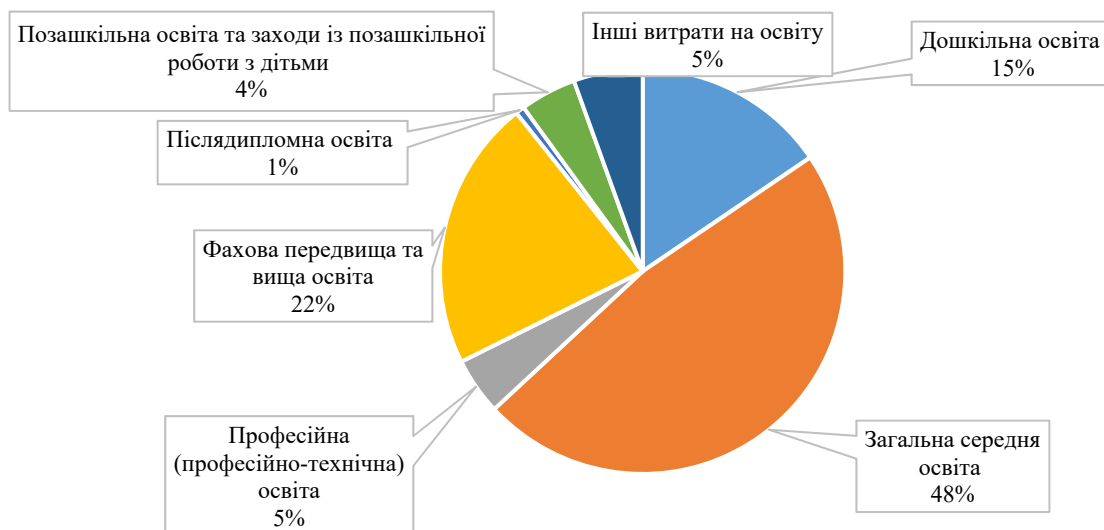

Рис. 3.2.2. Видатки зведеного бюджету України за рівнями освіти у 2020 р., % видатків зведеного бюджету України на освіту
Побудовано за даними Державної казначейської служби України.

У 2020 р. у зведеному бюджеті найбільше коштів заплановано виділити на загальну середню освіту (48 %), фахову передвищу та вищу освіту (22 %), а також дошкільну освіту (15 %). Порівняно з 2019 р., структура видатків значно не змінилася.

Розподіл запланованого фінансування за сферами освіти між державним та місцевими бюджетами представлено на рис. 3.2.3.

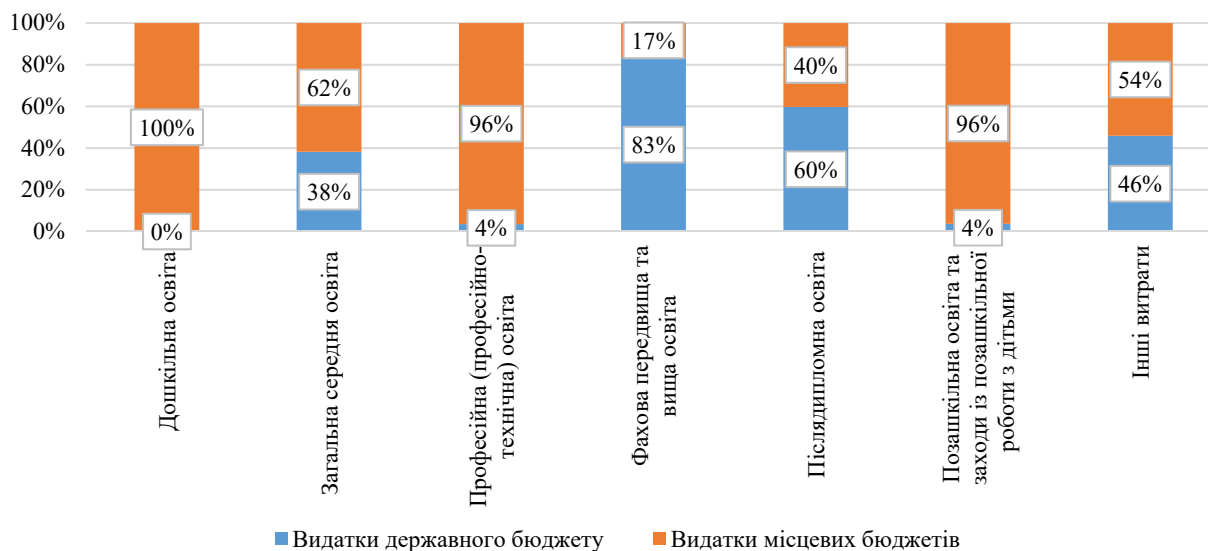

Рис. 3.2.3. Розподіл видатків зведеного бюджету України між державним та місцевими бюджетами¹ за рівнями освіти у 2020 р., %

Побудовано за даними Міністерства освіти і науки України.

Можна бачити, що в 2020 р. дошкільна, професійна (професійно-технічна) та позашкільна освіта фінансуються переважно за кошти місцевих бюджетів, тоді як фахова передвища, вища та післядипломна освіта фінансуються здебільш з державного бюджету.

3.2.2. Секвестр ДБ-2020

У зв'язку з необхідністю фінансування заходів, спрямованих на подолання пандемії COVID-19, було здійснено перерозподіл видатків державного бюджету, внаслідок якого відбулося зменшення обсягу фінансування сфери освіти.

У відповідності із положеннями Закону України від 13.04.2020 № 553-IX «Про внесення змін до Закону України «Про Державний бюджет України на 2020 рік», було скорочено видатки МОН за КВК 220 і КВК 221, загальний обсяг скорочення становив 4 947 млн грн, тобто загальний обсяг фінансування скоротився на 4,3 %. Сума скорочення на 48,7 % сформована за рахунок видатків споживання і на 51,3 % – видатків розвитку. За КПКВК 2200000 Міністерства освіти і науки України передбачено скорочення в обсязі 1 874 млн грн (38 % від загальної суми), а за КПКВК 2210000 Міністерства освіти і науки України (загальнодержавні видатки та кредитування) – в обсязі 3 073 млн грн (62 %).

¹ При розподілі фінансування на загальну середню освіту у зведеному бюджеті субвенція на освітні потреби враховується у державному бюджеті.

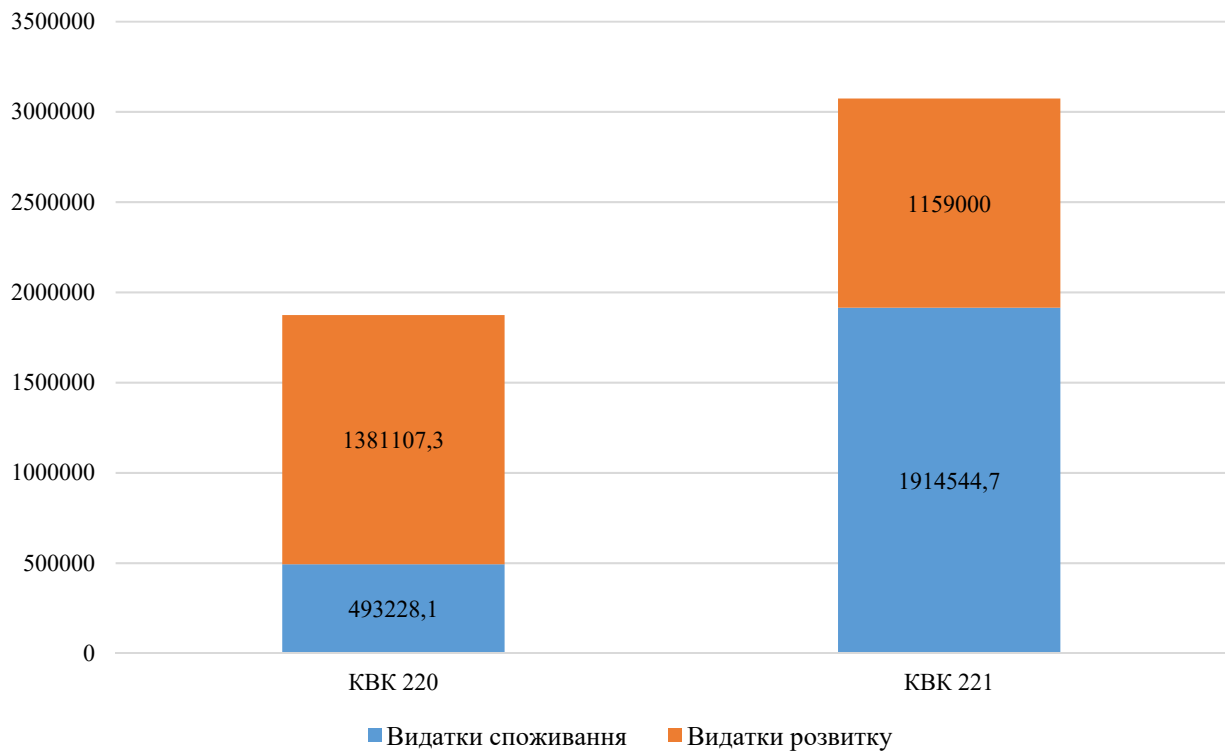

Рис. 3.2.4. Секвестр державного бюджету України за КВК у 2020 р., тис. грн
Побудовано за даними Міністерства освіти і науки України.

Розподіл скорочення витрат (секвестр) бюджету за КВК 220 та КВК 221 представлено на рис. 3.2.5.

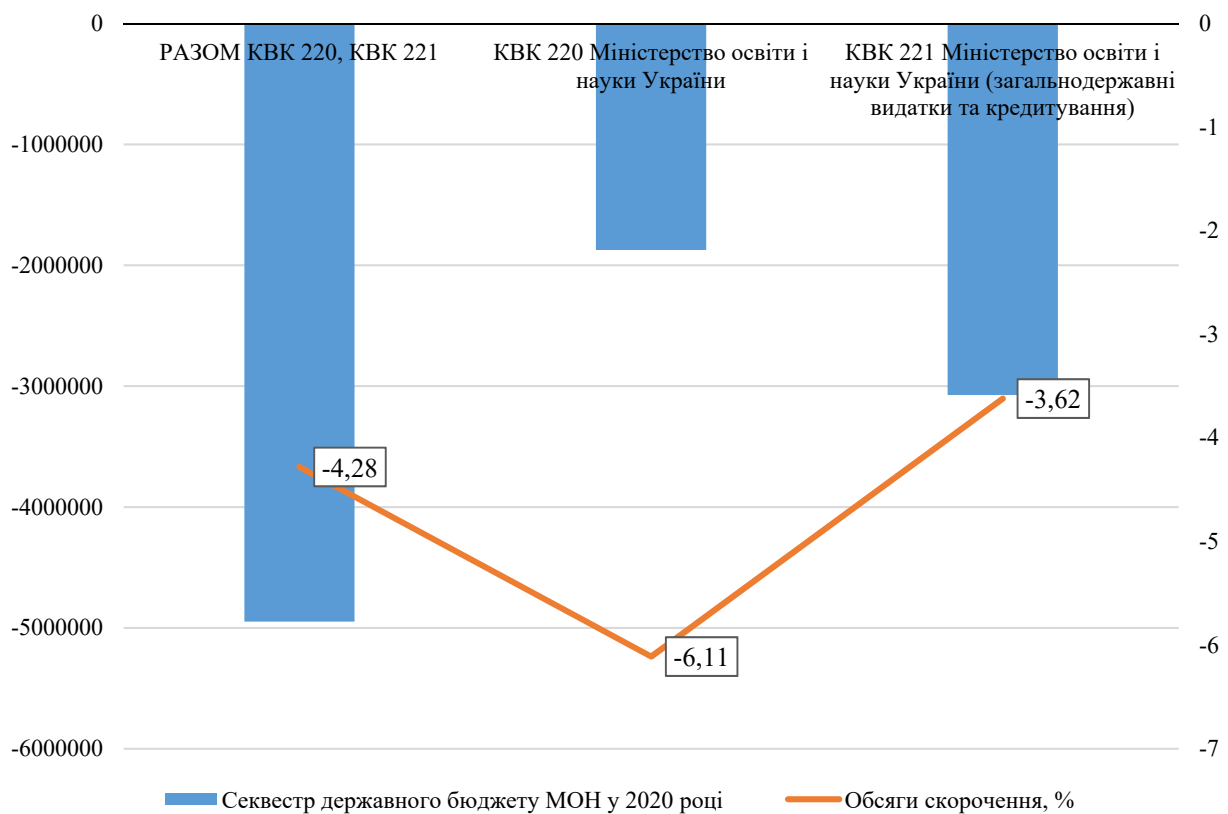

Рис. 3.2.5. Секвестр державного бюджету МОН у 2020 р., тис. грн та %
Побудовано за даними Міністерства освіти і науки України.

З рис. 3.2.5 можна бачити, що загальний секвестр бюджету МОН у 2020 р. складає – 4,28 %, причому скорочення за КВК 220 становить – 6,11 %, а за КВК 221 – 3,62 %. Скорочення видатків за бюджетними програмами було нерівномірним. За напрямом КВК 220 у семи програм фінансування залишилося без змін, тоді як для 8-ми програм фінансування на 2020 р. було повністю скасовано (табл. 3.1).

Таблиця 3.1

**Програми фінансування МОН за якими фінансування залишилося без змін
або було скасовано**

Програми, фінансування за якими залишилося без змін	Програми, фінансування за якими було скасовано
Забезпечення здобуття професійної (професійно-технічної) освіти за професіями загальнодержавного значення	Фонд Президента України з підтримки освіти, науки та спорту
Державні премії, стипендії та гранти в галузі освіти, науки і техніки, стипендії переможцям міжнародних конкурсів	Фонд розвитку закладів вищої освіти
Пільговий проїзд студентів закладів фахової передвищої та вищої освіти і учнів закладів професійної (професійно-технічної) освіти у залізничному, автомобільному та водному транспорті	Реалізація державного інвестиційного проекту «Створення Міжнародного центру підготовки пілотів на базі Національного авіаційного університету»
Наукова і науково-технічна діяльність на антарктичній станції «Академік Вернадський»	Реалізація державного інвестиційного проекту «Реставрація староакадемічного корпусу ансамблю Братського монастиря по вул. Г. Сковороди, 2 у Подільському районі м. Києва»
Здійснення зовнішнього оцінювання та моніторинг якості освіти Українським центром оцінювання якості освіти та його регіональними підрозділами	Підтримка пріоритетних напрямів наукових досліджень і науково-технічних (експериментальних) розробок у закладах вищої освіти
Виконання зобов'язань України у Рамковій програмі Європейського Союзу з наукових досліджень та інновацій «Горизонт 2020»	Реалізація державного інвестиційного проекту «Реставрація головного корпусу Львівського національного університету імені Івана Франка»
Керівництво та управління у сфері стандартів державної мови	Реалізація державного інвестиційного проекту «Будівництво Міжнародного центру зустрічей студентської молоді України та Республіки Польща»
	Здійснення сертифікації педагогічних працівників, експертизи освітніх програм у сфері забезпечення якості освіти

Складено за даними Міністерства освіти і науки України.

Що стосується КВК 221 (субвенції на освітні потреби), то за винятком освітньої субвенції та субвенції з державного бюджету місцевим бюджетам на надання державної підтримки особам з особливими освітніми потребами, обсяг асигнувань на решту субвенцій зазнав скорочення (рис. 3.2.6).

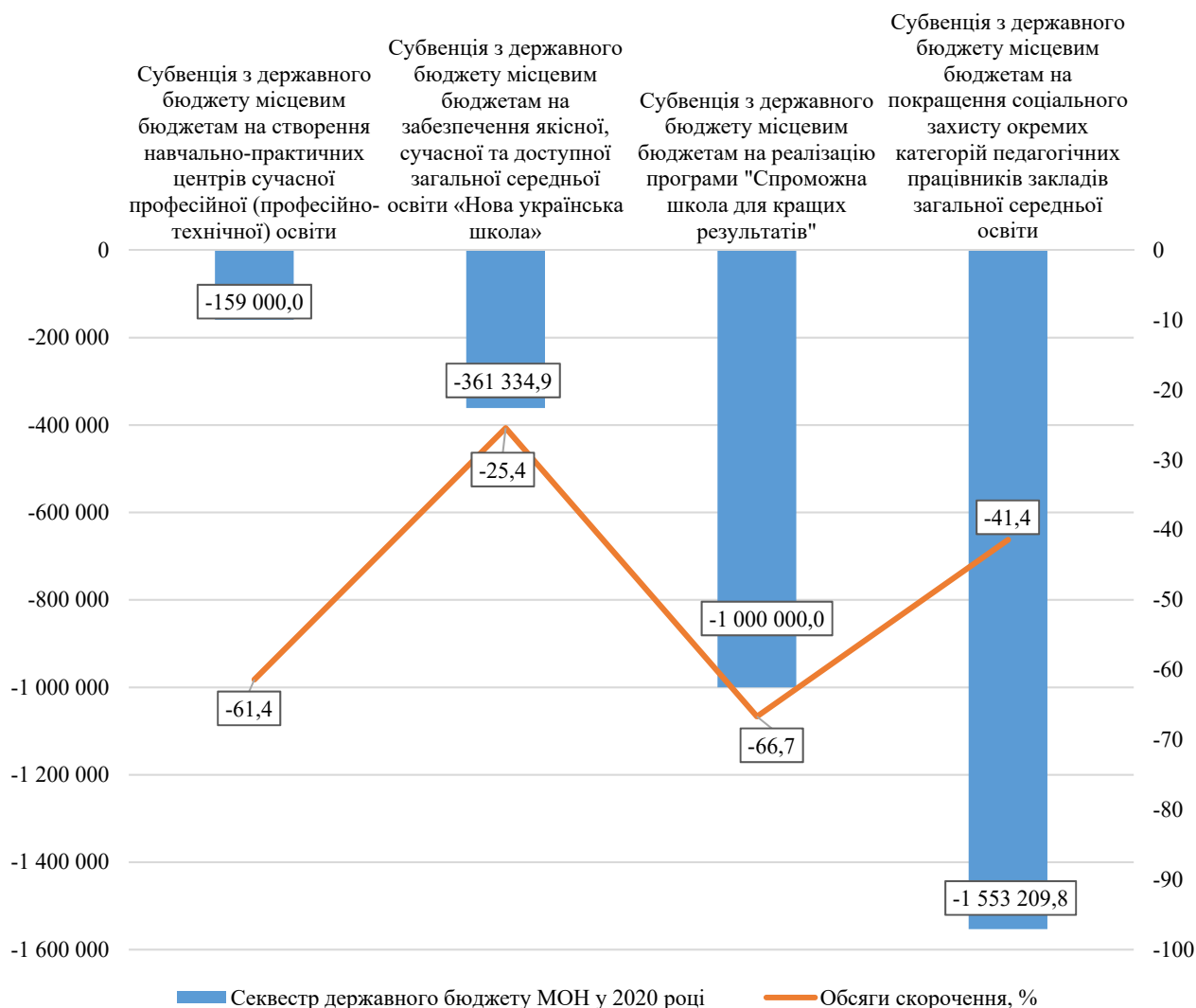

Рис. 3.2.6. Секвестр державного бюджету МОН за КВК 221 у 2020 р., тис. грн

Побудовано за даними Міністерства освіти і науки України.

На сьогодні МОН працює над завданням забезпечення фінансування запланованих у 2020 р. видатків. Зокрема, підготовлено проєкт Урядового рішення щодо виділення на безповоротній основі коштів в обсязі 2 003,5 млн грн із фонду боротьби з гострою респіраторною хворобою COVID-19, спричиненою коронавірусом SARS-CoV-2, та її наслідками для відновлення видатків за бюджетними програмами у сфері освіти і науки:

- 2201160 «Підготовка кадрів закладами вищої освіти та забезпечення діяльності їх баз практики» в обсязі 100,0 млн грн та 2201420 «Підготовка кадрів закладами фахової передвищої освіти» в обсязі 150,0 млн грн. Зазначені видатки буде спрямовано на забезпечення належного рівня пожежної безпеки у закладах фахової передвищої та вищої освіти, ефективного їх протипожежного захисту, збереження життя та здоров'я людей, створення сприятливих умов для реалізації державної політики у сфері пожежної безпеки, недопущення надзвичайних ситуацій техногенного характеру та надзвичайних ситуацій природного характеру.

- 2201390 «Підтримка пріоритетних напрямів наукових досліджень і науково-технічних (експериментальних) розробок у закладах вищої освіти» в

обсязі 200,0 млн грн. Законом України «Про Державний бюджет України на 2020 рік» за зазначеною бюджетною програмою були передбачені видатки у сумі 400,0 млн грн, які відповідно до Закону України «Про внесення змін до Закону України «Про Державний бюджет України на 2020 рік» від 13.04.2020 № 553-IX повністю скорочено. Зазначені бюджетні кошти передбачалися для державної підтримки наукової та науково-технічної діяльності закладів вищої освіти (ЗВО) в цілому та на фінансування за пріоритетними напрямками наукових досліджень і науково-технічних (експериментальних) розробок ЗВО за результатами державної атестації, яка має пройти у 2020 р. Наразі ЗВО можуть отримати державні кошти на впровадження наукової діяльності виключно шляхом конкурсного або грантового фінансування. За попередніми обрахунками, які базуються на щорічних показниках діяльності ЗВО в динаміці (2013–2017 рр.), МОН обраховано первинну потребу для фінансування провідних університетів за науковими напрямками: для забезпечення наукової та матеріальної бази однієї лабораторії на рік необхідно близько 5,0 млн грн; для забезпечення здійснення досліджень та обслуговування наукового обладнання – близько 4,0 млн грн. Враховуючи орієнтовну вартість інших необхідних виплат розраховано, що за одним науковим напрямом на рік необхідно асигнування у розмірі 9,0 млн грн.

З огляду на те, що кожен із зазначених ЗВО може претендувати на фінансування за пріоритетними науковими напрямками, в середньому за п'ятьма напрямками, загальна кількість напрямів становить 100. У зв'язку з ситуацією, яка склалася, у 2020 р. заплановано профінансувати близько 22 наукових напрямів, які отримують найвищий рейтинг за результатами державної атестації.

- 2211270 «Субвенція з державного бюджету місцевим бюджетам на покращення соціального захисту окремих категорій педагогічних працівників закладів загальної середньої освіти» в обсязі 1 553 209,8 тис. грн. Кошти необхідні для реалізації постанови Кабінету Міністрів України від 15.11.2019 № 1028 «Про виплату допомоги вчителям закладів загальної середньої освіти». Виплата зазначеної допомоги відіграє позитивну роль в стимулюванні праці педагогічних працівників у ЗЗСО, а також частково вирішує фінансове забезпечення деяких категорій працівників, зокрема вчителів ЗЗСО, які мають стаж педагогічної роботи до 10 років. Розмір такої виплати кожній особі становить 10 прожиткових мінімумів для працездатних осіб, визначеного Законом України «Про Державний бюджет України на 2020 рік» (21,02 тис. грн).

3.3. Державні цільові субвенції у сфері освіти

Проведення освітніх реформ потребує належного матеріально-технічного забезпечення, яке фінансується за кошти цільових субвенцій з державного бюджету, місцевих бюджетів та інших коштів (як державних, так і приватних). Відповідно до Закону України «Про Державний бюджет України на 2019 рік» було профінансовано 6 видів цільових субвенцій у сфері освіти:

- 2211190 Освітня субвенція з державного бюджету місцевим бюджетам;

- 2211230 Субвенція з державного бюджету місцевим бюджетам на забезпечення якісної, сучасної та доступної загальної середньої освіти «Нова українська школа»;
- 2211220 Субвенція з державного бюджету місцевим бюджетам на надання державної підтримки особам з особливими освітніми потребами;
- 2211240 Субвенція з державного бюджету місцевим бюджетам на створення та ремонт існуючих спортивних комплексів при загальноосвітніх навчальних закладах усіх ступенів;
- 2211250 Субвенція з державного бюджету місцевим бюджетам на реалізацію заходів, спрямованих на підвищення якості освіти;
- 2211210 Субвенція з державного бюджету місцевим бюджетам на модернізацію та оновлення матеріально-технічної бази професійно-технічних навчальних закладів.

На 2020 рік було заплановано профінансувати наступні цільові субвенції:

- 2211190 Освітня субвенція з державного бюджету місцевим бюджетам;
- 2211230 Субвенція з державного бюджету місцевим бюджетам на забезпечення якісної, сучасної та доступної загальної середньої освіти «Нова українська школа»;
- 2211220 Субвенція з державного бюджету місцевим бюджетам на надання державної підтримки особам з особливими освітніми потребами;
- 2211260 Субвенція з державного бюджету місцевим бюджетам на реалізацію програми «Спроможна школа для кращих результатів»;
- 2211210 Субвенція з державного бюджету місцевим бюджетам на створення навчально-практичних центрів сучасної професійної (професійно-технічної) освіти;
- 2211270 Субвенція з державного бюджету місцевим бюджетам на покращення соціального захисту окремих категорій педагогічних працівників закладів загальної середньої освіти.

3.3.1. Субвенція «Нова українська школа»

За підсумками 2019 р., на фінансування субвенції з державного бюджету місцевим бюджетам на забезпечення якісної, сучасної та доступної загальної середньої освіти «Нова українська школа» було передбачено 1 061 912,5 тис. грн, з них було використано 1 020 810,4 тис. грн (96,1 %).

На забезпечення належної матеріально-технічної бази для проведення навчання було виділено кошти на чотири основні напрями:

- дидактичні матеріали (234 360,6 тис. грн);
- сучасні меблі (373 576,2 тис. грн);
- музичні інструменти, комп'ютерне обладнання та відповідний мультимедійний контент (329 771,8 тис. грн);
- підготовка тренерів-педагогів, супервізорів, проведення супервізії та підвищення кваліфікації педагогічних працівників (82 945,5 тис. грн) (рис. 3.3.1).

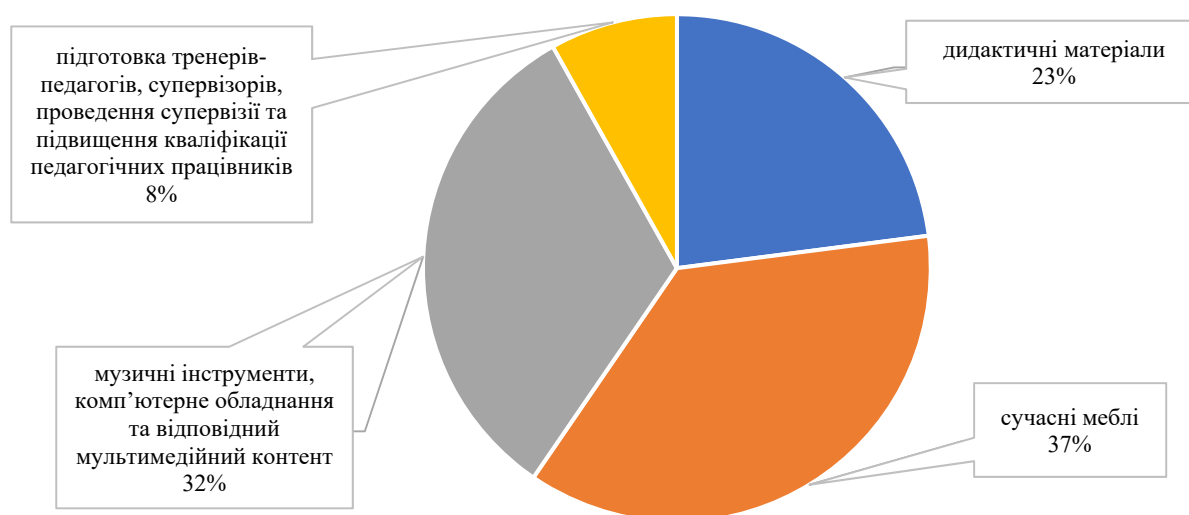

Рис. 3.3.1. Розподіл фінансування для НУШ у 2019 р., %

Побудовано за даними Міністерства освіти і науки України.

Загалом на закупівлю дидактичних матеріалів для НУШ було витрачено 359,6 млн грн, з них за кошти субвенції – 234,7 млн грн (рис. 3.3.2).

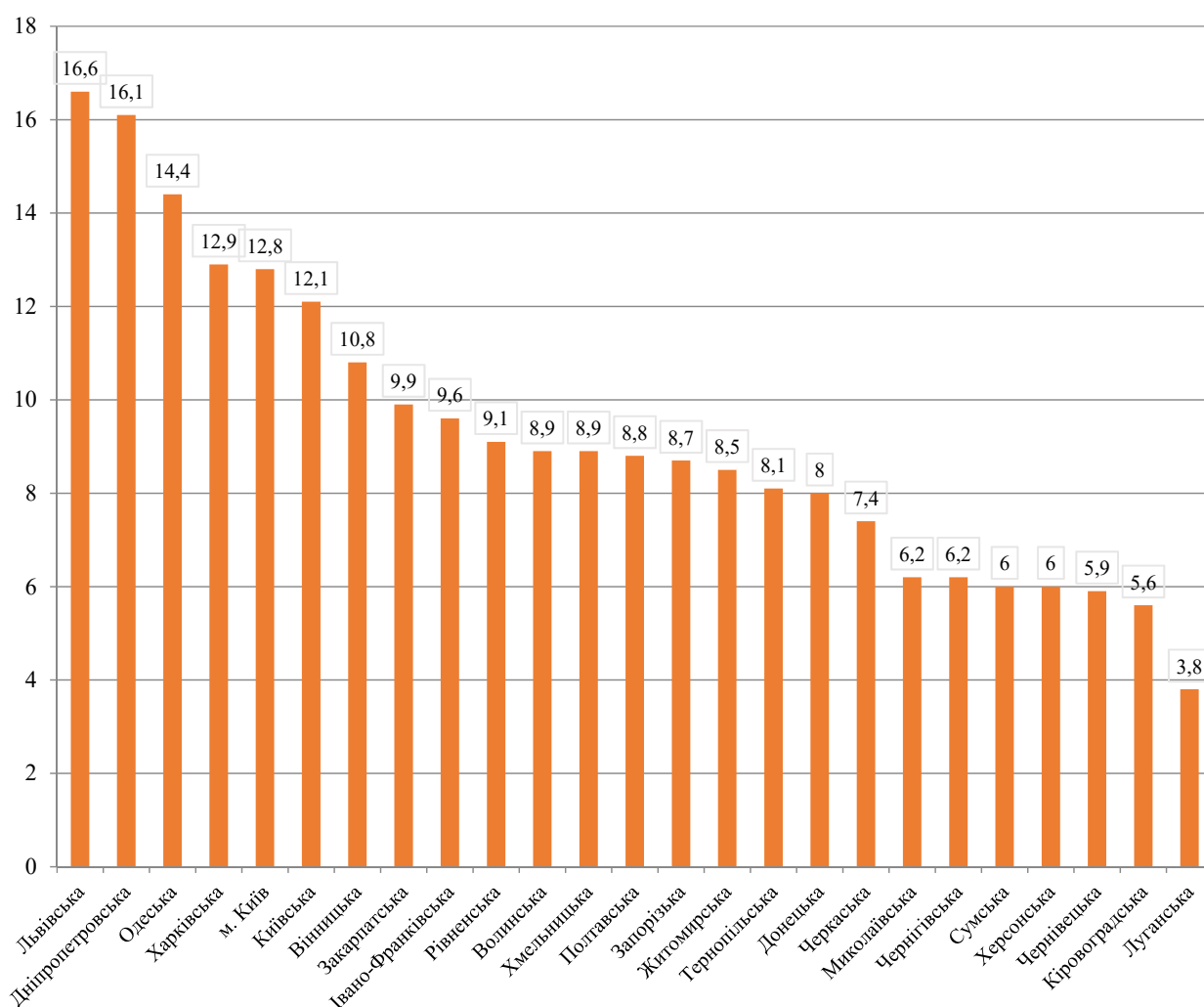

Рис. 3.3.2. Витрати на закупівлю дидактичних матеріалів для НУШ у 2019 р., млн грн

Побудовано за даними Міністерства освіти і науки України.

У 2019 р. було закуплено такі види дидактичного обладнання (рис. 3.3.3):

- друковані засоби;
- об'єкти натуральні, моделі, макети, муляжі;
- прилади, пристосування, інструменти.

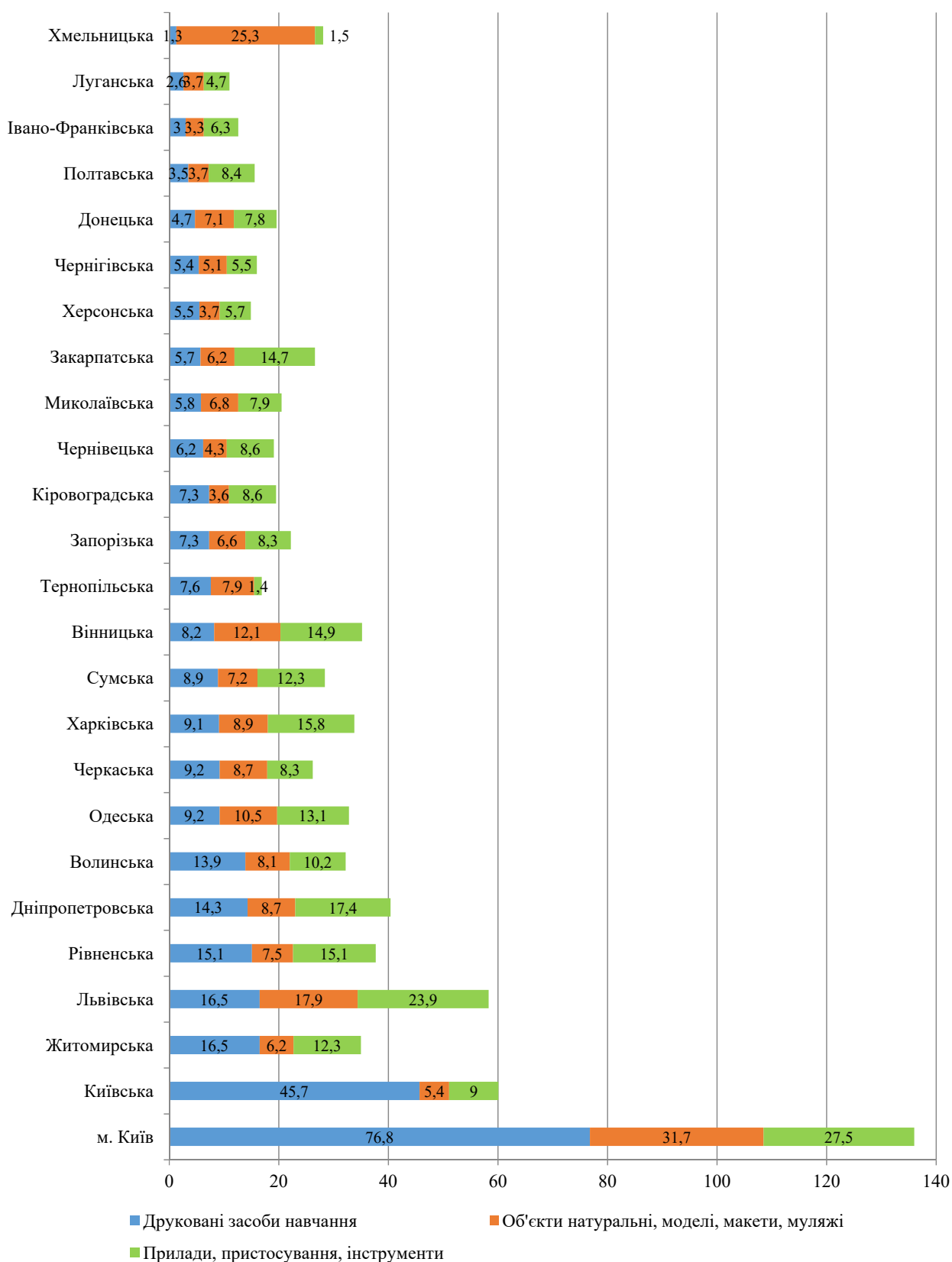

Рис. 3.3.3. Закупівля дидактичних матеріалів для НУШ у 2019 р., млн грн
 Побудовано за даними Міністерства освіти і науки України.

На закупівлю пристосування для НУШ було витрачено 47,0 млн грн, з них за кошти освітньої субвенції з державного бюджету місцевим бюджетам на забезпечення якісної, сучасної та доступної загальної середньої освіти «Нова українська школа» – 14,2 млн грн (рис. 3.3.4).

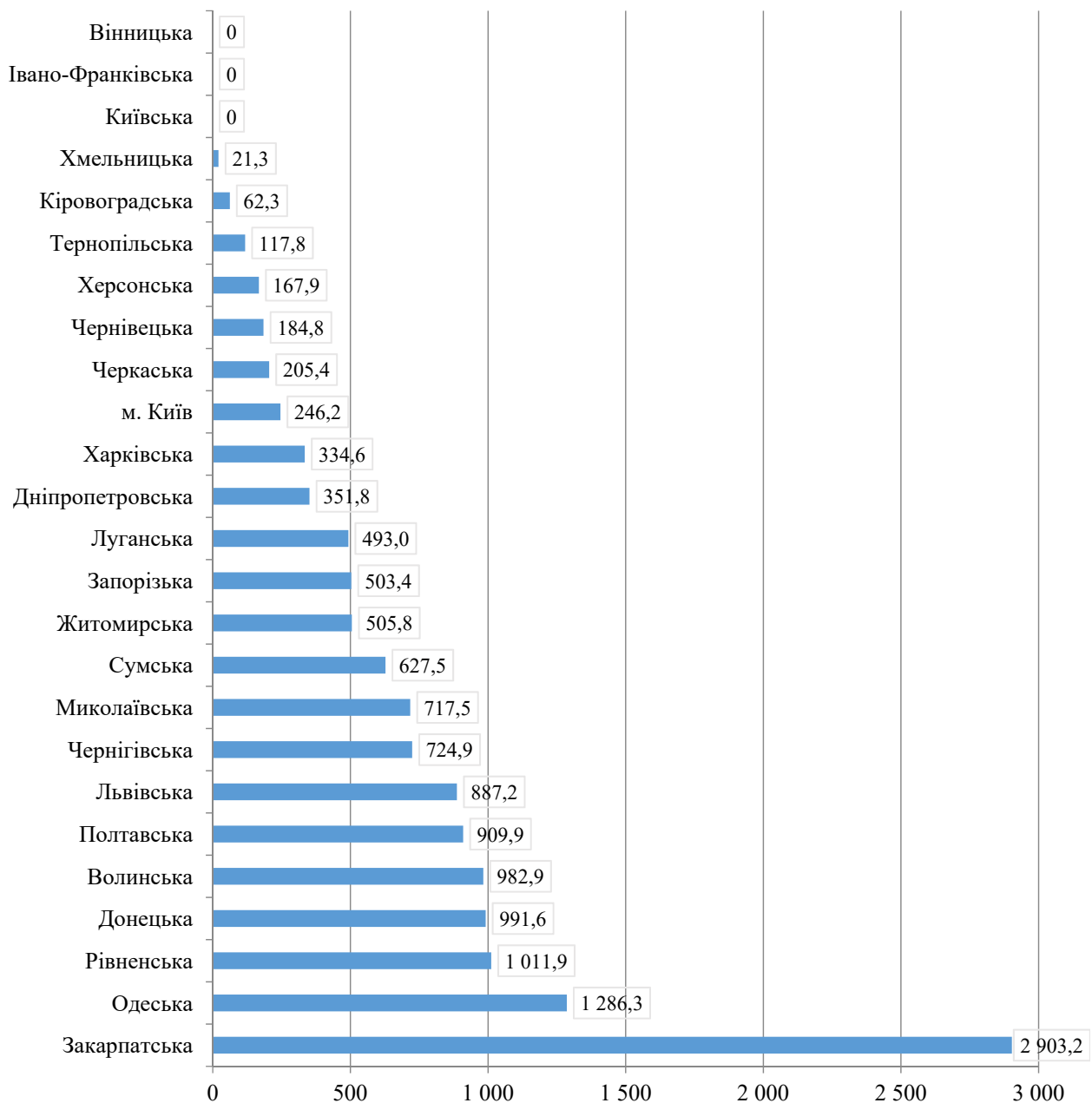

Рис. 3.3.4. Витрати на закупівлю пристосування для НУШ у 2019 р., тис. грн

Побудовано за даними Міністерства освіти і науки України.

У 2019 р. було закуплено такі види пристосування (рис. 3.3.5):

- класні дошки;
- коркові дошки;
- екрани для проекції;
- фліпчарти;
- навушники з мікрофоном;
- фізкультурне обладнання;
- інструменти музичні.

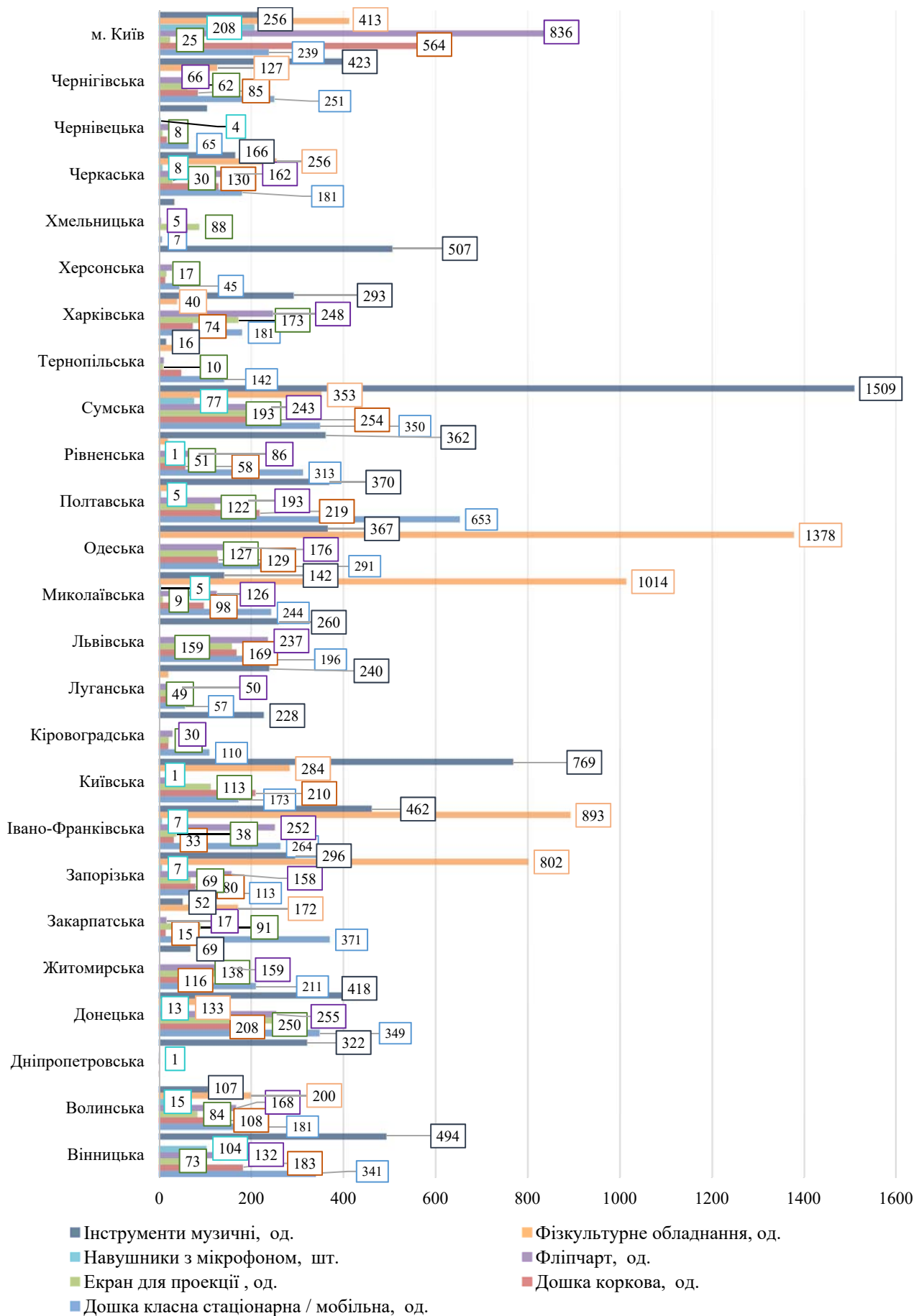

Рис. 3.3.5. Закупівля пристосувань для НУШ у 2019 р., одиниць

Побудовано за даними Міністерства освіти і науки України.

За рахунок здійснених закупок за кошти цільової субвенції було підвищено рівень забезпеченості НУШ дидактичними матеріалами (рис. 3.3.6).

Рис. 3.3.6. Забезпечення у 2019 р. 21 702 кабінета для учнів перших класів пристосуванням та обладнанням, мультимедійним контентом, %

Побудовано за даними Міністерства освіти і науки України.

На закупівлю комп'ютерів та мультимедійного обладнання для НУШ було витрачено 601,33 млн грн, з них за кошти субвенції – 330 млн грн. (рис. 3.3.7).

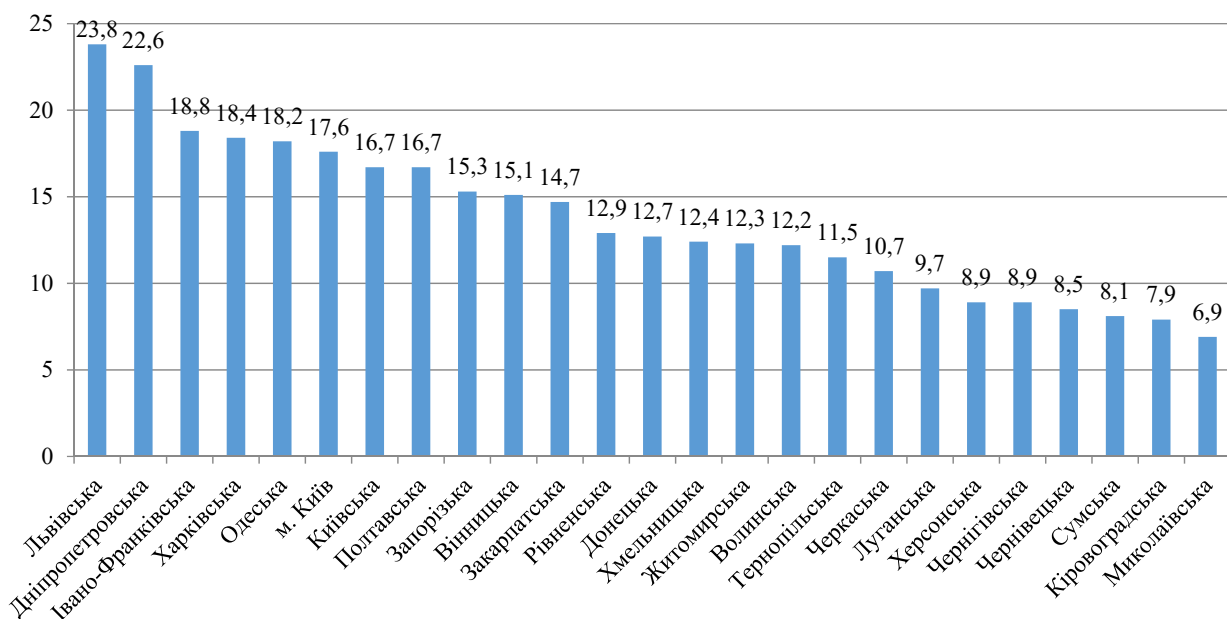

Рис. 3.3.7. Витрати на закупівлю комп'ютерів та мультимедійного обладнання для НУШ у 2019 р., млн грн

Побудовано за даними Міністерства освіти і науки України.

У 2019 р. було закуплено такі види комп'ютерів та мультимедійного обладнання для НУШ (рис. 3.3.8):

- інтерактивні проєктори;
- ноутбуки;
- планшети та нетбуки;
- багатофункціональні пристрої;

- ламінатори;
- документ-камери,
- флеш-накопичувачі,
- програмне забезпечення.

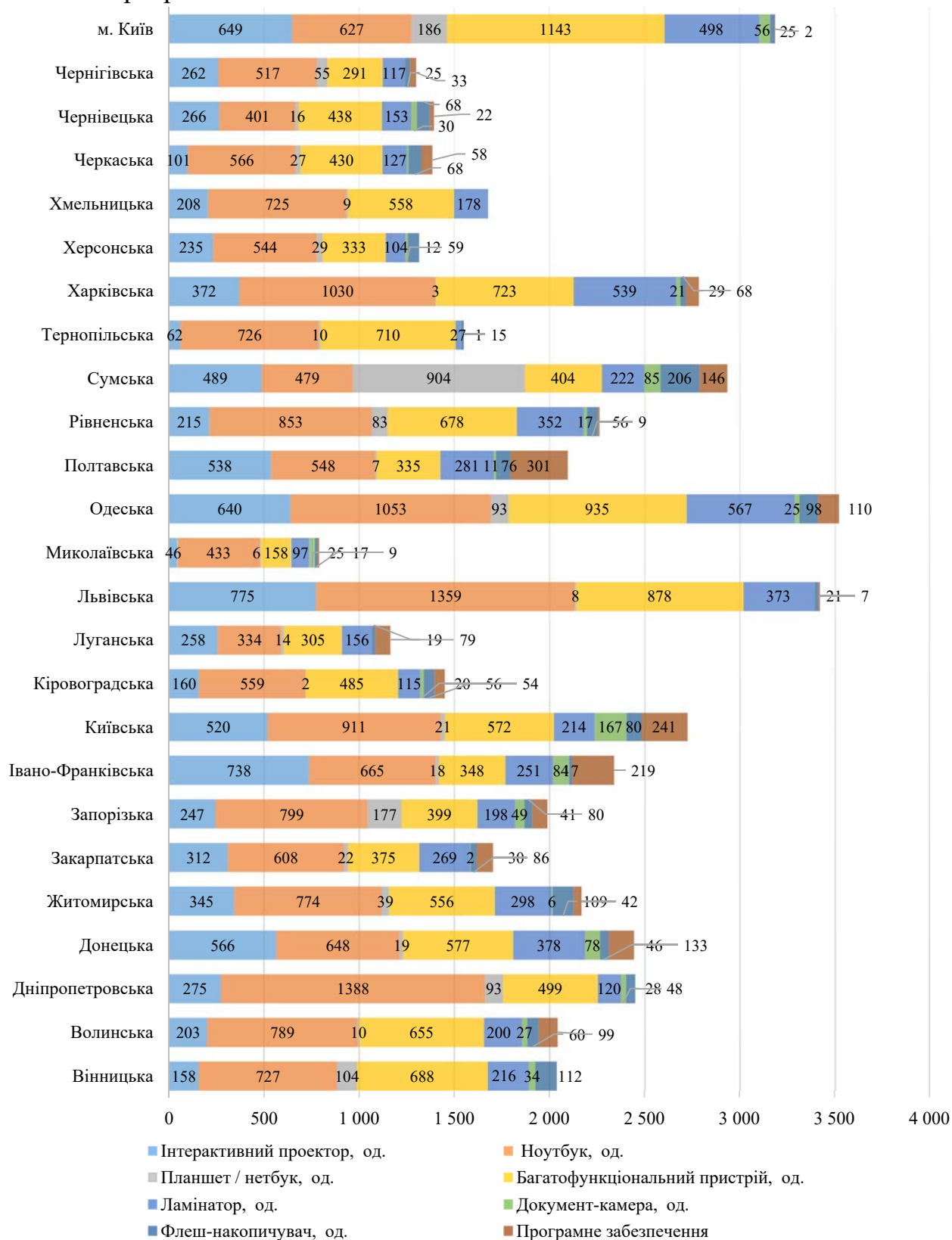

Рис. 3.3.8. Закупівля комп'ютерів та мультимедійного обладнання для НУШ у 2019 р., одиниць

Побудовано за даними Міністерства освіти і науки України.

У 2019 р. для забезпечення потреб навчального процесу НУШ було проведено закупівлю необхідних меблів для перших класів. На закупівлю меблів для створення сучасного освітнього простору, а також парт, столів та стільців для НУШ було витрачено 743,6 млн грн, з них за кошти субвенції – 386,9 млн грн (рис. 3.3.9).

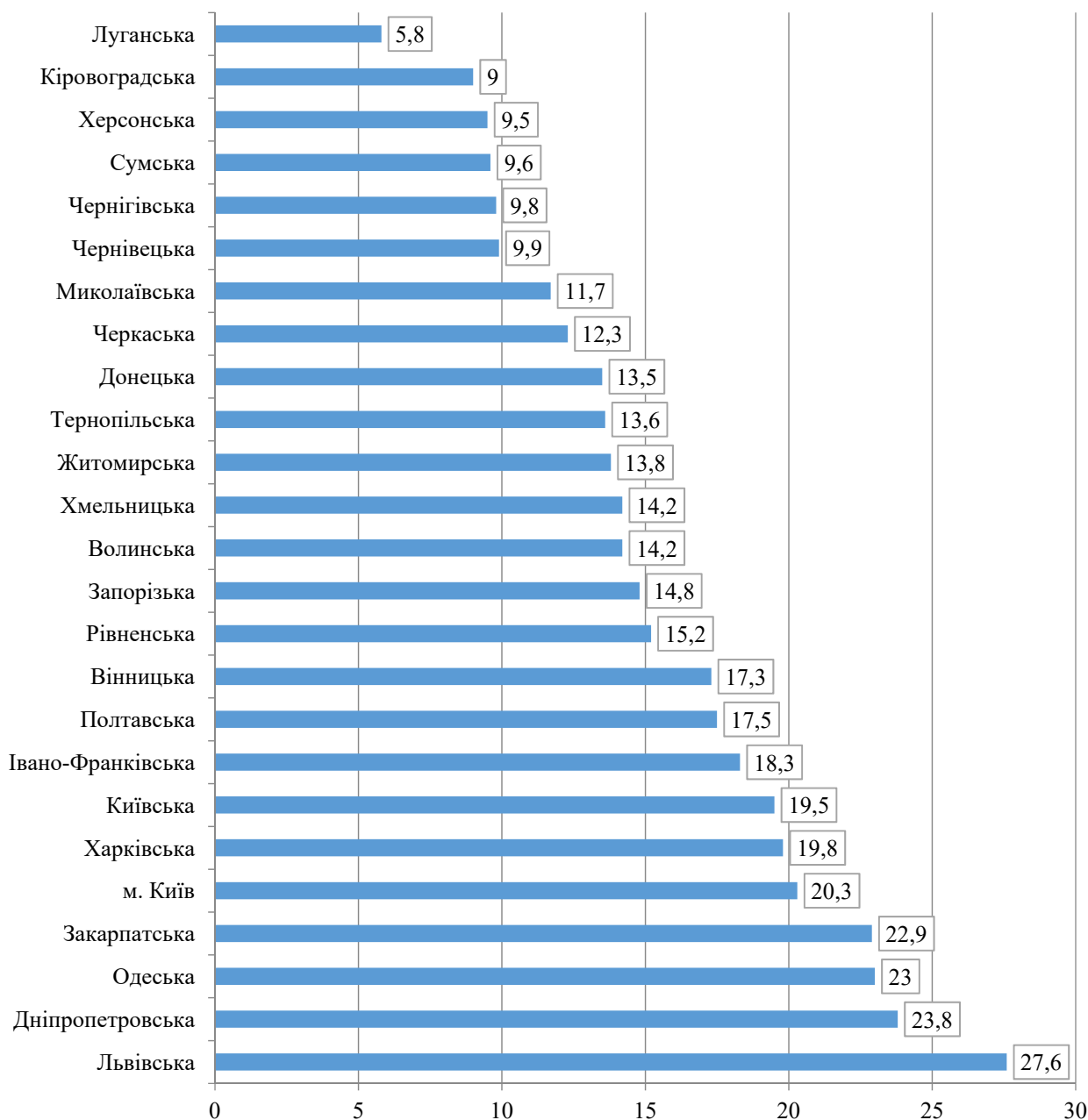

Рис. 3.3.9. Витрати на закупівлю меблів для НУШ у 2019 р., млн грн

Побудовано за даними Міністерства освіти і науки України.

У 2019 році було закуплено такі види меблів (рис. 3.3.10):

- столи та стільці учнівські (одномісний комплект);
- столи та стільці учнівські (двомісний комплект);
- столи та стільці для вчителя;
- шафи для зберігання засобів навчання;
- контейнери для роздаткового матеріалу;
- меблі для зони відпочинку.

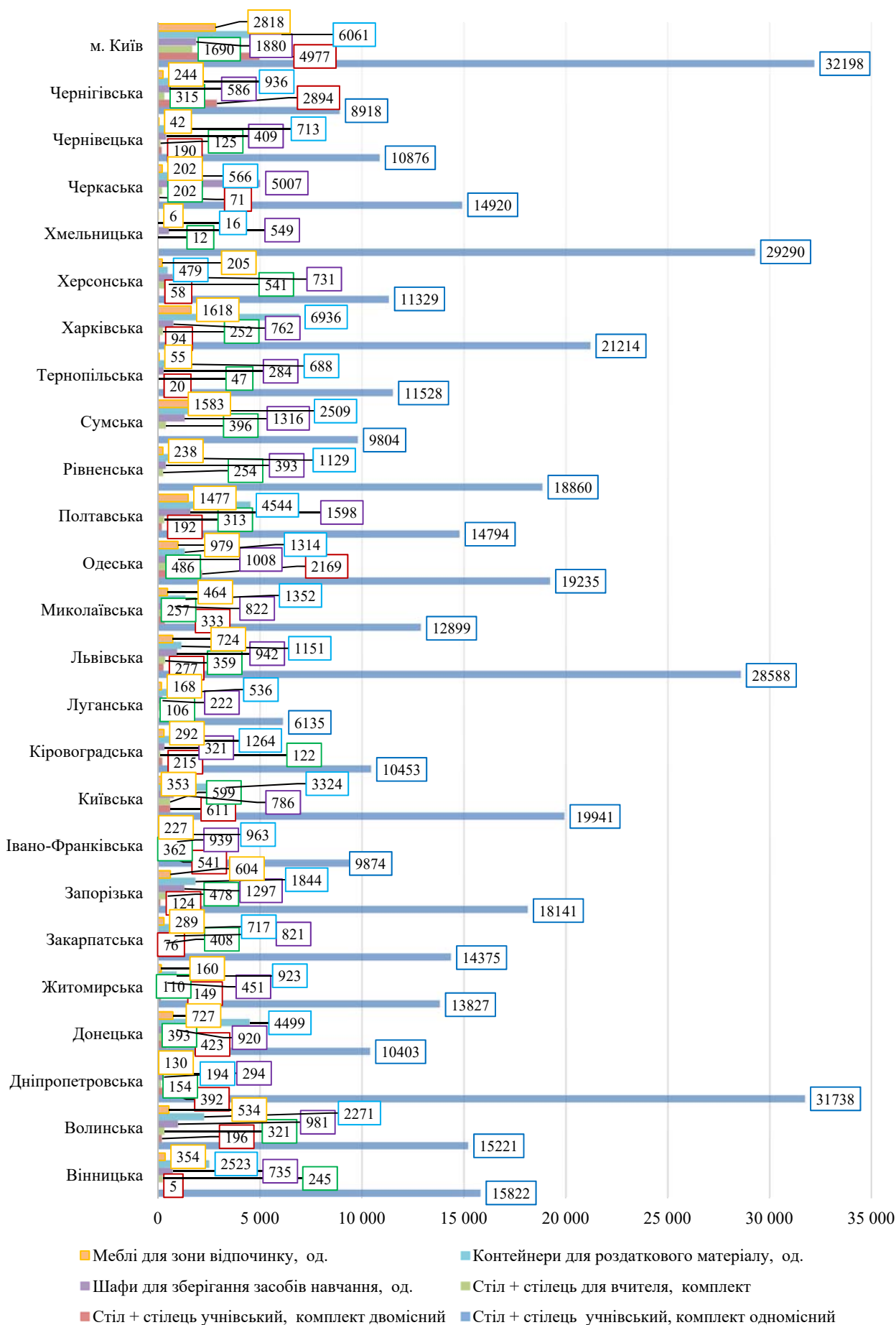
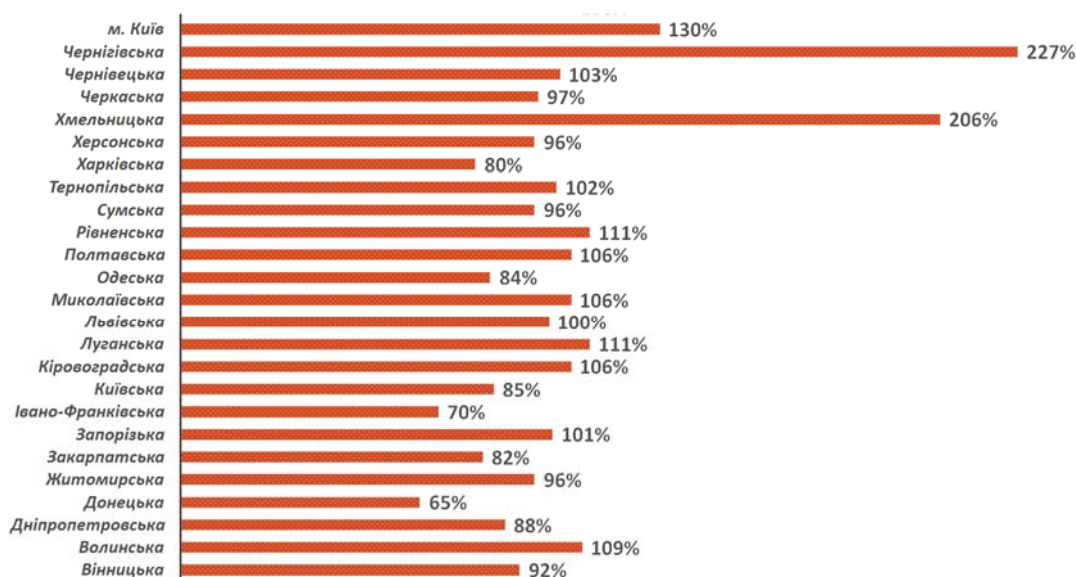

Рис. 3.3.10. Закупівля меблів для НУШ у 2019 р., одиниць

Побудовано за даними Міністерства освіти і науки України.

В результаті фінансування видатків на потреби шкільної реформи забезпеченість меблями для НУШ значно підвищилася (рис. 3.3.11).

* з розрахунку потреби забезпечення 43 4016 першокласників 2019 року набору

Рис. 3.3.11. Забезпечення у 2019 р. учнів перших класів комплектом сучасних меблів «стіл + стілець»

Побудовано за даними Міністерства освіти і науки України.

Також кошти субвенції у розмірі 82 945,5 тис. грн було спрямовано на підготовку тренерів-педагогів, супервізорів, проведення супервізії та підвищення кваліфікації педагогічних працівників (рис. 3.3.12).

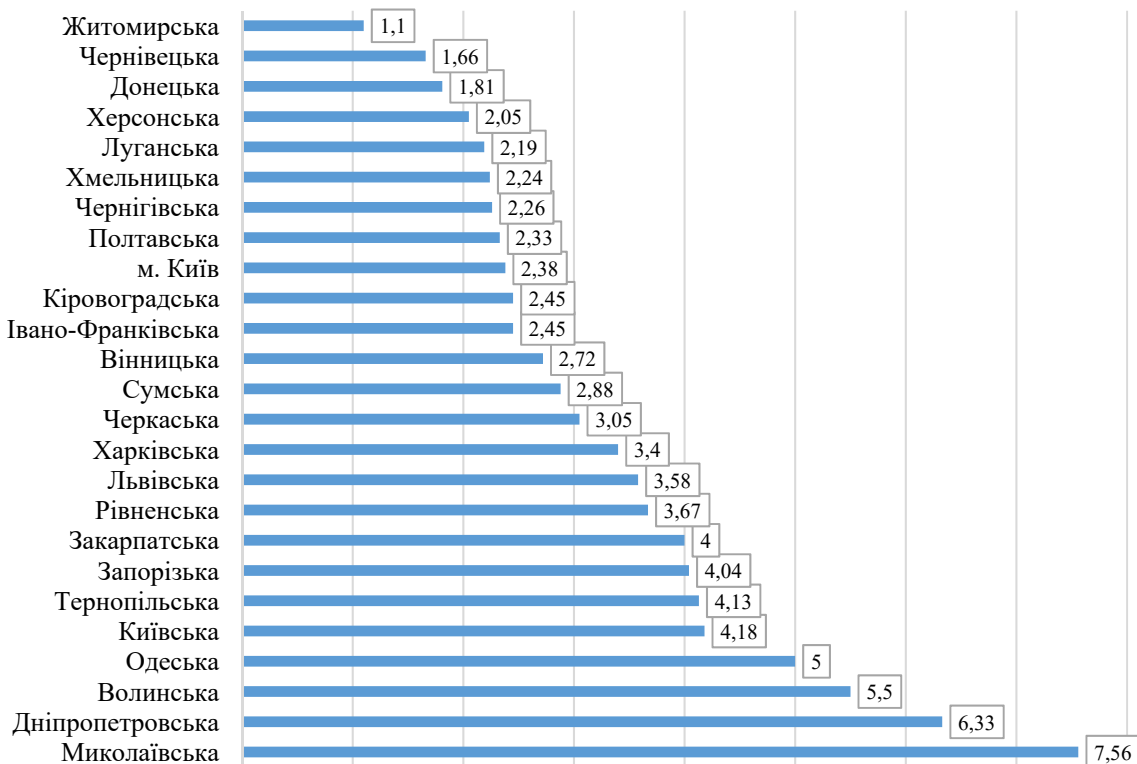

Рис. 3.3.12. Використання у 2019 р. коштів на підготовку тренерів-педагогів, супервізорів, проведення супервізії та підвищення кваліфікації педагогічних працівників, млн грн

Побудовано за даними Міністерства освіти і науки України.

У 2019 р. за вищезазначені кошти було підготовлено 141 557 тренерів-педагогів, супервізорів та педагогічних працівників, що підвищили кваліфікацію.

На 2020 р. субвенцію заплановано в обсязі 1 060,0 млн грн, зокрема 1 035,0 млн грн на закупівлю засобів навчання та обладнання, у тому числі комп'ютерного та сучасних меблів, для навчальних кабінетів початкової школи (рис. 3.3.12).

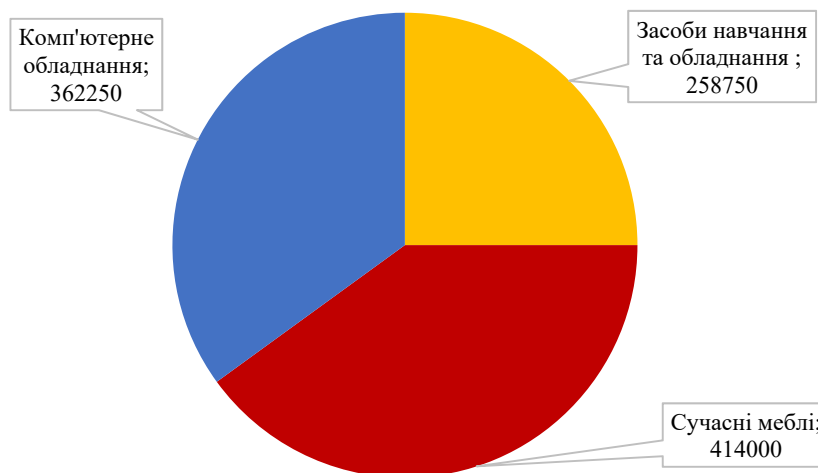

Рис. 3.3.12. Забезпечення навчальних кабінетів початкової школи у 2020 р. засобами навчання, обладнання та сучасними меблями, тис. грн

Побудовано за даними Міністерства освіти і науки України.

Розподіл коштів здійснено наступним чином:

- 258,75 млн грн (25 % від загального обсягу) на закупівлю засобів навчання та обладнання (крім комп'ютерного) для учнів початкових класів. Розподіл між регіонами здійснено пропорційно кількості класів у початкових школах.
- 414,0 млн грн (40 % від загального обсягу) на закупівлю сучасних меблів для початкових класів Нової української школи. Розподіл між регіонами здійснено пропорційно кількості учнів 1-4-х класів у початкових школах;
- 362,25 млн грн (35 % від загального обсягу) на закупівлю комп'ютерного обладнання для початкових класів. Розподіл між регіонами здійснено пропорційно кількості початкових шкіл.

Також передбачено, що закупівля засобів навчання та обладнання для навчальних кабінетів початкової школи та їх доставка здійснюється на засадах співфінансування:

- для закладів, розташованих у місті Києві, містах обласного значення та об'єднаних територіальних громад з адміністративним центром у місті обласного значення, а також фінансування яких здійснюється з обласного бюджету, не більш як 70 % – за рахунок субвенції та не менш як 30 % – за рахунок коштів місцевих бюджетів;
- для закладів, розташованих у районах та в об'єднаних територіальних громадах, не більш як 90 % – за рахунок субвенції та не менш як 10 % – за рахунок коштів місцевих бюджетів;

- для закладів, розташованих у селах (селищах), що мають статус гірських населених пунктів, та в населених пунктах, розташованих на лінії зіткнення, не більш як 95 % – за рахунок субвенції та не менш як 5 % – за рахунок коштів місцевих бюджетів.

Джерелами співфінансування коштів місцевих бюджетів не можуть бути міжбюджетні трансферти з державного бюджету місцевим бюджетам.

Заплановано 25,0 млн грн на закупівлю обладнання, інвентарю для фізкультурно-спортивних приміщень, засобів навчання, у тому числі навчально-методичної та навчальної літератури, зошитів з друкованою основою для закладів загальної середньої освіти, що беруть участь у експерименті з реалізації Державного стандарту початкової освіти (кількість закладів – 143).

Розподіл коштів здійснено пропорційно кількості закладів загальної середньої освіти, що беруть участь у експерименті, перелік яких затверджено наказом МОН від 23.10.2019 № 1333 «Про внесення змін до переліку учасників всеукраїнського експерименту за темою «Розроблення і впровадження навчально-методичного забезпечення початкової освіти в умовах реалізації нового Державного стандарту початкової загальної середньої освіти».

Розподіл обсягу субвенції з державного бюджету місцевим бюджетам на забезпечення якісної, сучасної та доступної загальної середньої освіти «Нова українська школа» у 2020 році затверджено постановою КМУ від 12.02.2020 № 105 (в редакції постанови КМУ від 29.04.2020 № 325).

Порядок та умови надання субвенції з державного бюджету місцевим бюджетам на забезпечення якісної, сучасної та доступної загальної середньої освіти «Нова українська школа» затверджені постановою КМУ від 04.04.18 № 237 (зі змінами).

Постановою КМУ від 29.04.2020 № 325 були внесені зміни до Порядку та умов надання субвенції з державного бюджету місцевим бюджетам на забезпечення якісної, сучасної та доступної загальної середньої освіти «Нова українська школа» згідно із якими підвищення кваліфікації педагогічних працівників та проведення супервізії зупинено до 1 січня 2021 р.

3.3.2. Субвенція з державного бюджету місцевим бюджетам на створення та ремонт існуючих спортивних комплексів при закладах загальної середньої освіти усіх ступенів

В 2019 році вперше за роки незалежності було профінансовано капітальні видатки на створення та ремонт існуючих спортивних комплексів при ЗЗСО усіх ступенів на суму 150 млн грн. Було визначено наступний алгоритм розподілу коштів: субвенція спрямовується на будівництво нових, реконструкцію та капітальний ремонт існуючих спортивних комплексів (спортивних залів, плавальних басейнів, стадіонів, стрілецьких тирів, стрільбищ, спортивних полів, ядер, майданчиків, інших споруд) ЗЗСО (у сільській місцевості з контингентом не менше 100 учнів, у міській місцевості – не менше 300 учнів). Серед обов'язкових умов надання субвенції – співфінансування з місцевих бюджетів,

облаштування спортивним інвентарем і обладнанням та утримання за рахунок місцевих бюджетів. Конкретний перелік спортивних комплексів, на які спрямовується субвенція, визначала комісія, створена при МОН. До складу комісії увійшли представники МОН, Мінмолодьспорту, Мінрегіону, члени комітету Верховної Ради України з питань бюджету. Обрані комісією проекти погоджено КМУ (розпорядження КМУ від 05.07.19 № 493-р).

Касові видатки склали 123 640,6 тис.грн, що становило 82,4 % від запланованого (рис. 3.3.13).

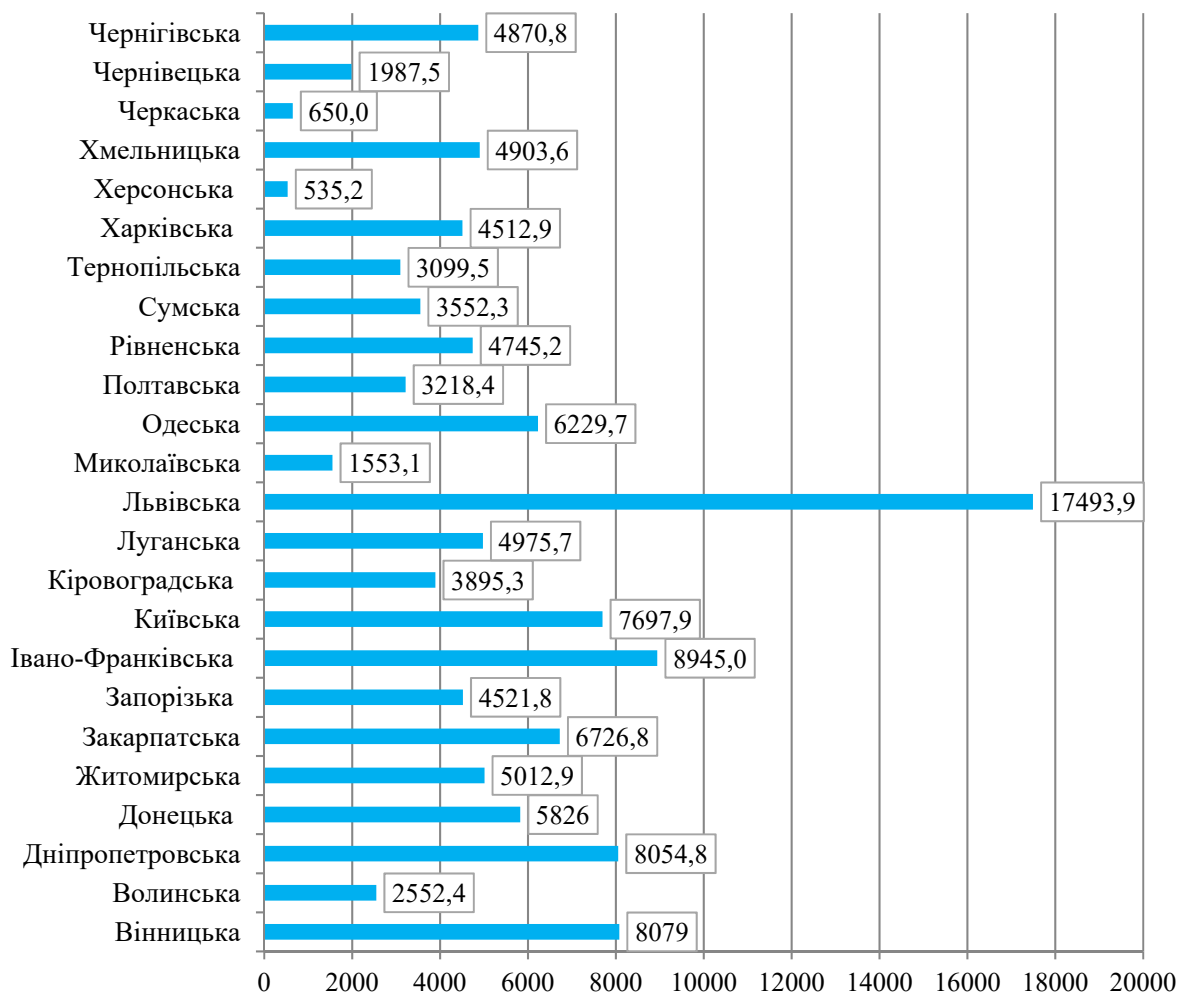

Рис. 3.3.13. Обсяг субвенції на створення та ремонт існуючих спортивних комплексів в 2019 р. у розрізі областей України, тис. грн

Побудовано за даними Міністерства освіти і науки України.

Протягом 2019 р. було облаштовано 81 спорткомплекс, зокрема збудовано 19 нових та 59 спорткомплексів було реконструйовано (здійснено капітальний ремонт), по 3-х спорткомплексах у Вінницькій області не зазначається, чи то було нове будівництво, чи реконструкція. Найбільшу кількість спорткомплексів облаштовано у Львівській області (10 об'єктів), середні витрати по області склали 1,84 млн грн, коливаючись від 1,7 млн грн до 0,26 млн грн. У п'яти областях реконструйовано 5 спорткомплексів, у чотирьох областях – 4 спорткомплекси, у п'яти областях – 3 спорткомплекси, в шести областях – 2 спорткомплекси, у решти – по одному спорткомплексу.

3.3.3. Субвенція з державного бюджету місцевим бюджетам на реалізацію заходів, спрямованих на підвищення якості освіти

У 2019 р. на КПКВК 2211250 «Субвенція з державного бюджету місцевим бюджетам на реалізацію заходів, спрямованих на підвищення якості освіти» було передбачено 1 332 555,9 тис. грн, використано коштів у сумі 1 085 874,4 тис. грн, що склало 72,4 %.

Зокрема, за рахунок цієї цільової субвенції було профінансовано придбання шкільних автобусів, в тому числі обладнаних місцями для дітей з особливими освітніми потребами на суму 242,14 млн грн (рис. 3.3.14).

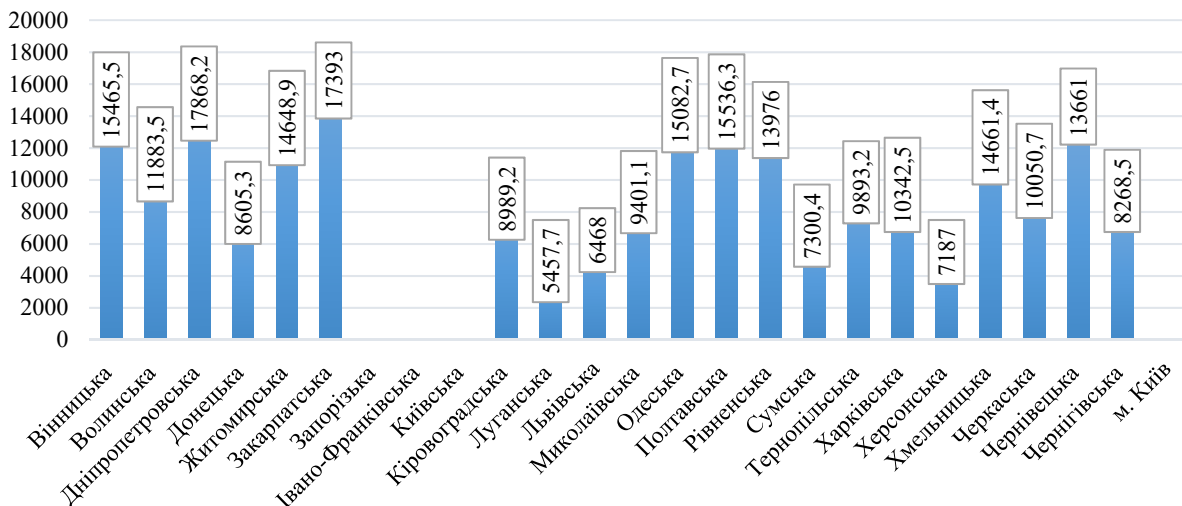

Рис. 3.3.14. Розподіл коштів, витрачених на придбання шкільних автобусів у 2019 р., тис. грн

Побудовано за даними Міністерства освіти і науки України.

Також за рахунок субвенції було профінансовано придбання автомобільних транспортних засобів, у тому числі для обслуговування ІРЦ на суму 97,72 млн грн (рис. 3.3.15).

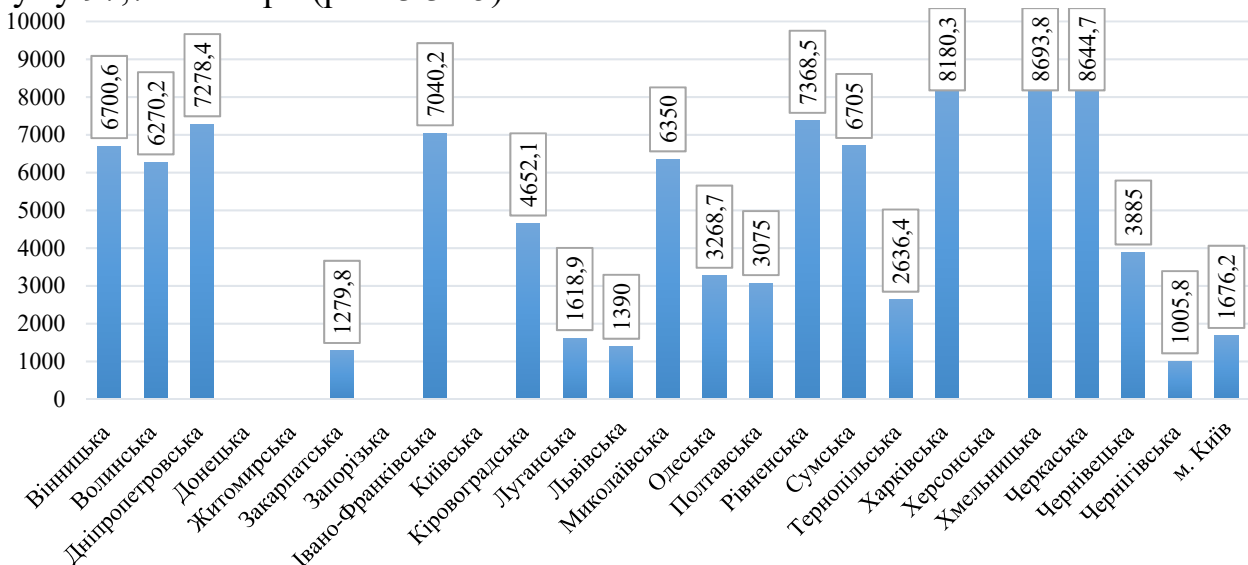

Рис. 3.3.15. Розподіл коштів, витрачених на придбання автомобільних транспортних засобів, тис. грн

Побудовано за даними Міністерства освіти і науки України.

На придбання персональних комп'ютерів було витрачено 383,0 млн грн, з них за кошти субвенції – 283,31 млн грн (рис. 3.3.16).

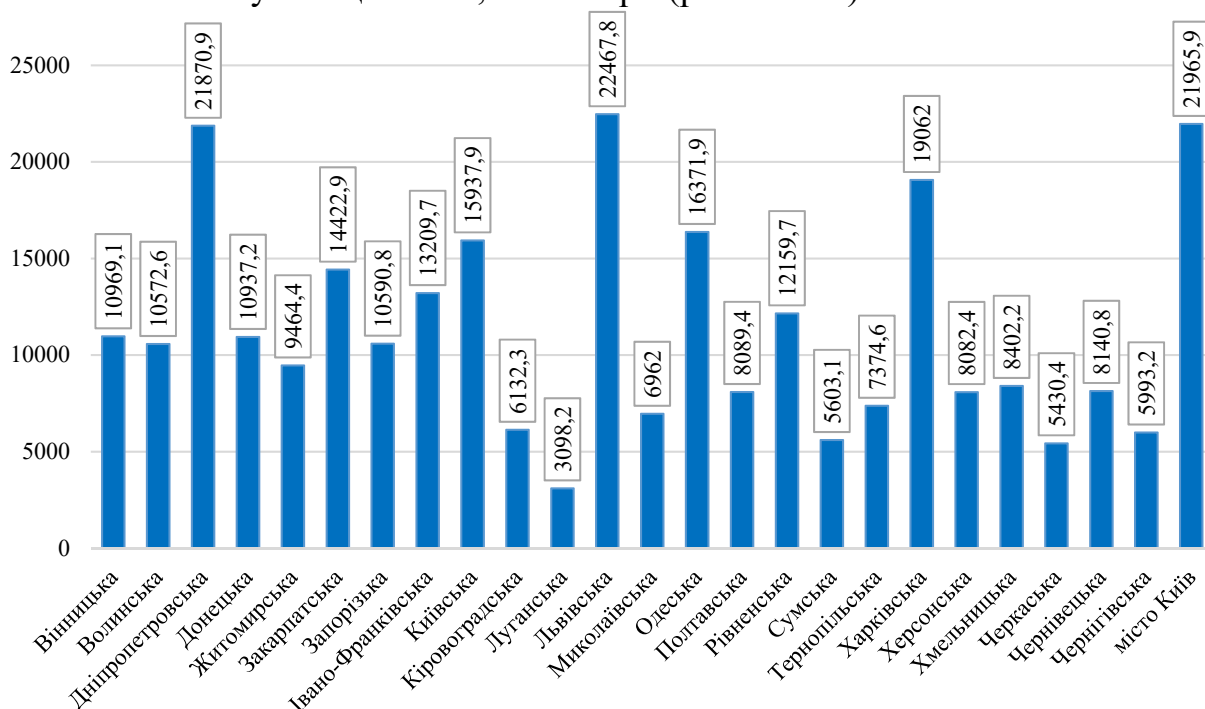

Рис. 3.3.16. Витрати на закупівлю персональних комп'ютерів у 2019 р., тис. грн.

Побудовано за даними Міністерства освіти і науки України.

За рахунок цих коштів було закуплено 27 375 комп'ютерів для 4376 ЗЗСО України (рис. 3.3.17).

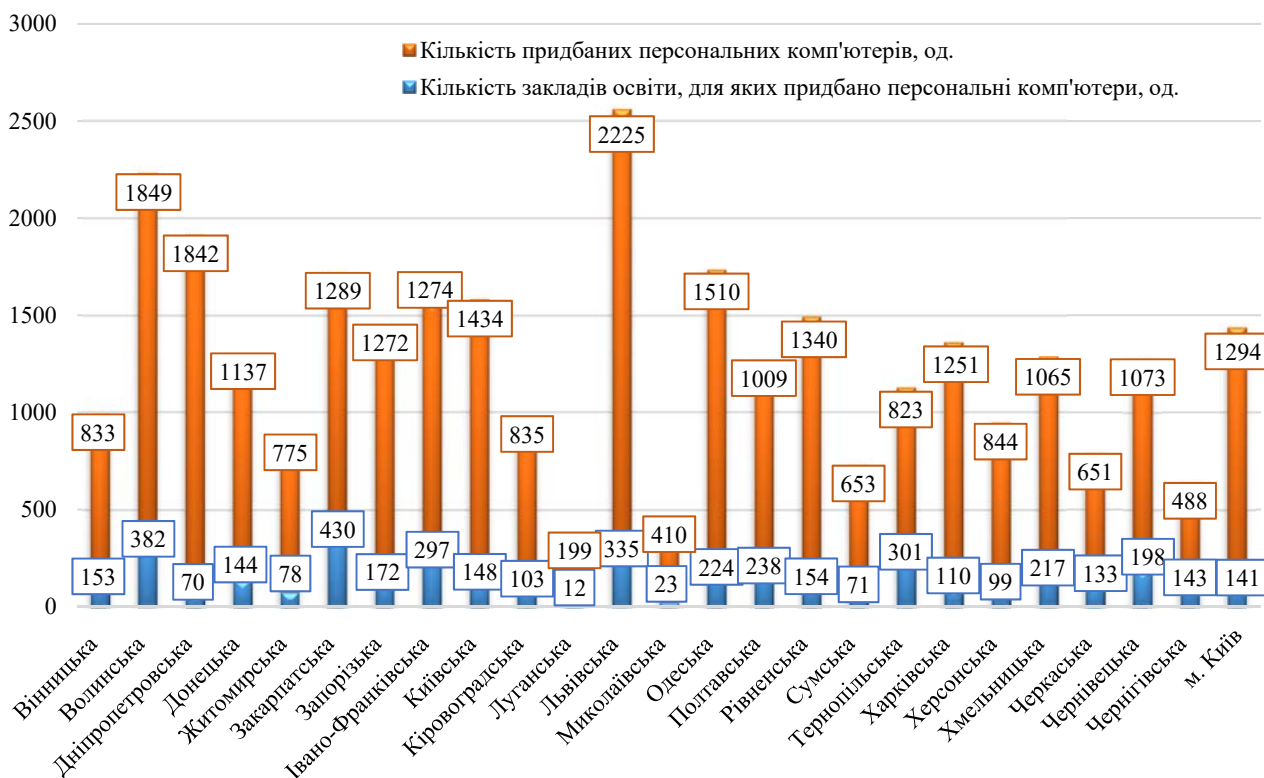

Рис. 3.3.17. Закупівлю персональних комп'ютерів для ЗЗСО у 2019 р., одиниць

Побудовано за даними Міністерства освіти і науки України.

На забезпечення доступу до Інтернету (придбання мережевого обладнання та послуг провайдерів) було витрачено 476,05 млн грн, з них за кошти субвенції – 462,70 млн грн (рис. 3.3.18).

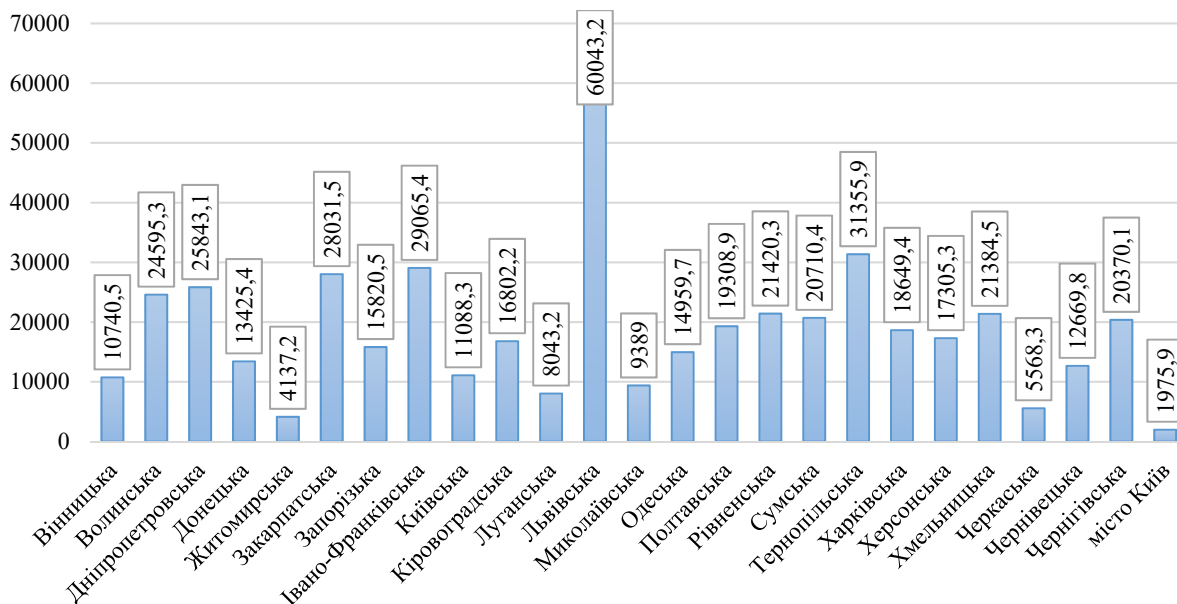

Рис. 3.3.18. Витрати на доступ до Інтернету у 2019 р., тис. грн

Побудовано за даними Міністерства освіти і науки України.

За рахунок цих коштів було придбано послуг доступу до Інтернету у 7 831 ЗЗСО і мережевого обладнання для забезпечення доступу до Інтернету у 4 256 ЗЗСО (рис. 3.3.19).

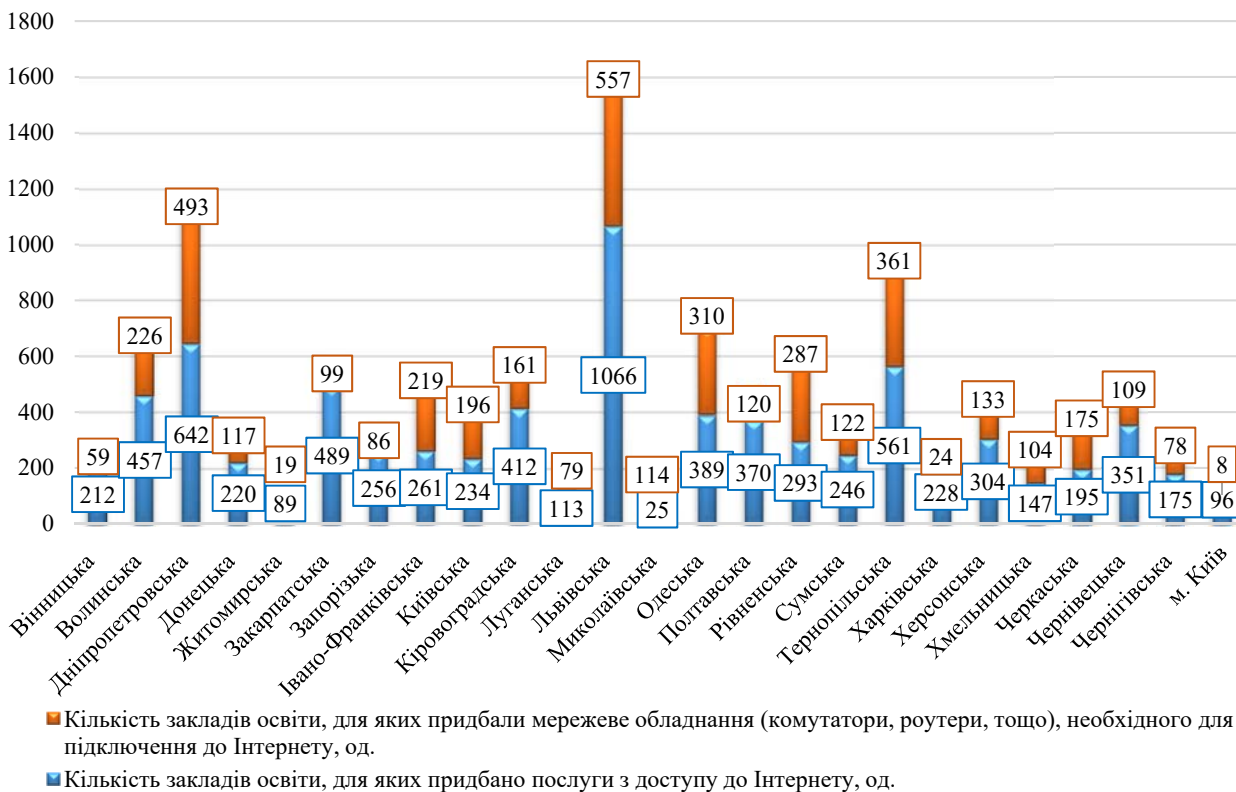

Рис. 3.3.19. Кількість ЗЗСО, в яких було придбано послуги з доступу до Інтернету та мережеве обладнання у 2019 р., одиниць

Побудовано за даними Міністерства освіти і науки України.

3.3.4. Субвенція на надання державної підтримки особам з ООП

У 2019 р. відповідно до Закону України «Про Державний бюджет України на 2019 рік» за бюджетною програмою 2211220 «Субвенція з державного бюджету місцевим бюджетам на надання державної підтримки особам з особливими освітніми потребами» було виділено 504,5 млн грн. (впродовж бюджетного року ця сума була перерозподілена і склала 454,41 млн грн), фактичні касові видатки на субвенцією склали 350,1 млн грн (77,1 %) (рис. 3.3.20, 3.3.21).

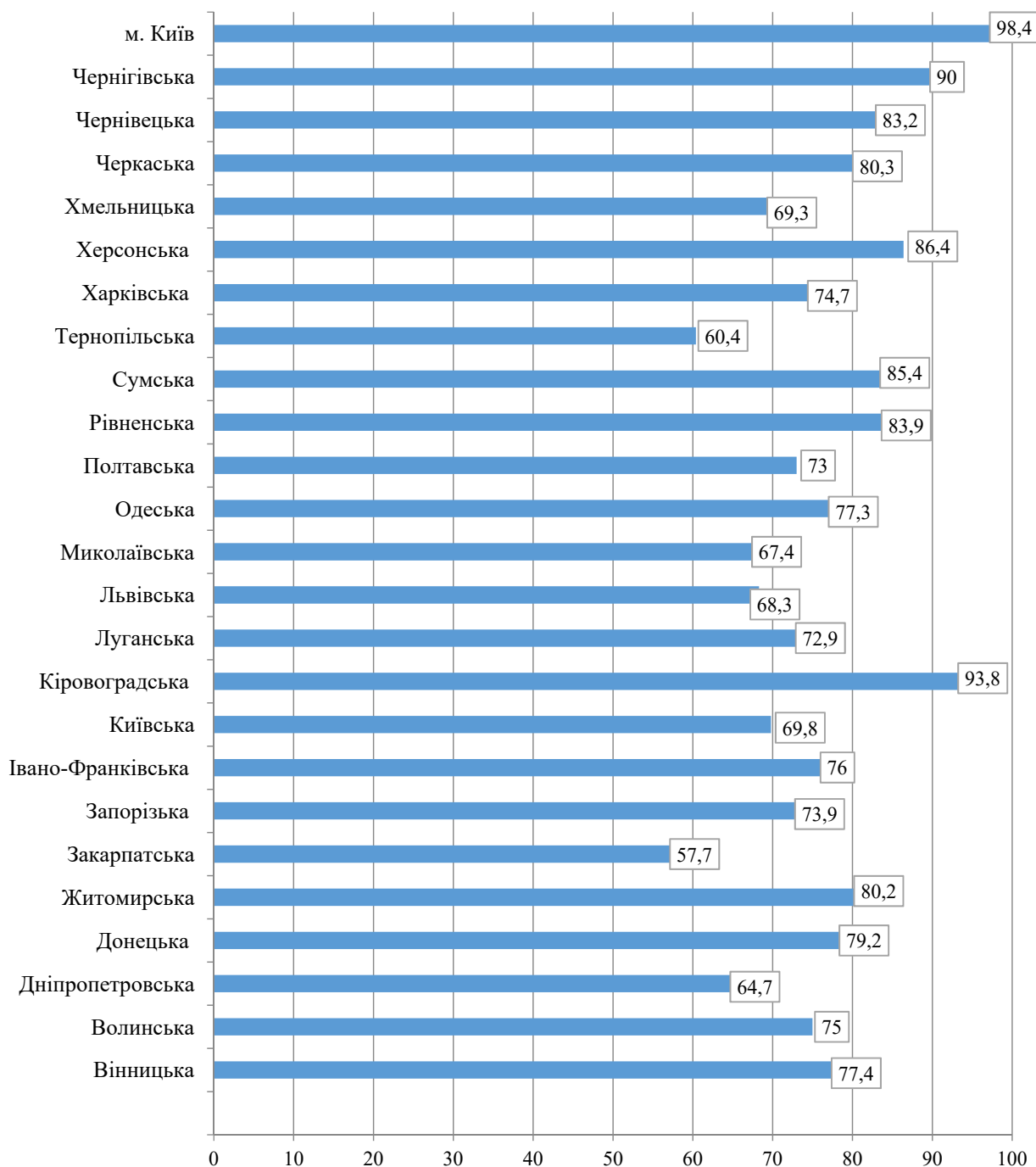

Рис. 3.3.20. Відсоток використання отриманої субвенції на надання державної підтримки особам з особливими освітніми потребами у 2019 р., %

Побудовано за даними Міністерства освіти і науки України.

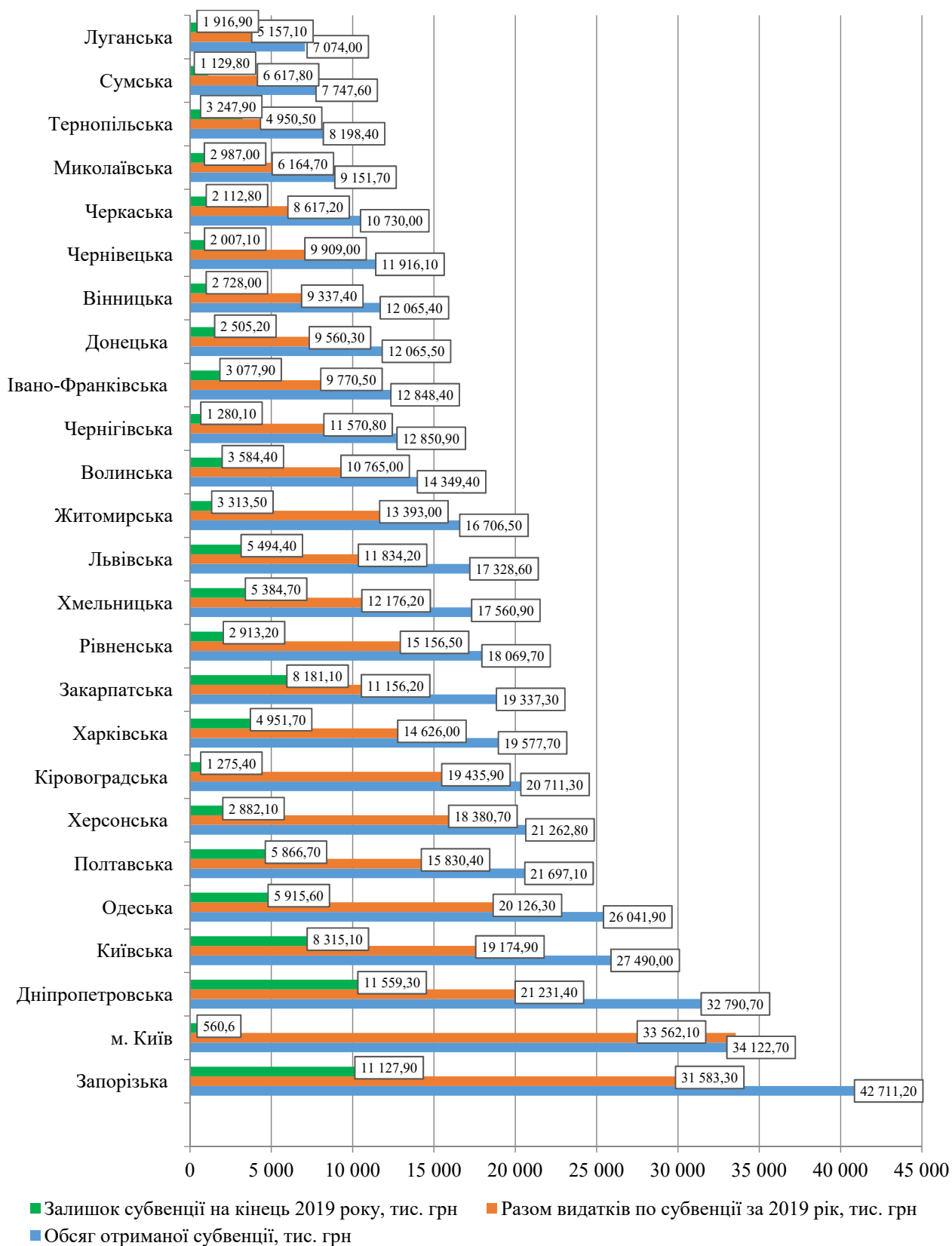

Рис. 3.3.21. Обсяг отриманої субвенції на надання державної підтримки особам з особливими освітніми потребами, видатки по ній та залишок за 2019 р., тис. грн
Побудовано за даними Міністерства освіти і науки України.

Найбільше коштів за бюджетною програмою 2211220 «Субвенція з державного бюджету місцевим бюджетам на надання державної підтримки особам з особливими освітніми потребами» було виділено Запорізькій області

(42,7 млн грн, використано 73,9 % коштів); м. Київ (34,1 млн грн, використано 98,4 %); Дніпропетровській області (32,8 млн грн, використано 64,7 %). Найменше коштів було виділено Луганській (7,1 млн грн, використано 72,9 % коштів), Сумській (7,8 млн грн, використано 85,4 %) та Тернопільській (8,2 млн грн, використано 60,4 %) областям.

Здійснюється постійний моніторинг потреб закладів освіти у засобах навчання та реабілітаційного обладнання (рис. 3.3.22, 3.3.23, 3.3.24).

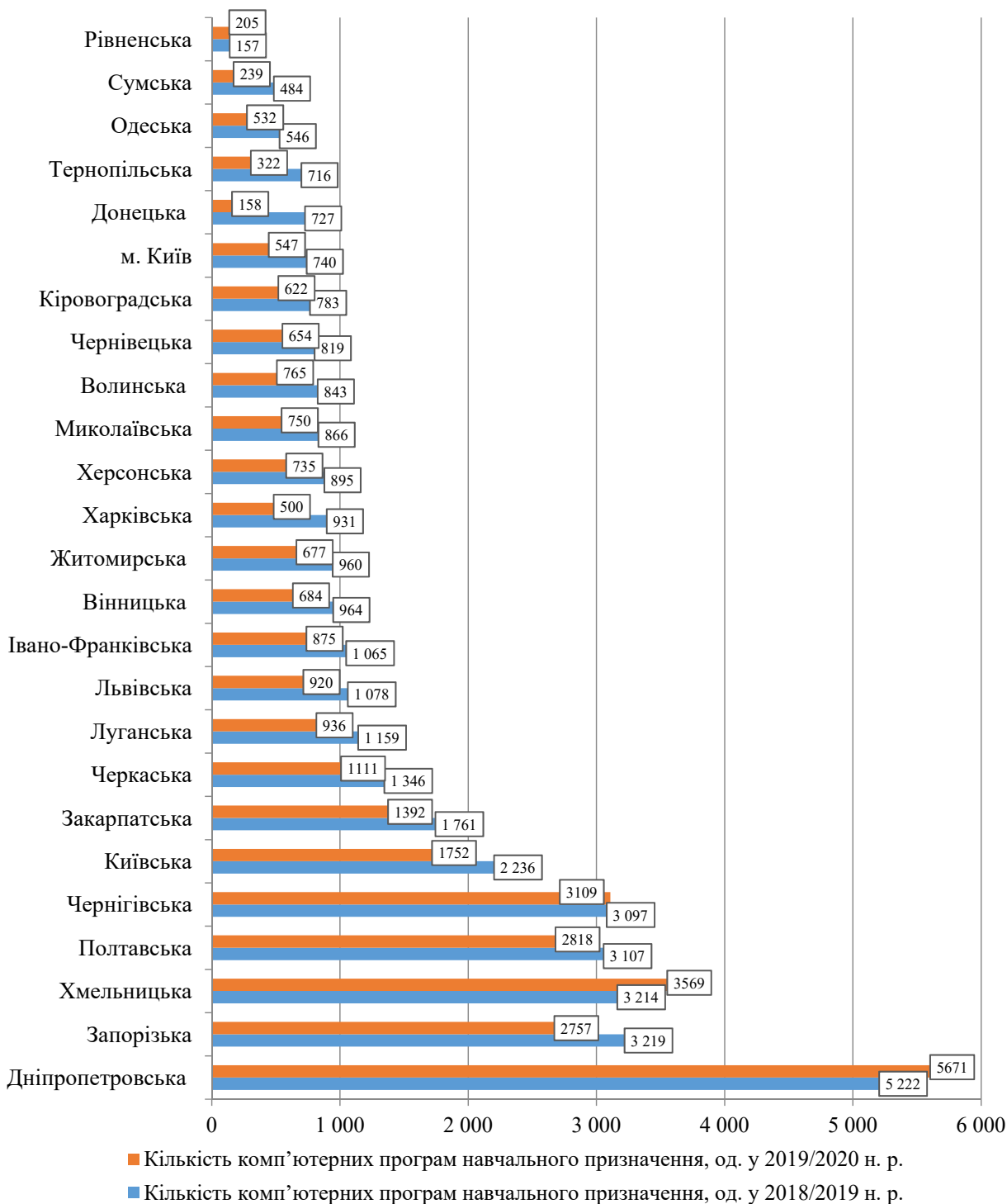

Рис. 3.3.22. Кількість комп'ютерних програм навчального призначення (відповідно форми ЗНЗ-1 станом на 5 вересня відповідного року), одиниць

Побудовано за даними Міністерства освіти і науки України.

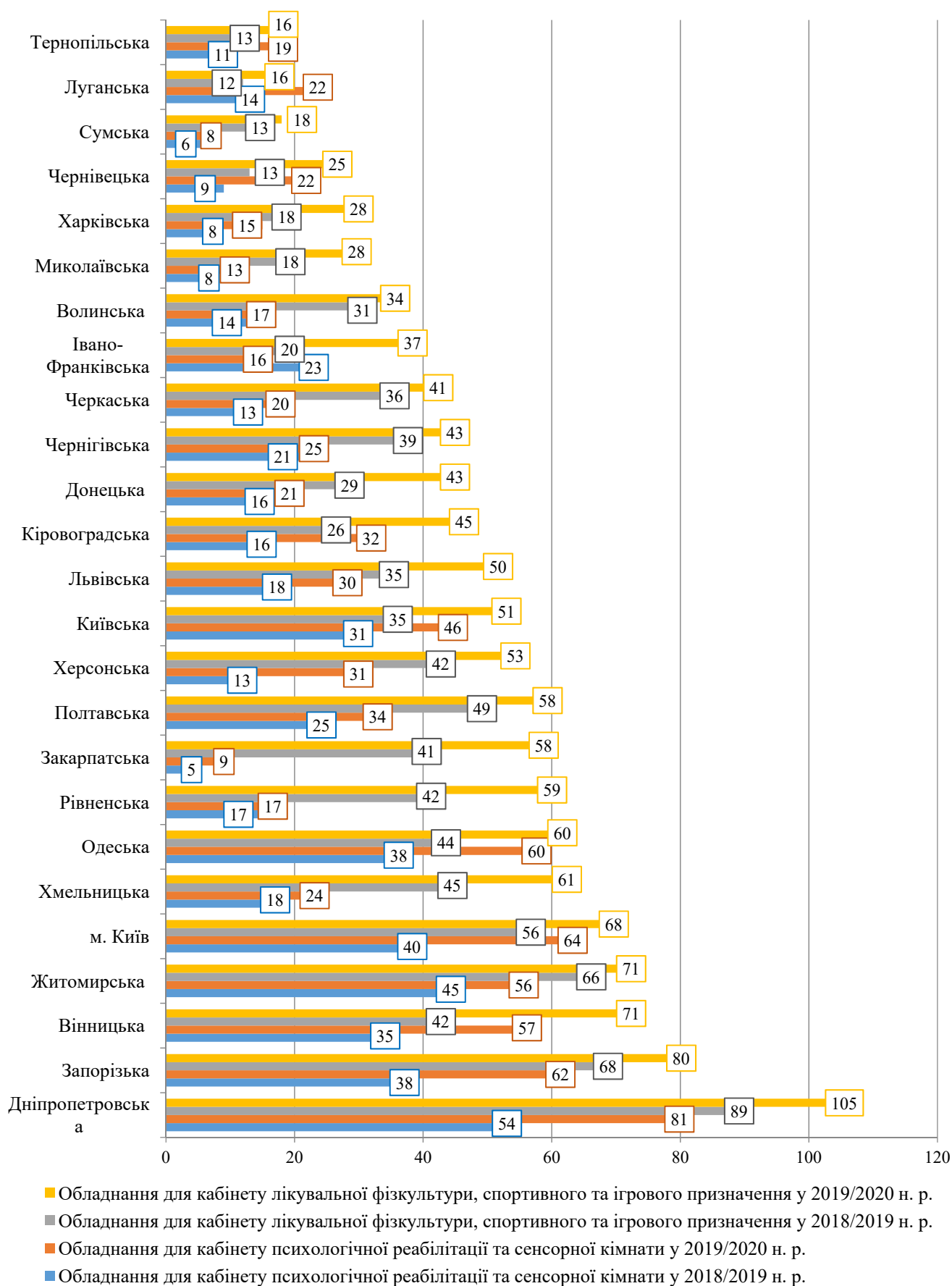

Рис. 3.3.23. Обладнання кабінетів для дітей з ООП
(відповідно форми ЗНЗ-1 станом на 5 вересня відповідного року), одиниць
 Побудовано за даними Міністерства освіти і науки України.

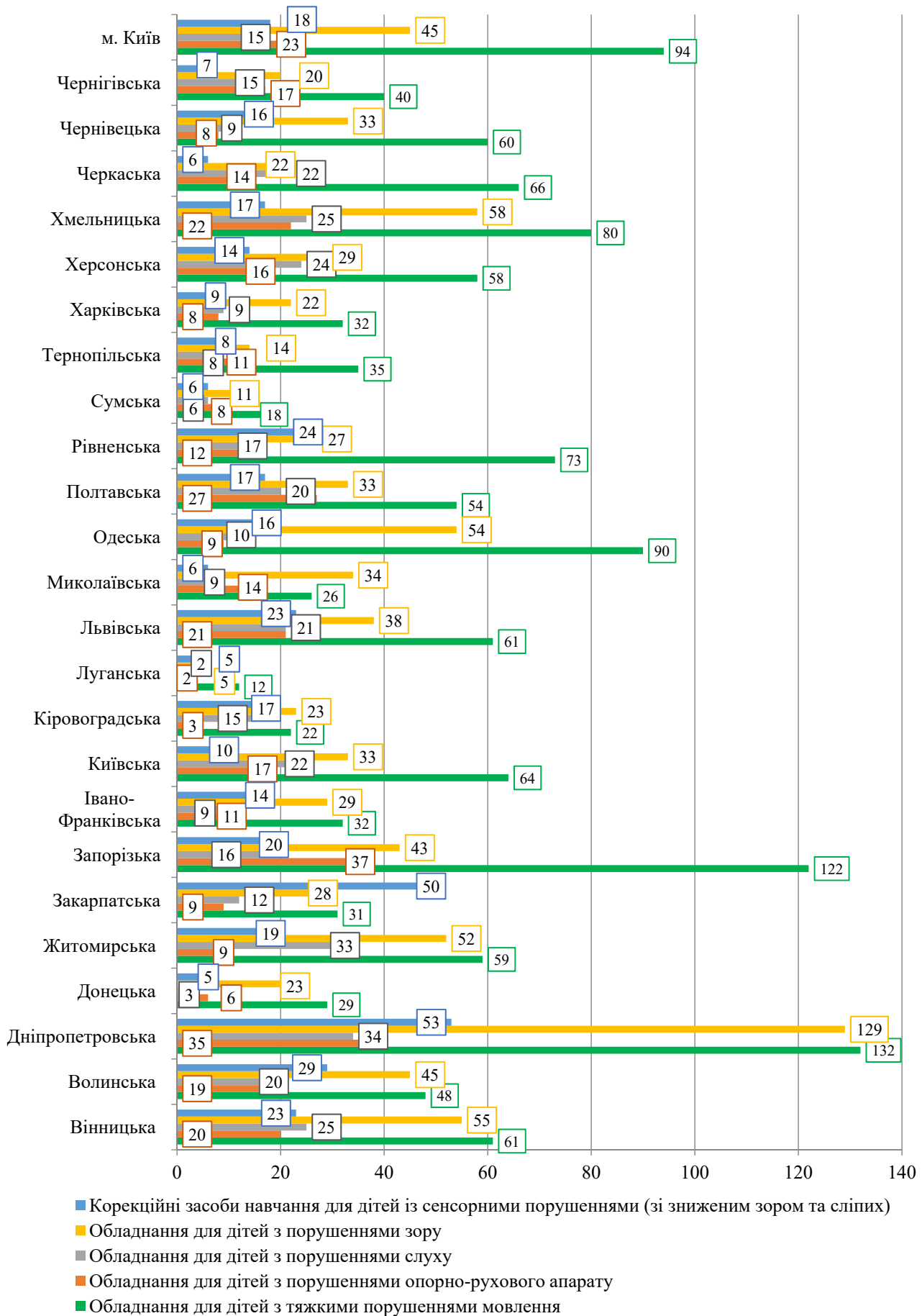

Рис. 3.3.24. Корекційні засоби та обладнання для дітей з ООП (відповідно форми ЗНЗ-1 станом на 5 вересня відповідного року), одиниць

Побудовано за даними Міністерства освіти і науки України.

Проведення постійного моніторингу потреби закладів освіти в обладнанні та навчальних засобах для дітей з особливими освітніми потребами дозволяють МОН результативніше розподіляти досить обмежені бюджетні ресурси.

На 2020 р. обсяг субвенції з державного бюджету місцевим бюджетам на надання державної підтримки особам з особливими освітніми потребами (КПКВК 2211220) становить 504 458,3 тис. грн. (розподіл згідно постанови КМУ від 26.02.2020 № 152) (рис. 3.3.25).

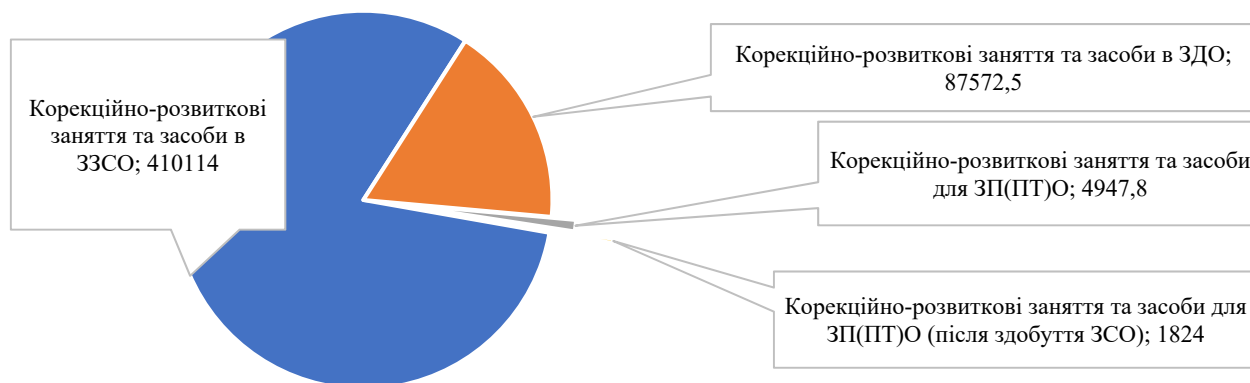

Рис. 3.3.25. Розподіл коштів обсягу субвенції з державного бюджету місцевим бюджетам на надання державної підтримки особам з особливими освітніми потребами (КПКВК 2211220) у 2020 р., тис. грн

Побудовано за даними Міністерства освіти і науки України.

Передбачено наступний розподіл коштів обсягу субвенції:

410 114,0 тис. грн – на оплату за проведення корекційно-розвиткових занять і придбання спеціальних засобів корекції для учнів інклюзивних класів закладів загальної середньої освіти (кількість учнів – 19 345 осіб по 21,2 тис. грн на одну особу, з яких – 15,0 тис. грн видатки споживання, 6,2 тис. грн видатки розвитку);

87 572,5 тис. грн – на оплату за проведення корекційно-розвиткових занять і придбання спеціальних засобів корекції для вихованців інклюзивних груп закладів дошкільної освіти (кількість вихованців – 4 681 осіб по 18,7 тис. грн на одну особу, з яких – 12,5 тис. грн видатки споживання, 6,2 тис. грн видатки розвитку);

4 947,8 тис. грн – на оплату за проведення корекційно-розвиткових занять і придбання спеціальних засобів корекції для слухачів інклюзивних груп закладів професійної (професійно-технічної) освіти, які здобувають поряд з професією загальну середню освіту (кількість слухачів – 286 осіб по 17,3 тис. грн на одну особу, з яких – 11,3 тис. грн видатки споживання, 6 тис. грн видатки розвитку);

1 824 тис. грн – на придбання спеціальних засобів корекції для слухачів, які навчаються в інклюзивних групах закладів професійної (професійно-технічної) освіти після здобуття повної загальної середньої освіти (кількість слухачів – 304 осіб по 6,0 тис. грн на одну особу, видатки розвитку).

Порядок та умови надання субвенції з державного бюджету місцевим бюджетам на надання державної підтримки особам з особливими освітніми потребами затверджені постановою КМУ від 14.02.2017 № 88.

3.3.5. Субвенція «Спроможна школа для кращих результатів»

Законом України «Про Державний бюджет України на 2020 рік» затверджено бюджетну програму «Субвенція з державного бюджету місцевим бюджетам на реалізацію програми «Спроможна школа для кращих результатів» (КПКВК 2211260). Субвенція спрямовується на реалізацію проєктів, пов'язаних із завершенням розпочатих у попередніх періодах робіт з будівництва нових будівель і споруд комунальних ЗЗСО, реконструкцією, капітальним ремонтом існуючих будівель (їх частин), споруд ЗЗСО та (або) формуванням нового освітнього простору.

На 2020 р. загальний обсяг субвенції затверджено в сумі 2 500,0 млн грн, з них: 500,0 млн грн – за загальним фондом; 2 000,0 млн грн – за спеціальним фондом.

Умови надання та порядок розподілу обсягу субвенції затверджено постановою Кабінету Міністрів України від 12.02.2020 № 100 (в редакції постанови Кабінету Міністрів України від 29.04.2020 № 324).

Умови надання субвенції:

- загальна кількість учнів опорних закладів освіти (без урахування їх кількості у філіях) становить не менше 200 осіб, а інших закладів загальної середньої освіти – не менш як 350 осіб;

- проєктна потужність нової будівлі, в якій розміщуватиметься заклад загальної середньої освіти, становить не менше 350 учнів;

- реалізація проєкту здійснюється на засадах співфінансування з місцевих бюджетів, визначених пунктом 4 цих Порядку та умов, при цьому для співфінансування не можуть бути залучені кошти державного фонду регіонального розвитку та міжбюджетних трансфертів з державного бюджету місцевим бюджетам як частки;

- першочергове здійснення фінансування реалізації проєкту за кошти місцевого бюджету як частки співфінансування;

- завершення реалізації проєкту до кінця поточного року;

- наявність відведеної в установленому порядку відповідної земельної ділянки, затвердженої проєктної документації та позитивного висновку експертизи цієї документації (для проєктів, пов'язаних з проведенням будівельних робіт);

- на реалізацію проєкту (проєктів) в одному закладі загальної середньої освіти не може одночасно спрямовуватися субвенція, передбачена законом про Державний бюджет України на відповідний рік за загальним та спеціальним фондом.

Засади співфінансування:

- для проєктів, що фінансуються з обласного бюджету або реалізуються у м. Києві, містах обласного значення, об'єднаних територіальних громадах з адміністративним центром у місті обласного значення, – не більш як 70 % за рахунок субвенції та не менш як 30 % за рахунок коштів місцевих бюджетів;

- для проєктів, що реалізуються у районах та об'єднаних територіальних громадах, – не більш як 90 % за рахунок субвенції та не менш як 10 % за рахунок коштів місцевих бюджетів;

- для проєктів, що реалізуються у селах (селищах), що мають статус гірських населених пунктів, та населених пунктах, розташованих на лінії зіткнення, – не більш як 95 % за рахунок субвенції та не менш як 5 % за рахунок коштів місцевих бюджетів.

Співфінансування з місцевих бюджетів здійснюється згідно з розписом місцевих бюджетів.

За даними ДКСУ станом на 01.07.2020 р. загальна сума фактично відкритих асигнувань із загального фонду державного бюджету на цю програму склала 150,0 млн грн (30 % від річних планованих обсягів).

За оперативними даними МОН використано 66 658,2 тис. грн виділених коштів (рис. 3.3.26).

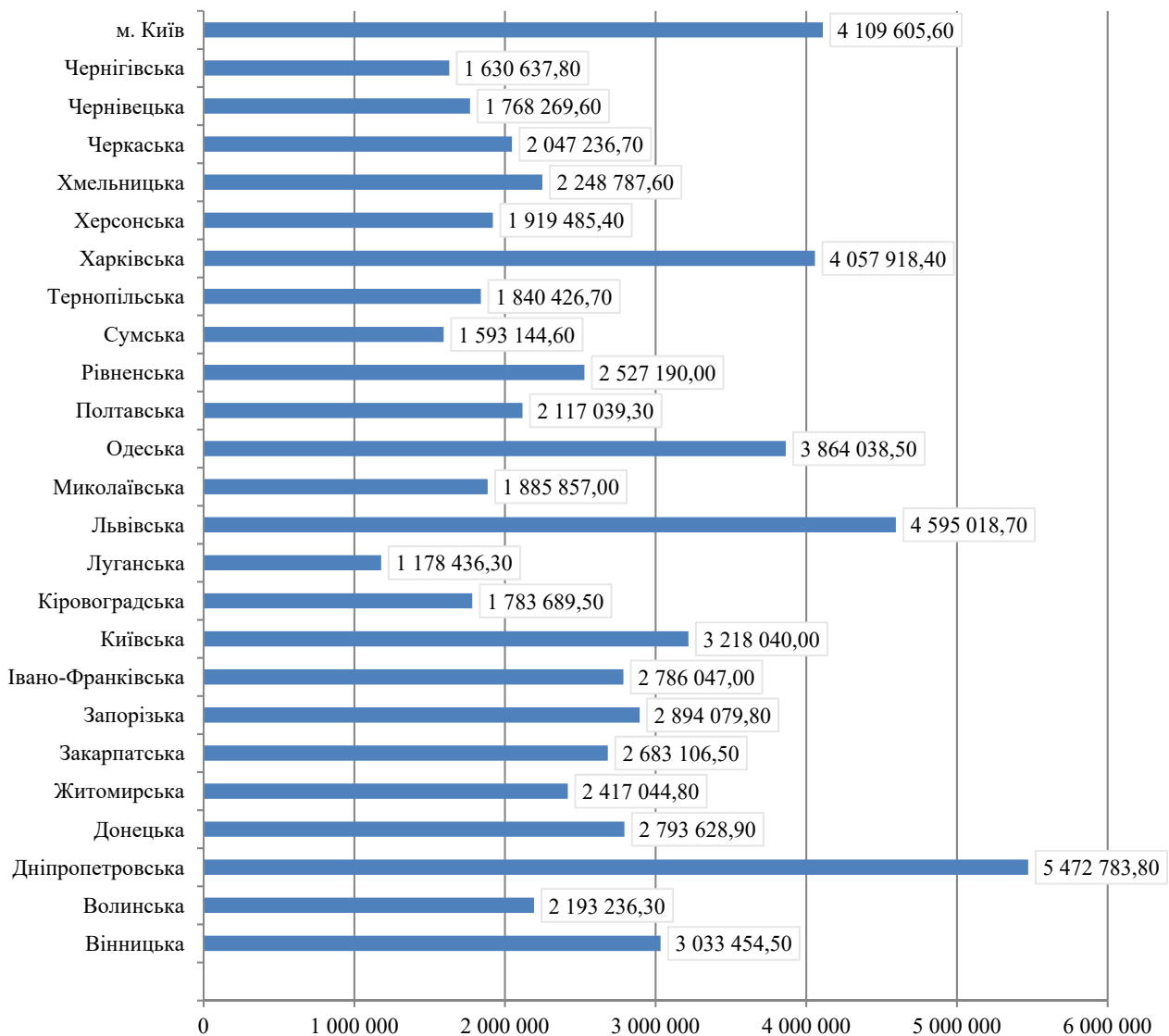

Рис. 3.3.26. Використання місцевими бюджетами коштів субвенції з державного бюджету місцевим бюджетам на реалізацію програми «Спроможна школа для кращих результатів» (станом на 01.07.2020 р.), грн

Побудовано за даними Державної казначейської служби України.

3.3.6. Субвенції на розвиток сучасної професійної (професійно-технічної) освіти в Україні

Уряд спрямовує значні зусилля на розвиток сучасної професійної (професійно-технічної) освіти. Зокрема ухвалення постанови КМУ від 30.11.2016 № 925 «Про затвердження Порядку та умов надання субвенції з державного бюджету місцевим бюджетам на створення навчально-практичних центрів сучасної професійної (професійно-технічної) освіти» дає змогу підвищити рівень професійної підготовки здобувачів професійної (професійно-технічної) освіти завдяки збільшенню бюджетної підтримки. За кошти, виділені Урядом з державного бюджету упродовж 2016–2019 рр. загальним обсягом 250 млн грн, на базі закладів професійної (професійно-технічної) освіти було створено 145 навчально-практичних центрів (НПЦ) з підготовки кваліфікованих робітничих кадрів за рядом актуальних професій для української економіки.

Відповідно до Закону України «Про Державний бюджет України на 2019 рік» було затверджено КПКВК 2211210 «Субвенція з державного бюджету місцевим бюджетам на модернізацію та оновлення матеріально-технічної бази професійно-технічних навчальних закладів» у розмірі 50,0 млн грн, кошти було використано фактично на 100 %.

На 2020 р. було заплановано КПКВК 2211210 «Субвенція з державного бюджету місцевим бюджетам на створення навчально-практичних центрів сучасної професійної (професійно-технічної) освіти» в обсязі 100,0 млн грн, що становить 72,8 % від визначених загальних потреб на такі цілі.

У контексті необхідності певних коректив щодо потреби у фахівцях, яку диктує сьогоdnішній ринок праці, постановою КМУ від 12.02.2020 № 104 були внесені зміни до постанови Кабінету Міністрів України від 30.11.2016 № 925 та затверджено Порядок та умови надання субвенції з державного бюджету місцевим бюджетам на створення навчально-практичних центрів сучасної професійної (професійно-технічної) освіти. Зокрема, внесеними змінами розширено напрями використання бюджетних коштів: субвенція спрямовується на придбання сільськогосподарської, іншої техніки, обладнання, матеріалів та устаткування закладами професійної (професійно-технічної) освіти, на базі яких будуть створені навчально-практичні центри сучасної професійної (професійно-технічної) освіти (далі – навчально-практичні центри), а також на капітальний ремонт (реконструкцію) майстерень, лабораторій, кабінетів, інших навчальних приміщень. Сума коштів, які можуть бути спрямовані для капітального ремонту (реконструкції) закладів професійної (професійно-технічної) освіти, повинна становити не більше 20 % загального розміру субвенції.

Умовами надання субвенції є:

– співфінансування не більш як 70 % – за рахунок коштів субвенції та не менш як 30 % – за рахунок коштів місцевих бюджетів та/або інших джерел, не заборонених законодавством;

– створення нових чи облаштування існуючих навчально-практичних центрів;

- належність закладу професійної (професійно-технічної) освіти до об'єктів державної та/або комунальної власності;
- наявність правовстановлюючих документів на рухоме та нерухоме майно, зокрема будівлі, споруди, земельні ділянки закладу професійної (професійно-технічної) освіти;
- загальна кількість здобувачів освіти – не менше 400 осіб;
- створення навчально-практичних центрів за професіями, які належать до пріоритетних галузей економіки регіону, країни;
- завершення створення навчально-практичних центрів та забезпечення їх подальшої експлуатації (у наступних бюджетних періодах) за рахунок місцевих бюджетів або інших джерел, не заборонених законодавством.

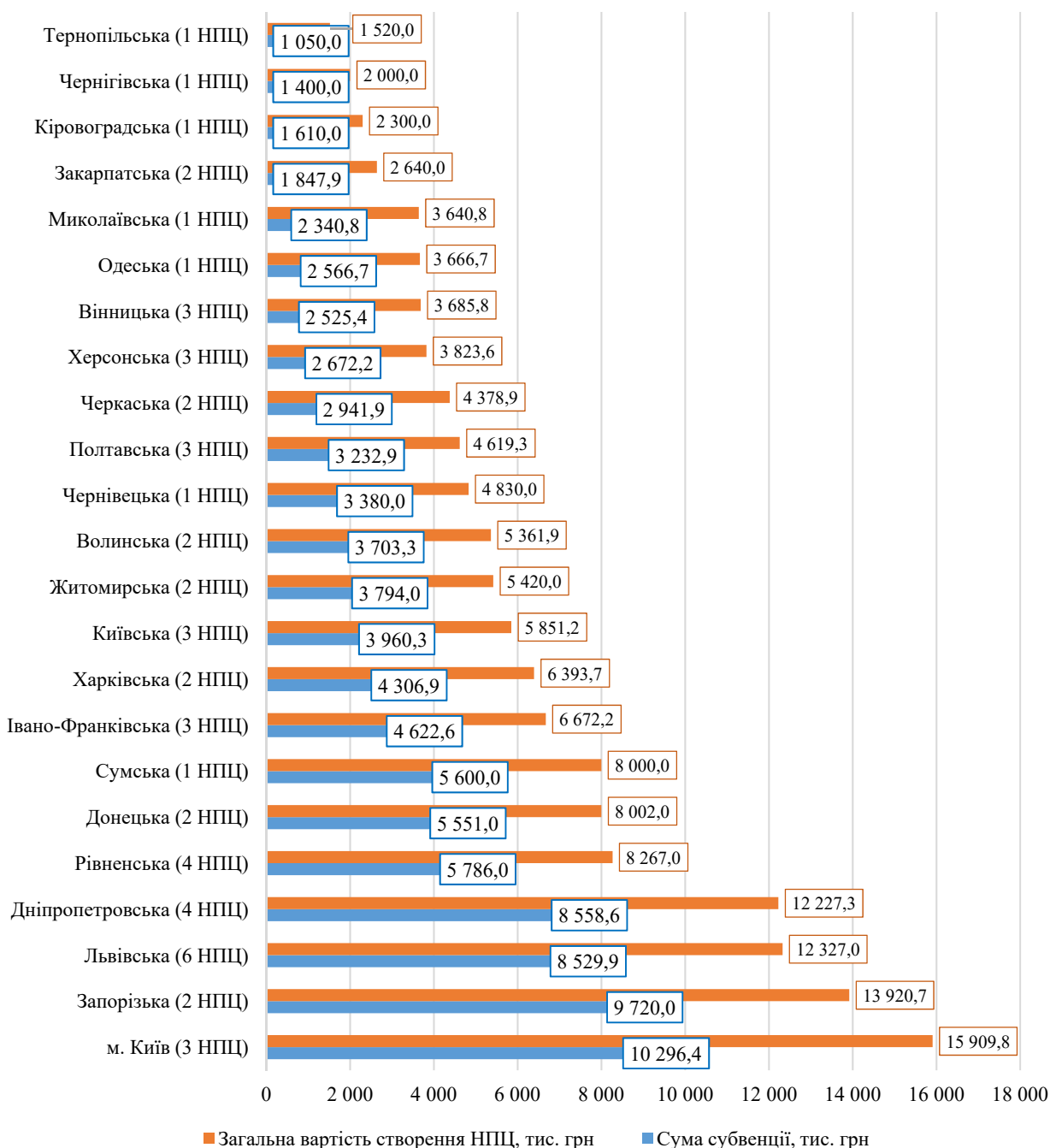

Рис. 3.3.27. Загальна вартість створення НПП та розподіл субвенції на 2020 р., тис. грн
 Побудовано за даними Міністерства освіти і науки України.

Використання коштів субвенції здійснюється в обсязі, передбаченому в Державному бюджеті України на відповідний рік, з урахуванням вимог постанови КМУ від 11.10.2016 № 710 «Про ефективне використання державних коштів».

За результатами поданих заявок від областей комісією, яка була створена МОН, у 2020 р. було відібрано 53 заклади професійно-технічної освіти для створення на їх базі навчально-практичних центрів. Перелік закладів професійної (професійно-технічної) освіти затверджено наказом МОН від 23 квітня 2020 р. № 544. Загальний обсяг зазначених фінансових потреб становить 137 442,1 тис. грн (див. рис. 3.3.27).

За даними Держказначейства станом на 01.07.2020 кошти з бюджету ще не надходили.

3.4. Особливості розподілу освітньої субвенції

Відповідно до статті 103² Бюджетного кодексу України освітня субвенція спрямовується на оплату праці педагогічних працівників закладів загальної середньої освіти та викладачів закладів вищої та професійної (професійно-технічної) освіти, які забезпечують здобуття учнями/студентами повної загальної середньої освіти. Порядок та умови надання освітньої субвенції з державного бюджету місцевим бюджетам, затверджені постановою КМУ від 14.01.2015 № 6. Розрахунок обсягу освітньої субвенції для місцевих бюджетів здійснюється відповідно до формули розподілу освітньої субвенції, затвердженої постановою Кабінету Міністрів України від 27 грудня 2017 № 1088 «Про затвердження формули розподілу освітньої субвенції між місцевими бюджетами». Розподіл обсягу субвенції на учнів закладів загальної середньої освіти здійснюється на основі розрахункової наповнюваності класів – середнього рівня наповнюваності класів закладів загальної середньої освіти відповідної адміністративно-територіальної одиниці за умови раціональної організації шкільної мережі.

Діючий формульний підхід до розподілу освітньої субвенції впливає на підвищення якості надання освітніх послуг через стимулювання органів місцевого самоврядування до оптимізації мережі закладів. У разі наявності малокомплектних закладів загальної середньої освіти з низькою наповнюваністю класів або утримання надлишкової кількості ставок педагогічного персоналу відповідні місцеві ради мають покривати дефіцит коштів освітньої субвенції за рахунок власних доходів.

Динаміка обсягу освітньої субвенції у 2016–2019 рр. наведено на рис. 3.4.1.

У 2019 р. за бюджетною програмою 2211190 «Освітня субвенція з державного бюджету місцевим бюджетам» до загального фонду місцевих бюджетів було спрямовано 70,4 млрд грн. Річні касові видатки за цією програмою склали 69,6 млрд грн.

У 2019 р. був розподілений та використаний резерв освітньої субвенції 2018 року, напрями використання частини цих коштів було визначено Кабінетом Міністрів України.

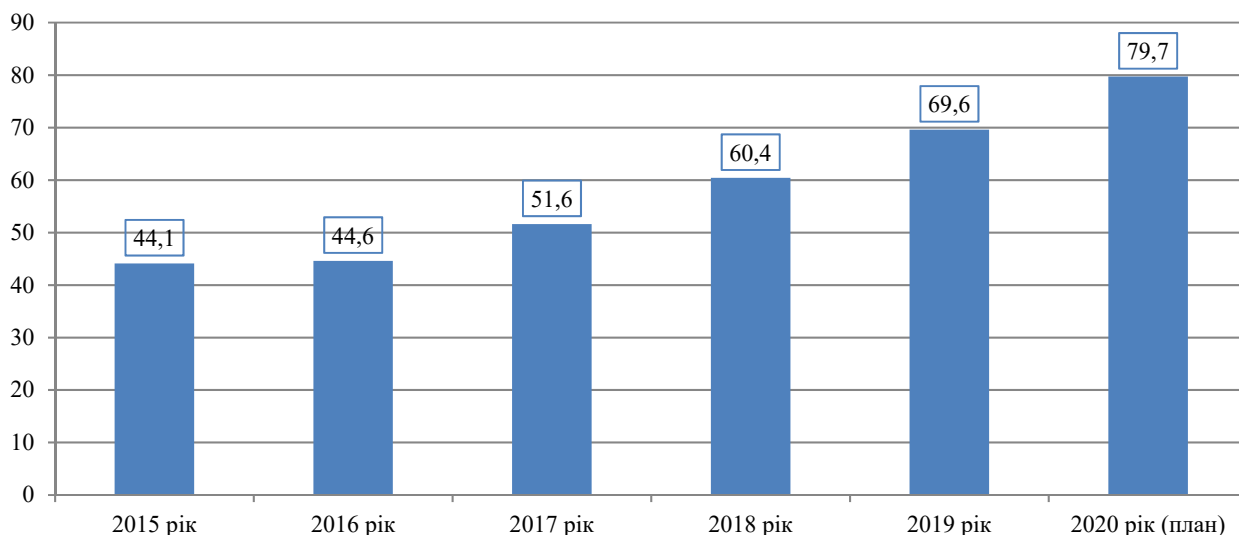

Рис. 3.4.1. Обсяг освітньої субвенції у 2016–2019 рр., млрд грн

Побудовано за даними Державної казначейської служби України.

Зокрема Розпорядженням КМУ від 12.12.2018 № 964-р було заплановано обсяг видатків розвитку сумою 123,7 млн грн на придбання обладнання для оснащення ресурсних кімнат (рис. 3.4.2).

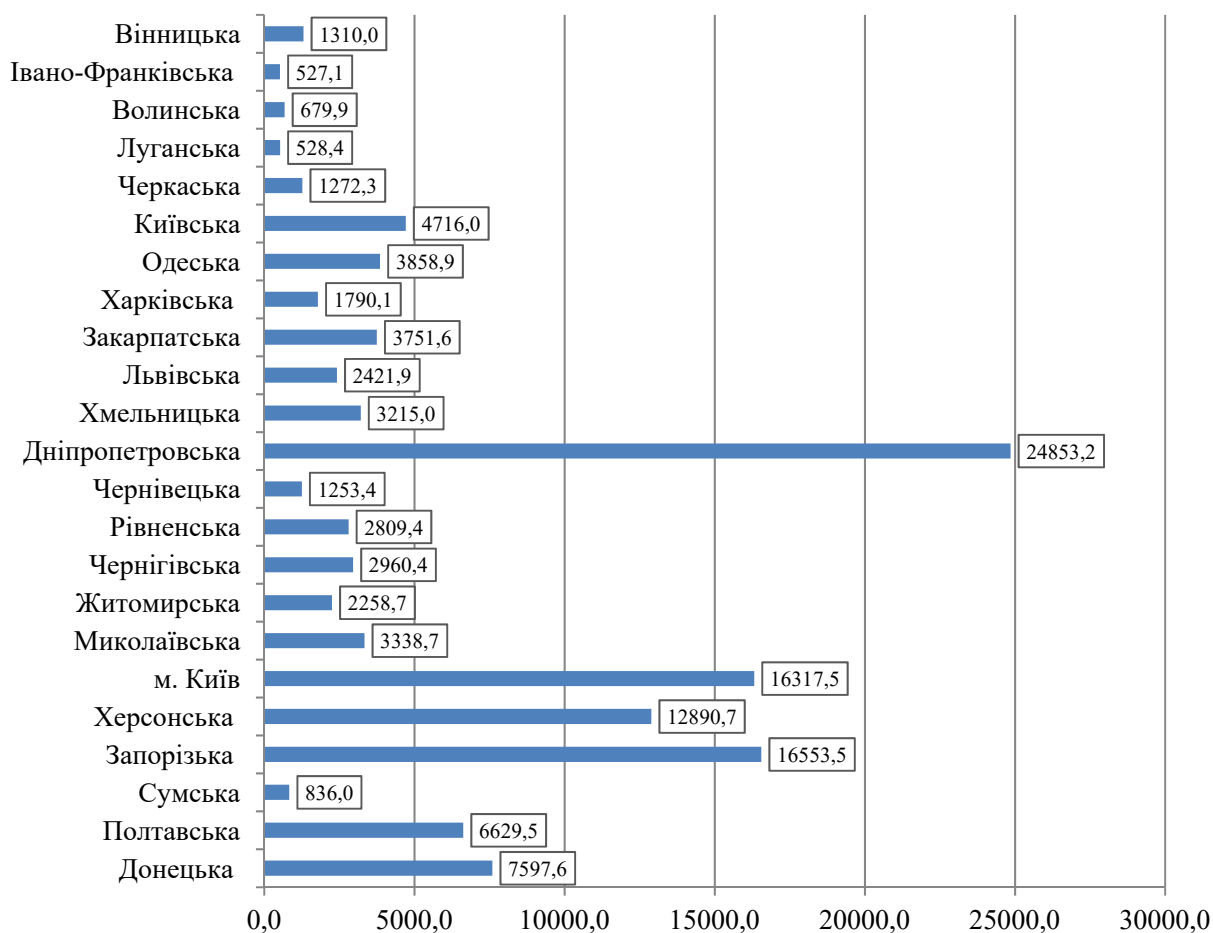

Рис. 3.4.2. Розподіл коштів на придбання обладнання для оснащення ресурсних кімнат у 2019 р., тис. грн

Побудовано за даними Міністерства освіти і науки України.

Ще одним розпорядженням КМУ від 18.12.2018 № 1012-р напрями спрямування видатків було визначено таким чином: 200,0 млн грн – на оснащення закладів загальної середньої освіти засобами навчання та обладнанням для кабінетів природничо-математичних предметів (видатки розвитку); 50,0 млн грн – на закупівлю україномовних дидактичних матеріалів для ЗЗСО з навчанням мовами національних меншин (видатки споживання); 267,3 млн грн – на забезпечення належних санітарно-гігієнічних умов у приміщеннях ЗЗСО (видатки розвитку). Використання коштів освітньої субвенції мало здійснюватися на засадах співфінансування.

Кошти в обсязі 200 млн грн, спрямовані на облаштування природничо-математичних кабінетів засобами навчання та закупівлю обладнання, були використані на 98,2 % (196,9 млн грн) і розподілились наступним чином (рис. 3.4.3).

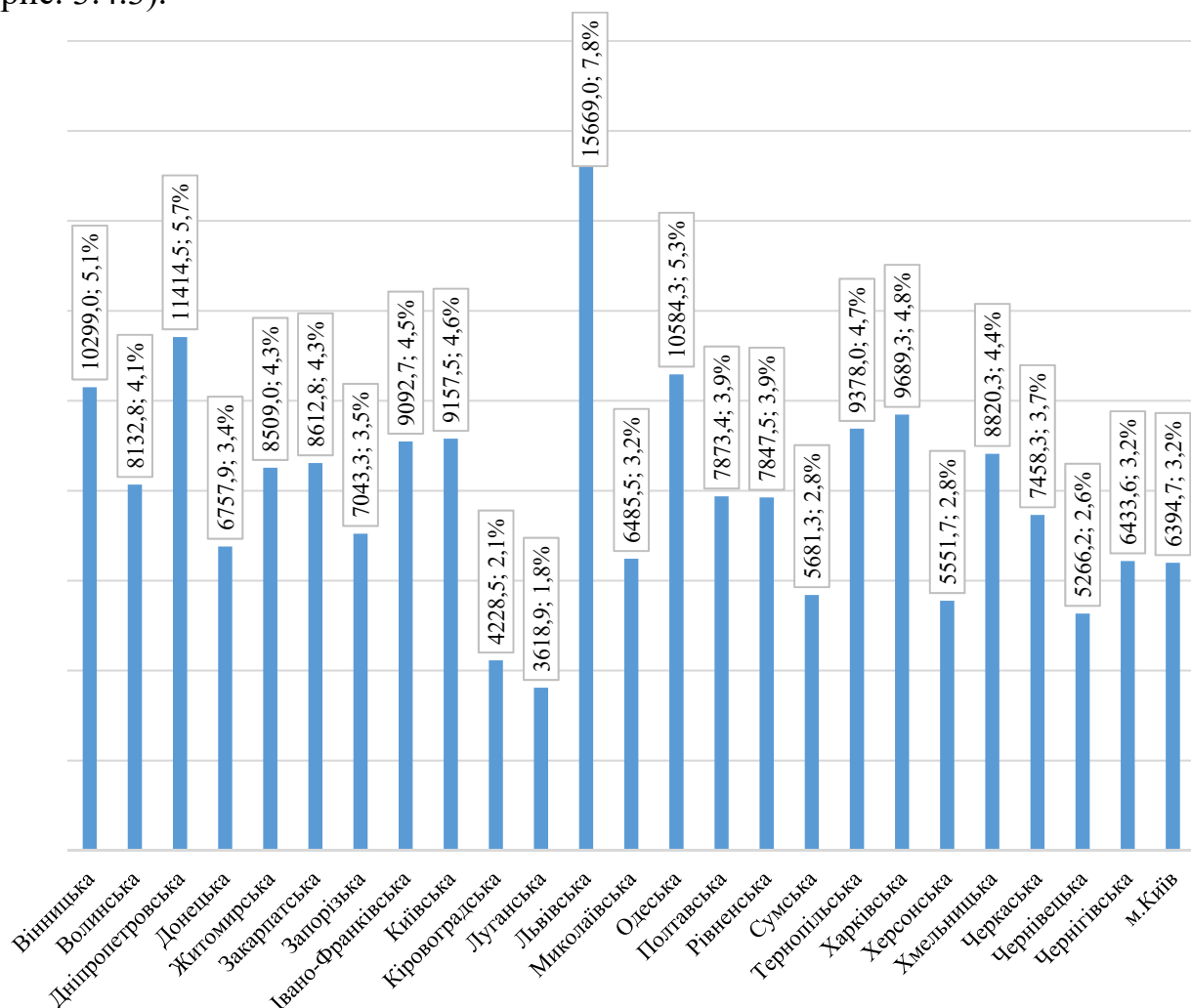

Рис. 3.4.3. Використання коштів на оснащення закладів загальної середньої освіти засобами навчання та обладнанням для кабінетів природничо-математичних предметів, тис. грн; %

Побудовано за даними Міністерства освіти і науки України.

Кількість закладів загальної середньої освіти, для яких закуплено засоби навчання та обладнання для кабінетів природничо-математичного циклу впродовж 2019 р., в регіональному розрізі представлено на рис. 3.4.4.

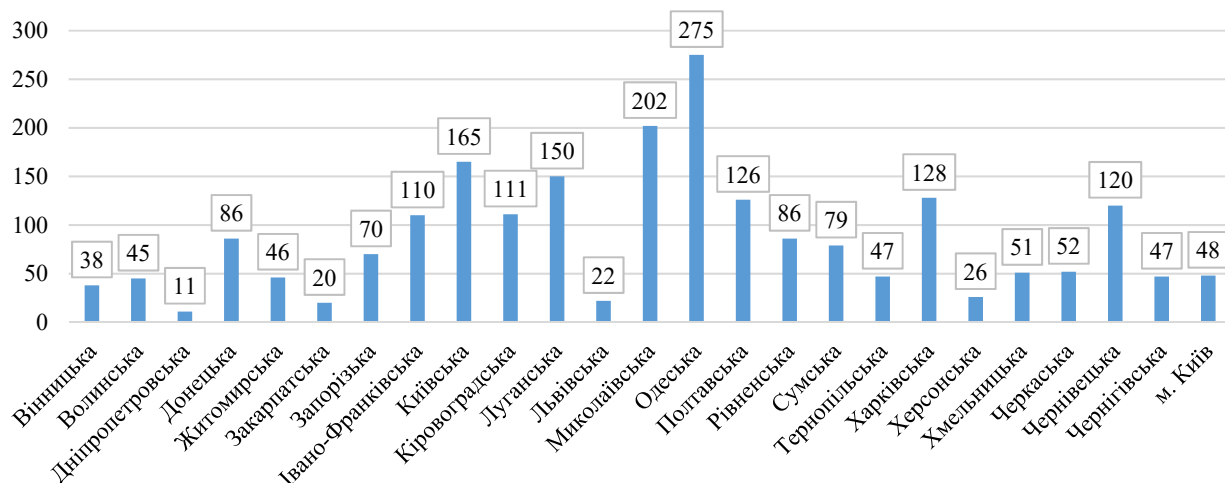

Рис. 3.4.4. Кількість закладів загальної середньої освіти, для яких закуплено засоби навчання та обладнання для кабінетів природничо-математичного циклу, одиниць
Побудовано за даними Міністерства освіти і науки України.

Протягом 2019 р. за кошти державного бюджету також обладнано 3 681 кабінет природничо-математичного циклу. Найбільше (22,2 %) сучасним обладнанням облаштовано кабінетів математики (рис. 3.4.5).

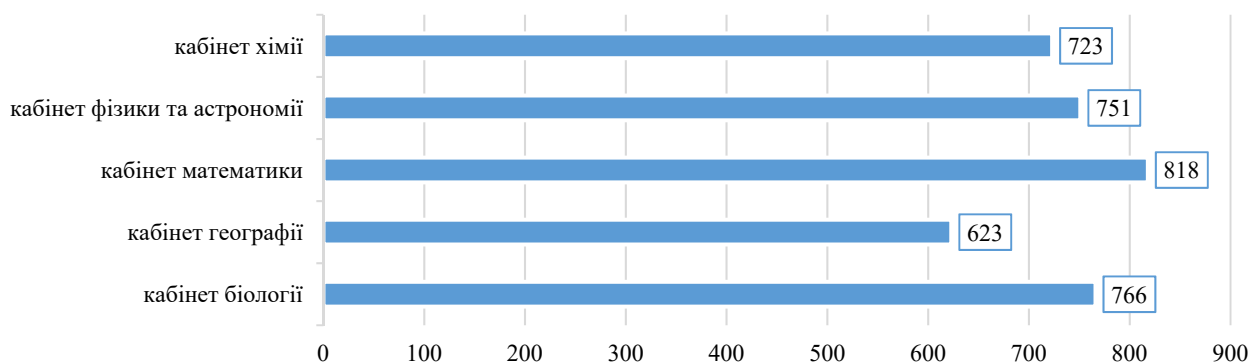

Рис. 3.4.5. Кількість кабінетів природничо-математичного циклу, для яких закуплено засоби навчання та обладнання, %
Побудовано за даними Міністерства освіти і науки України.

Закладами загальної середньої освіти були закуплені меблі та аудиторні дошки, зокрема закуплено більше 20 000 одиниць меблевого обладнання для кабінетів математики й природничих предметів (рис. 3.4.6).

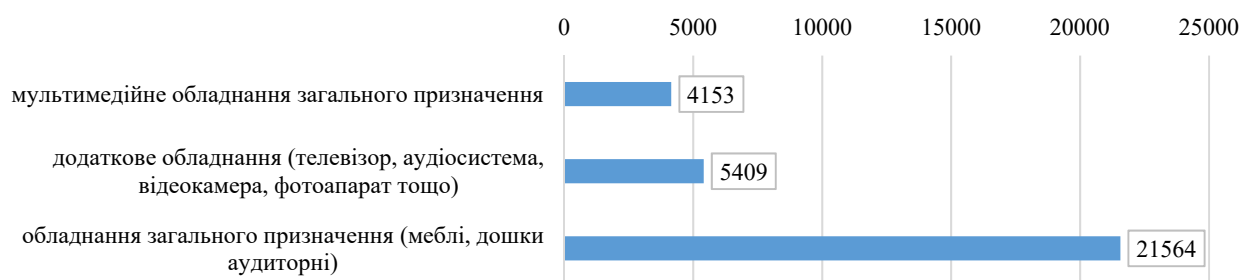

Рис. 3.4.6. Кількість обладнання, яке було закуплено для оснащення кабінетів природничо-математичного циклу, одиниць
Побудовано за даними Міністерства освіти і науки України.

Оснащення кабінетів природничо-математичного циклу найбільше поповнилось обладнанням в закладах загальної середньої освіти Донецької і Харківської областей, а саме: в Донецькій області закуплено 5 350 одиниць необхідного обладнання, в Харківській області – 3 444 одиниці мультимедійного, додаткового й меблевого обладнання (рис. 3.4.7).

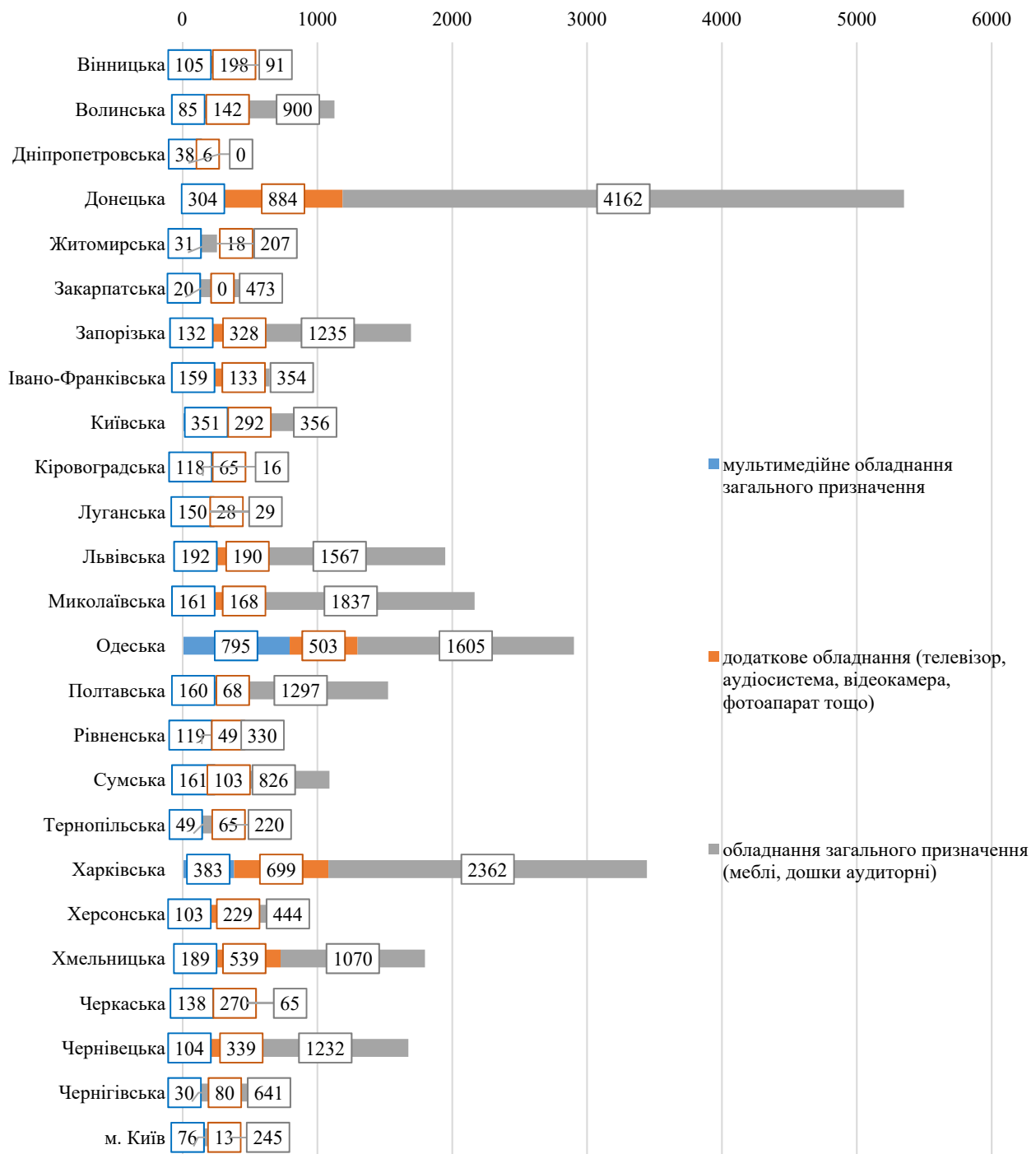

Рис. 3.4.7. Кількість обладнання, яке було закуплено для оснащення кабінетів природничо-математичного циклу, одиниць

Побудовано за даними Міністерства освіти і науки України.

Із виділених 50,0 млн грн на закупівлю україномовних дидактичних матеріалів для закладів загальної середньої освіти з навчанням мовами національних меншин було використано 47,8 млн грн або 95,6 % (рис. 3.4.8).

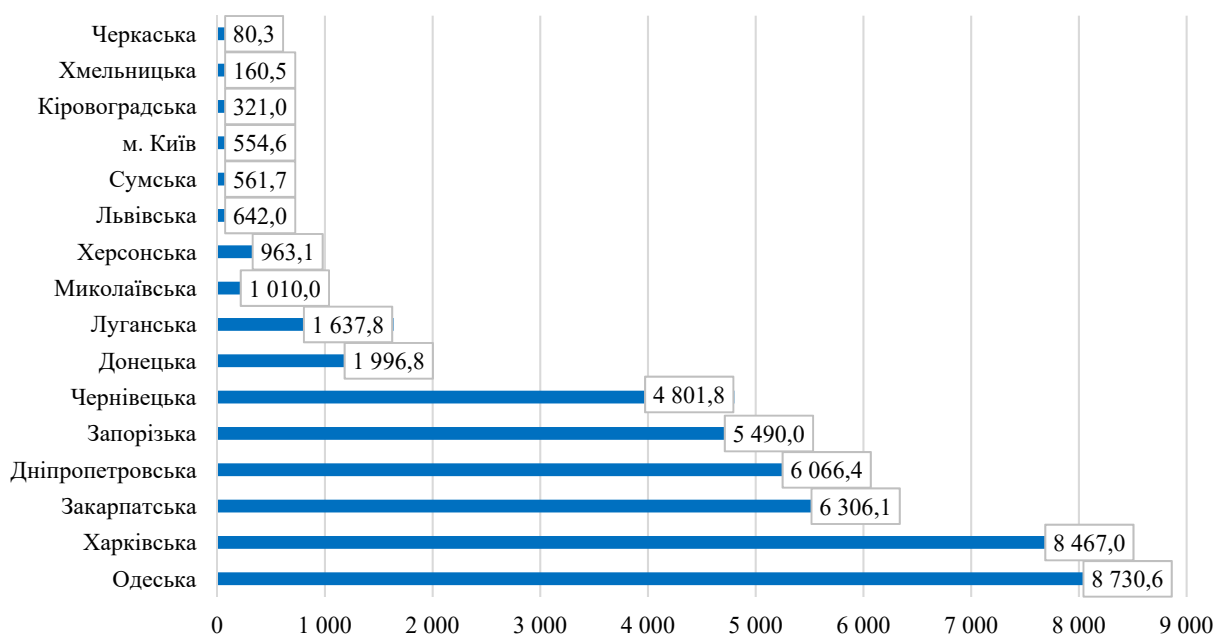

Рис. 3.4.8. Обсяг коштів, використаних на закупівлю україномовних дидактичних матеріалів для ЗЗСО з навчанням мовами національних меншин, тис. грн
 Побудовано за даними Міністерства освіти і науки України.

Близько 80 % коштів (212,3 млн грн з 267,3 млн грн) використано на забезпечення належних санітарно-гігієнічних умов у приміщеннях закладів загальної середньої освіти (рис. 3.4.9).

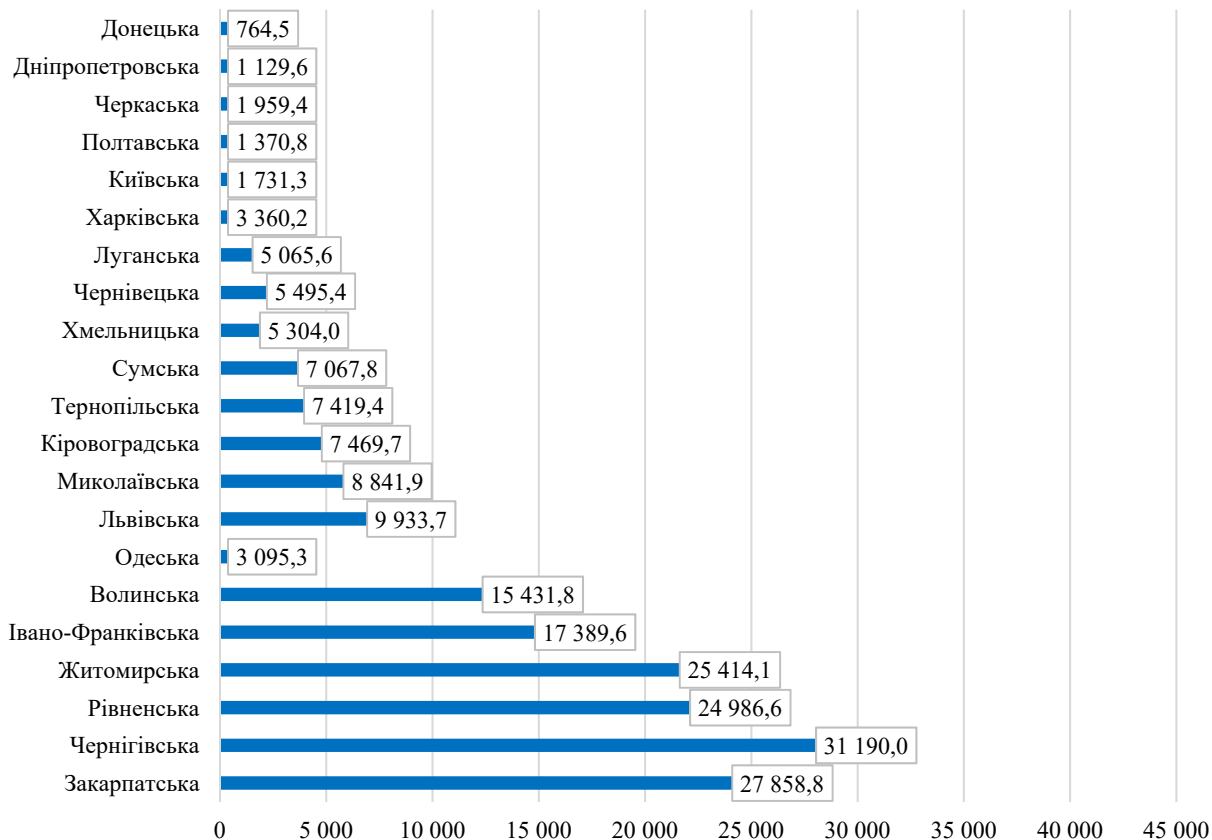

Рис. 3.4.9. Використання коштів на забезпечення належних санітарно-гігієнічних умов у приміщеннях ЗЗСО, тис. грн
 Побудовано за даними Міністерства освіти і науки України.

Ще одним напрямом, за яким витрачалися залишки освітньої субвенції у 2019 р., була закупівля шкільних автобусів для перевезення дітей до місця навчання. У 2019 р. закуплено 381 автобус на суму 707,3 млн грн, у т. ч. 62 спеціальних шкільних автобуси (рис. 3.4.10).

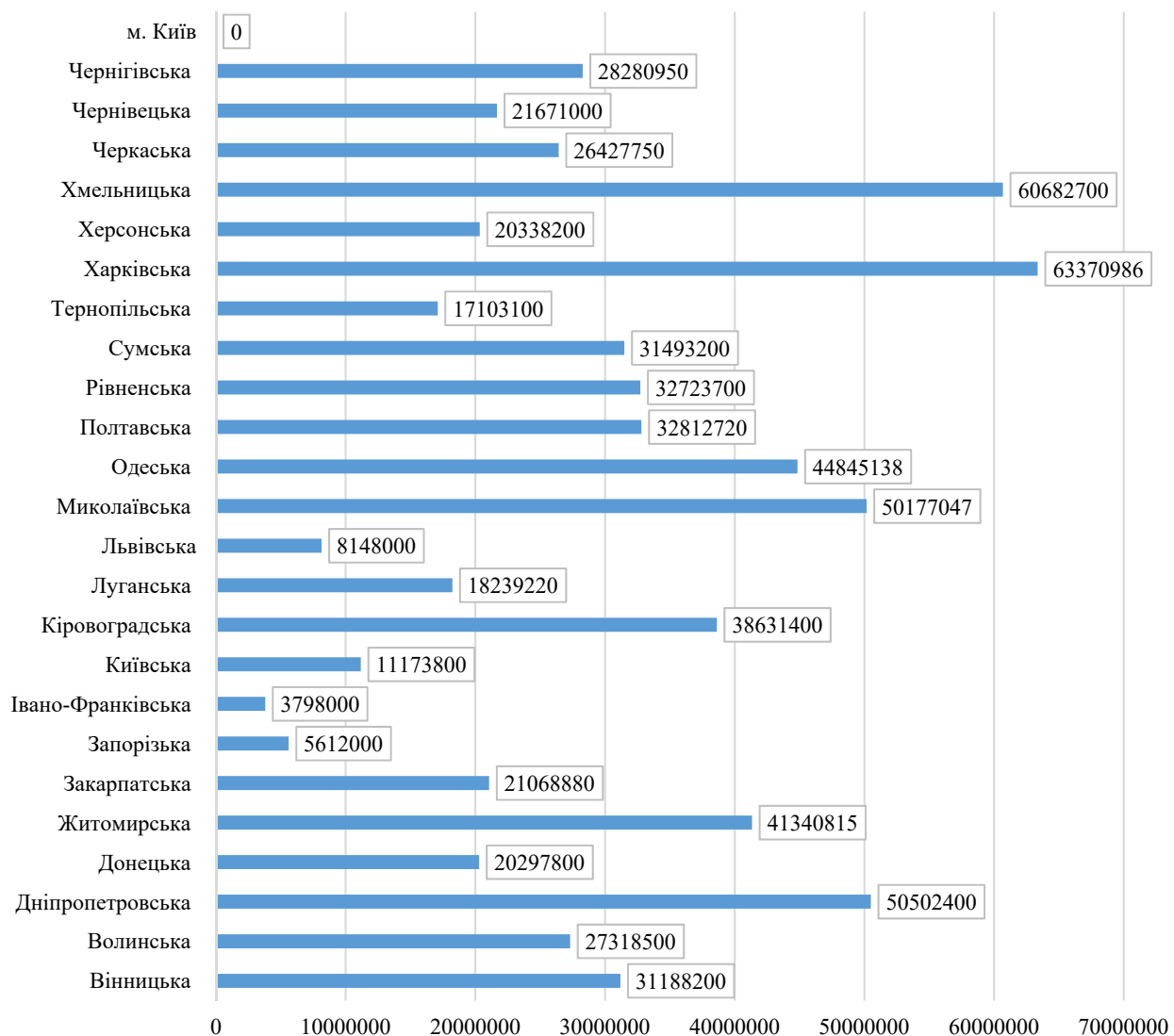

Рис. 3.4.10. Загальна вартість придбаних у 2019 р. шкільних автобусів, грн

Побудовано за даними Міністерства освіти і науки України.

Станом на 01 січня 2020 р. залишки освітньої субвенції на рахунках місцевих бюджетів склали 5,3 млрд грн. З них 3,4 млрд грн є вагомим ресурсом місцевої влади для оновлення матеріально-технічної бази закладів освіти.

Решта 1,9 млрд грн отримали цільове призначення. Урядом наприкінці 2019 р. було ухвалено Розпорядження КМУ від 27.11.2019 № 1106-р «Деякі питання використання у 2019 р. освітньої субвенції з державного бюджету місцевим бюджетам» та передбачені цільові видатки у сумі 1 099 607,4 тис. грн, з них:

- 600 000,0 тис. грн на придбання шкільних автобусів, у тому числі обладнаних місцями для дітей з особливими освітніми потребами;
- 400 000,0 тис. грн на ремонт та придбання обладнання для їдалень (харчоблоків) закладів загальної середньої освіти;

- 55 335,4 тис. грн на забезпечення належних санітарно-гігієнічних умов у приміщеннях закладів загальної середньої освіти;
- 44 272,0 тис. грн на придбання обладнання для спеціальних шкіл та навчально-реабілітаційних центрів, в яких навчаються сліпі, із зниженим зором, глухі діти.

Використання коштів за напрямками, крім придбання обладнання для спеціальних шкіл та навчально-реабілітаційних центрів, в яких навчаються сліпі, із зниженим зором, глухі діти, здійснюється на засадах співфінансування:

- для закладів, розташованих у м. Києві, містах обласного значення та об'єднаних територіальних громадах з адміністративним центром у місті обласного значення та фінансування яких здійснюється з обласного бюджету, не більш як 70 % – за рахунок освітньої субвенції та не менш як 30 % – за рахунок коштів місцевих бюджетів;
- для закладів, розташованих у районах та об'єднаних територіальних громадах, не більш як 90 % – за рахунок освітньої субвенції та не менш як 10 % – за рахунок коштів місцевих бюджетів;
- для закладів, розташованих у селах (селищах), що мають статус гірських населених пунктів, та населених пунктах, розташованих на лінії зіткнення, не більш як 95 % – за рахунок освітньої субвенції та не менш як 5 % – за рахунок коштів місцевих бюджетів

Розпорядження КМУ від 27.11.2019 № 1109-р «Про перерозподіл деяких видатків державного бюджету, передбачених Міністерству освіти і науки на 2019 рік», відповідно до якого за рахунок залишків по інших бюджетним програмам був збільшений обсяг освітньої субвенції та передбачені цільові видатки у сумі 801 624,0 тис. грн на оснащення закладів загальної середньої освіти обладнанням для навчальних кабінетів і STEM-лабораторіями.

Особливості розподілу освітньої субвенції у 2021 році

Особливості розподілу освітньої субвенції у 2021 р. зумовлені тим, що з 2021 р. буде діяти новий територіальний устрій України. Тобто, всі територіальні громади, які утворюються після місцевих виборів 25 жовтня 2020 р., перейдуть на прямі міжбюджетні відносини з 01 січня 2021 р. Розподіл освітньої субвенції для підготовки проекту Закону України «Про Державний бюджет України на 2021 рік» на перше читання має бути здійснений з урахуванням територіальних громад, які утворюються до 25 жовтня 2020 р. Достовірність та своєчасність розподілу освітньої субвенції залежить від оперативності заповнення офіційної статистичної звітності (звіт ЗНЗ-1) закладами загальної середньої освіти та надання іншої інформації до МОН департаментами (управліннями) освіти і науки на місцях.

На виконання вимоги Формули розподілу освітньої субвенції щодо перегляду коефіцієнтів приведення розрахункової наповнюваності класів раз на три роки, нині в МОН здійснюється математичне моделювання для визначення нових значень розрахункової наповнюваності класів, які почнуть діяти з 01 січня 2021 року, з урахуванням нового територіального устрою.

3.5. Вартість здобуття шкільної освіти (за даними Міністерства фінансів України)

Відповідно до статті 53 Конституції України повна загальна середня освіта є обов'язковою. Тому держава забезпечує доступність і безоплатність повної загальної середньої освіти використанням багатьох бюджетних інструментів. Основними джерелами фінансування освітніх витрат є державний бюджет, обласні бюджети, бюджети міст обласного значення, районні бюджети та бюджети об'єднаних територіальних громад (ОТГ). На ефективність використання бюджетних коштів звертається значна увага, Міністерство фінансів України (Мінфін) з 2018 р. започаткувало оприлюднення фінансово-освітньої інформації на своїх електронних ресурсах.

Одним з показників ефективності використання бюджетних коштів ЗЗСО може бути оцінювання вартості навчання одного учня на рік за рахунок освітньої субвенції, що надається з державного бюджету місцевим бюджетам, та власних коштів місцевих бюджетів.

До аналітичних показників інтерактивного аналітичного інструменту («дешборду») Мінфіну щодо використання бюджетних коштів денними ЗЗСО віднесено кількість учнів, які здобувають загальну середню освіту; кількість класів, середня наповнюваність ЗЗСО, середня наповнюваність класів, кількість вчителів; середня кількість учнів на одного вчителя, середньорічні витрати на одного учня. Всі показники, які використовуються для розрахунку аналітичних показників, представлені для денних закладів загальної середньої освіти комунальної форми власності. Фінансові показники діяльності ЗЗСО були зібрані Мінфіном протягом березня-травня 2020 р. з усіх областей та м. Київ (крім територій проведення ООС та тимчасово окупованих територій). Видатки навчально-виховних комплексів включають дані як шкільного так і дошкільного відділень, оскільки такі заклади, в більшості випадків, не ведуть окремий облік для цих відділень.

За даними Мінфіну, загальні видатки на середню освіту у 2019 р. склали 94,1 млрд грн, із них у міських поселеннях – 53,8 млрд грн (57,2 %), у сільській місцевості – 40,3 млрд грн (42,8 %). Кількість денних ЗЗСО, які подали звітну інформацію до Мінфіну, – 14 175 одиниць, із них у міських поселеннях – 4 762 одиниці (33,6 %), у сільській місцевості – 9 413 одиниць (66,4 %). У цих закладах навчалося 3 062 979 учнів, із них у міських поселеннях – 2 780 841 особа, (70,2 %), у сільській місцевості – 1 182 138 осіб (29,8 %) та працювало 438 486 вчителів, із них у міських поселеннях – 244 570 осіб (55,8 %), у сільській місцевості – 193 916 осіб (44,2 %).

У табл. 3.5.1 представлено узагальнені дані щодо середньої вартості навчання одного учня, середньої наповнюваності класів та середньої кількості учнів на одного вчителя (навантаження на одного вчителя) в розрізі областей.

Таблиця 3.5.1

Середня вартість навчання одного учня у 2019 р. в розрізі областей

Область	Середня вартість навчання на одного учня, грн			Середня наповнюваність класів, осіб			Середня кількість учнів на одного вчителя, осіб		
	Разом	Місто	Село	Разом	Місто	Село	Разом	Місто	Село
Вінницька	23 891	17 455	33 758	17,3	25,4	11,4	8,5	12,2	5,7
Волинська	23 176	17 886	29 159	17,7	25,0	13,3	7,9	10,8	6,0
Дніпропетровська	21 064	18 507	37 661	23,4	26,6	12,9	10,3	11,2	6,6
Донецька	21 007	18 170	41 693	21,1	24,4	10,6	10,6	12,2	5,4
Житомирська	24 708	19 393	35 794	17,5	23,9	11,2	8,1	10,8	5,4
Закарпатська	23 730	19 693	26 677	19,3	24,5	16,7	8,4	10,5	7,4
Запорізька	22 331	18 838	35 259	21,0	25,6	12,3	9,3	10,9	6,0
Івано-Франківська	25 228	19 569	30 759	18,6	24,7	15,0	7,2	9,5	5,8
Київська	22 441	17 548	31 455	20,6	26,3	14,5	10,5	13,3	7,4
Кіровоградська	26 770	21 622	39 508	16,9	21,6	10,8	8,4	10,2	5,8
Луганська	27 181	22 021	44 537	17,3	21,7	10,1	6,9	8,6	4,1
Львівська	22 341	18 649	29 166	19,4	25,4	13,2	8,3	10,6	5,7
Миколаївська	23 626	18 382	36 000	18,9	25,1	11,9	10,2	12,8	6,8
Одеська	20 329	16 136	28 941	21,2	25,9	15,3	10,8	13,0	8,0
Полтавська	25 106	18 884	39 164	18,4	25,1	11,3	8,8	11,7	5,5
Рівненська	22 210	17 975	25 755	19,0	25,1	15,6	8,2	10,8	6,7
Сумська	24 383	18 551	42 925	19,0	24,4	10,6	8,5	11,4	4,5
Тернопільська	24 974	18 419	32 725	16,1	24,2	11,5	6,9	9,8	5,1
Харківська	20 932	17 620	38 900	21,8	26,0	11,1	11,1	13,2	5,7
Херсонська	23 821	18 883	33 505	19,6	25,3	13,5	9,8	12,1	7,1
Хмельницька	23 788	17 949	35 954	17,8	25,6	10,7	8,0	10,9	5,1
Черкаська	24 505	18 757	34 119	17,4	24,5	11,4	8,4	11,5	5,6
Чернівецька	23 213	18 631	26 567	19,5	25,7	16,4	7,9	10,7	6,5
Чернігівська	25 207	19 121	42 138	18,4	25,1	10,4	8,3	11,2	4,7
місто Київ	24 394	24 394		28,1	28,1		11,0	11,0	
Усього	23 108	19 025	32 371	19,8	25,5	13,0	9,0	11,4	6,1

Складено за даними Міністерства фінансів України.

Витрати на одного учня на рік розраховувались Мінфіном² для денних ЗЗСО комунальної форми власності, виходячи з річного обсягу видатків з державного бюджету та місцевих бюджетів на 2019 р. та кількості учнів. В цілому по Україні вони склали 23 108 грн, зокрема для міських поселень – 19 025 грн, сільської місцевості – 32 371 грн.

У 17 регіонах вартість навчання одного учня перевищила середнє значення по Україні (23 108 грн), зокрема у Луганській – на 17,6 % (27 181 грн), Кіровоградській – на 15,8 % (26 770 грн), Івано-Франківській – на 9,2 % (25 228 грн), Чернігівській – на 9,1 % (25 207 грн) областях (рис. 3.5.1). Найнижчі витрати на навчання одного учня були у Одеській (20 329 грн) та Харківській (20 932 грн) областях, що менше середнього значення на 12 % та 9,4 % відповідно.

² Видатки на освіту (2019). URL: <https://mof.gov.ua/uk/the-reform-of-education>.

Співвідношення найвищої та найнижчої вартості навчання серед областей складало 1,34.

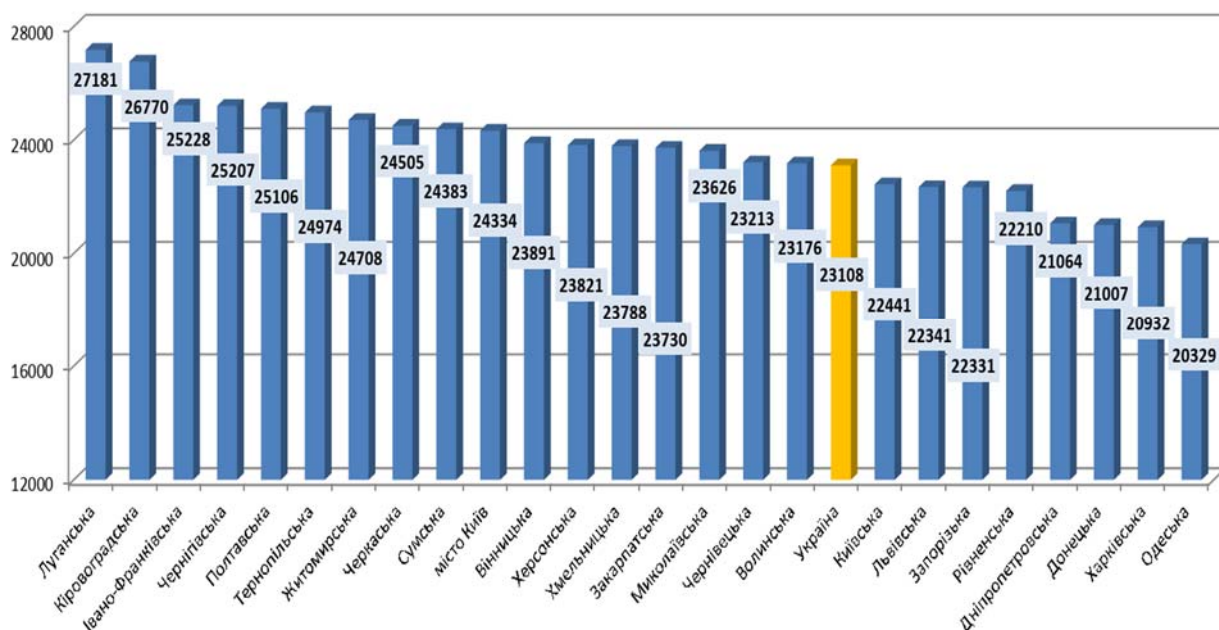

Рис. 3.5.1. Середня вартість навчання одного учня в розрізі областей у 2019 р., грн
Побудовано за даними Міністерства фінансів України.

На рис. 3.5.2 та рис. 3.5.3 наведено дані щодо середньої вартості навчання одного учня на рік в розрізі областей з урахуванням типу місцевості (міські поселення, сільська місцевість).

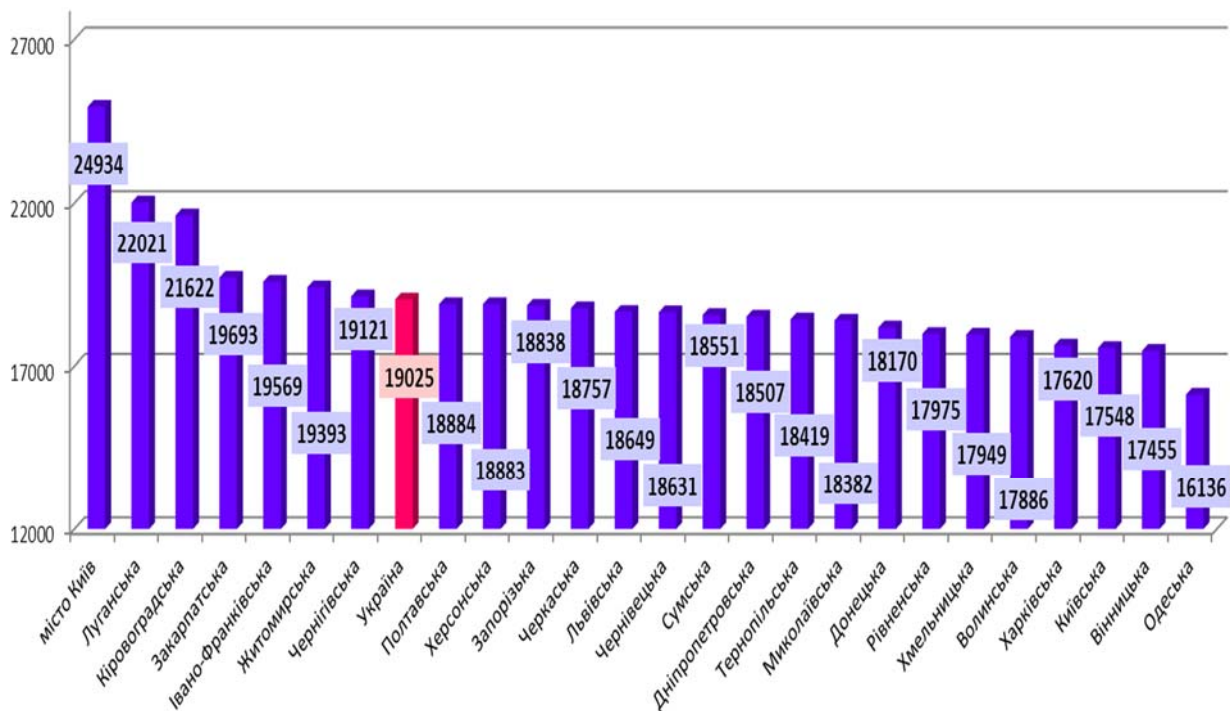

Рис. 3.5.2. Середня вартість навчання одного учня в розрізі областей (міські поселення) у 2019 р., грн
Побудовано за даними Міністерства фінансів України.

З рис. 3.5.2 можна бачити, що у 7 регіонах серед міських поселень витрати на одного учня перевищували середнє значення по Україні (19 025 грн), зокрема на 28,2 % у м. Київ (24 394 грн), на 15,7 % у Луганській (22 021 грн), на 13,6 % у Кіровоградській (21 622 грн) областях. Нижче середнього на 15,2 % була вартість в Одеській (16 136 грн), на 8,3 % у Вінницькій (17 455 грн), на 7,8 % у Київській (17 548 грн) та на 7,4 % у Харківській (17 620 грн) областях. Співвідношення найвищої та найнижчої вартості серед областей складало 1,55.

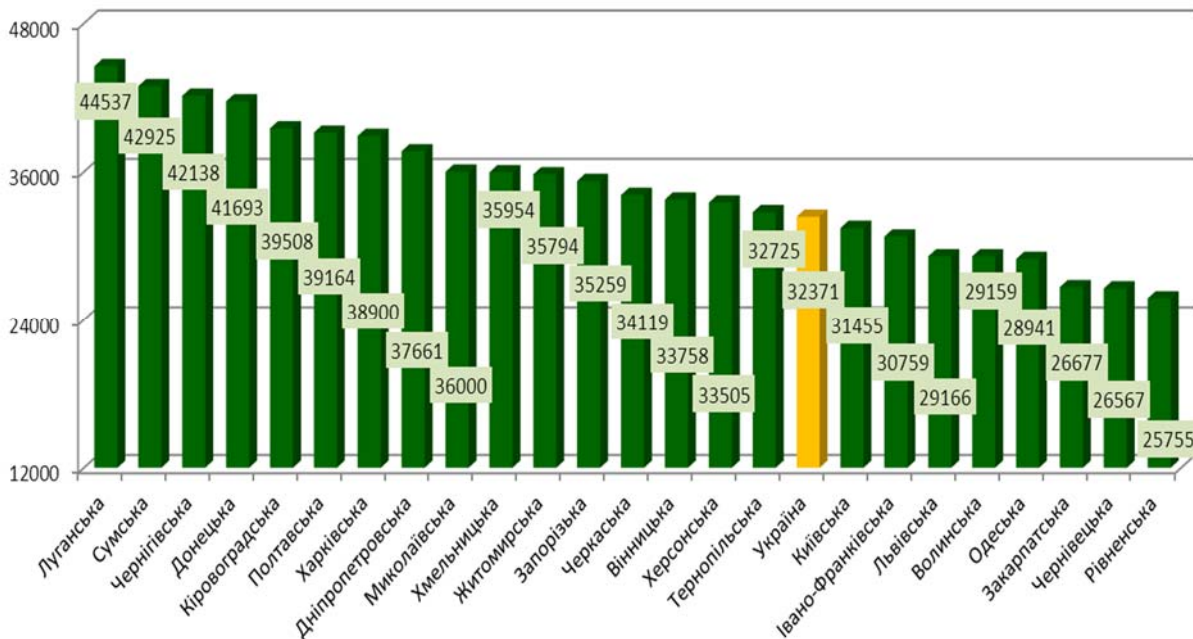

Рис. 3.5.3. Середня вартість навчання одного учня в розрізі областей (сільська місцевість) у 2019 р., грн

Побудовано за даними Міністерства фінансів України.

З рис. 3.5.3 можна бачити, що у ЗЗСО сільської місцевості у 16 регіонах витрати на одного учня перевищували середнє значення по Україні (32 371 грн), зокрема на 37,6 % у Луганській (44 537 грн), на 32,6 % у Сумській (42 925 грн), на 30,2 % у Чернігівській (42 138 грн) та на 28,8 % у Донецькій (41 693 грн) областях. В той же час, нижче середнього значення для цього типу місцевості була вартість на 20,4 % у Рівненській (25 755 грн), на 17,9 % у Чернівецькій (26 567 грн), на 17,6 % у Закарпатській (26 677 грн) областях. Співвідношення найвищої та найнижчої вартості навчання одного учня серед областей складало 1,73.

Найбільша кількість ЗЗСО у селах з вартістю навчання, що перевищує середнє по Україні, розташовані у Львівській області – 717 од. (зазвичай школи в гірських селах), що складає 85,9 % від кількості ЗЗСО в сільській місцевості зазначеної області, Вінницькій (563 од., 95,8 %), Тернопільській (531 од., 93,8 %), Івано-Франківській (453 од., 86,9%), Хмельницькій (453 од., 96,6 %) областях.

Співвідношення середньої вартості навчання одного учня в містах і селах в розрізі областей наведено на рис. 3.5.4.

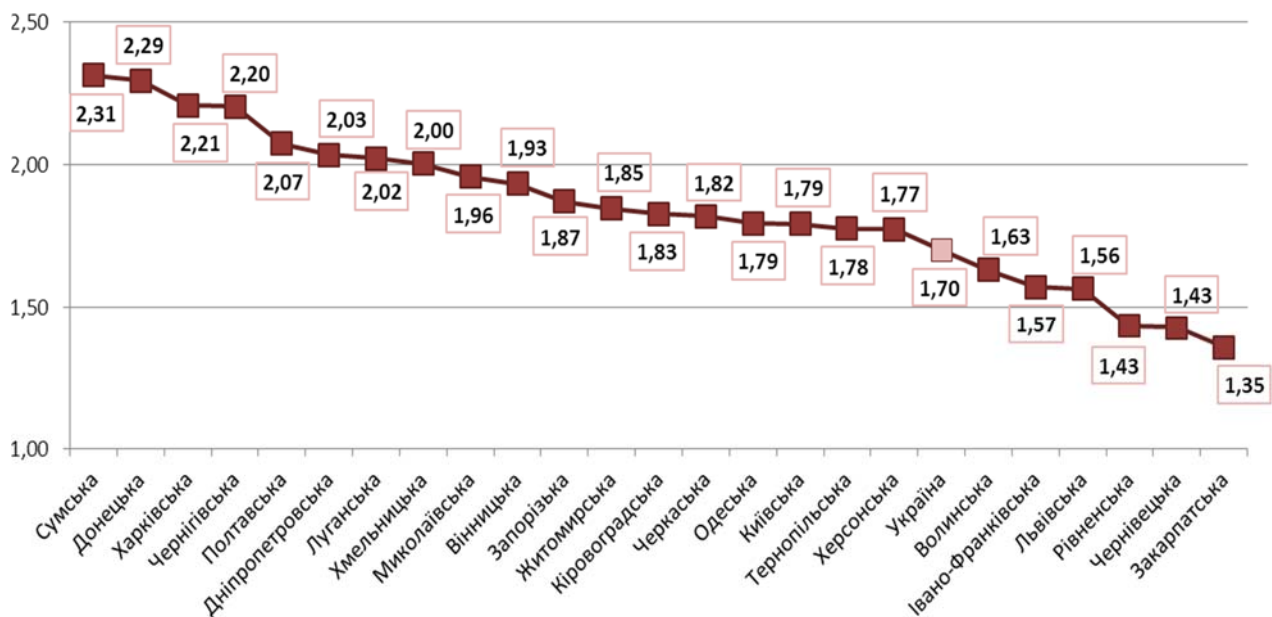

Рис. 3.5.4. Коефіцієнти співвідношення середньої вартості навчання одного учня у сільській місцевості та міських поселеннях у 2019 р.

Побудовано за даними Міністерства фінансів України.

Рис. 3.5.4 демонструє, що у всіх областях вартість навчання одного учня у ЗЗСО сільської місцевості вище, ніж у міських поселеннях. Найбільша різниця у значеннях цих показників була у Сумській (2,31 рази), Донецькій (2,29 рази), Харківській (2,21 рази) та Чернігівській (2,2 рази) областях, а найменша – у Закарпатській (1,35 рази), Чернівецькій (1,43 рази), Рівненській (1,43 рази), Львівській (1,56 рази) областях. У 18 областях цей показник перевищував середнє значення по Україні, яке становить 1,7. Перевищення до 1,5 рази спостерігалось у трьох областях, від 1,5 до 2 раз – у чотирнадцяти областях, понад 2 рази – у семи областях.

Розглянемо як показник середньої вартості навчання одного учня співвідносився з середньою наповнюваністю класів та навантаженням на одного вчителя у різних регіонах.

В цілому по Україні у семи регіонах середня наповнюваність класів була найвищою, зокрема у м. Київ (28,1), Дніпропетровській (23,4), Харківській (21,8), Одеській (21,2), Донецькій (21,1), Запорізькій (21) областях. Можна зауважити, що середня наповнюваність класів впливає на витрати на одного учня: чим більша наповнюваність класів, тим менші витрати. У вищезазначених областях витрати на одного учня менші від середнього на 8,8–9,4 % за виключенням м. Київ, де витрати перевищували середнє значення по Україні на 5,6 % при найбільшій наповнюваності класів. Найменша наповнюваність класів була у Тернопільській (16,1), Кіровоградській (16,9), Луганській (17,3) областях, а витрати на одного учня перевищували середні на 8,1 %, 17,6 % та 15,8 % відповідно.

Щодо кількості учнів на одного вчителя, то цей показник вище за середній по Україні (9,0) спостерігається для 8 областей з найвищими значеннями у Харківській (11,1), Одеській (10,8), Донецькій (10,6) областях. При цьому

витрати на одного учня тут були менші від середнього на 9,4 %, 12 % та 9,1 % відповідно. Найменші значення цього показника характерні для Тернопільської (6,9), Луганської (6,9), Івано-Франківської (7,2) областей, а витрати в цих областях вище середнього на 8 %, 17,6 % та 9 % відповідно. Для ЗЗСО м. Київ при навантаженні вчителя 11 учнів витрати більші від середнього.

Щодо наповнюваності класів в розрізі місто/село, то з табл. 3.5.1 можна бачити, що у містах восьми регіонів наповнюваність класів була вище середнього значення (25,5), з них найвища була у м. Київ (28,1), Дніпропетровській (26,6), Київській (26,3), Харківській (26) Одеській (25,9) областях. При цьому середні витрати на одного учня в цих областях на 7,8–15,2 % нижчі від середнього значення для даного типу місцевості. Найменша середня наповнюваність була у містах Кіровоградської (21,6) та Луганської (21,7) областей, а показник вартості навчання перевищував середнє значення на 13,6 % та 15,7 % відповідно.

У містах десяти областей навантаження на одного вчителя було вище середнього (11,4), зокрема у Київській (13,3), Харківській (13,2), Одеській (13), Миколаївській (12,8) та Вінницькій (12,2) областях, а витрати на одного учня в цих областях були меншими на 7,7 %, 7,4 %, 15,2 %, 3,4 %, 8,3 % відповідно. Найнижчі значення цього показника спостерігалися в Луганській (8,6) та Івано-Франківській (9,5) областях, при цьому витрати перевищували середні на 15,7 % та 2,9 % відповідно.

Щодо сільських шкіл, то середня наповнюваність класів більша від середнього (13,5) була у семи областях, зокрема у Закарпатській (16,7), Чернівецькій (16,4), Рівненській (15,6), Одеській (15,3), Івано-Франківській (15). При цьому витрати на одного учня менші середнього значення були від 5 % у Івано-Франківській до 20,4 % у Рівненській областях. Найнижчі значення наповнюваності класів були у Луганській (10,1), Чернігівській (10,4), Донецькій (10,6) та Сумській (10,6) областях, в той же час витрати на одного учня перевищили середні на 37,6 %, 30,2 %, 28,8 % та 32,6 % відповідно.

Навантаження на одного вчителя у ЗЗСО сільської місцевості вище середнього по Україні (6,1) спостерігалось у восьми областях, зокрема у Одеській (8), Закарпатській (7,4), Херсонській (7,1), а витрати менші від середнього значення на 10,6 %, 17,6 % та 2,8 % відповідно. Найнижчі показники навантаження були у селах Луганської (4,1), Сумської (4,5), Чернігівської (4,7) областей з відсотками перевищення витрат над середнім значенням на 37,6 %, 32,6 %, 30,2 % відповідно.

Таким чином, в сільській місцевості України в розрізі областей спостерігалось більш різке коливання досліджуваних показників, а саме: середньої вартості навчання одного учня (від 44 537 грн в Луганській області до 25 755 грн у Рівненській області) при достатньо високих значеннях цього показника майже у всіх областях (співвідношення максимального і мінімального значення 1,73); коливання середньої наповнюваності класів від 10,1 учня на клас у Луганській області до 16,7 учня в Закарпатській області (коефіцієнт співвідношення 1,65); коливання середньої кількості учнів на одного вчителя від

4,1 учня на вчителя у Луганській області до 8,0 учня в Одеській області (коефіцієнт співвідношення 1,95).

Отже, у регіонах, де вартість навчання одного учня є нижчою, середня наповнюваність класів та навантаження на одного вчителя є вищими.

Використовуючи дані Мінфіну за 2019 р. розглянемо залежність середньої вартості навчання одного учня на рік від середньої наповнюваності класів та навантаження на одного вчителя з метою виявлення діапазонів, на які варто орієнтуватися при здійсненні практичних заходів із вдосконалення мережі закладів.

На рис. 3.5.5. представлено таку залежність для 2019 р. в розрізі діапазонів кількості учнів у ЗЗСО в цілому по Україні.

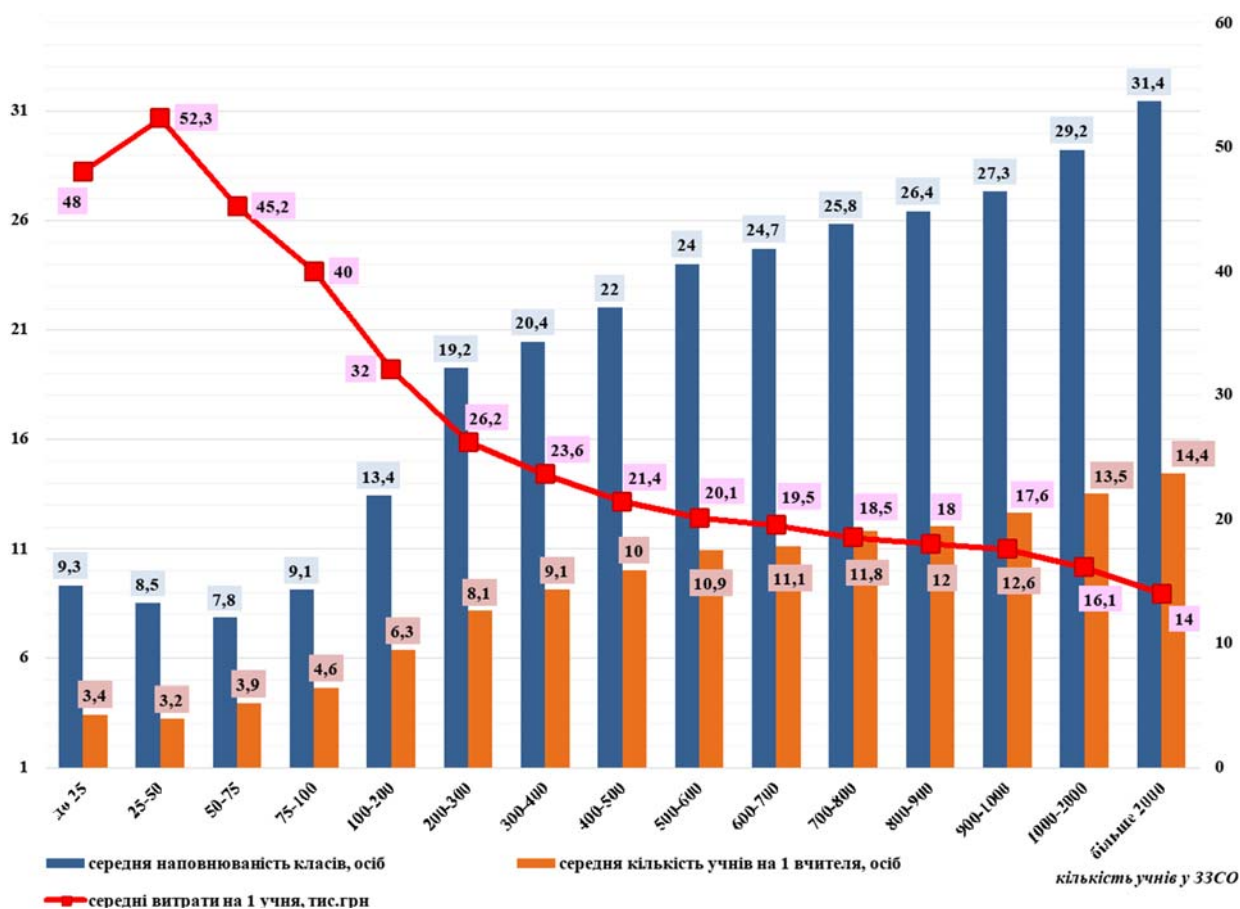

Рис. 3.5.5. Середня вартість навчання одного учня на рік залежно від середньої наповнюваності класів та середнього навантаження на одного вчителя в розрізі діапазонів кількості учнів у ЗЗСО в цілому по Україні у 2019 р.

Побудовано за даними Міністерства фінансів України.

Наведені на рис. 3.5.5 дані свідчать, що найбільша вартість навчання одного учня спостерігалася у ЗЗСО з контингентом учнів до 300 осіб, з кількістю учнів у класі (наповнюваністю класів) від 7,8 учнів до 13,4 учнів та навантаженням на одного вчителя від 3,2 учнів до 6,3 учнів. Максимальне значення (52 256 грн) спостерігалася в інтервалі від 25–50 учнів для наповнюваності класів – 8,5 учнів і навантаженням вчителя – 3,2. Середнє значення досягається у діапазоні 300–400 учнів, після чого вартість навчання знижується і досягає мінімального значення 13 993 грн з кількістю учнів у ЗЗСО понад 2 000 осіб (з максимальними

значеннями показників наповнюваності класів – 31,4 учня та навантаження на вчителя – 14,4 учня).

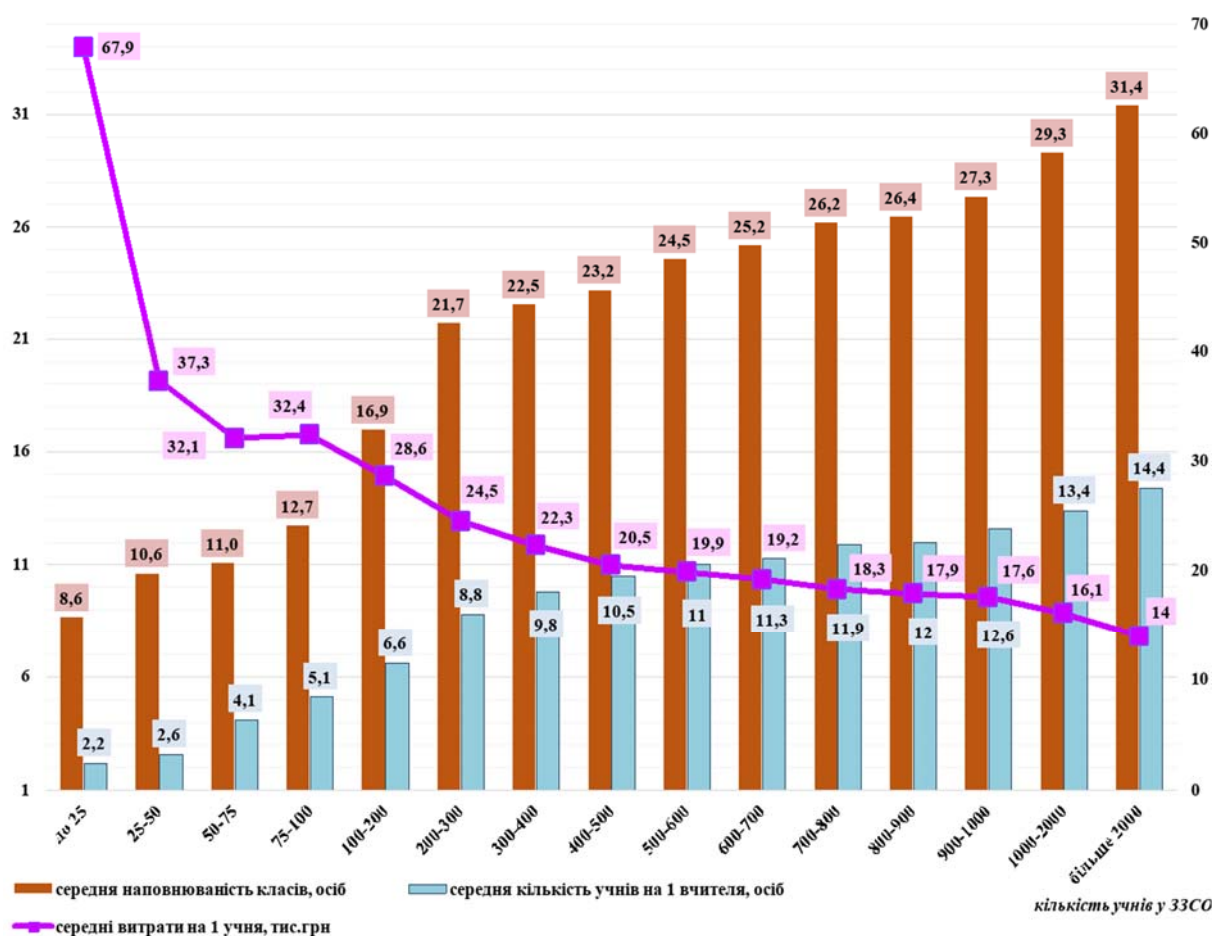

Рис. 3.5.6. Середня вартість навчання одного учня на рік залежно від середньої наповнюваності класів та середнього навантаження на одного вчителя в розрізі діапазонів кількості учнів у ЗЗСО для міських поселень у 2019 р.

Побудовано за даними Міністерства фінансів України.

Дані, наведені на рис. 3.5.6, свідчать, що у міських поселеннях України найвища вартість навчання одного учня 67 870 грн була у ЗЗСО з контингентом учнів до 25 осіб та наповнюваністю класів – 8,6 учня, навантаженням на вчителя – 2,2 учня. Витрати на одного учня, що наближалися до середнього значення по Україні для міських поселень, були в школах з контингентом 600–700 учнів та наповнюваністю класів – 25,2 учня, навантаженням вчителя – 11,3 учня. У подальшому зі збільшенням наповнюваності класів та навантаження вчителя відбувалося поступове зменшення витрат і найменше його значення (13 993 грн) було у ЗЗСО з контингентом понад 2 000 учнів та з максимальною наповнюваністю класів – 31,4 учня та навантаженням вчителя – 14,4 учня).

З рис. 3.5.7 можна бачити, що для шкіл в сільській місцевості найвища вартість навчання спостерігалася у ЗЗСО з контингентом учнів 25-50 осіб і становила 52 720 грн (наповнюваність класів – 8,4 учня, навантаження вчителя – 3,2 учня). Витрати досягли середнього значення по Україні для сільської місцевості в школах з контингентом 100–200 учнів, наповнюваністю класів – 13 учнів та навантаженням вчителя – 6,2 учня. Варто зазначити, що у школах

з контингентом 500–600 учнів та 600–700 учнів вартість навчання була майже однакова і складала 21 843 грн та 21 963 грн відповідно. При цьому наповнюваність класів була 21,3 осіб та 21,6 осіб, а навантаження вчителя – 9,7 осіб та 9,5 осіб відповідно.

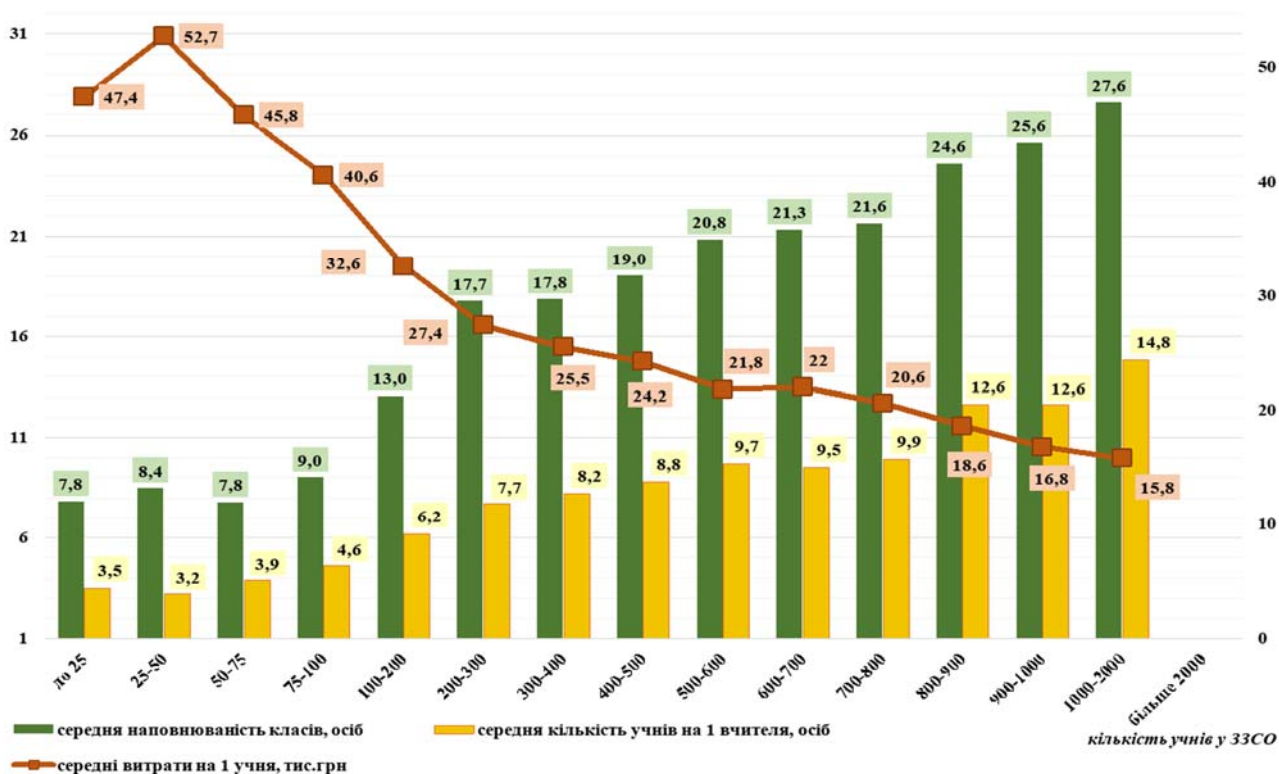

Рис. 3.5.7. Середня вартість навчання одного учня на рік залежно від середньої наповнюваності класів та середнього навантаження на одного вчителя в розрізі діапазонів кількості учнів у ЗЗСО для сільської місцевості у 2019 р.

Побудовано за даними Міністерства фінансів України.

Мінімальне значення витрат на одного учня на рік (15 805 грн) спостерігалось у сільських ЗЗСО з контингентом 1000–2000 учнів та з максимальними значеннями показників наповнюваності класів – 27,6 учня та навантаження вчителя – 14,8 учня.

Середня вартість навчання одного учня на рік також дуже варіює залежно від кількості учнів в школі (наповнюваність школи). Чим більший розмір закладу освіти, тим нижчою є розрахункова вартість здобуття освіти одним учнем. Це пов'язується з меншою питомою вартістю утримання шкільних приміщень та меншими відносними адміністративними витратами. При цьому більші школи дають змогу збільшити наповнюваність класів, що посилює конкурентність учнівського середовища та впливає на якість навчання.

На рис. 3.5.8 наведено дані щодо середньої вартості навчання одного учня на рік залежно від діапазону кількості учнів у ЗЗСО у 2019 р. (приводиться також кількість ЗЗСО певної наповнюваності) в цілому по Україні.

Як свідчать наведені дані, в цілому по Україні найвищою була вартість навчання одного учня в ЗЗСО, де кількість учнів коливалася від 25 учнів до 50 учнів – 52 256 грн (див. рис. 3.5.8). Питома вага таких шкіл складала 10,7 % та в них навчалось 1,4 % учнів від загальної їх кількості. Водночас, за даними

2018 р. найдорожчим було навчання учня в малих школах до 25 учнів (58 тис. грн), де зараз навчається 0,2 % учнів. Зниження цього значення до 47 984 грн у 2019 р. свідчить про успішні зусилля засновників з консолідації шкільної мережі, зниження ступенів шкіл, перетворення окремих малих шкіл на філії опорних закладів.

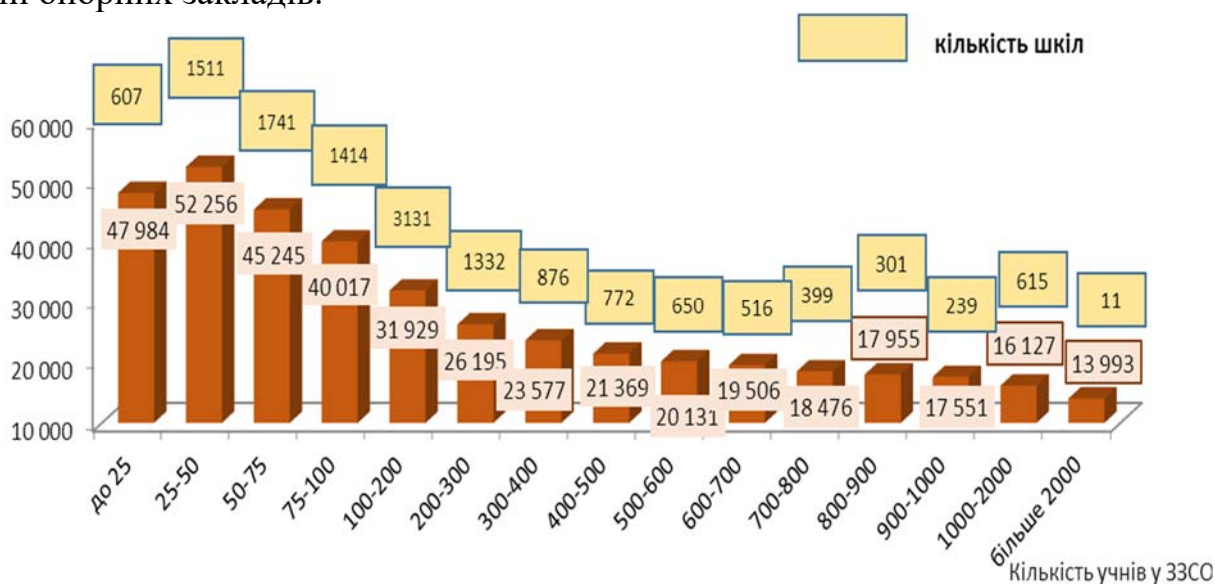

Рис. 3.5.8. Середня вартість навчання одного учня на рік та кількість ЗЗСО в цілому по Україні у 2019 р., грн та одиниць

Побудовано за даними Міністерства фінансів України.

В мережі закладів загальної середньої освіти найбільша їх кількість має контингент учнів 100–200 осіб (3131 одиниць, що складає 22,1 % від загальної кількості досліджуваних закладів). Середні видатки на здобуття шкільної освіти в розрахунку на одного учня в таких школах – 31 929 грн, навчалося в них – 11,1 % учнів. Середній рівень вартості навчання є характерним для шкіл з контингентом від 300 учнів і більше, зокрема для закладу з 300-400 учнями – 23 577 грн (навчається 7,7 % учнів), для закладу з 400-500 учнями – 21 369 грн (навчається 8,7 %), для закладу з 500-600 учнями – 20 131 грн (навчається 9 %). А найнижчі витрати на одного учня (13 993 грн) характерні для великих шкіл з наповнюваністю понад 2000 осіб, проте в них навчалося лише 0,6 % учнів від загальної кількості. Таких ЗЗСО в Україні є 11 і розташовані вони в містах Волинської (1 од.), Київської (2 од.), Одеської (3 од.), Сумської (1 од.), Хмельницької (1 од.), Черкаської (1 од.) областей та м. Київ (2 од.).

На рис. 3.5.9 наведено дані щодо середньої вартості навчання одного учня на рік у 2019 р. в розрізі діапазонів кількості учнів для міських ЗЗСО (приведена також кількість шкіл певного діапазону наповнюваності).

З рис. 3.5.9 можна побачити, що у міських поселеннях найвищі середні витрати на одного учня (67 870 грн) були у дванадцяти ЗЗСО з наповнюваністю шкіл до 25 осіб, але такі школи складають лише 0,25 % від загальної кількості міських шкіл, в них навчається всього 233 учня (0,01 %). Значення вище середнього у 1,5–2 рази спостерігалися у міських школах з контингентом від 25 осіб до 200 осіб, вартість коливалася від 37 278 грн до 28 593 грн, в них навчалося 2,6 % учнів.

Найнижчі значення вартості навчання одного учня на рік спостерігалися для ЗЗСО з контингентом учнів 1000–2000 та понад 2000 осіб, така вартість складала 16 134 грн та 13 993 грн відповідно. Кількість таких міських шкіл складає 612 одиниць, або 12,9 % від кількості всіх міських ЗЗСО. В цих школах навчалося 27,7 % учнів від загалу.

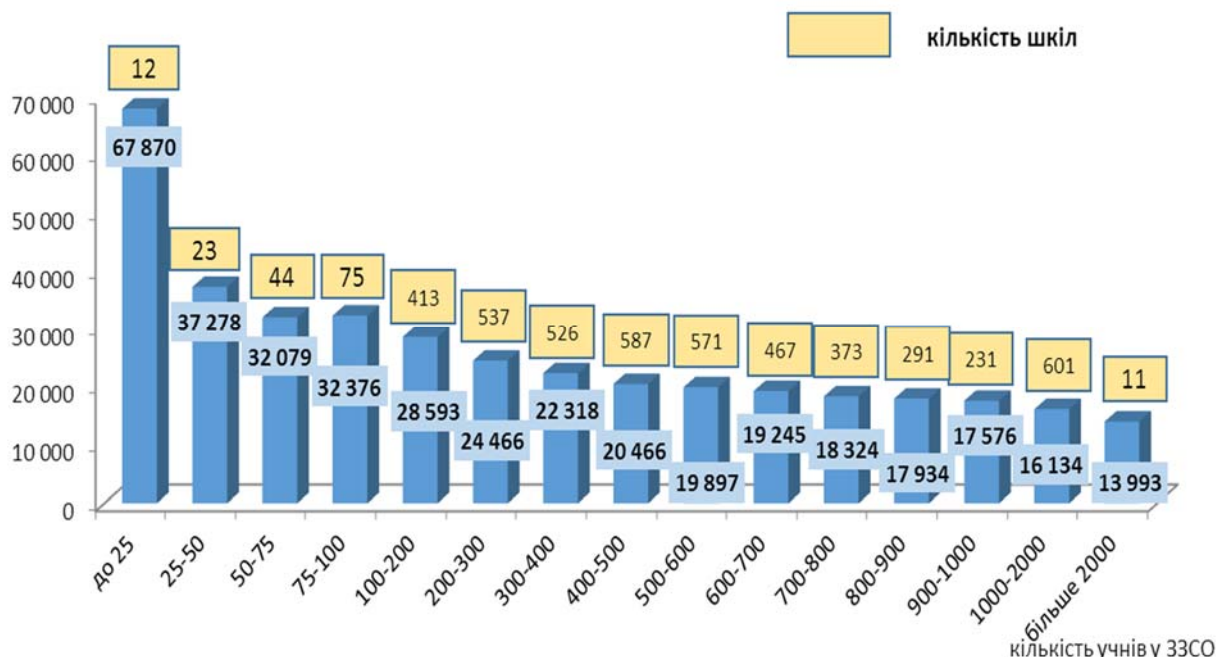

Рис. 3.5.9. Середня вартість навчання одного учня на рік та кількість ЗЗСО (міські поселення) у 2019 р., грн та одиниць

Побудовано за даними Міністерства фінансів України.

На рис. 3.5.10 наведено дані щодо середньої вартості навчання одного учня на рік в розрізі діапазонів кількості учнів у сільських ЗЗСО та їх кількості у 2019 р.

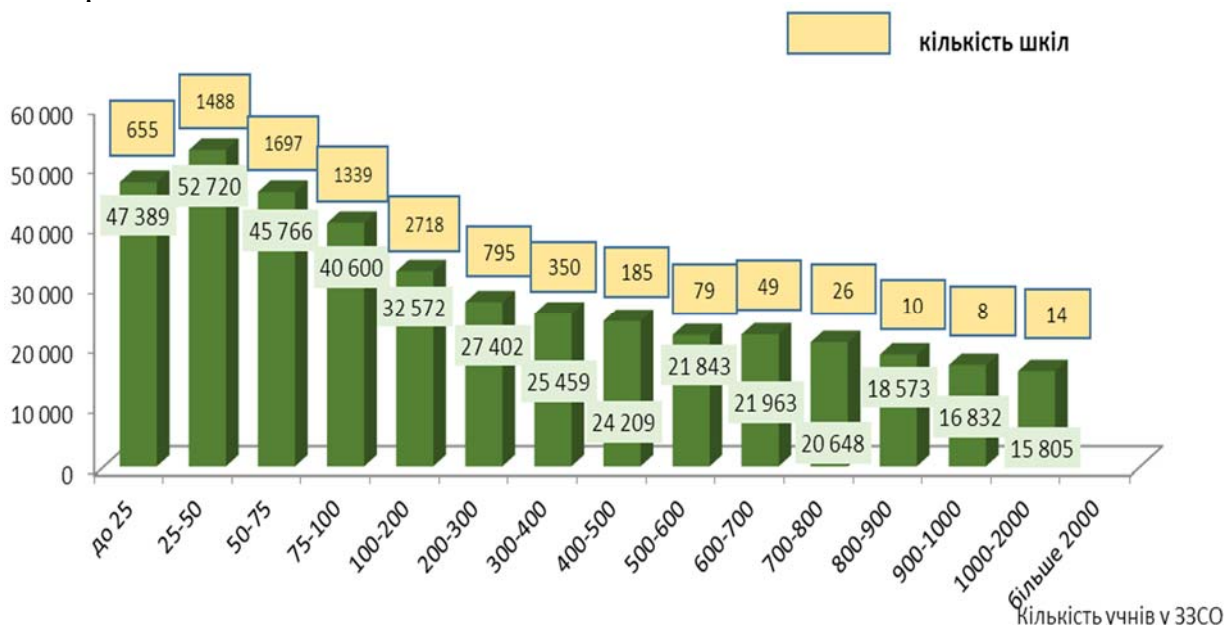

Рис. 3.5.10. Середня вартість навчання одного учня на рік та кількість ЗЗСО (сільська місцевість) у 2019 р., грн та одиниць

Побудовано за даними Міністерства фінансів України.

В сільській місцевості спостерігалася найвища середня вартість навчання одного учня у ЗЗСО з контингентом учнів 25–50 осіб і становила 52 720 грн, що характерно для 15,8 % сільських шкіл. Варто зазначити, що у 84 % сільських шкіл вартість навчання одного учня перевищує середнє значення по Україні для сільської місцевості.

Висновки

1. Незважаючи на складність соціально-економічної ситуації внаслідок агресивних дій з боку РФ, що призвели до анексії в 2014 р. АР Крим та триваючого збройного конфлікту на Донбас, протягом 2017–2019 рр. уряд виділяв біля 6 % ВВП на фінансування освітньої сфери, що складало приблизно 17 % від загальних витрат зведеного бюджету України. Більша частина виділених коштів (приблизно 48 % протягом останніх трьох років) спрямовувалася на здобуття повної загальної середньої освіти, що є обов'язковою відповідно до ст. 53 Конституції України. Також, пріоритетними сферами бюджетного фінансування були вища освіта (біля 21 % видатків) та дошкільна освіта (приблизно 15 % видатків). Дошкільна, професійна (професійно-технічна) та позашкільна освіта фінансувалася переважно за рахунок місцевих бюджетів.

Починаючи з 2015 р. для фінансування освіти використовується новий бюджетний інструмент – міжбюджетний трансферт з державного бюджету до місцевих бюджетів у вигляді субвенцій на освітні потреби. Цей інструмент дає змогу втілити бюджетний принцип субсидіарності – такого способу розподілу видатків між державним бюджетом та місцевими бюджетами, що ґрунтується на необхідності максимально можливого наближення надання публічних послуг до їх безпосереднього споживача.

Найбільшою за обсягом є освітня субвенція на оплату праці педагогічного персоналу сфери повної загальної середньої освіти. Кошти інших субвенцій спрямовується на підвищення якості загальної середньої освіти, матеріально-технічне забезпечення освітнього процесу, на окремі потреби професійної (професійно-технічної) освіти.

Питома вага освітньої субвенції, що спрямовується як трансферт на фінансування оплати праці вчителів, у загальних видатках на освіту у 2017–2019 рр. становила біля 29 %.

2. Розрахунок загального обсягу освітньої субвенції та її розподілу між територіальними одиницями здійснюється на підставі формули, затвердженої постановою КМУ від 27.12.2017 № 1088 «Про затвердження формули розподілу освітньої субвенції між місцевими бюджетами». Протягом 2016–2019 рр. мало місце стійке зростання обсягу освітньої субвенції з 44,8 млрд грн у 2016 р. до 69,2 млрд грн у 2019 р. У 2020 р. на освітню субвенцію планується витратити 79,7 млрд грн.

За умови наявності невикористаних коштів залишки освітньої субвенції перерозподіляються на видатки розвитку. Зокрема, у 2019 р. було витрачено 123,7 млн грн на придбання обладнання для оснащення ресурсних кімнат,

196,9 млн грн – на облаштування природничо-математичних кабінетів засобами навчання та обладнання, 47,8 млн грн – на закупівлю україномовних дидактичних матеріалів для закладів загальної середньої освіти з навчанням мовами національних меншин, 212,3 млн грн – на забезпечення належних санітарно-гігієнічних умов у приміщеннях закладів та 707,3 млн грн – на закупівлю шкільних автобусів для перевезення дітей до місця навчання.

3. Для забезпечення цільового фінансування освітніх потреб та успішної реалізації реформ, спрямованих на забезпечення якісної, сучасної та доступної загальної середньої та професійної (професійно-технічної) освіти, використовувались й інші цільові субвенції.

Зокрема, у 2019 р. на забезпечення якісної, сучасної та доступної загальної середньої освіти «Нова українська школа» було використано 1 020,8 млн грн, що дало змогу закупити дидактичні матеріали, сучасні меблі, музичні інструменти, комп'ютерне обладнання та підвищити кваліфікацію педагогічних працівників, задіяних у НУШ.

У 2019 р. також було витрачено 123,6 млн грн на створення та ремонт спортивних комплексів; 1 085,8 млн грн на реалізацію заходів, спрямованих на підвищення якості освіти; 350,1 млн грн на надання державної підтримки особам з особливими освітніми потребами.

В 2020 р. постановою КМУ від 05.08.2020 р. № 676 Уряд спрямував 1 млрд грн на НУШ. Визначено пріоритетними напрями витрачання коштів: придбання дидактичних матеріалів; сучасних меблів; комп'ютерного обладнання, мультимедійного контенту та музичних інструментів.

На 2020 р. також заплановано субвенцію на реалізацію програми «Спроможна школа для кращих результатів», затверджений обсяг фінансування з загального фонду Державного бюджету України становить 500 млн грн, з яких вже 150 млн грн спрямовано до місцевих бюджетів.

4. Загалом на 2020 р. заплановано збільшення бюджетного фінансування освіти в номінальному вимірі на 10,5 % порівняно з 2019 р. З цих коштів, 49 % складуть кошти місцевих бюджетів, 21 % – державного бюджету, 30 % – кошти у формі освітньої субвенції. Майже половину усіх коштів (48 %) планується витратити на загальну середню освіту, 22 % – на фахову передвищу та вищу освіту, 15 % – на дошкільну освіту. Внаслідок пандемії COVID-19 виникла необхідність перерозподілу витрат державного бюджету України. В результаті, загальний обсяг видатків МОН за КВК 220 і 221 було скорочено на 4,3 %. Біля 60 % обсягу скорочення припало на цільові субвенції (КВК 221). Наразі, МОН працює над відновленням фінансування усіх своїх бюджетних програм у повному обсязі, результати цієї роботи залежатимуть від загальної епідемічної ситуації в країні та наявності бюджетних коштів.

5. Для моніторингу ефективності використання коштів, виділених на освітні потреби, Міністерство фінансів України вже другий рік поспіль розраховує низку аналітичних показників (система «дешборд») для денних закладів загальної середньої освіти комунальної форми власності. Проведений аналіз даних Мінфіну дає змогу встановити, що в міських і сільських школах прослідковується чіткий зв'язок між вартістю навчання одного учня та

наповнюваністю учнями класів, закладів освіти, та навантаженням на одного вчителя.

У 2019 р. середні витрати на одного учня склали 23 108 грн, зокрема у міських поселеннях – 19 025 грн, у сільській місцевості – 32 371 грн. Виявлено регіони України, в яких питання ефективності використання бюджетних коштів є найбільш гострими. Зокрема найвищими були середні витрати у Луганській, Кіровоградській та Івано-Франківській областях, а найнижчими – у Одеській та Харківській областях.

Виявлено типи шкіл на які варто орієнтуватися при здійсненні практичних заходів із вдосконалення мережі закладів з метою зниження бюджетних витрат. У 2019 році найбільшою була середня вартість навчання (52 256 грн) у невеликих закладах загальної середньої освіти (від 25 до 50 учнів). Найменшою (14 000 грн) є середня вартість у великих школах (понад 2 000 учнів).

Таким чином, за результатами аналізу Міністерства фінансів України ідентифікується залежність між кількістю учнів у одному класі та ЗЗСО і вартістю навчання: чим більше учнів у закладі, класі, тим меншими є середні витрати. Зазначене свідчить про необхідність проведення подальшої роботи з оптимізації мережі ЗЗСО, оновлення організаційної структури у закладах з малою чисельністю учнів та малокомплектних школах, продовження створення опорних шкіл з метою забезпечення кожній дитині можливості отримати якісну освіту за нижчих бюджетних витрат.

4. ОСОБЛИВОСТІ ФУНКЦІОНУВАННЯ СИСТЕМИ ОСВІТИ В УМОВАХ СУЧАСНИХ ВИКЛИКІВ

4.1. Пандемія COVID-19 як основний виклик системі освіти у 2020/2021 н. р.

Світова освітянська спільнота зіштовхнулася в 2020 році з глобальним викликом, зумовленим пандемією, спричиненою поширенням коронавірусу SARS-CoV-2. Уряди більшості країн виявилися не готовими до такої масштабної пандемії, їхні практичні заходи формувалися ситуативно. Для протидії поширенню COVID-19 практично в усьому світі заклади освіти були тимчасово закриті.

В Україні, за практикою зарубіжних країн, заклади освіти також були тимчасово закриті, навчальний рік 2019/2020 було завершено у дистанційному режимі. Дистанційний режим навчання, нові вимоги до забезпечення освітнього процесу стали викликом для вітчизняної системи освіти. Пандемія вплинула на звичні режими життя учнів/студентів, їх родин, викладачів, зумовила далекосяжні економічні та суспільні наслідки, загострила низку соціально-економічних питань, серед яких:

- рівність доступу до навчання (різний рівень забезпеченості родин засобами для дистанційного навчання та неоднаковий доступ до якісного Інтернету);
- забезпеченість школярів повноцінним харчуванням (певна категорія дітей харчувалася безкоштовно у школах);
- надання освітніх послуг дітям з особливими освітніми потребами (діти з певними нозологіями не мають можливості отримувати освітні послуги дистанційно);
- додаткові потреби домашнього догляду за дітьми (передусім стосується сфери дошкільної та початкової освіти);
- інші соціально-економічні проблеми, зумовлені пандемією.

Найбільш негативний вплив пандемії відчували діти, які перебувають у складних соціально-економічних умовах. Пандемія для таких дітей фактично перервала освітній процес, позбавила їх доступу до безкоштовного харчування, загострила проблеми з доглядом за ними, посилила економічні труднощі для їх батьків, які не змогли працювати та/або втратили роботу/бізнес.

Уряд України досить швидко та адекватно відреагував на нові виклики, здійснив заходи, необхідні для забезпечення неперервності освітньої процесу. У період тривалого карантину у мережі Інтернет стали доступними уроки у цифровому форматі та онлайн ресурси для дистанційного навчання школярів. Також МОН врахувало фактор відсутності домашніх комп'ютерів із доступом до мережі Інтернет у частини учнів, особливо в малозабезпечених родинах та сільській місцевості. Було прийнято рішення про запровадження трансляції уроків для всіх класів з використанням можливостей телебачення. Зокрема, починаючи з

17 березня, низка телеканалів забезпечила трансляцію уроків із дисциплін, з яких учні мали складати ЗНО: українська мова та література, біологія, математика, історія.

Міністерство провело перемовини з керівництвом провідних освітніх онлайн-платформ, результатом яких стала доступність освітнього контенту для широкого освітянського загалу та школярів. Серед сайтів-партнерів, які надали відеоконтент для трансляцій, платформа BeSmart (<https://besmart.study>); студія онлайн-освіти EdEra (<https://www.ed-era.com>); платформа масових відкритих онлайн-курсів Prometheus (<https://prometheus.org.ua>); платформа безкоштовних вебінарів з підготовки до ЗНО iLearn (<https://ilearn.org.ua>) тощо.

Поряд із зробленим, у 2020/2021 н. р. залишається необхідність подальшого опрацювання та розв'язання ряду наступних завдань:

- забезпечення освітнього процесу та догляду за дітьми у закладах дошкільної освіти;
- забезпечення надання освітніх послуг для дітей, які опинилися у складних життєвих умовах та дітей з особливими освітніми потребами;
- забезпечення освітнього процесу у закладах професійної (професійно-технічної) освіти в частині організації практичних занять, що потребують фізичної присутності учнів;
- забезпечення практичних та лабораторних занять у закладах вищої освіти (тренування пілотів, лабораторні роботи для здобувачів освіти природничо-математичного спрямування, практичні роботи студентів-медиків у лікарнях тощо);
- запровадження нових процедур отримання наукових ступенів в умовах карантину;
- матеріально-технічне забезпечення закладів освіти в умовах карантину (засоби для дистанційного та онлайн навчання, доступ до мережі, санітарно-гігієнічні засоби тощо).

Розв'язання вищезазначених проблем лягає на плечі МОН та місцевих органів управління освітою. Доцільним є урахування місцевих особливостей, зокрема в частині матеріально-технічної забезпеченості закладів освіти, наповнюваності класів та врахування епідемічного стану в регіоні. На сьогодні відповідні рішення стосовно чіткого розуміння можливостей нівелювання основних ризиків пандемії, забезпечення неперервності та якості освітнього процесу у закладах освіти України в 2020/2021 н. р. активно формуються.

4.2. Організація дистанційного навчання у ЗЗСО в умовах пандемії COVID-19

Дистанційне навчання, яке стало основною формою навчання у закладах загальної середньої освіти в умовах пандемії, зумовило низку нових вимог до освітян, школярів, батьків. З метою виявлення проблемних питань в організації дистанційного навчання, визначення можливостей їх оперативного вирішення та

розроблення відповідних рекомендацій, були проведені опитування учасників освітнього процесу.

4.2.1. Результати опитування Служби освітнього омбудсмена¹

Служба освітнього омбудсмена у квітні 2020 року (через місяць після оголошення карантину) з метою вивчення умов забезпечення прав учнів на освіту під час карантину провела онлайн-опитування батьків та дітей, які навчаються у закладах загальної середньої освіти.

Завданням опитування було виявлення ефективності реалізації права на освіту; вивчення форм організації дистанційного навчання; з'ясування проблем, які виникли у батьків та дітей; вивчення думки батьків про рівень організації та ефективності дистанційного навчання. Результати опитування дали важливу інформацію, яку варто врахувати при організації навчання у новому 2020/2021 н. р. та плануванні дистанційного і змішаного навчання у закладах освіти в умовах пандемії. Автори проведеного дослідження наголошують, що опитування не є репрезентативним, проте отримано інформацію про наявність важливих проблемних питань, з якими учні та їхні батьки зіштовхнулися під час карантину.

Загалом було отримано 8 056 відповідей від респондентів з усіх регіонів України, крім окупованих територій Донецької та Луганської областей, а також Автономної Республіки Крим. Найбільша кількість відповідей надійшла з м. Києва, Дніпропетровської, Одеської, Харківської та Херсонської областей. Майже 41 % респондентів мешкає в містах – обласних центрах. Найбільш активними в опитуванні були батьки учнів 5–9-х класів (майже 49,4 % опитаних) та 2–4-х класів (32,7 % опитаних), 9 % загалу опитаних склали батьки першокласників та 8,9 % – батьки випускників.

За результатами опитування Служба освітнього омбудсмена виявила, що третина батьків (27 %) – змінили своє ставлення до вчителів у позитивну сторону, про негативне ставлення зазначили 19,3 %. Цей результат демонструє, що ставлення до школи та до вчителя залежить від того, як школа та конкретний вчитель організували дистанційне навчання, яким чином відбувається комунікація та співпраця з дітьми і батьками. Там, де школа і вчитель працюють відповідально, творчо, тримають контакт з дітьми та батьками, ставлення до освіти стає кращим. І навпаки.

Було зроблено висновки про те, що карантин та вимушене застосування дистанційного навчання тільки загострили ряд проблем, які й раніше у більшості випадків були відомі педагогам та управлінцям. Наразі з цими проблемами обізнані й батьки. Зокрема, дослідження виявило, що 85,1 % дітей продовжили навчання під час карантину. Проте вимушений перехід на дистанційне навчання виявив серйозні організаційні, навчальні, психоемоційні, технічні проблеми із

¹ Результати опитування батьків «Навчання дітей під час карантину». URL: <https://eo.gov.ua/2020/04/17/rezul-taty-opytuvannia-bat-kiv-navchannia-ditey-pid-chas-karantynu/>.

забезпеченням права на якісну освіту. Серед них зазначається наступне. Не завжди якісною є організація дистанційного навчання (для значної кількості учнів завдання просто розміщуються на сайті або надсилаються, написані від руки, немає жодної комунікації з учителем, або й взагалі вчитель відсутній), конкуренція між членами родини за технічне обладнання для дистанційної роботи та навчання. У 32,5 % сімей респондентів виявлено часткову або повну відсутність технічного обладнання для дистанційної взаємодії. Припускається, що цей показник ще вищий, оскільки батьки із сільської місцевості не змогли активно долучитися до опитування через відсутність Інтернет-зв'язку та обладнання.

Серед основних труднощів та проблем дистанційного навчання під час карантину, виокремлено такі.

Організаційні та навчальні: відсутність розкладу та/або його неузгодженість; неуніфікованість онлайн-трансляцій та комунікацій; незбалансований обсяг завдань і онлайн-уроків (забагато/замало); недостатній час для виконання завдань; діти не розуміють нові теми та пояснення; відсутній контроль за виконанням завдань та оцінювання; нудні, застарілі та незрозумілі підручники; батьки не мають достатньо знань, щоб допомогти дітям.

Психоемоційні: відсутність у дітей уміння вчитися самостійно; низька мотивація до навчання; напруга через страх помилки та тиску з боку вчителя; надмірне навантаження; нестача спілкування з учителем та ровесниками; несприйняття дистанційного навчання як такого; зростання рівня агресії та нетерпимості у суспільстві.

Технічні: відсутність чи застарілість комп'ютерного обладнання та програмного забезпечення як у сім'ях, так і в учителів; недостатній рівень ІКТ-компетенцій у вчителів та батьків; низька якість Інтернету та/або мобільного підключення; відсутність стандартизованої онлайн-платформи для дистанційного навчання.

Служба освітнього омбудсмена зауважує, що дотримання прав в освіті в таких умовах вимагає системних змін не лише в чинній законодавчій базі, але й у підходах до її оновлення. На часі рішуча зміна парадигми роботи органів управління освітою щодо дотримання прав в освіті. Тому актуальним є пошук дієвих шляхів підвищення ефективності освітньої системи, врахування висновків опитування під час організації навчання у 2020/2021 н. р., ініціювання змін у процес підготовки спільних управлінських рішень.

4.2.2. Результати опитування Державної служби якості освіти¹

Державна служба якості освіти (ДСЯО) у квітні 2020 року провела онлайн-опитування керівників ЗЗСО, педагогічних працівників, батьків та учнів 9–11-х класів закладів загальної середньої освіти з метою вивчення умов забезпечення якості навчання у дистанційному форматі в умовах карантину,

¹ Результати опитування щодо дистанційного навчання в закладах загальної середньої освіти. URL: <http://www.sqe.gov.ua/index.php/uk-ua/hovyny/1217-rezultaty-opytuvannia-shchodo-dystantsiinoho-navchannia-v-zakladakh-zahalnoi-serednoi-osvity>.

з'ясування проблем, які виникли у респондентів під час такого навчання.

В опитуванні анонімно взяли участь 211,9 тис. осіб, з них 120,5 тис. батьків, 44,1 тис. учнів, 43,4 тис. вчителів, 3,9 тис. керівників ЗЗСО.

Анкетування здійснювалося в усіх регіонах України. Найбільш активними були мешканці Харківської, Донецької, Дніпропетровської, Запорізької областей та м. Києва. Серед учасників анкетування найбільше батьків було з Харківської (14,6 %), Донецької (12,6 %), Запорізької (9,6 %) областей; учнів – із Харківської (12,8 %), Донецької (12,5 %) областей, м. Києва (9,3 %); учителів – із Харківщини (12,2 %), Запоріжжя (8,9 %), Донеччини (8,2 %); керівників ЗЗСО – із Харківщини (9,74 %), Дніпропетровщини (9,4 %), Донеччини (8,2 %). Найменше респондентів було з Луганської, Черкаської та Закарпатської областей. Наприклад, серед учасників анкетування з Луганщини було лише 9 керівників шкіл, 28 учнів, 111 батьків та 127 учителів. В анкетуванні взяли участь більше 25 % директорів ЗЗСО країни. Більшість керівників закладів освіти (50,0 %) працюють у сільській місцевості (у містах – 42,0 %, селищах міського типу – 8,0 %). Більшість учасників анкетування проживають у міській місцевості. Так, серед опитаних батьків 73,1 % вказали, що їхні діти навчаються у міських школах, а 16,5 % – у школах, розташованих у селищах міського типу. У містах також навчаються чи працюють 73,1 % опитаних учнів та 57,9 % вчителів (у смт – 16,8 % учнів та 9,7 % вчителів). Найбільш активними в анкетуванні були батьки, діти яких навчаються в початковій та основній школах (відповідно 42,1 % та 48,5 %). Водночас серед респондентів було лише 9,1 % батьків учнів 10–11-х класів.

За результатами проведеного опитування автори дослідження систематизували проблеми, що виникають у ЗЗСО під час організації дистанційного навчання у період карантину і впливають на якість навчання, серед них:

- технічне забезпечення учасників освітнього процесу: низька швидкість інтернет-зв'язку або його відсутність; відсутність навчальних ресурсів, що сприяють повноцінному забезпеченню формування знань учнів із навчальних предметів; відсутність у багатьох учителів та учнів сучасних мобільних пристроїв, комп'ютерів та інших гаджетів (особливо в сільській місцевості); обмежений доступ окремих учнів до комп'ютерної техніки (у сім'ї можуть бути двоє-троє школярів та батьки, які працюють у дистанційному режимі);

- психолого-педагогічний та методичний супровід дистанційного навчання учнів: відсутність досвіду такого навчання як у вчителів, так і учнів; окремі педагоги недостатньо володіють ІКТ; ненормований робочий день вчителів (постійний зв'язок із батьками, перевірка робіт учнів, підготовка до навчальних занять та завдань з детальними інструкціями займають багато часу); складнощі в адаптації вчителів до нових умов навчання; низька якість або повна відсутність супроводу організації дистанційного навчання від методичних служб; недостатній контроль за станом засвоєння учнями знань; неможливість проконтролювати дотримання учнями академічної доброчесності під час виконання домашніх завдань; в учнів початкової ланки школи ще не сформовані вміння самостійно вчитися, опрацьовувати навчальний матеріал; небажання деяких учнів навчатися

самостійно на онлайн-платформах; відсутність контролю з боку батьків за дистанційним навчанням дітей;

- санітарно-гігієнічні умови організації дистанційного навчання: не дотримано ергономічних вимог до викладу матеріалу для дітей (різний шрифт, посилення на неперевірені відео, часто з рекламою, завеликий обсяг навчального матеріалу); велике навантаження на органи зору як для вчителів, так і для учнів (перевантаження роботою за комп'ютером, не враховується загальне навантаження на дитину).

За результатами дослідження було систематизовано пропозиції респондентів щодо удосконалення організації дистанційного навчання. Серед основних – пропозиції внести зміни до Положення про дистанційне навчання; розробити безкоштовну платформу для дистанційного навчання учнів; оприлюднити на офіційному вебсайті санітарно-гігієнічні норми щодо онлайн-уроків; розробити правила для учасників освітнього процесу з питань дистанційного навчання (платформи, вебресурси, оцінювання учнів, обсяг домашнього завдання) тощо.

Експертами ДСЯО за результатами цього дослідження було розроблено рекомендації для учасників освітнього процесу щодо забезпечення якості освіти у закладах загальної середньої освіти під час дистанційного навчання учнів в умовах карантину.

4.2.3 Інформація про результати опитування директорів ЗЗСО та ЗДО, проведеного ДНУ «Інститут освітньої аналітики» спільно з Дитячим Фондом ООН (ЮНІСЕФ)

Виклики, які постали перед системою освіти України через пандемію COVID-19, вимагають прийняття обґрунтованих управлінських рішень на основі доказових даних.

Міністерство освіти і науки України спільно з Дитячим Фондом ООН (ЮНІСЕФ) в Україні ініціювало дослідження, метою якого є отримання інформації про стан організації освітнього процесу в закладах загальної середньої та дошкільної освіти під час спалаху COVID-19, отримання інформації про основні потреби та готовність цих закладів до організації навчання в умовах пандемії.

Інформаційною базою дослідження є результати опитування керівників ЗЗСО та ЗДО, яке відбулося з використанням інформаційно-телекомунікаційної системи «Державна інформаційна система освіти» (далі – ІТС «ДІСО») ДНУ «Інститут освітньої аналітики» на початку липня 2020 р.

Опитування директорів закладів загальної середньої освіти щодо готовності шкіл до організації освітнього процесу в умовах пандемії COVID-19

Усього в опитуванні взяли участь 10 175 директорів ЗЗСО (67,4 % від загальної кількості ЗЗСО), з них 65 % ЗЗСО є сільськими, а 35 % – міськими.

Поінформованість про поширення COVID-19. Групи ризику в ЗЗСО

Аналіз відповідей респондентів щодо пріоритетності джерел інформації про ситуацію, пов'язану з COVID-19 в Україні, виявив, що відомості про захворюваність переважна більшість директорів ЗДО (94,8 %) та про карантинні заходи/обмеження (96,5 % респондентів) отримують з офіційних інтернет-сайтів органів влади (МОЗ, МОН, КМУ). Натомість вищезазначену інформацію (про захворюваність/ карантинні заходи/обмеження) ці ж респонденти отримують від ЗМІ – 68,9 % та 62,2 % й соціальних мереж і месенджерів – 46,8 % та 40,8 %.

Аналіз рівня довіри до джерел інформації про поточну ситуацію із випадками COVID-19 у громаді показав, що респонденти найбільше довіряють органам місцевої влади і місцевого самоврядування – 77,1 % та центральним органам влади (МОЗ, МОН, КМУ та ін.) – 74,3 %. Ступінь довіри громад до ЗМІ (телебачення, радіо, преса) суттєво нижчий і становить 22,8 %. Рівень довіри до міжнародних організацій та соціальних мереж не перевищує 10 %. Разом з тим, 0,7 % респондентів не довіряють жодному із джерел (рис. 4.1).

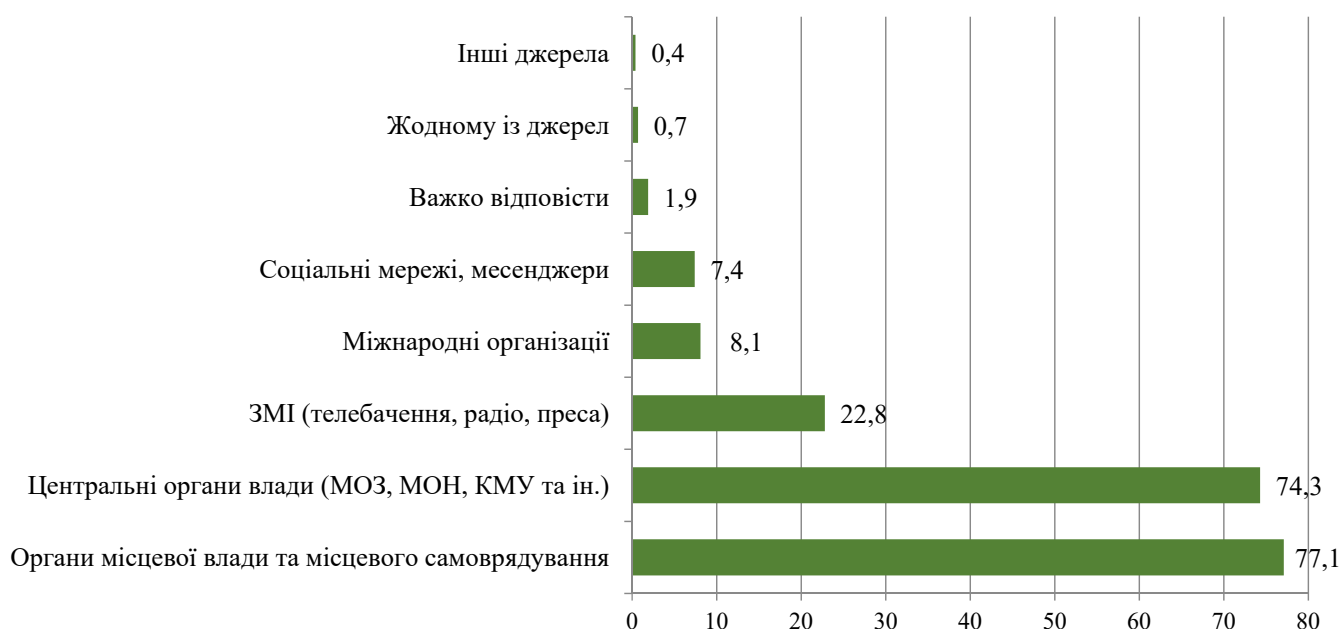

Рис. 4.1. Відповідь респондентів на запитання «Яким джерелам інформації про поточну ситуацію із випадками COVID-19 у Вашій громаді Ви довіряєте найбільше?»

Побудовано за результатами опитування.

Опитування вивчало рівень доступності інформації про ситуацію щодо захворюваності на COVID-19 та карантинних заходів/обмежень у населених пунктах, де знаходяться ЗЗСО. Результати показали, що 96,5 % респондентів отримали необхідну інформацію щодо захворюваності і 98,7 % – щодо карантинних заходів/ обмежень.

Дослідженням виявлено, що частки працівників та учнів ЗЗСО, які належать до групи ризику через пандемію (особи віком старше 60 років, особи з хронічними захворюваннями тощо), складають близько 13–18 % (рис. 4.2). Відносно високим був відсоток відповідей «не володію інформацією» та «немає відповіді», що свідчить про складність більш точного визначення цього показника.

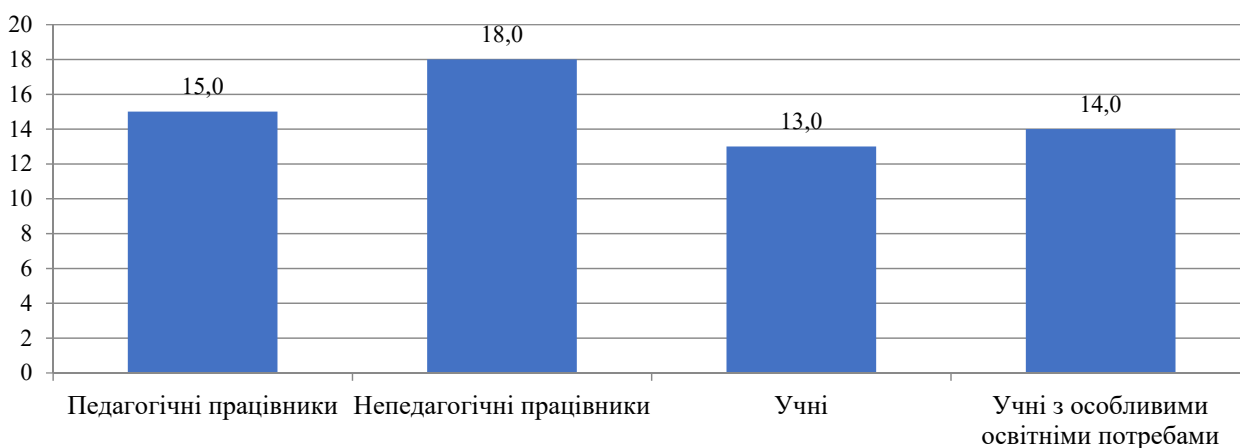

Рис. 4.2. Відповідь респондентів на запитання «Чи можете Ви зазначити, який приблизно відсоток працівників та учнів Вашого закладу освіти належить до групи ризику через пандемію (особи віком старше 60 років, особи з хронічними захворюваннями тощо)?», %

Побудовано за результатами опитування.

Готовність закладу освіти до відновлення освітнього процесу

Аналіз відповідей респондентів щодо проведення впродовж останніх двох років у їхньому закладі освіти заходів, пов'язаних з інформуванням про небезпеку зараження інфекційними хворобами та їх профілактику (в т. ч. щодо грипу/ГРВІ), показав, що у 89,9 % школах проводилися тематичні уроки для учнів, у 83,2 % освітніх закладах є інформаційні стенди, плакати і буклети, 69,5 % освітніх закладів проводили круглі столи, конференції, зустрічі для учнів і/або батьків за участі медичних експертів/лікарів/медичних працівників; 58,6 % – проводили такі ж самі заходи і для вчителів.

У такому важливому питанні, як проведення навчання (інструктаж) працівників закладу освіти щодо особливостей гігієни та виконання посадових обов'язків в умовах пандемії, абсолютна більшість респондентів була одноставною: 93,3 % підтвердили проведення навчання (інструктажу) серед усіх вчителів, і 92,3 % – серед непедагогічних працівників (рис. 4.3).

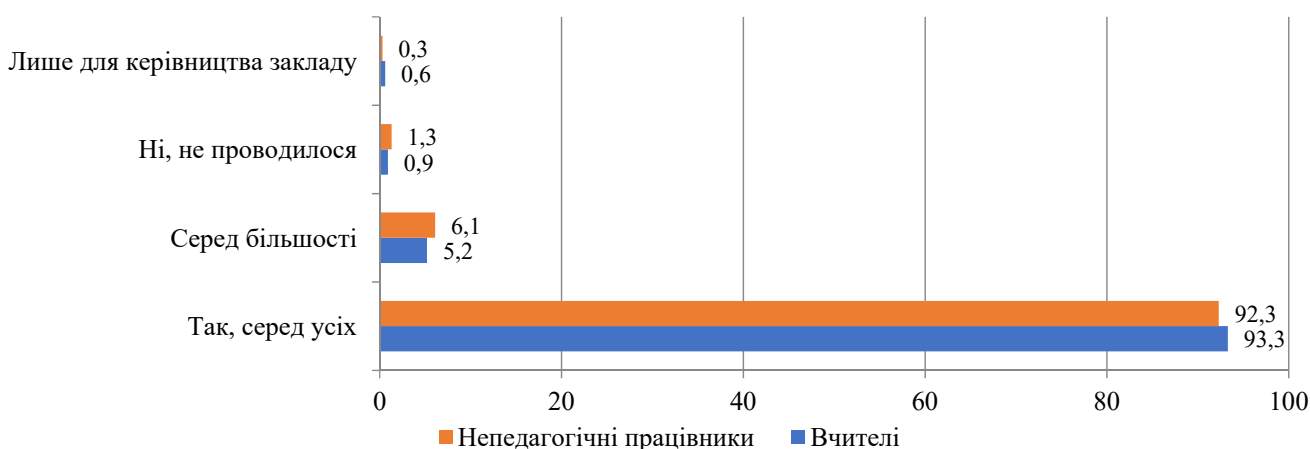

Рис. 4.3. Відповідь респондентів на запитання «Чи проводилося навчання (інструктаж) працівників закладу освіти щодо особливостей гігієни та виконання посадових обов'язків в умовах пандемії?»

Побудовано за результатами опитування.

Відповіді на запитання «Яких інформаційних матеріалів щодо безпечної організації освітнього процесу в умовах пандемії COVID-19 потребує Ваш заклад сьогодні?» розподілилися таким чином: більшість директорів ЗЗСО (70,7 %) потребує відеоматеріалів про способи зараження, профілактику та безпечну поведінку при інфекційних захворюваннях (адаптованих відповідно до віку та для дітей особливими освітніми потребами): 61,1 % директорів вказав на потребу інформаційно-методичних матеріалів для проведення бесід/уроків із учнями та батьками щодо правил соціального дистанціювання і дотримання правил гігієни. Водночас 48,2 % директорів вказали на потребу в інформаційних постерах щодо профілактики та безпечних практик для учнів (в т. ч. з особливими освітніми потребами), 42,9 % опитаних потребують інформаційні постери щодо профілактики та безпечних практик для працівників закладу, 31,5 % вказали на необхідність придбання адаптованих відповідно до віку аудіоматеріалів про способи зараження, профілактику та безпечну поведінку щодо інфекційних захворювань (рис. 4.4).

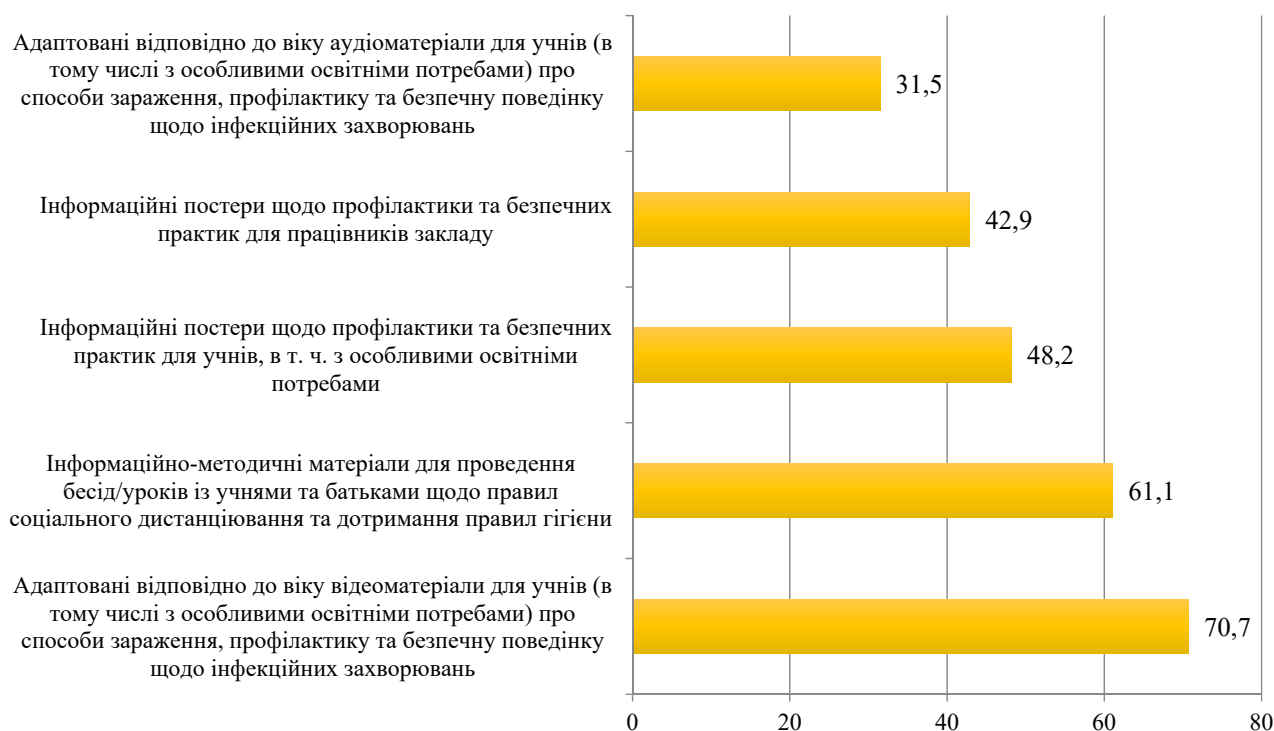

Рис. 4.4. Відповідь респондентів на запитання «Яких інформаційних матеріалів щодо безпечної організації освітнього процесу в умовах пандемії COVID-19 потребує Ваш заклад сьогодні?»

Побудовано за результатами опитування.

Щодо можливості забезпечення закладом освіти дотримання заходів безпеки (рис. 4.5) протягом 2020/2021 н. р. більшість директорів відповіли «так» за всіма запропонованими заходами, де найвищий відсоток ствердних відповідей припав на розміщення інформаційних плакатів щодо правил гігієни та дотримання дистанції на всій території закладу (84 %). Варто зауважити, що 36,7 % опитаних відповіли «скоріше так» щодо заходу «організація навчання батьків учнів правилам гігієни та соціального дистанціювання».

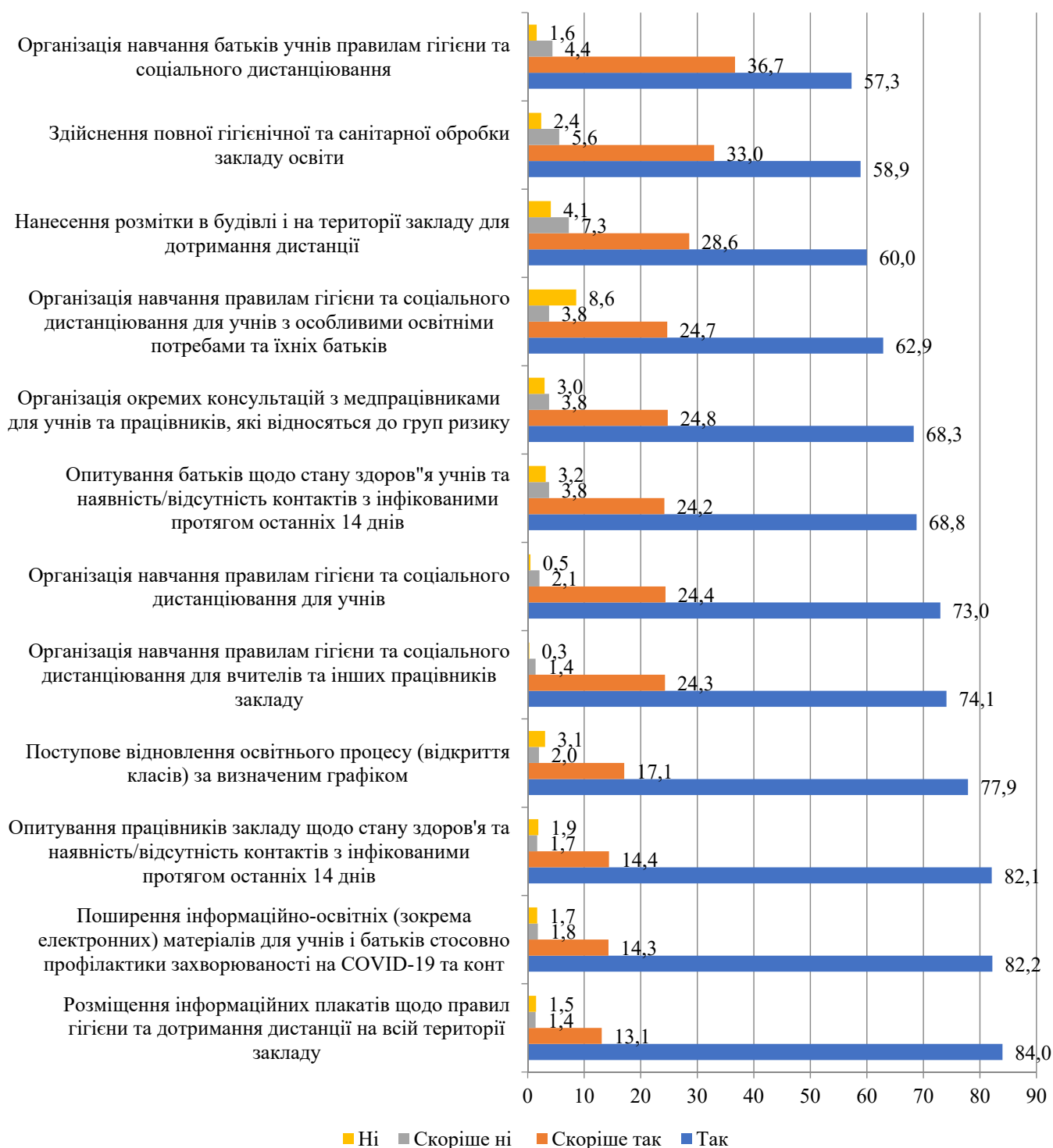

Рис. 4.5. Створення безпечних умов в закладі освіти
(можливість забезпечення протягом 2020/2021 н. р. заходів згідно переліку)

Побудовано за результатами опитування.

У модулі запитань стосовно «Створення безпечних умов в закладі освіти (організація підвезення (для закладів, до яких здійснюється підвезення))» менше половини респондентів (47,7 %) підтвердили, що у них проводилася дезінфекція та ретельне прибирання шкільного транспорту, ще менше опитаних (44,4 %) зазначили, що транспортні засоби були забезпечені антисептиками для рук. Третина опитаних не мала змоги забезпечити усі три умови, пов'язані із організацією підвезення учнів (рис. 4.6).

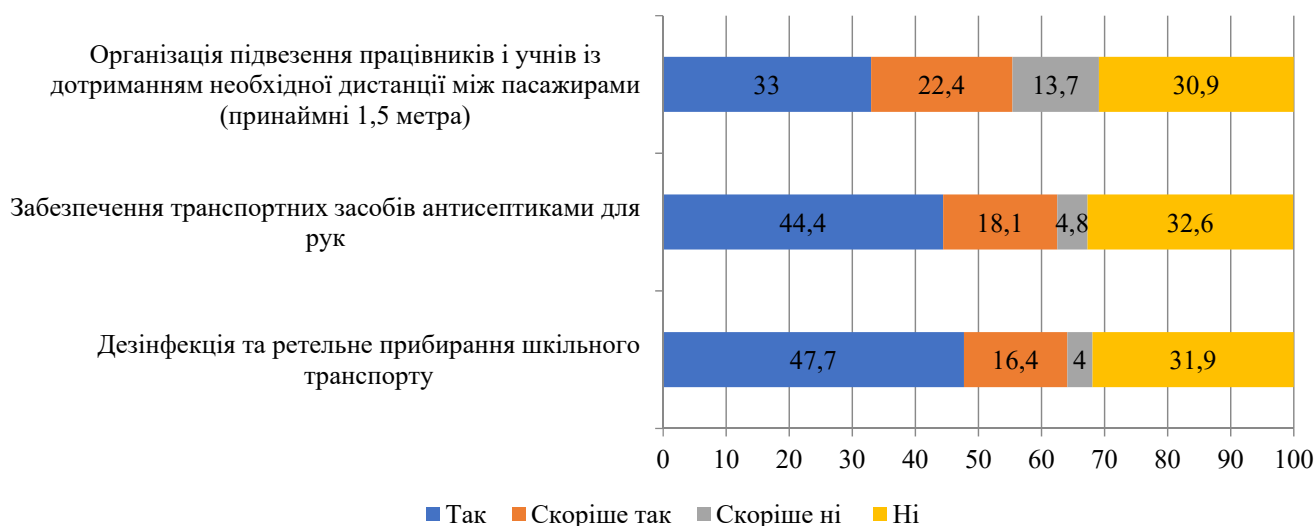

Рис. 4.6. Створення безпечних умов в закладі освіти (організація підвезення (для закладів, до яких здійснюється підвезення))

Побудовано за результатами опитування.

У модулі запитань «Створення безпечних умов в закладі освіти (організація медико-профілактичних заходів)» 76,7 % респондентів зазначили, що в їхніх ЗЗСО проводилося оперативне консультування учнів та працівників закладу медичним працівником у разі погіршення їх самопочуття, тоді як 60,3 % проводили термометрію працівників перед початком занять, і ще менше (52,2 %) – термометрію учнів перед початком занять. Окреме приміщення для тимчасового ізолювання хворого учня або працівника наявне в закладах відмітили 49,1 % опитаних. Відповідь «скоріше так» теж має досить суттєву вагу (25 %), що свідчить про високий рівень організації медико-профілактичних заходів у більшості ЗЗСО, які взяли участь в опитуванні (рис. 4.7).

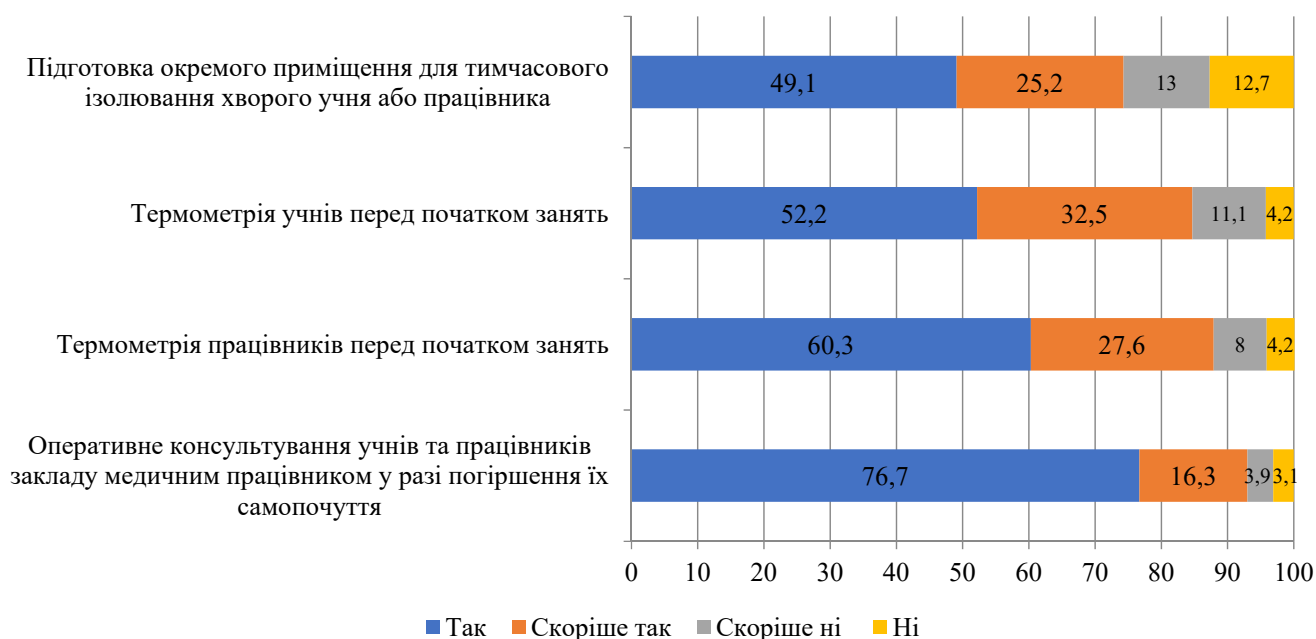

Рис. 4.7. Створення безпечних умов в закладі освіти (організація медико-профілактичних заходів)

Побудовано за результатами опитування.

У модулі запитань «Створення безпечних умов у закладі освіти (дотримання правил гігієни)» «лідерами» стали: вологе прибирання приміщень закладу освіти кілька разів на день (93,1 %), розміщення інструкцій (інфографіки) щодо правил миття й гігієнічної обробки рук (92,3 %) та безперервне водопостачання для дотримання заходів гігієни (86,8 %). Залучити додаткову кількість технічних працівників для організації додаткового прибирання приміщень можуть лише 20,3 % керівників ЗЗСО. Більше третини (34,3 %) опитаних відповіли, що не можуть цього зробити (рис. 4.8).

Рис. 4.8. Створення безпечних умов в закладі освіти (дотримання правил гігієни)

Побудовано за результатами опитування.

Важливе значення для формування результатів опитування мав модуль «Створення безпечних умов в закладі освіти в частині дотримання дистанції», де відповіді респондентів були більш неоднозначними. На 3 із 12 запропонованих заходів більше половини опитаних відповіли позитивно, особливо

щодо можливості проведення засідань педагогічної ради закладу в режимі онлайн (74,8 %). Однак заходи із залучення додаткової кількості педпрацівників для додаткового поділу класів на групи (42,2 %) та обладнання додаткових класних кімнат (зокрема, за рахунок переобладнання наявних господарських приміщень, актових чи спортивних залів тощо) (34,9 %) директорам ЗЗСО видаються такими, які майже неможливо реалізувати (рис. 4.9).

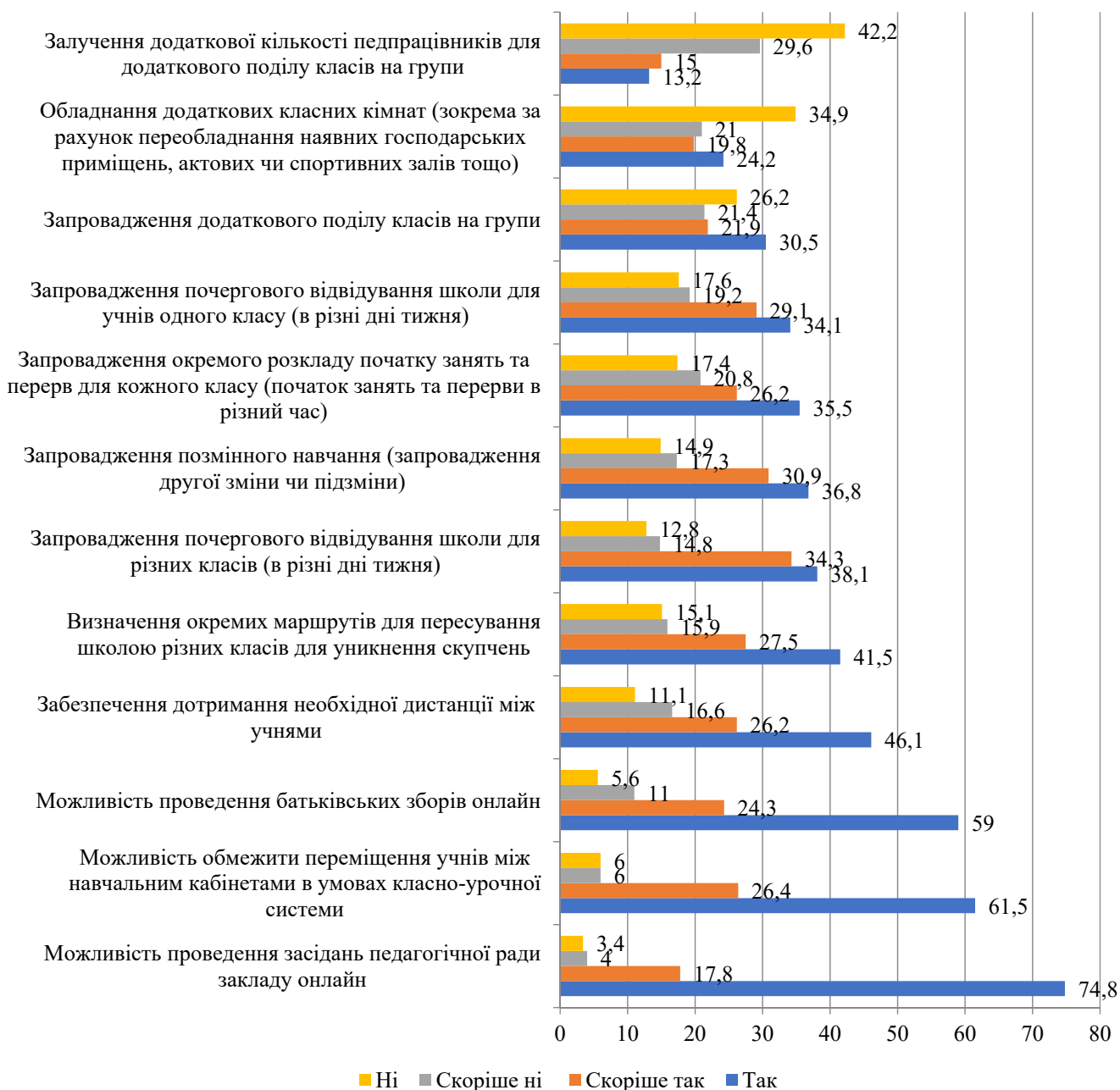

Рис. 4.9. Створення безпечних умов в закладі освіти (дотримання дистанції)
Побудовано за результатами опитування.

У модулі запитань «Створення безпечних умов у закладі освіти (використання цифрових технологій)» жоден із заходів не оцінюється навіть половиною респондентів як такий, що буде однозначно застосовано. 49,7 % можуть забезпечити організацію дистанційного навчання для учнів, які належать до груп ризику за станом здоров'я. Відповідь «скоріше так» отримала підтримку

приблизно в тієї ж кількості опитаних, як і відповідь «так», що свідчить про певні сумніви респондентів. Понад 60 % опитаних підтвердили, що не мають змоги забезпечити необхідними цифровими пристроями учнів, які цього потребують, шляхом розподілу наявних в закладі пристроїв (рис. 4.10).

Рис. 4.10. Створення безпечних умов в закладі освіти (використанням цифрових технологій)

Побудовано за результатами опитування.

У модулі запитань «Створення безпечних умов у закладі освіти (організація харчування)» 61,5 % респондентів відповіли, що можуть забезпечити позмінне відвідування їдальні і 51 % – дотримання дистанції між відвідувачами шкільної їдальні (принаймні 1,5 м). Третина опитаних підтвердила, що не має змоги організувати пакування шкільних сніданків/обідів в одноразовий посуд, і ще третина на це питання відповіла «скоріше ні» (рис. 4.11).

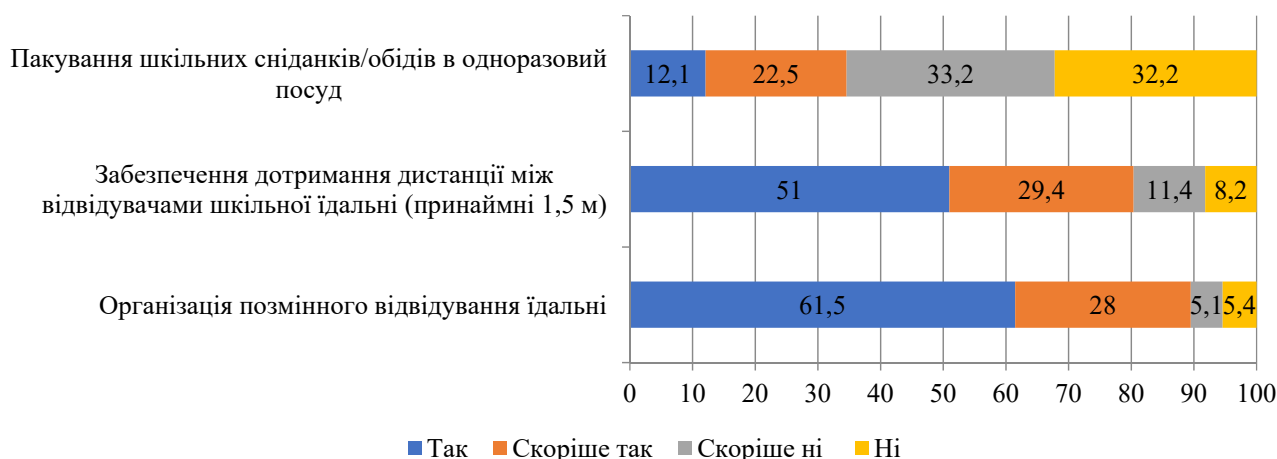

Рис. 4.11. Створення безпечних умов в закладі освіти (організація харчування)

Побудовано за результатами опитування.

Аналіз забезпеченості ЗЗСО в достатній кількості вказаними на рис. 4.12 засобами запобігання поширенню COVID-19 показав, що дезінфікуючі засоби для обробки підлоги і поверхонь, антисептики для обробки рук та паперові рушники є в наявності у діапазоні 35–50 % відповідей опитаних директорів шкіл. Понад 35 % не мають безконтактних термометрів для вимірювання температури тіла.

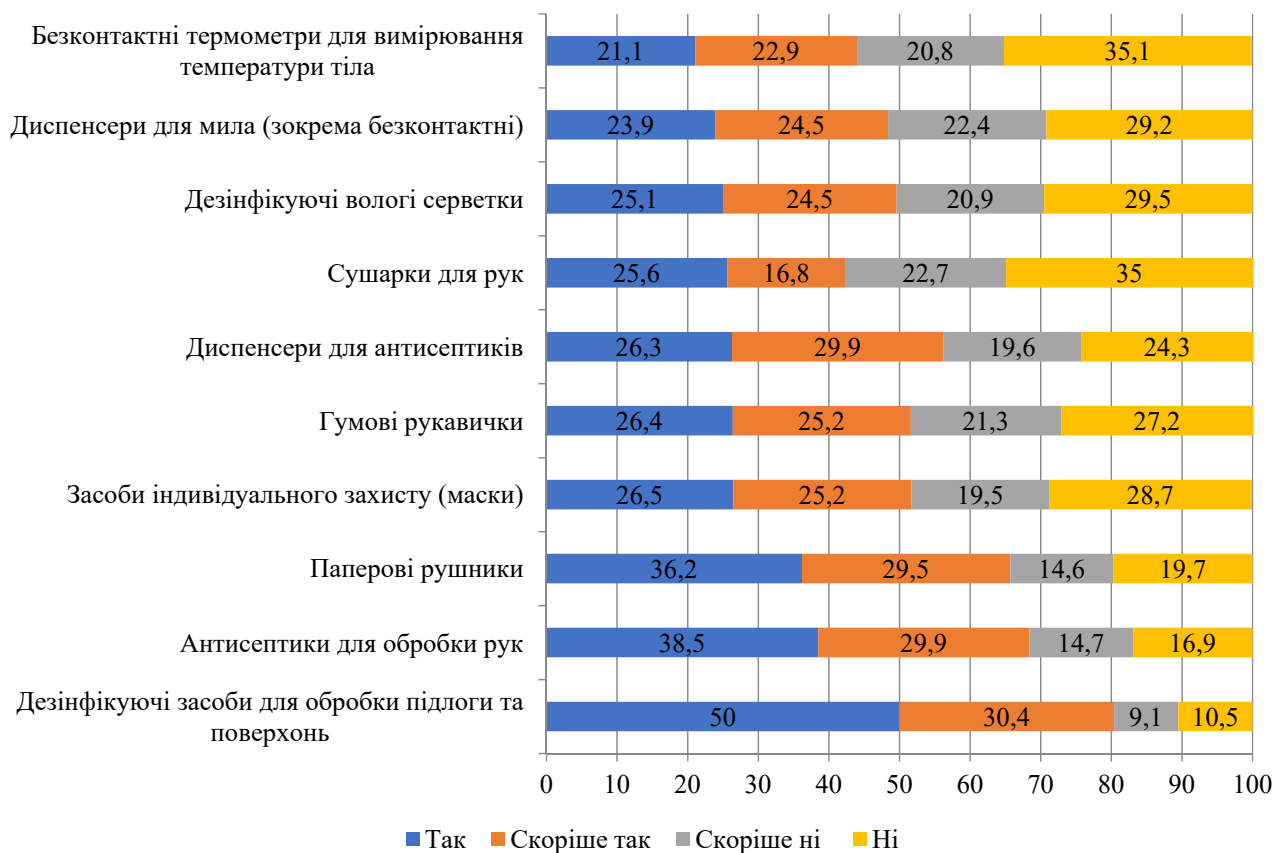

Рис. 4.12. Відповідь респондентів на запитання «У разі відновлення освітнього процесу в закладах освіти, чи має Ваш заклад освіти можливість забезпечити наявність достатньої кількості таких засобів?»

Побудовано за результатами опитування.

Щодо запасів побутових товарів для забезпечення безперервного процесу дотримання гігієни та прибирання, то найбільше число респондентів підтвердили, що у них є в достатній кількості швабри і відра (86,8 % відповідей), у найменшій кількості наявні паперові рушники (29,9 % відповідей), які для 29,7 % опитаних іноді закінчуються до того, як вдається поповнити запас, і для 40,4 % – їх весь час не вистачає (рис. 4.13).

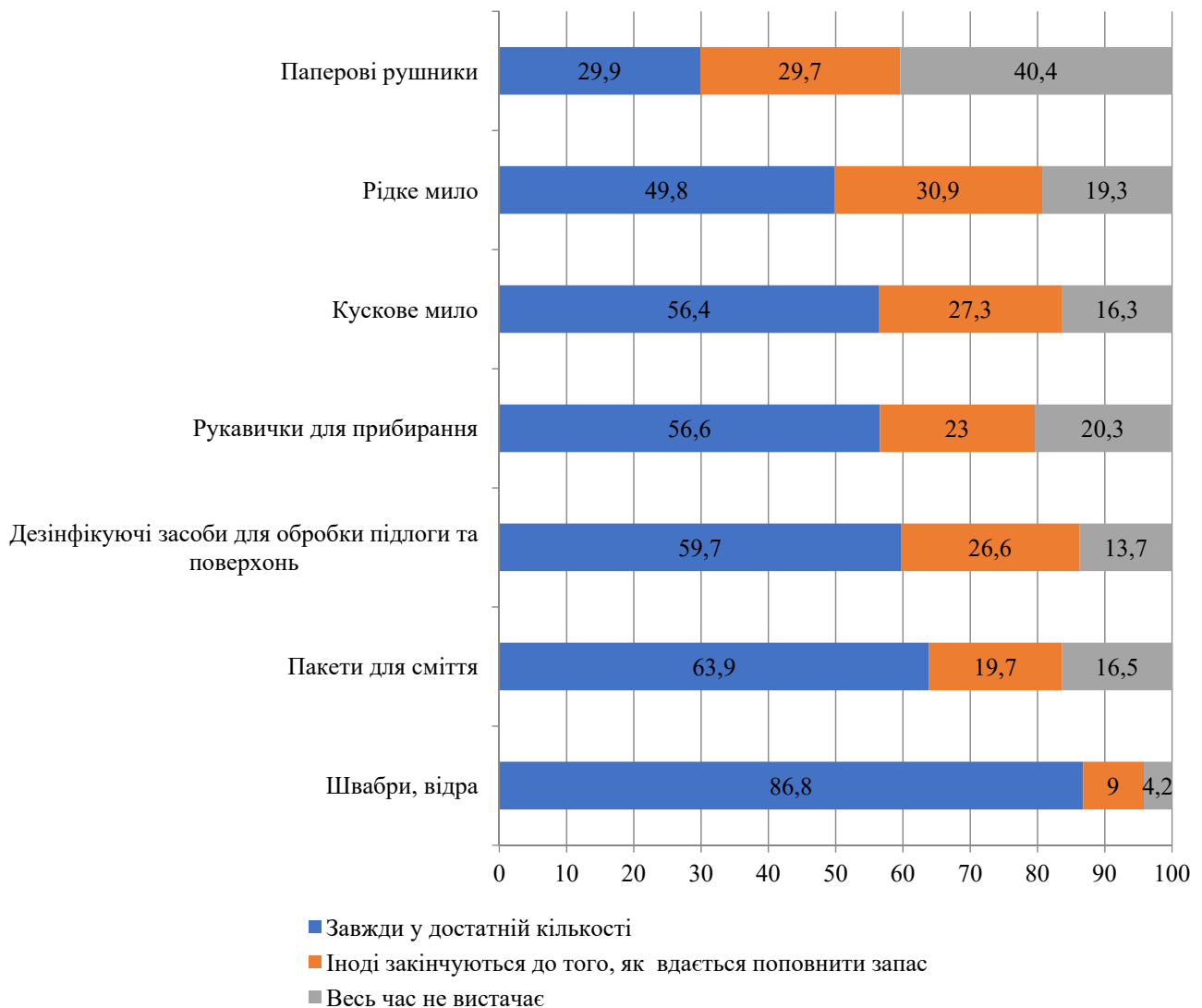

Рис. 4.13. Відповідь респондентів на запитання «Чи достатніми є запаси побутових товарів для забезпечення дотримання правил гігієни та прибирання у Вашому закладі освіти?»

Побудовано за результатами опитування.

Наявність в ЗЗСО медичного працівника (медична сестра або лікар) для оперативного надання медичної допомоги зазначили 44,2 % респондентів, 35,5 % відповіли, що такого медичного працівника в ЗЗСО немає; 17,6 % зазначили, що медичний працівник працює в закладі неповний день.

У разі запровадження змішаного навчання у ЗЗСО, 82,2 % опитаних вважають, що учні початкових класів повинні мати переваги у очному відвідуванні, 74,1 % підтримують думку, що це повинні бути учні, які не мають доступу до мережі Інтернет вдома, і 68,9 % – учні випускних класів (рис. 4.14).

Рис. 4.14. Відповідь респондентів на запитання «У разі запровадження змішаного навчання, які групи учнів, на Вашу думку, повинні мати переваги в очному відвідуванні?»

Побудовано за результатами опитування.

Організація дистанційного навчання в період карантинних обмежень

На запитання «Чи здійснювалося під час карантину в закладі освіти дистанційне навчання?» 99,4 % директорів ЗЗСО відповіли «так».

Опитування щодо повноти охоплення учнів ЗЗСО дистанційними заняттями продемонструвало такі результати. Більш як 69 % респондентів зазначили, що всі або майже всі (100 %) учні початкової та старшої школи були охоплені дистанційним навчанням і 57 % респондентів зазначили це ж саме стосовно учнів базової школи (рис. 4.15).

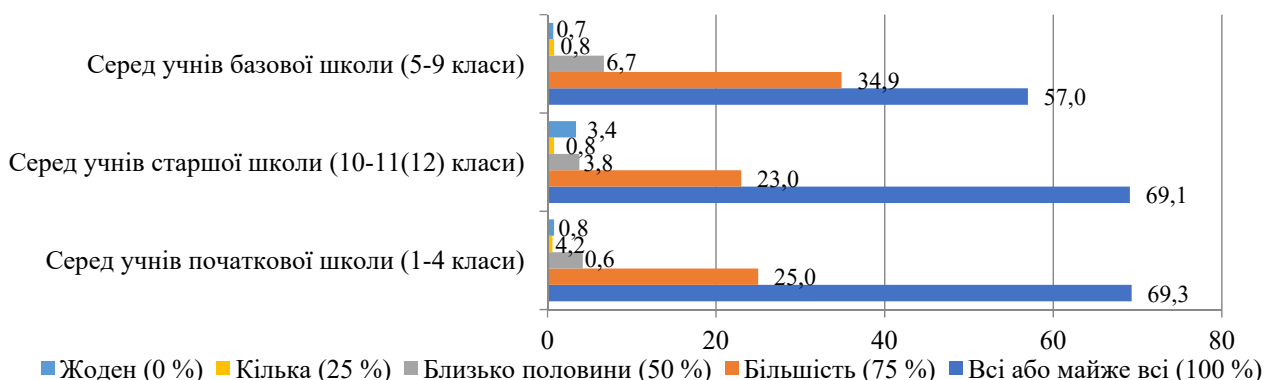

Рис. 4.15. Відповідь респондентів на запитання «Скільки учнів Вашого закладу освіти було охоплено дистанційним навчанням?»

Побудовано за результатами опитування.

Щодо організації викладання навчальних предметів дистанційно, то 90,1 % директорів ЗЗСО зазначили, що освітній процес було налагоджено всіма або майже всіма вчителями початкових класів (100 %), 82,4 % відповіли, що такий же показник було досягнуто вчителями базової школи, і 83,6 % – вчителями старшої школи (рис. 4.16).

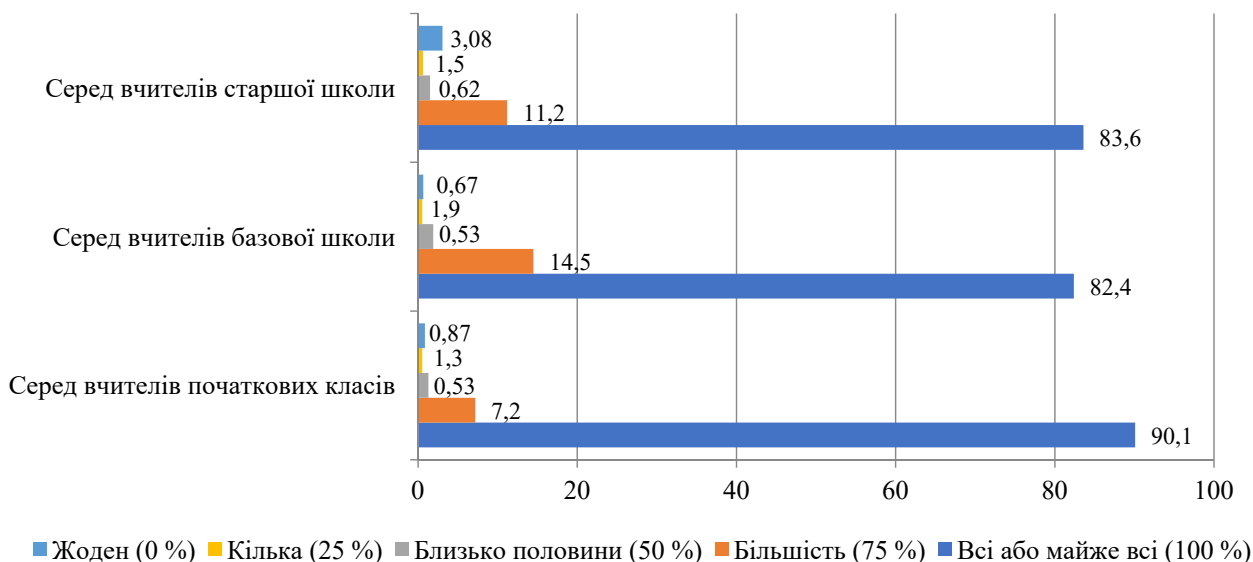

Рис. 4.16. Відповідь респондентів на запитання «Скільки вчителів Вашого закладу освіти змогли організувати викладання навчальних предметів дистанційно?»

Побудовано за результатами опитування.

Під час дистанційного навчання існували певні технічні обмеження, найсуттєвішими з яких, на думку опитаних, були: відсутність швидкісного підключення до мережі Інтернет в учнів вдома, брак цифрових пристроїв в учнів вдома, відсутність швидкісного підключення до мережі Інтернет у педпрацівників вдома. Лише 2,5 % респондентів підтвердили, що жодних обмежень не відчули.

Щодо забезпеченості комп'ютерною технікою та іншим обладнанням для ефективної організації дистанційного навчання, то дослідження виявило наступне: 54,8 % респондентів зазначили, що всі або майже всі вчителі забезпечені, тоді як 12,3 % підтвердили аналогічний рівень забезпечення в учнів. Порівняно високим був відсоток відповідей «більшість (75 %)», який цього разу був вищим для учнів і склав 55,7 %, а для вчителів – 34,5 % (рис. 4.17).

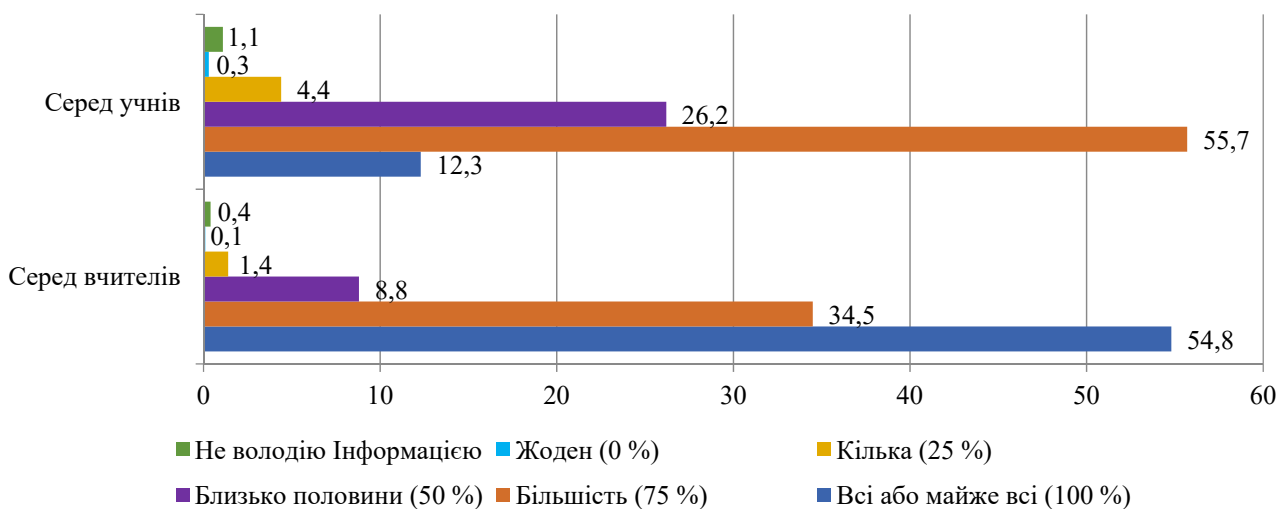

Рис. 4.17. Відповідь респондентів на запитання «Скільки учасників освітнього процесу Вашого закладу забезпечені комп'ютерною технікою та іншим обладнанням для ефективної організації дистанційного навчання?»

Побудовано за результатами опитування.

Компонент технічного забезпечення – доступ до швидкісного Інтернету майже дзеркально відображає ситуацію, яка представлена на рис. 4.18: 41,4 % респондентів вважали, що всі або майже всі вчителі забезпечені доступом до Інтернету, тоді як всього лиш 7,4 % опитаних підтвердили аналогічний рівень забезпечення в учнів. Також високим виявився відсоток відповідей «більшість (75 %)», який для учнів склав 45,9 %, а для вчителів – 36,2 % (рис. 4.18).

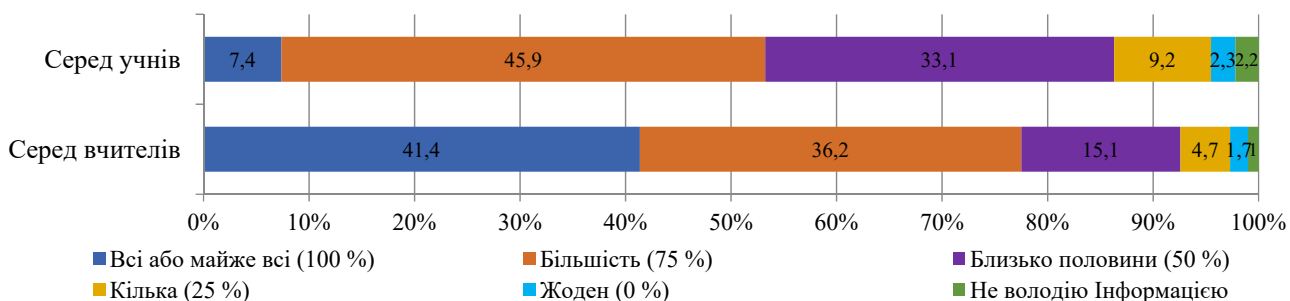

Рис. 4.18. Відповідь респондентів на запитання «Скільки учасників освітнього процесу Вашого закладу забезпечені доступом до швидкісного Інтернету?»

Побудовано за результатами опитування.

У питанні про заходи, які вживав заклад освіти щодо усунення технічних обмежень з ефективної організації дистанційного навчання, більшість (64,9 %) респондентів обрала відповідь «організацію навчання для вчителів щодо використання цифрових пристроїв та комп'ютерної техніки», 50,5 % респондентів – «розподіл наявних в закладі цифрових пристроїв між вчителями, які цього потребують», 49,4 % – «організацію навчання для учнів щодо використання цифрових пристроїв та комп'ютерної техніки». Інші варіанти відповіді зазначали не більше 6 % респондентів.

У частині підтримки організації дистанційного навчання, яка надавалася педпрацівникам ЗЗСО, 80,3 % респондентів відповіли, що вчителі надавали необхідні консультації своїм колегам і 75,2 % зазначили, що було організоване консультування з проблемних питань забезпечення дистанційного навчання, тоді як лише 0,3 % відповіли, що підтримка не надавалася (рис. 4.19).

Рис. 4.19. Відповідь респондентів на запитання «Яка підтримка з питань організації дистанційного навчання надавалась педпрацівникам Вашого закладу?»

Побудовано за результатами опитування.

Проходження спеціального навчання, підвищення кваліфікації з організації дистанційного навчання підтвердила половина закладів (рис. 4.20).

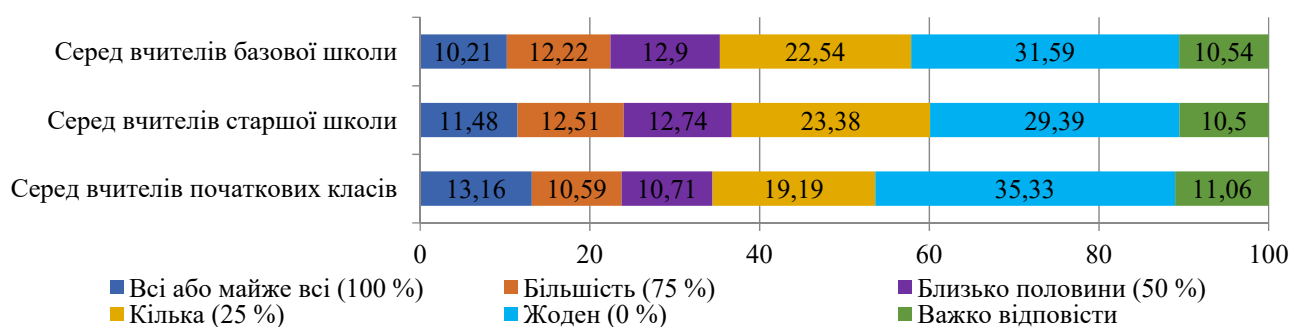

Рис. 4.20. Відповідь респондентів на запитання «Скільки вчителів Вашого закладу освіти проходили спеціальне навчання, підвищення кваліфікації з організації дистанційного навчання?»

Побудовано за результатами опитування.

У 66,2 % ЗЗСО, що взяли участь в опитуванні, заняття з більшості навчальних предметів під час карантину проводилися як онлайн з використанням відео або аудіо засобів, так і самостійно, тоді як 17,3 % підтвердили, що предмети переважно викладалися вчителями онлайн з використанням відео або аудіо засобів, а 14,2 % – учні переважно самостійно вивчали предмет, а вчитель здійснював моніторинг шляхом перевірки засвоєного матеріалу.

Найбільше респондентів (96,9 %) відзначили, що для організації дистанційного навчання використовувалися два найпоширеніші канали зв'язку: спілкування через месенджери (Viber, Whatsapp та ін.) та за допомогою телефонних дзвінків (83,6 %). Із меншою інтенсивністю також використовувалися: електронна пошта (надсилання вчителем завдань та відправлення учнями виконаних робіт) – 69,8%; Zoom, Skype чи подібні засоби відеоконференції – 65,6 %; спеціальні навчальні програми (Google Class, Learningapps та ін.) – 62,1 % і щоденний дистанційний перегляд учнями презентаційних матеріалів, підготовлених вчителем до кожного з уроків – 57,7 % (рис. 4.21).

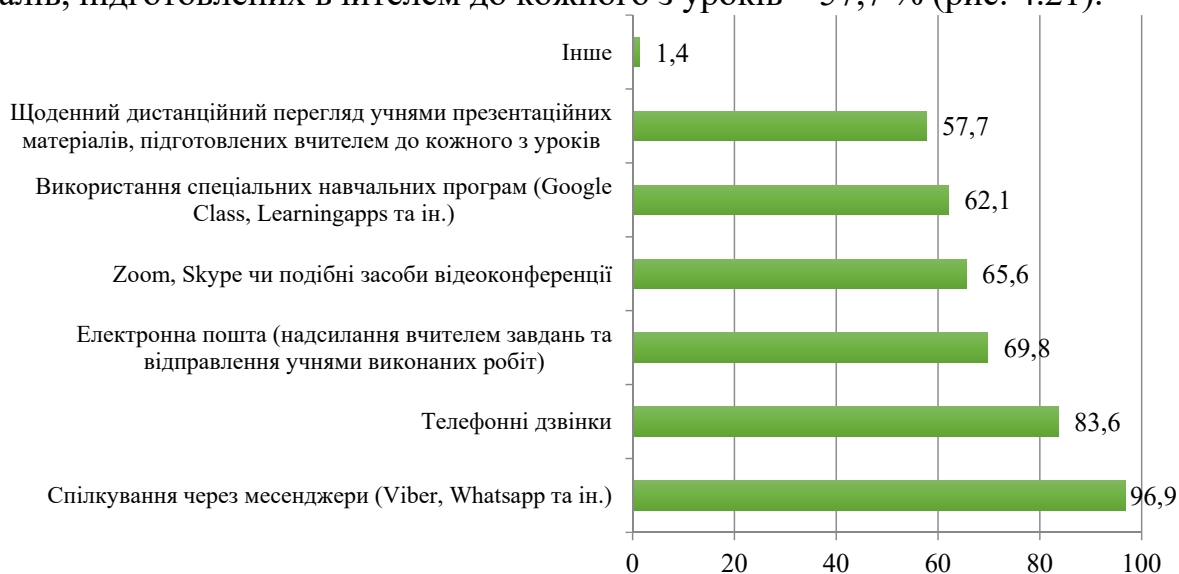

Рис. 4.21. Відповідь респондентів на запитання «Які канали зв'язку з учнями використовували вчителі Вашого закладу освіти під час дистанційного навчання?»

Побудовано за результатами опитування.

Абсолютна більшість респондентів підтвердила, що вчителі ЗЗСО постійно або час від часу використовували телеуроки, пропоновані національною програмою Всеукраїнська школа онлайн для організації дистанційного навчання (рис. 4.22).

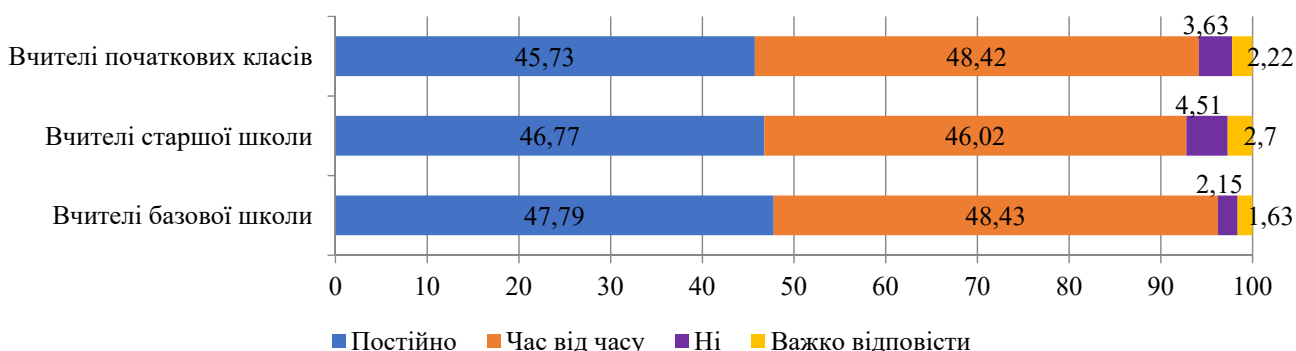

Рис. 4.22. Відповідь респондентів на запитання «Чи використовували вчителі Вашого закладу освіти телеуроки, пропоновані національною програмою Всеукраїнська школа онлайн для організації дистанційного навчання?»

Побудовано за результатами опитування.

Щодо оцінювання навчальних досягнень учнів закладу в період карантину, то 93,9 % опитаних відповіли, що воно здійснювалось через виконання письмових робіт (диктанти, твори тощо) з наступним відправленням їх учителю, 76,9 % – тестування на онлайн платформах і 65,8 % – запис відео та/або аудіо відповідей учнів з наступним відправленням їх учителю (рис. 4.23).

Рис. 4.23. Відповідь респондентів на запитання «Яким чином відбувалося оцінювання навчальних досягнень учнів Вашого закладу в період карантину?»

Побудовано за результатами опитування.

На запитання «Чи мали вчителі Вашого закладу освіти чіткий розклад дистанційних занять?» 56,6 % респондентів відповіли, що розклад занять був розроблений до кінця карантину (та/або скорегований відповідно до

продовження карантину), 35,7 % – розклад занять розроблявся на тиждень-два наперед та коригувався у разі необхідності і 7,2 % – чіткого розкладу занять на період карантину не було.

Опитування вивчало рівень використання директорами та педагогічними працівниками ЗЗСО інформаційних матеріалів сайту «Вчимо і навчаємось на карантині: зміни в системі освіти» (<https://mon-covid19.info/>). 87,3 % опитаних використовували матеріали щодо організації дистанційного навчання, 86 % – матеріали щодо завершення навчального року в школах, 78,7 % – інформацію щодо підсумкового оцінювання, тоді як всього лише 6,1 % не використовували матеріали взагалі (рис. 4.24).

Рис. 4.24. Відповідь респондентів на запитання «Чи використовували Ви та вчителі Вашого закладу освіти інформаційні матеріали сайту «Вчимо і навчаємось на карантині: зміни в системі освіти» (<https://mon-covid19.info/>)?»

Побудовано за результатами опитування.

Організація навчання дітей з особливими освітніми потребами відбувалася з використанням індивідуальних підходів та за індивідуальною програмою (73,3 % опитаних), тоді як у 21,36 % опитаних з відповідної категорії зазначили, що послуги для дітей з ООП надавалися на загальних засадах з іншими учнями.

У частині надання необхідної підтримки та послуг учням з особливими освітніми потребами відповідними фахівцями (вчитель-логопед, вчитель-дефектолог та ін.) в період карантину варто зазначити, що 48,47 % з тих ЗЗСО, де є діти з ООП, вказали, що послуги не надавалися, тоді як 29,72 % – надавалися, але а меншому обсязі, і 17,3 % – надавалися в звичному обсязі.

Для більшості шкіл, які брали участь в опитуванні, питання наявності достатньої інформації (інформаційних матеріалів, ресурсів) для ефективної організації дистанційного навчання має визначальне значення, що й підтверджують результати опитування. Зокрема, лише 37,2 % директорів шкіл вважають, що наявних матеріалів було достатньо, тоді як 31,7 % потребували інформаційних матеріалів щодо використання електронних платформ і хмарних

сервісів, 30,3 % – інформаційних матеріалів щодо використання спеціальних навчальних програм (Google Class, Learningapps), і лише 6,5 % – інформаційних матеріалів щодо користування комп'ютерною технікою, а 5,7 % – інформаційних матеріалів щодо підключення до мережі Інтернет (рис. 4.25).

Рис. 4.25. Відповідь респондентів на запитання «Якої інформації (інформаційних матеріалів, ресурсів) бракувало педпрацівникам Вашого закладу для ефективної організації дистанційного навчання?»

Побудовано за результатами опитування.

На думку понад 63,0 % респондентів дистанційне навчання під час карантину було менш ефективним порівняно зі звичним освітнім процесом в закладі освіти, тоді як для 25,5 % опитаних – достатньо ефективним, але не настільки, як в закладі освіти, а для 5,5 % – зовсім неефективним.

Аналіз організації педагогічного процесу під час карантину, особливо в частині проведення засідань педагогічної ради, показав, що 64,8 % опитаних проводили засідання онлайн, 27,3 % проводили диференційовано як в закладі освіти, так і онлайн, тоді як 7,3 % – виключно в закладі освіти, і 0,6 % – зовсім не проводили.

Подібна ситуація склалася і щодо проведення під час карантину батьківських зборів вчителями ЗЗСО: 78,8 % директорів ЗЗСО підтвердили, що засідання проводилися онлайн, 12,7 % відповіли, що не проводилися взагалі; 6,9 % зазначили, що збори проводилися як в закладі освіти, так і онлайн, і 1,6 % – лише в закладі освіти.

Аналогічне опитування було проведено щодо готовності закладів дошкільної освіти до відновлення роботи в умовах пандемії COVID-19, респондентами були керівники ЗДО. Результати опитування представлені за посиланням <https://cutt.ly/Pdltgdz>.

4.3. Рекомендації щодо організації освітнього процесу в закладах освіти в умовах пандемії¹

Відповідно до постанови Кабінету Міністрів України від 22.07.2020 № 641 «Про встановлення карантину та запровадження посилених протиепідемічних заходів на території із значним поширенням гострої респіраторної хвороби COVID-19, спричиненої коронавірусом SARS-CoV-2» в залежності від епідемічної ситуації в регіоні або окремих адміністративно-територіальних одиницях встановлюється рівень епідемічної небезпеки поширення COVID-19 («зелений», «жовтий», «помаранчевий» або «червоний»). З огляду на зазначене, 2020/2021 н. р. у закладах загальної середньої освіти розпочнеться відповідно до особливостей епідеміологічної ситуації в конкретному регіоні або окремій адміністративно-територіальній одиниці, а саме: 1) «зелений», «жовтий» або «помаранчевий» рівень епідемічної небезпеки – відвідування закладів освіти здобувачами загальної середньої освіти дозволено в звичайному режимі; 2) «червоний» рівень епідемічної небезпеки – відвідування закладів освіти здобувачами загальної середньої освіти заборонено, а отже, освітній процес забезпечується з використанням технологій дистанційного навчання. Рішення щодо особливостей організації освітнього процесу у закладах освіти в умовах «зеленого», «жовтого» або «помаранчевого» рівнів епідемічної небезпеки приймає педагогічна рада закладу освіти з урахуванням Тимчасових рекомендацій щодо організації протиепідемічних заходів у закладах освіти в період карантину у зв'язку з поширенням коронавірусної хвороби (COVID-19), затверджених постановою Головного державного санітарного лікаря України від 30.07.2020 № 42.

У рамках підготовки закладів загальної середньої освіти до початку навчальних занять Міністерство освіти і науки України підготувало Рекомендації щодо організації роботи закладів загальної середньої освіти такого змісту.

Підготовчі заходи щодо відновлення освітнього процесу в закладах загальної середньої освіти

Підготовка закладу освіти здійснюється з урахуванням протиепідемічних та профілактичних заходів, у тому числі:

- завершення ремонтних та профілактичних робіт, здійснення прибирання усіх навчальних приміщень та прилеглої території закладу освіти (дезінфекція поверхонь, перевірка вікон щодо забезпечення наскрізного та кутового провітрювання; відкриття та дезінфікування жалюзійних решіток на отворах вентиляційної системи, фільтрів кондиціонерів тощо);
- створення умов для мінімізації ризику інфікування (наприклад, визначення приміщень для окремого зберігання верхнього одягу (взуття) для різних вікових груп учнів, працівників закладу освіти; встановлення бактерицидних ламп), збільшення вільного простору в навчальних

¹ Щодо організації роботи закладів загальної середньої освіти у 2020/2021 навчальному році. URL: <https://mon.gov.ua/ua/npa/shodo-organizaciyi-roboti-zakladiv-zagalnoyi-serednoyi-osviti-u-20202021-navchalnomu-roci>.

приміщеннях (прибирання зайвих меблів, устаткування, килимів, м'яких іграшок тощо);

- виокремлення та обладнання спеціального приміщення для тимчасового перебування учасників освітнього процесу у разі виявлення в них симптомів гострого респіраторного захворювання та/або підвищеної температури;
- передбачення місць для дезінфекції рук, забезпечення наявності засобів дезінфекції та розміщення контейнерів для використаних засобів індивідуального захисту тощо;
- впровадження заходів щодо застосовування практики соціального дистанціювання та уникнення скупчення, спрямованих на мінімізацію контактування з іншими особами (наприклад, відкриття декількох входів до приміщення, гнучкого графіку початку навчальних занять для різних категорій здобувачів освіти, використання розмітки на підлозі, що полегшує організацію двостороннього руху коридорами, виокремлення зон переміщення для різних вікових категорій учнів тощо);
- закріплення за класами певних навчальних кабінетів для мінімізації пересування учнів у приміщеннях закладу освіти;
- організація питного режиму учасників освітнього процесу, зокрема із використанням індивідуального або одноразового посуду;
- організація харчування здобувачів загальної середньої освіти відповідно до Тимчасових рекомендацій щодо організації протиепідемічних заходів у закладах освіти в період карантину в зв'язку з поширенням коронавірусної хвороби (COVID-19), затверджених постановою Головного державного санітарного лікаря України.

Рекомендовано також розробити та затвердити рішенням педагогічної ради тимчасовий порядок організації освітнього процесу в закладі загальної середньої освіти в період карантину в зв'язку з поширенням коронавірусної хвороби (COVID-19).

Особливості відвідування закладів загальної середньої освіти

Працівники закладу та здобувачі освіти, їхні батьки або інші законні представники (далі – батьки) мають бути поінформовані про правила організації освітнього процесу, відвідування закладу освіти та перебування в ньому в умовах профілактики розповсюдження коронавірусної хвороби (COVID-19).

Також рекомендуємо надавати роз'яснення батькам здобувачів освіти щодо необхідності впровадження в закладі освіти обмежувальних заходів стосовно відвідування закладу освіти сторонніми особами. Спілкування педагогічних працівників із батьками радимо здійснювати переважно дистанційно за допомогою будь-яких засобів зв'язку.

У закладі освіти рекомендується визначити особу, відповідальну за координацію проведення інформаційних заходів з профілактики розповсюдження коронавірусної хвороби (COVID-19), інших респіраторних захворювань.

Проведення моніторингу стану здоров'я учнів і працівників закладу освіти має здійснюватися шляхом проведення медичним працівником закладу освіти

(у разі його відсутності – іншим працівником, визначеним керівником закладу освіти) термометрії та опитування щодо самопочуття, а також організації регулярної комунікації з батьками учнів для з'ясування стану здоров'я учнів.

Особливості організації освітнього процесу

Відповідно до рекомендацій МОЗ, ВООЗ, медичних організацій інших країн пріоритетом організації освітнього процесу в закладах освіти є дотримання принципів соціального дистанціювання, правил гігієни, використання засобів індивідуального захисту та уникнення масових скупчень осіб.

Тому організація освітнього процесу в закладі освіти забезпечується з урахуванням:

- вимог соціального дистанціювання;
- регулярного моніторингу та аналізу відвідування занять учнями з метою раннього виявлення збільшення захворюваності та інформування служби громадського здоров'я у випадку різкого збільшення;
- дотримання нормативів наповнюваності класів та інших вимог законодавства про освіту.

МОН рекомендує:

- запровадити гнучку структуру навчального року, передбачивши можливість внесення змін до термінів проведення канікул, початку та завершення навчальних семестрів з урахуванням епідеміологічної ситуації;
- запропонувати батькам учнів, які належать до категорій, яким не рекомендовано перебування в закладах освіти (особам із хронічними легеневиими хворобами; особам, які мають розлади імунної системи; особам із захворюванням на цукровий діабет тощо), продовжити навчання за формами здобуття освіти, що максимально відповідають потребам їхнього захисту та безпеки (наприклад, педагогічний патронаж, екстернатна, сімейна (домашня) або дистанційна форми здобуття освіти);
- з метою забезпечення соціальної дистанції під час навчання використовувати великі приміщення (зокрема, актові зали, рекреації, коридори, адаптовані для потреб навчання), за сприятливих погодних умов забезпечувати проведення занять з окремих предметів на відкритому повітрі; проводити навчальні заняття з окремих предметів або в окремі навчальні дні у підгрупах, використовуючи технології змішаного навчання.

На початку нового навчального року рекомендовано виявити рівень опанування учнями навчального матеріалу, яким учні оволодівали під час карантинних обмежень самостійно або із використанням технологій дистанційного навчання, визначити необхідність організації повторення цього матеріалу, спланувати та організувати систематизацію та узагальнення навчального матеріалу, актуалізацію окремих тем, передбачити визначення диференційованих навчальних завдань з урахуванням рівня засвоєння попереднього матеріалу учнями тощо.

Варто уникати організації видів діяльності, які вимагають безпосереднього фізичного контакту між учнями: рекомендуємо зменшити кількість комунікаційних вправ, уникати групових ігор, що передбачають тактильний

контакт, проводити ранкові зустрічі із дотриманням соціальної дистанції, за можливості, на свіжому повітрі тощо.

У разі організації роботи груп подовженого дня у закладах загальної середньої освіти та створення умов для здобуття позашкільної освіти (організації роботи гуртків, секцій, клубів, культурно-освітніх, спортивно-оздоровчих, науково-пошукових об'єднань) на базі закладу освіти перебування в них учнів і педагогічних працівників забезпечується з дотриманням правил згідно з Тимчасовими рекомендаціями щодо організації протиепідемічних заходів у закладах освіти в період карантину в зв'язку з поширенням коронавірусної хвороби (COVID-19), затвердженими постановою Головного державного санітарного лікаря України, та рекомендаціями МОН.

4.4. Виклики в інформатизації освіти

Світовою тенденцією останнього десятиріччя є тенденція розвитку інформаційного суспільства. Урядом України також поставлено завдання поглиблення інформатизації національної економіки, широкого запровадження інформаційно-комунікаційних технологій у різні сфери суспільного життя.

Інформатизація освітньої галузі в Україні має певні здобутки. Цифрові технології все активніше використовуються для вдосконалення організації освітнього процесу та покращення управління в школах, коледжах, університетах. Для управління на центральному рівні створено ряд освітніх реєстрів, функціонують освітні інформаційні системи, за допомогою яких збирається, обробляється, зберігається різноманітна статистична та адміністративна інформація. На сьогодні уявити сучасну освіту без інформаційних технологій неможливо.

Утім в освітній галузі залишаються та з'являються нові проблеми, які необхідно розв'язувати. Зокрема, завершення 2019/2020 н. р. відбувалось у дистанційній формі, вимушене використання якої зумовлено пандемією COVID-19. Проведення ефективного дистанційного навчання потребує вирішення багатьох технічних завдань із залученням сучасних комп'ютерних технологій.

Серед головних викликів, які постали у сфері інформатизації освіти, можна зазначити такі.

Подолання нерівності доступу закладів освіти, педагогів, здобувачів освіти до інформаційно-комунікаційних технологій. Така нерівність зумовлена відсутністю у деяких місцевостях швидкісного Інтернету; недостатністю фінансування закладів освіти в частині комп'ютерного забезпечення освітнього процесу та застосування мультимедійного контенту у навчанні; соціально-економічною обмеженістю сімей щодо надання можливості їхнім дітям використовувати комп'ютери для дистанційного навчання під час карантину тощо.

Необхідність створення єдиної інформаційної платформи для відповідних сегментів системи освіти, передусім повної загальної середньої освіти, яка є обов'язковою для всіх громадян України відповідно до ст. 53 Конституції

України. Результати проведеного опитування учасників освітнього процесу (детальна інформація викладена в п. 4.2) свідчать, що використання нестандартизованого, неуніфікованого освітнього контенту ускладнює доступ до інформації та сприйняття навчального матеріалу.

Забезпечення безпечної та швидкої взаємодії між великою кількістю освітніх баз даних, оскільки їхня розрізненість й різноманіття інформації та форматів даних ускладнює користування освітнім контентом, не дає змоги отримати достовірну інформацію про стан розвитку системи освіти України.

Створення на національному рівні інформаційних баз з індивідуальними деперсоналізованими даними про здобувачів освіти та педагогічних працівників а також відповідних державних освітніх реєстрів. У розвинених країнах світу вже більше десятиріччя такий інструментарій використовується як основа для ідентифікації освітньої траєкторії здобувача освіти. За рівнем успішності його реалізації в дорослому житті оцінюється якість освітніх послуг та ефективність функціонування закладів освіти. Індивідуальні дані педагогічних працівників забезпечать облік реальної чисельності педагогічного персоналу закладів освіти.

Подолання спротиву інформаційним новаціям консервативної частини учасників освітнього процесу, зумовленого порівняно невисоким рівнем опанування ними ІТ технологіями.

Прискорене вирішення завдань цифровізації освітніх процесів в контексті подолання впливу пандемії COVID-19.

Наразі Міністерство освіти і науки України проводить інтенсивну роботу з напрацювання дієвих сценаріїв з розв'язання зазначених проблем, вдосконалює та уніфікує в цьому контексті низку освітніх інформаційних систем та централізованих інформаційних баз.

1. Удосконалення Єдиної державної електронної база з питань освіти (ЄДЕБО)

В Єдиній державній електронній базі з питань освіти створюється окремий модуль для проведення опитувань здобувачів освіти за показниками, визначеними Міністерством, з розсилкою запитань за наявними в ЄДЕБО електронними адресами здобувачів освіти. Метою таких опитувань є започаткування руху до створення системи відслідковування освітніх траєкторій здобувачів освіти та виявлення їх задоволеності освітнім процесом.

Передбачається можливість застосування інструментарію електронного кабінету вступника з подальшим періодичним (семестровим) його використанням впродовж навчання. В електронному кабінеті здобувача передбачено ряд функцій: перегляд списку опитувань (нових, завершених); перегляд завершеного опитування; проходження процедури опитування; електронний кабінет, доступний з мережі Інтернет. Електронні адреси вступників, які використовуються для реєстрації особистих електронних кабінетів вступників, залишаються частиною даних, що містяться в обліковому записі студента.

Модуль опитувань буде мати можливість створення та присвоєння назви опитуванню; редагування неопублікованого змісту опитування; публікації опитування; відображення кількості респондентів, що беруть участь у

опитуванні; надання респонденту списку питань з різними форматами; вивантаження звіту.

З метою спрощення для закладів освіти процедури формування та друку документів про здобуту освіту для випускників, в ЄДЕБО розширяється перелік категорій здобувачів освіти, для яких формується та зберігається інформація стосовно документів про їх освіту. Дані матимуть структуру: здобуття початкової освіти; здобуття базової та повної загальної освіти; здобуття професійної (професійно-технічної) освіти; здобуття фахової передвищої освіти; здобуття вищої освіти; здобуття наукових ступенів.

Заплановано також розроблення програмного забезпечення стосовно формування додатків до дипломів про вищу освіту європейського зразка на підставі інформації про семестровий контроль, яка є в ЄДЕБО. Це, зокрема, надасть можливість роботодавцям та всім, кому подаються документи про свою вищу освіту, за допомогою вебсайту ЄДЕБО оперативно перевіряти достовірність не лише документів про вищу освіту, але й їхніх додатків.

Важливою є також запланована програмна реалізація в ЄДЕБО фіксації та відображення перебігу академічної мобільності, а саме процесів навчання, викладання, стажування, проведення наукової діяльності в іншому закладі вищої освіти або науковій установі України та світу.

Для фізичних осіб буде реалізовано можливість отримання про себе повної освітньої інформації, що міститься в ЄДЕБО. На першому етапі реалізації мова йде про документи, що засвідчують особу, документи про освіту, студентські (учнівські) квитки державного зразка та історію навчання.

У рамках обміну даними з Пенсійний фондом України в ЄДЕБО проводяться роботи зі створення процедури моніторингу працевлаштування випускників закладів вищої освіти, а в подальшому – професійної (професійно-технічної) та фахової передвищої освіти.

Триває робота над розширення можливостей інтегрування ЄДЕБО з іншими державними інформаційними ресурсами. На сьогодні ЄДЕБО може взаємодіяти з інформаційно-виробничою системою інформаційного та документарного забезпечення установ та громадян України в галузі освіти, автоматизованою системою керування пасажирськими перевезеннями Укрзалізниці, Єдиним державним веб-порталом електронних послуг. До кінця 2020 року планується забезпечити взаємодію ЄДЕБО з Єдиним державним реєстром юридичних осіб, фізичних осіб-підприємців та громадських формувань, Державним реєстром загальнообов'язкового державного соціального страхування, Державним реєстром фізичних осіб – платників податків, Інформаційно-аналітичною платформою електронної верифікації та моніторингу.

2. Удосконалення інформаційної системи «Автоматизований інформаційний комплекс освітнього менеджменту» (ПАК «АІКОМ»)

ПАК «АІКОМ» призначений для організації всіх видів робіт зі збору освітньої статистики та опрацювання адміністративних даних закладів освіти, включаючи створення електронного архіву даних, автоматизованого управління процедурами збору інформації, контролю виконавської дисципліни, а також

управління бізнес-процесами опрацювання інформації. ПАК «АІКОМ» – удосконалена версія Державної інформаційної системи освіти (ДІСО), яка має побудовану комплексну систему захисту інформації (КСЗІ), що дозволяє безпечно зберігати персональні дані здобувачів освіти та педагогічних працівників.

Інформація ПАК «АІКОМ» безпосередньо використовується для розрахунків розподілу бюджетних коштів освітньої субвенції на заробітну плату педагогічних працівників та інших управлінських цілей. Обсяг коштів освітньої субвенції складає майже третину бюджетних коштів, які витрачаються на освіту загалом, тому вимоги до достовірності освітньої статистичної інформації є дуже високими.

ДІСО, починаючи з 2016 р., використовувалась МОН як основний інструмент для збору та оброблення даних, визначених в офіційних формах освітньої статистичної звітності ЗНЗ-1, ЗНЗ-2, 83-РВК, 77-РВК, 1-ЗСО. Перший збір даних у 2016 р. був пілотним, а вже в наступні роки (з 2017 по 2019 рр.) інформаційна система охопила всі заклади загальної середньої освіти країни. Деталізований до рівня закладу освіти, як окремого респондента, масив даних є інформаційною базою для розрахунку розподілу коштів освітньої субвенції на оплату праці педагогічних працівників сфери загальної середньої освіти. З бази також здійснюються численні вибірки різноманітної освітньої інформації для прийняття тих чи інших управлінських рішень.

Наразі здійснюється модернізація ПАК «АІКОМ», у рамках якої реалізується перехід до збору індивідуальних деперсоналізованих даних здобувачів освіти та педагогічних працівників. Це дасть змогу суттєво підвищити достовірність освітньої статистичної інформації та якість розрахунків щодо розподілу коштів освітньої субвенції. У рамках модернізації даної системи створюються модулі збору, обробки та верифікації особистих даних педагогічних працівників та здобувачів ЗСО для подальшого формування усіх необхідних агрегованих звітів, зокрема форм статистичної звітності. Додатковим компонентом даної модернізації також є створення державних безкоштовних електронних щоденників та журналів.

На першому етапі планується збір даних для формування Реєстру педагогічних працівників ЗСО. Це дасть змогу в автоматичному режимі отримувати узагальнені деперсоналізовані дані, необхідні для державної служби статистики України (у т. ч. для автоматизованого формування форми звітності за формою 83-РВК).

У рамках модернізації також заплановано передбачити створення модуля для збору та обробки особистих даних учнів з метою формування в майбутньому Реєстру здобувачів ЗСО. Автоматизоване оброблення знеособлених даних з цього Реєстру дасть змогу генерувати форми освітньої статистичної звітності щодо здобувачів освіти (ЗНЗ-1, ЗНЗ-2, 77-РВК, 1-ЗСО).

3. Створення програмного забезпечення (мобільних додатків), розроблення і впровадження додаткових модулів до системи автоматизованої роботи ІРЦ (АС «ІРЦ»). № 545

Постанова КМУ від 12 липня 2017 року № 545 «Про затвердження Положення про інклюзивно-ресурсний центр» передбачає забезпечення

автоматизації процедури створення заяв щодо проходження комплексної оцінки дітьми з особливими освітніми потребами, формування висновків про цю комплексну оцінку. Автоматизація є необхідністю, яка передуює повному переходу на електронний безпаперовий документообіг в системі ІРЦ.

Для автоматизації цих процесів була створена система АС «ІРЦ», яка досить активно використовується фахівцями ІРЦ, освітянами, батьками. Система АС «ІРЦ» забезпечує проведення поточного аналітичного контролю діяльності інклюзивно-ресурсних центрів в режимі реального часу та можливість оперативного доступу до центральної бази облікових журналів заяв та висновків, інших даних, які слугують основою для прийняття управлінських рішень Міністерством освіти і науки України (в тому числі щодо цільового фінансування мережі) та розроблення численних нормативно затверджених документів, заяв, висновків, індивідуальних програм розвитку.

З часу розробки та пілотування системи АС «ІРЦ», яке розпочалось наприкінці 2018 р., МОН, що є власником та розпорядником системи, було напрацьовано перелік необхідних доопрацювань АС ІРЦ.

Наразі проводиться вдосконалення системи автоматизованої роботи ІРЦ (АС «ІРЦ») шляхом створення програмного забезпечення (мобільних додатків), розроблення та впровадження додаткових модулів, що забезпечить осучаснення та покращення сприйняття АС «ІРЦ» через налагодження ефективного та зручного способу інформування цільових аудиторій про роботу системи та стан інклюзивного навчання загалом.

4. Уведення в дію та подальша модернізація Національної освітньої електронної платформи

Національна освітня електронна платформа (НОЕП) є державною спеціалізованою освітньою інформаційно-телекомунікаційною системою, яка має здійснювати технологічне забезпечення реформи середньої освіти «Нова українська школа», забезпечення учасників освітнього процесу сучасними електронними освітніми ресурсами, безоплатне забезпечення електронними підручниками здобувачів повної загальної середньої освіти та відповідних педагогічних працівників тощо.

У подальшому НОЕП повинна стати не лише майданчиком для розміщення розрізнених навчальних матеріалів та послуг, вона має набути рис і статусу єдиної загальнодержавної цифрової школи, яка забезпечить створення, поширення, повторне використання, гарантований безоплатний доступ до якісних електронних навчальних матеріалів для всіх учасників освітнього процесу та стейкхолдерів.

Національна освітня електронна платформа буде засобом проведення централізованих освітніх заходів, зокрема оцінювання навчальних досягнень школярів, яке зараз існує у розрізнених формах ДПА та ЗНО; забезпечить централізований збір освітніх даних, які дозволять автоматизувати процеси персоніфікації навчання. Платформа стане інструментом поширення передового педагогічного досвіду та практики викладання, професійного розвитку та кар'єрного зростання педагогічних працівників; вивільнить творчий потенціал

українських учителів шляхом істотного зменшення рутинних процесів планування та звітування.

Функціональні можливості НОЕП повинні сприяти широкій автономії закладів освіти щодо вибору змісту, методів, форм і засобів навчання; охоплювати альтернативні підходи і пропозиції в галузі як формальної, так і неформальної й інформальної освіти.

Паралельно з цифровізацією освітнього процесу будуть розширюватись сервісні функції держави в тих процесах, які характеризуються розмаїттям пропозицій і змагальністю надавачів послуг. До таких процесів належать, зокрема, експертиза і конкурс підручників, створення фізичних освітніх середовищ, підвищення кваліфікації педагогічних працівників. Тому на часі створення єдиної довідково-рекомендаційної системи, яка акумулюватиме інформацію про наявні освітні продукти і послуги, і забезпечить прозору й справедливу змагальність їх виробників чи надавачів послуг на основі відгуків і рейтингування з боку користувачів.

5. Розроблення кластера з освітніх оцінювань в структурі Національної освітньої електронної платформи.

Реалізація «Стратегії розвитку освітніх оцінювань у сфері загальної середньої освіти в Україні до 2030 року», схваленої рішенням Колегії МОН від 30.05.2019 (далі – Стратегія), передбачає розроблення окремого кластера для проведення оцінювань учнів у закладах освіти на базі Національної освітньої електронної платформи, положення про яку було затверджене наказом МОН від 22.05.2018 № 523.

Відповідно до згаданої Стратегії, означений кластер в структурі НОЕП має забезпечити проведення стандартизованих підсумкових оцінювань учнів на етапі здобуття початкової й базової освіти, а також локальних моніторингових досліджень якості освіти. Створення кластера з освітніх оцінювань у межах НОЕП є важливою складовою системи забезпечення якості освіти, що відповідає інтересам держави та узгоджується зі світовою практикою забезпечення якості освіти.

6. Створення екзаменаційних центрів (ЕЦ) для централізованого проведення комп'ютерних тестувань окремих категорій осіб.

Ідея створення ЕЦ як осередків із забезпечення проведення окремих видів освітніх оцінювань із використанням комп'ютерної техніки була озвучена Українським центром оцінювання якості освіти ще у 2017 р. Основними функціями відповідних ЕЦ можуть бути: проведення міжнародних освітніх оцінювань (PISA з 2021 р. планується проводитись в комп'ютерному форматі); проведення загальнодержавних і регіональних моніторингових досліджень якості освіти; проведення сертифікації педагогічних працівників; тестування в рамках конкурсів на посаду керівників закладів освіти; проведення мовних іспитів для осіб, які претендують на громадянство України, а також тих, хто подається на державну службу; навчання педагогічних працівників тощо.

Зважаючи на важливість забезпечення оптимального функціонування мережі ЕЦ, у 2021 р. доцільно відкрити 25 ЕЦ у всіх регіонах країни, а також 2 центри в АР Крим та Севастополі тоді, коли це стане можливим. Відповідна

кількість ЕЦ, які перебуватимуть у віданні регіональних центрів оцінювання якості освіти (далі – РЦОЯО) як їхні відокремлені структурні підрозділи, може стати первинною мережею ЕЦ, а вторинну мережу для більш масового охоплення комп’ютерними освітніми оцінюваннями аудиторії можна надалі розбудовувати на базі закладів освіти.

Для введення в дію ЕЦ необхідно забезпечити відповідні кадрові, просторові, технічні, фінансові та інші передумови. Зокрема передбачається, що кожен ЕЦ повинен мати кадрове забезпечення: керівника, методиста зі змістовних питань та фахівця в галузі ІТ. Для оптимального здійснення ЕЦ своїх функцій він має бути розташований у приміщенні площею близько 120 м², що має окремий вхід, під’єднане до потужної електричної мережі, оснащене 33 робочими місцями (з відповідною кількістю комп’ютерів з установленими системами захисту), багатофункціональним пристроєм (принтером, сканером), медіапроектором, стаціонарним телефоном, безперебійним швидкісним Інтернетом, функціональними меблями (тумби, шафи для документів, сейф). Першочерговими видатками для запуску ЕЦ є видатки на створення відповідного програмного забезпечення, закупівлю сертифікатів захисту, ремонт приміщень, закупівлю обладнання. Надалі основні видатки будуть пов’язані з оплатою праці персоналу, утриманням приміщень і техніки в належному стані, підтриманням програмного забезпечення в актуальному стані.

7. Серед інших найближчих проєктів МОН у сфері цифрових технологій заплановано:

- створення інформаційної системи управління професійною (професійно-технічною) освітою, що в оперативному режимі забезпечуватиме прийняття управлінських рішень на основі даних деталізованої інформаційної бази. Інформація в базі перевірятиметься процедурами автоматичної та експертної верифікації, каскадного затвердження управлінь освітою;
- створення незалежної та прозорої системи автоматизації експертизи підручників;
- розгортання інформаційного ресурсу про надавачів послуг з підвищення кваліфікації педагогічних працівників з інформацією про останніх;
- інші численні ініціативи, впровадження яких планується в найближчій перспективі.

4.5. Виклики в неформальній освіті

Статтею 8 Закону України «Про освіту» (далі – Закон) визначено зміст трьох видів освіти, які необхідні для забезпечення повноти реалізації права особи на освіту упродовж життя, – формальної, неформальної та інформальної. Визначення, сформульовані в Законі, узгоджені з відповідними термінами Міжнародної стандартної класифікації освіти МСКО (ISCED) 2011 року, що використовується Інститутом статистики ЮНЕСКО як стандарт для порівняння національних систем освіти у статистичних дослідженнях. Згідно з Законом,

формальна освіта – це освіта, яка здобувається за освітніми програмами відповідно до визначених законодавством рівнів освіти, галузей знань, спеціальностей (професій) і передбачає досягнення здобувачами освіти визначених стандартами освіти результатів навчання відповідного рівня освіти та здобуття кваліфікацій, що визнаються державою. Неформальна освіта – це освіта, яка здобувається, як правило, за освітніми програмами та не передбачає присудження визнаних державою освітніх кваліфікацій за рівнями освіти, але може завершуватися присвоєнням професійних та/або присудженням часткових освітніх кваліфікацій. Інформальна освіта (самоосвіта) – це освіта, яка передбачає самоорганізоване здобуття особою певних компетентностей, зокрема під час повсякденної діяльності, пов’язаної з професійною, громадською або іншою діяльністю, родиною чи дозвіллям. Результати навчання, здобуті шляхом неформальної та/або інформальної освіти, визнаються в системі формальної освіти в порядку, визначеному законодавством

Законодавство України виділяє два види неформальної освіти: позашкільна освіта та післядипломна освіта. Разом з тим існує багато інших форм неформальної освіти, наприклад, у формі онлайн-курсів.

Ключовим викликом для системи освіти є створення порядку визнання результатів неформальної освіти, а також інформальної освіти (часто вживають термін «інформальне навчання» відповідно до МСКО) у системі формальної освіти з метою здобуття освітніх чи професійних кваліфікацій (ч. 5 ст. 8 Закону).

Першим кроком до створення такого механізму стосовно присвоєння професійних кваліфікацій є проєкт Постанови Кабінету Міністрів України «Про затвердження Положення про акредитацію кваліфікаційних центрів» (розроблено Національним агентством кваліфікацій і готується МОН для подання до Кабінету Міністрів України). Проєктом передбачається, що кваліфікаційні центри за певною методологією можуть присвоювати професійні кваліфікації незалежно від того, у якій формі здобувалася освіта.

Складнішим є вирішення проблеми визнання результатів попереднього навчання, отриманого в рамках неформальної освіти, у закладах вищої освіти. Методи і технології такого визнання розробляються європейськими країнами. З 2020 року в контексті вирішення цього завдання реалізується проєкт за програмою Erasmus+ «Підтримка визнання кваліфікацій для українських університетів» (QUARSU), координатором якого в Україні є Національний університет «Одеська морська академія», партнерами – університети міст Львова, Маріуполя, Херсона, Сум, Федерація роботодавців України, університети Польщі, Ірландії Португалії, Естонії, Естонське агентство кваліфікацій.

Проєктом передбачено упродовж трьох років розроблення методології визнання результатів попереднього навчання та створення низки університетських центрів з такого визнання. Національне агентство кваліфікацій тісно співпрацює з цим проєктом через представників Федерації роботодавців України.

Існує необхідність у розробленні подібної методології визнання результатів неформальної освіти й у сфері середньої освіти (зокрема визнання результатів навчання у позашкільній освіті).

Для професійної (професійно-технічної) та фахової передвищої освіти необхідно розробити методологію визнання результатів навчання на робочому місці (інформальне навчання). Як зазначалось вище, визнання професійних кваліфікацій, здобутих на робочому місці, закріплено за кваліфікаційними центрами. Необхідно розробити методологію визнання результатів попереднього навчання для присвоєння освітніх кваліфікацій. Результатом має стати нормативно-правовий акт «Вимоги до процедур визнання результатів неформального та інформального навчання», розроблення якого належить до повноважень Національного агентства кваліфікацій (ст. 38 Закону).

Окремі актуальні питання визнання результатів неформальної освіти, інформального навчання можуть бути відображені Законом України «Про освіту дорослих», який на сьогодні розробляється МОН України.

Висновки

1. Пандемія COVID-19 стала одним з основних викликів для української системи освіти у 2020 р. Карантинні заходи зумовили перехід закладів освіти на дистанційну форму навчання, до якої не були готові повною мірою учасники освітнього процесу. Карантин зумовив далекосяжні економічні та суспільні наслідки внаслідок загострення низки соціально-економічних питань, серед яких – рівність доступу до навчання, забезпеченість школярів повноцінним харчуванням, способи надання освітніх послуг для дітей з особливими освітніми потребами, додаткові потреби домашнього догляду за дітьми, забезпечення освітнього процесу у закладах професійної (професійно-технічної) освіти в частині організації практичних занять, що потребують фізичної присутності учнів, забезпечення практичних та лабораторних занять у закладах вищої освіти, запровадження нових процедур отримання наукових ступенів в умовах карантину, матеріально-технічне забезпечення закладів освіти тощо. Освітні управлінці при вирішенні цих питань мають враховувати місцеві особливості в частині матеріально-технічної забезпеченості закладів освіти, доступу до мереж зв'язку та Інтернету, врахування епідемічного стану в регіоні. Відповідні рішення активно формуються з урахуванням набутого досвіду, що дасть змогу забезпечити безперервність та якість освітнього процесу у 2020/2021 н. р.

2. З метою розроблення обґрунтованих рекомендацій щодо шляхів забезпечення освітнього процесу в 2020/2021 н. р. рядом освітніх інституцій було проведено опитування стейкхолдерів сфери освіти під час карантину COVID-19 (директорів закладів освіти, вчителів, учнів, батьків) щодо забезпечення прав на освіту учасників освітнього процесу (Служба освітнього омбудсмена), щодо забезпечення якості освіти (ДСЯО), отримання інформації про вплив пандемії на організацію освітнього процесу в закладах загальної середньої та дошкільної освіти, вивчення основних потреб та аналізу готовності цих закладів до організації навчання в нових умовах (МОН спільно з ЮНІСЕФ).

Результати опитувань дозволили виокремити низку проблем, серед яких організаційно-навчальні, психоемоційні, педагогічні, технічні та санітарно-гігієнічні. Аналіз відповідей учасників освітнього процесу, їх реакція на виокремлені проблеми дали змогу сформулювати відповідні рекомендації для підвищення ефективності організації дистанційного навчання у закладах освіти України в умовах пандемії.

3. З метою успішного старту 2020/2021 н. р. та безперервності освітнього процесу Міністерством освіти і науки України спільно з Міністерством охорони здоров'я України було розроблено рекомендації щодо організації роботи закладів загальної середньої освіти в умовах пандемії, які регламентують порядок здійснення підготовчих заходів щодо відновлення освітнього процесу в закладах загальної середньої освіти; особливості відвідування освітніх закладів, порядок організації освітнього процесу. Представлені рекомендації ґрунтуються на висновках Міністерства охорони здоров'я України та Всесвітньої організації охорони здоров'я.

4. Запровадження дистанційного навчання у закладах освіти, до яких освітяни не були повною мірою готові, виявило ряд викликів в інформатизації освіти, серед яких – подолання нерівності доступу закладів освіти, педагогів, здобувачів освіти до інформаційно-комунікаційних технологій, необхідність створення єдиної інформаційної платформи передусім для повної загальної середньої освіти, а також інших сегментів освіти, забезпечення безпечної та швидкої взаємодії багатьох освітніх баз даних освіти, створення на національному рівні баз індивідуальних деперсоналізованих даних про здобувачів освіти та педагогічних працівників, відповідних державних освітніх реєстрів.

5. Входження України в європейський освітній простір зумовило додаткові виклики, поставило питання про підвищення конкурентоспроможності української освіти та знаходження нових сегментів формування освітніх послуг. На сьогодні освітнім законодавством визначено зміст додаткових видів освіти, які є вкрай необхідними для забезпечення повноти реалізації права особи на освіту впродовж життя – неформальної та інформальної. Для розвитку неформальної освіти ключовим завданням є створення порядку визнання результатів такої освіти. Перші кроки до створення механізму стосовно присвоєння професійних кваліфікацій вже зроблено. Зокрема розроблено Положення про акредитацію кваліфікаційних центрів, які за певною методологією матимуть можливість присвоювати професійні кваліфікації незалежно від того, у якій формі здобувалася освіта. Загалом комплексне розв'язання низки питань із забезпечення освіти дорослих дасть змогу громадянам України здійснювати навчання та підвищувати кваліфікацію із відповідним документальним підтвердженням упродовж усього життя.

5. ЗАГАЛЬНІ ВИСНОВКИ

Українська держава у всі часи приділяла особливу увагу системі освіти, яка в різних соціально-економічних і соціокультурних умовах виконує соціальне замовлення на формування особистості. Сьогодні на всіх рівнях освіти відбуваються трансформаційні процеси, які враховують потреби і очікування українського суспільства, національної економіки, держави, глобальні тенденції розвитку освітньої галузі.

Сучасна політика Уряду у сфері освіти полягає у забезпеченні кожному українцю повноцінного доступу до якісної освіти. Пріоритетами є розбудова та розвиток доступної та якісної дошкільної освіти, Нової української школи, сучасної професійної (професійно-технічної) освіти, якісної вищої освіти та розвиток освіти дорослих.

1. Забезпечення рівного доступу дітей до якісної **дошкільної освіти** є одним з пріоритетних напрямів діяльності Міністерства освіти і науки України, адже створення ефективної мережі закладів дошкільної освіти забезпечить цілісний розвиток дитини, формування її особистості, розвиток творчих здібностей, сприятиме набуттю нею соціального досвіду. У рамках виконання розпорядження Кабінету Міністрів України від 06.12.2017 № 871-р «Про затвердження плану дій на 2017–2019 рр. поетапного створення додаткових місць у закладах освіти для дітей дошкільного віку» (із змінами), упродовж 2017–2019 рр. у закладах дошкільної освіти для дітей було створено 71 675 додаткових місць. Навіть в умовах пандемії у поточному 2020 р. вже створено більше 4 тисяч додаткових місць.

Створення додаткових місць зумовлює скорочення черги в заклади дошкільної освіти: так порівняно з 2018 р. черга скоротилась на 20,4 %, а в порівнянні з 2014 р. – на 72,1 %. Станом на кінець 2019 р. в черзі було ще 26 783 дитини (для порівняння у 2014 р. – 95 900 дітей, у 2018 р. – 33 666 дітей).

2. Одним із напрямів покращення доступності дошкільної освіти є розвиток приватного сектору дошкілля. Постановою Кабінету Міністрів України від 30.12.2015 № 1187 були внесені зміни до Ліцензійних умов з провадження освітньої діяльності закладів дошкільної освіти всіх форм власності та фізичних осіб-підприємців. Зазначене дало змогу закріпити тенденцію до збільшення частки охоплення дітей закладами дошкільної освіти. За даними Держстату, впродовж 2018–2019 рр. частка охоплення закладами дошкільної освіти дітей віком 3–5 років зросла з 74,8 % до 76,4 % осіб від чисельності населення відповідного віку. За оперативними даними з регіонів у 2020 р. відсоток охоплення дітей 5 років складає 96,9 %.

3. Для підвищення якості дошкільної освіти здійснюються системні кроки: оновлення змісту дошкільної освіти, упровадження сучасних освітніх методик та технологій, вдосконалення системи підвищення кваліфікації педагогічних працівників ЗДО, розробляється нова модель фінансування із запровадженням фінансової автономії закладів дошкільної освіти. Системні зміни у сфері

дошкільної освіти закріплюються у проекті Закону України «Про дошкільну освіту» (нова редакція), розробленому на виконання рішень Уряду. У ньому сформульовано основні вимоги до забезпечення якості дошкільної освіти; окреслено шляхи забезпечення доступності здобуття дошкільної освіти; визначено підстави запровадження фінансової автономії закладів дошкільної освіти; встановлено процедуру призначення керівників ЗДО за конкурсом; передбачено зменшення тижневого навантаження на педагогічних працівників і збільшення їх відпустки до 56 календарних днів тощо.

4. Перспективними кроками, спрямованими на реформування дошкільної освіти, вбачаються наступні:

- ухвалення Закону України «Про дошкільну освіту», базового нормативно-правового компоненту дошкільної освіти;
- оновлення системи підвищення кваліфікації педагогічних працівників закладів дошкільної освіти та стимулювання їх мотивації до професійної діяльності;
- розроблення нормативно-правової бази для функціонування центрів раннього розвитку для дітей від 0 до 2 років у системі дошкільної освіти;
- підвищення соціального статусу педагогічних працівників закладів дошкільної освіти;
- оновлення методик й освітніх технологій у закладах дошкільної освіти;
- розроблення нової моделі фінансування закладів дошкільної освіти, зокрема запровадження їх фінансової автономії;
- створення дієвої системи забезпечення якості дошкільної освіти.

5. **Повна загальна середня освіта** є наймасовішою за кількістю здобувачів складовою освіти: учні ЗЗСО складають близько 10 % населення України. За даними Державної служби статистики України, у 2019/2020 н. р. кількість здобувачів повної загальної середньої освіти – 4 138 466 учнів. На тлі зменшення кількості здобувачів освіти за всіма рівнями, повна загальна середня освіта зберігає тенденцію до їх збільшення. Так цей показник зріс на 2,4 % (з 4 041 652 осіб у 2018/2019 н. р. до 4 138 466 осіб у 2019/2020 н. р.). Природно, що й в освітніх видатках зведеного бюджету України у 2020 р. найбільша частка коштів (48 %) запланована на провадження загальної середньої освіти, її розвиток, трансформацію відповідно до викликів сьогодення. Під час секвестру Державного бюджету 2020 Уряд залишив фінансування ключових програм МОН, з-поміж яких – субвенція на Нову українську школу в розмірі 1 млрд грн та субвенція з загального фонду на програму «Спроможна школа для кращих результатів» у розмірі 0,5 млрд грн. Ці кошти дадуть можливість продовжити реформу початкової школи та у вересні 2020 р. розпочати навчання у належно обладнаних класах.

6. Прогнозні розрахунки показують, що однією з тенденцій після 2018/2019 н. р. буде поступове зменшення кількості школярів, які здобувають загальну середню освіту. Зменшення кількості першокласників у 2022/2023 н. р. прогнозується до 388 тис. (на 14,7 %) порівняно з 2018/2019 н. р. (455 тис. осіб). Це пояснюється наявними демографічними процесами в Україні.

Ця тенденція, а також необхідність покращення якості освіти, зумовлюють необхідність оптимізації мережі закладів освіти. Кількість закладів за останні шість років зменшилася при збільшенні кількості учнів у діючих закладах загальної середньої освіти денної форми навчання на 10,7 %. Особливо помітно збільшення наповнюваності у міських школах та поступове зростання наповнюваності шкіл у сільській місцевості.

7. Реформа децентралізації влади в Україні надала потужний поштовх для утворення об'єднань територіальних громад (ОТГ), освітніх округів та опорних закладів освіти. У рамках реалізації принципу рівного доступу до якісної освіти упродовж 2019/2020 н. р. було продовжено роботу з розширення мережі опорних закладів. Кількість опорних шкіл, починаючи з 2016 р., демонструє позитивну динаміку і станом на 01.08.2020 складає 950 опорних закладів та 1 435 філій. Показовим є те, що у 2020 році з'явилися перші дев'ять опорних закладів у Закарпатській області. Відтепер в усіх регіонах України створено мережу опорних шкіл, в яких 425 409 учнів мають змогу отримати якісну освіту. Задля створення нового освітнього простору здійснюється реконструкція, капітальний ремонт будівель закладів освіти, впровадження енергоефективних технологій, встановлення обладнання та програмного забезпечення, проведення в школи швидкісного інтернету та Wi-Fi, створення умов для інклюзивного навчання, ремонт під'їзних доріг, створення безбар'єрного простору. Статус опорної школи передбачає довозення учнів до школи на автобусах. Проблема повного забезпечення опорних закладів автобусами ще залишається. Станом на 01.08.2020 року мережа ОШ потребувала 488 автобусів.

8. Третій рік поспіль відбувається ключова реформа Міністерства освіти і науки – створення Нової української школи. Ключовий зміст реформи полягає у природньому поєднанні в освіті знань, професійних навичок (hard skills) і універсальних компетенцій (soft skills). Школа має давати учням не тільки знання а й уміння практичного застосування їх у повсякденному житті, уміння успішної соціалізації.

Упровадження засад Нової української школи супроводжується налагодженням належного матеріально-технічного забезпечення. Його фінансування здійснюється за кошти цільової субвенції з державного бюджету місцевим бюджетам. За підсумками 2019 р. на фінансування субвенції з державного бюджету місцевим бюджетам на забезпечення якісної, сучасної та доступної загальної середньої освіти «Нова українська школа» було передбачено 1 061 912,5 тис. грн, з них було використано 1 020 810,4 тис. грн (96,1 %).

Окрім цього, за кошти відповідної цільової субвенції у 2019 р. підготовлено тренерів-педагогів, супервізорів та педагогічних працівників, загалом 141 557 осіб підвищили кваліфікацію.

Постановою КМУ від 05.08.2020 р. № 676 Уряд додатково спрямував на НУШ 1 млрд грн.

9. Результати проведення в Україні дослідження PISA-2018 показали необхідність посилення розвитку якісної математичної освіти та STEM-освіти (наука, технології, інженерія, математика). Відповіддю на цей суспільний запит

став Указ Президента України від 30.01.2020 № 31/2020, який проголосив 2020/2021 н. р. Роком математичної освіти в Україні. Інший Указ Президента України від 18.11.2019 № 837/2019 «Про невідкладні заходи з проведення реформ та зміцнення держави» передбачив необхідність розроблення та затвердження концепції розвитку природничо-математичної освіти (STEM-освіти). За активної участі МОН були проведені відповідні слухання у Верховній раді України, а вже 5 серпня 2020 р. Концепція розвитку природничо-математичної освіти (STEM-освіти) була схвалена Урядом. Це свідчить про наявність політичної волі щодо розвитку природничо-математичної освіти (STEM-освіти) в Україні як складової частини державної політики з підвищення рівня конкурентоспроможності національної економіки і розвитку людського капіталу, як визначальної складової потреб економіки та суспільства.

Концепція передбачає європейські підходи в освіті для створення основ професій майбутнього, популяризацію науково-технічних, математичних, інженерних професій, формування новітніх компетентностей громадян, підготовку фахівців нової генерації, здатних до засвоєння знань, розробки та втілення новітніх технологій. Уряд з метою виведення природничо-математичної освіти на новий якісний рівень у 2020/2021 н. р. спрямовує понад 800 млн грн з державного бюджету закладам, що забезпечують здобуття повної загальної середньої освіти, на оснащення STEM-лабораторій.

10. Кадрова політика була і залишається одним із наріжних каменів забезпечення якісної освіти, оскільки дієвість освітньої системи визначається перш за все якістю фахової підготовки педагогів, які в ній працюють. Інноваційним кроком у вирішенні кадрового питання є запровадження з 2018 р. інституції сертифікації педагогічних працівників. У 2020 р. квота на проходження сертифікації склала 2 000, що вдвічі більше за квоту 2018/2019 н. р.

Тенденціями, які за останні шість років виявляють статистичні освітні спостереження, є зменшення кількості педагогічних працівників і процес «старіння» педагогічних кадрів. Великою є частка вчителів категорії понад 60 років, і вона має тенденцію для зростання. Загалом частка педагогічних працівників віком більше 55 років, які викладають окремі предмети у ЗЗСО, складала в 2019 р. 28,0 % або 76,4 тис. осіб. Натомість кількість педагогів молодше 50 років поступово зменшується. Частка директорів-пенсіонерів в директорському корпусі складає на сьогодні більше чверті (25,3 %), при цьому у міській місцевості таких директорів 29,1 % (1 494 особи), у сільській місцевості – 23,0 % (2 042 особи).

Дослідження ДНУ «Інститут освітньої аналітики» щодо працевлаштування випускників педагогічних спеціальностей вітчизняних ЗВО до закладів освіти, яке базується на статистичній та індивідуальній деперсоналізованій інформації виявило, що тільки 18,2 % випускників закладів вищої освіти України, які випускають фахівців за спеціальностями галузі знань 01 «Освіта/Педагогіка», потрапляють на роботу в школу. Це означає, що якщо в середньому впродовж 2016–2019 рр. щорічно ЗВО випускали близько 28 тис. фахівців педагогічних спеціальностей (впродовж 2016–2019 рр. – 83 784 особи), то в середньому за рік тільки близько 5 тис. з них обрали роботу в школі. Враховуючи необхідність

заміни 76,4 тис. осіб педагогів-пенсіонерів, така процедура може зайняти півтора десятиліття.

Це є значним викликом для системи освіти України, що вимагає перегляду Урядом мотивації молодих педагогічних фахівців до роботи у школі та умов їх підготовки за рахунок бюджетних коштів.

11. Перспективними кроками щодо реформування повної загальної середньої освіти, разом із зазначеними вище, є:

- імплементація Закону України «Про повну загальну середню освіту»;
- затвердження Державного стандарту базової середньої освіти, розробленого на засадах компетентнісного, діяльнісного та особистісно зорієнтованого підходів у відповідності з Концепцією Нової української школи;
- забезпечення формування змісту освіти для базової та профільної середньої освіти відповідно до компетентнісного підходу;
- реалізація урядової Програми «Спроможна школа для кращих результатів», спрямованої на фінансову підтримку закладів освіти, здійснення ремонту будівель шкіл, закупівлі обладнання для класів та створення навчальних кабінетів тощо;
- подальше впровадження та удосконалення інструменту сертифікації педагогічних працівників, за результатами якої передбачена щомісячна доплата до посадового окладу в розмірі 20 % впродовж дії сертифікату;
- розвиток та впровадження супервізії як професійної підтримки, допомоги та супроводу педагогічних працівників;
- продовження формування нового інклюзивного, комфортного, безпечного освітнього середовища, зокрема через оновлення матеріально-технічної бази закладів загальної середньої освіти;
- подальше забезпечення закладів освіти у всіх областях шкільними автобусами відповідно до потреб;
- підготовка педагогічних працівників закладів загальної середньої освіти до роботи з дітьми з особливими освітніми потребами;
- затвердження індикаторів та інструментарію оцінювання під час інституційного аудиту закладів загальної середньої освіти та розбудова системи моніторингу якості освіти;
- підготовка педагогічних працівників закладів загальної середньої освіти до роботи в умовах використання технологій дистанційного навчання, а також дистанційної форми здобуття освіти з використанням сучасних психолого-педагогічних та інформаційно-комунікаційних технологій.

12. **Інклюзивна освіта** є гарантією захисту невід’ємного права людини на освіту та складовою гуманітарної політики сучасної європейської держави.

Держава забезпечує право дітей з особливими освітніми потребами на якісну освіту через Закон України «Про освіту». Він розширив можливості з упровадження інклюзії в освітню систему, дав поштовх для удосконалення нормативно-правового забезпечення освіти таких дітей. Як наслідок, упродовж останніх років кількість учнів, які навчаються в інклюзивних класах закладів загальної середньої освіти, зросла у 4,5 рази, кількість інклюзивних класів –

у 5,0 разів, кількість шкіл з інклюзивними класами – у 3,5 рази, кількість асистентів учителя – у 6,8 рази.

13. Права дітей з особливими освітніми потребами на дошкільну освіту в регіонах забезпечують заклади дошкільної освіти компенсуючого (спеціальні та санаторні) та комбінованого типів, створюються інклюзивні групи у закладах дошкільної освіти, спеціальні групи в спеціальних закладах загальної середньої освіти. За рік кількість спеціальних груп збільшилася на 1,0 %, інклюзивних груп – на 49,1 %. Кількість дітей у таких групах збільшилася відповідно на 1,8 % та 97,3 %. У 295 ЗДО на кінець 2019 р. функціонувало 1 247 санаторних груп, які відвідували 26 348 дітей, що потребують відновлення здоров'я, тривалого лікування та реабілітації. У дошкільних відділеннях спеціальних закладів загальної середньої освіти у 2019/2020 н. р. здобували освіту 2 028 дітей дошкільного віку.

14. У 2019 р. запроваджено субвенцію з державного бюджету місцевим бюджетам, кошти якої спрямовуються, зокрема, на оплату видатків, необхідних для надання психолого-педагогічних і корекційно-розвиткових послуг дітям з особливими освітніми потребами, які здобувають освіту в інклюзивних групах закладів дошкільної освіти. Для проведення корекційно-розвиткових занять та придбання спеціальних засобів корекції для вихованців інклюзивних груп закладів дошкільної освіти у 2019 р. скеровано 37 230 грн; у 2020 р. – 87 572 грн.

15. Для здійснення психолого-педагогічного супроводу здобувачів дошкільної та загальної середньої освіти в Україні, починаючи з 2018 р., створено мережу інклюзивно-ресурсних центрів, кількість яких у 2020 р. досягла 627 одиниць, що на 11,8 % більше за минулий рік. Методичне забезпечення ІРЦ здійснюють 25 ресурсних центрів підтримки інклюзивної освіти, які відкрито в кожній області України та у м. Києві.

У опорних закладах освіти, мережа яких швидко розбудовується, активно створюються класи з інклюзивним навчанням. За чотири роки в опорних закладах освіти кількість таких класів зросла у 28,3 рази, кількість учнів з особливими освітніми потребами у 5,0 разів.

16. Пріоритетними напрямками розвитку інклюзивної освіти залишаються:

- розбудова сучасного, безпечного, інклюзивного та комфортного освітнього середовища у закладах дошкільної освіти;
- збільшення частки денних закладів загальної середньої освіти, у яких організовано інклюзивне навчання;
- створення нового освітнього простору в закладах загальної середньої освіти відповідно до принципів мотивувального та креативного дизайну, технологічності та інклюзивності;
- забезпечення безперешкодного доступу до закладів позашкільної освіти для осіб з ООП;
- збільшення кількості асистентів вихователя для ЗДО, асистентів учителя для ЗЗСО і ЗПО;

- організація системи підвищення кваліфікації педагогічних працівників різних рівнів освіти щодо організації освітньої діяльності в інклюзивних класах / групах, роботи з дітьми з ООП.

17. Сучасна освіта, спрямована на формування компетентностей особи, розглядається як двокомпонентна модель, в якій знаннява компонента (hard skills) доповнюється компонентою соціалізації здобувача освіти (soft skills). Забезпечення здобуття **позашкільної освіти** дітьми шкільного віку спрямовано на формування саме другої компоненти. Володіння м'якими навичками (soft skills) стає підґрунтям успішності особи у суспільстві.

Як міжнародний, так і український досвід щодо організації позашкільної освіти свідчить про те, що розвиток особистості, її талантів і здібностей є надійною інвестицією в майбутнє і самої держави, і особистості. Позашкільна освіта може охоплювати дітей усіх вікових категорій, а отже, усіх рівнів освіти, починаючи з дошкільної, вона має потужні можливості для розвитку особистісної та професійної реалізації здобувачів освіти як складової процесу формування громадянського суспільства.

18. Закон України «Про освіту» створив правове підґрунтя для системної трансформації позашкільної освіти: позашкільну освіту визначено як складову системи освіти, закріплено можливість визнання та врахування результатів навчання в ЗПО, задекларовано фінансову й академічну автономію закладів позашкільної освіти тощо.

Основною метою позашкільної освіти є розвиток особистості, профорієнтація та рання профілізація, допомога кожній дитині повірити в свої здібності та розкрити власний потенціал, надання додаткових знань та практичних навичок, необхідних для успішної самореалізації в дорослому житті.

19. Упродовж 2019–2020 рр. мережа ЗПО в Україні поповнилась на 7 закладів і досягла 1 389 одиниць. Серед ЗПО є 97,8 % закладів комунальної форми власності. З метою оптимізації мережі за рішенням місцевих органів влади ліквідовано 5 закладів позашкільної освіти. Натомість, за рік відкрито 2 заклади дослідницько-експериментального, 1 національно-патріотичного, 1 еколого-натуралістичного напрямку та 15 нових ЗПО в ОТГ.

У закладах позашкільної освіти у 2020 році працювало 35 162 педагогічних працівника, що на 2,2 % менше ніж у минулому році. Серед загалу чверть – це педагогічні працівники віком старше 55 років. У Одеській області їх найбільше (34 %). Найбільше педагогічних працівників (близько 25 %) віком до 30 років у ЗПО м. Києва і Закарпатської області.

Міністерством спільно з Державними центрами позашкільної освіти у 2019/2020 н. р. до підвищення кваліфікації залучено більше 2,3 тис. педагогів-позашкільників, організовано семінари-практикуми, наради-семінари, науково-практичні конференції, навчальні курси тощо.

20. Частка дітей, охоплених позашкільною освітою у 2020 році, у відсотках від загальної кількості дітей шкільного віку в галузі освіти (без закладів позашкільної освіти Мінкультури і Мінмолодьспорту та без ДЮСШ системи МОН), другий рік поспіль знаходиться в межах 63 % (1 190 490 осіб). Найбільше

дітей охоплено ПО в Сумській (91,3 %) області. Загалом 89,5 % дітей здобувають позашкільну освіту в містах, але кілька років поспіль зростає кількість закладів позашкільної освіти й у сільській місцевості: протягом 2019/2020 н. р. відкрито 9 нових ЗПО, чисельність дітей в них зросла більш ніж на 6,7 тис., працюють майже 350 гуртків. Загалом у закладах позашкільної освіти у 2019/2020 н. р. функціонувало 73,7 тис. гуртків (творчих об'єднань, секцій, студій) художньо-естетичного, науково-технічного, еколого-натуралістичного, туристсько-краєзнавчого, фізкультурно-спортивного та інших напрямів.

21. Позашкільна освіта – це шанс для розвитку здібностей дітей із соціально незахищених категорій та дітей з особливими освітніми потребами, яким вкрай необхідні підтримка та захист. У 2020 р. позашкільною освітою було охоплено 8,2 тис. дітей-сиріт і дітей, позбавлених батьківського піклування, та 41,7 тис. дітей із малозабезпечених сімей.

Загальна кількість дітей з особливими освітніми потребами, які відвідують ЗПО, становить майже 9,5 тис. осіб. Загалом більше половини ЗПО забезпечили безперешкодний доступ у заклади для осіб з ООП. Найбільше таких закладів у Хмельницькій області (93 %).

22. У зв'язку з необхідністю активного впровадження дистанційного навчання, на вебсайті Національного центру «Мала академія наук України» створено окремий розділ «Онлайн-навчання», у якому розміщені різноманітні матеріали для різних наукових секцій і відділень.

У Національному еколого-натуралістичному центрі учнівської молоді для здобувачів позашкільної освіти працюють дистанційний екологічний моніторинг, онлайн-конкурси, забезпечується формування STEM-компетентностей.

Український державний центр позашкільної освіти забезпечує функціонування ютуб-каналу з питань дистанційної позашкільної освіти. Набувають популярності ZOOM-конференції з директорами обласних закладів позашкільної освіти щодо актуальних питань діяльності в умовах карантину, а серед дітей – віртуальні виставки, що користуються особливою популярністю серед дітей з окупованих територій Донецької та Луганської областей і АР Крим.

Активізувалася проєктна діяльність позашкілля. Так, український державний центр національно-патріотичного виховання, краєзнавства і туризму учнівської молоді вперше реалізував проєкт «Молодіжний центр громадянської освіти», метою якого є об'єднання зусиль дитячих і молодіжних організацій у різних освітньо-патріотичних проєктах з метою подальшої їх реалізації у просвітницькій діяльності та спільній участі у важливих суспільних заходах.

23. Розвиток позашкільної освіти виявляє ряд проблемних питань, які необхідно вчасно розв'язувати:

- незважаючи на те, що за останні десять років подолано тенденцію до безпідставної ліквідації позашкільних закладів, з метою оптимізації мережі та економії коштів продовжуються ліквідаційні процеси шляхом злиття або приєднання закладів. Ця ситуація викликана тим, що відповідно до Бюджетного кодексу України видатки на утримання ЗПО здійснюються за рахунок частини доходів місцевих бюджетів, які не враховуються при визначенні обсягів

міжбюджетних трансфертів. Таким чином, розподіл видатків на позашкільну освіту регулюється місцевими органами виконавчої влади та органами місцевого самоврядування самостійно, виходячи з обсягів доходів місцевих бюджетів та власних пріоритетів;

- різке згортання цілого ряду проєктів та програм, спрямованих на розвиток позашкільної освіти, загрожує позбавленням дітей додаткових умов для розвитку своїх здібностей, порушенням їх прав на підтримку творчого, інтелектуального та культурного потенціалу; може призвести до небажаних соціально-економічних наслідків: зростання бездоглядності дітей та підлітків, підвищення рівня дитячої злочинності та правопорушень; зниження ефективності заходів превентивного виховання; припинення підтримки обдарованих дітей та молоді; неможливості організації їх змістовного дозвілля;

- потребує осучаснення система підготовки, перепідготовки та підвищення кваліфікації педагогічних працівників;

- проблемою також є низький соціальний статус працівників позашкільних закладів. Керівнику гуртка на початку своєї діяльності встановлюється найнижчий тарифний розряд серед педагогічних працівників галузі.

Кожній дитині в Україні повинні бути створені умови для розвитку її творчих здібностей і талантів, що сприятиме сталому розвитку українського суспільства.

24. Система **професійної (професійно-технічної) освіти** в Україні продемонструвала спроможність до реформування з огляду на розвиток правового регулювання, зацікавленість та готовність Кабінету Міністрів України, Європейського Союзу, міжнародних установ та організації, місцевих органів виконавчої влади, органів місцевого самоврядування, роботодавців, закладів освіти впроваджувати нову філософію підготовки робітничих кадрів в Україні. Міністерство освіти і науки України продовжує системну роботу, спрямовану на децентралізацію фінансування професійної (професійно-технічної) освіти.

Децентралізація управління та фінансування у сфері професійної (професійно-технічної) освіти відбувається шляхом поетапної передачі повноважень з управління державними закладами професійної (професійно-технічної) освіти, підпорядкованими Міністерству освіти і науки України, обласним і Київській міській держадміністраціям, міським радам міст обласного значення – обласних центрів. Разом з тим завершення децентралізації у сфері освіти вимагає чіткого розмежування повноважень між органами місцевого самоврядування всіх рівнів та органами виконавчої влади, що доцільно урахувати під час підготовки нових редакцій законів про місцеве самоврядування в Україні, про місцеві державні адміністрації, а також законодавства про освіту.

Згідно з розпорядженням КМУ від 05.02.2020 № 94-р розпочалася реалізація пілотного проєкту щодо фінансування професійної (професійно-технічної) освіти. Так, з 1 вересня 2020 р. по 31 грудня 2021 р. з обласних бюджетів здійснюватимуться видатки на оплату послуг з підготовки кадрів на умовах регіонального замовлення у закладах професійної (професійно-

технічної) освіти та інших закладах освіти державної та/або комунальної власності, які розташовані на території міст обласного значення. Учасниками пілотного проекту є Вінницька, Одеська та Сумська області. Реалізація пілотного проекту дозволить проаналізувати його ефективність та у разі позитивного досвіду поширити його на всі регіони. Остаточний перехід до фінансування з обласних бюджетів закладів професійної (професійно-технічної) освіти, що розташовані на території міст обласного значення – обласних центрів, передбачається на другому етапі реалізації Концепції (2022–2024 рр.).

25. Упродовж 2011–2019 рр. відбувається поступове зменшення кількості закладів професійної (професійно-технічної) освіти. Станом на 1 січня 2020 р. кількість закладів професійної (професійно-технічної) освіти скоротилася на 13 одиниць (1,8 %) порівняно з відповідним періодом попереднього року. Для формування пропозицій щодо розвитку мережі закладів професійної (професійно-технічної) освіти у відповідному регіоні, внесення пропозицій щодо обсягів їх фінансування, напрямів та обсягів підготовки кадрів, погодження регіонального замовлення на підготовку робітничих кадрів утворено регіональні ради професійної (професійно-технічної) освіти. Загальні засади функціонування регіональних рад визначено у Типовому положенні про регіональну раду професійної (професійно-технічної) освіти, затвердженому постановою КМУ від 04.12.2019 № 1002.

Протягом 2019 р. загальний контингент учнів, слухачів закладів професійної (професійно-технічної) освіти скоротився на 3,7 % порівняно з попереднім роком. У той же час, незважаючи на зменшення загального контингенту учнів, частка тих, які навчаються у закладах професійної (професійно-технічної) освіти із здобуттям повної загальної середньої освіти, поступово зростає.

Підготовка кваліфікованих робітників у закладах професійної (професійно-технічної) освіти переважно здійснюється за напрямками: промисловість – 30 % (73 639 осіб), торгівля і громадське харчування – 24 % (59 919 осіб), транспорт – 13 % (31 715 осіб), будівництво – 12 % (29 251 особа), агропромисловий комплекс – 11 % (26 490 осіб), житлово-комунальне господарство і невиробничі види побутового обслуговування населення – 10 % (24 050 осіб) тощо.

Найбільший відсоток здобувачів освіти, які навчалися у закладах професійної (професійно-технічної) освіти протягом 2017–2019 рр. – це молодь 15–18 років із базовою та повною загальною середньою освітою. Станом на 1 січня 2020 р. відмічене збільшення на 12,4 % (84 особи) кількості випускників шкіл з базовою середньою освітою та на 10,2 % (985 осіб) кількості дорослого населення, які здобували робітничі кваліфікації. Зростання кількості здобувачів професійної (професійно-технічної) освіти з числа дорослого населення пояснюється зростанням популярності ряду робітничих професій серед незайнятого населення та використанням у закладах нових форм та методів навчання (дуальна форма, відкриття навчально-практичних центрів), проведенням профорієнтаційної роботи.

26. З метою розширення можливостей осіб з особливими освітніми потребами, зокрема осіб з інвалідністю, у липні 2019 р. КМУ затверджено Порядок організації інклюзивного навчання у закладах професійної (професійно-технічної) освіти, а також вперше профінансовано придбання спеціальних корекційних засобів і обладнання для забезпечення освітнього процесу. Протягом 2019 р. зросла кількість закладів професійної (професійно-технічної) освіти, в яких створені спеціальні групи для осіб з особливими освітніми потребами. У 2019/2020 н. р. завершили навчання 3,9 тис. дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування, та 1,5 тис. осіб з інвалідністю. Працевлаштовані за отриманою професією 79,35 % або 3 202 дітей-сиріт та дітей, позбавлених батьківського піклування, й 66,84 % або 998 осіб з інвалідністю.

27. На 1 серпня 2020 року впроваджено 180 стандартів професійної (професійно-технічної) освіти за різними професіями, які розроблені на основі компетентнісного підходу. Ще 52 стандарти знаходяться на різних етапах погодження і затвердження. Такі стандарти розробляються за безпосередньої участі роботодавців, є гнучкими, відповідають вимогам ринку праці і здобувачів професійної (професійно-технічної) освіти.

Організація сучасного освітнього процесу потребує окремої уваги до проблем навчально-методичного забезпечення здобувачів освіти. У 2020 р. за підсумками конкурсного відбору підручників та посібників для здобувачів професійної (професійно-технічної) освіти за кошти державного бюджету видаватимуться підручники (посібники) за 8 назвами загальним накладом понад 100 тис. екземплярів.

28. Одним із інструментів модернізації професійної (професійно-технічної) освіти є розвиток державно-приватного партнерства. Партнерами Міністерства освіти і науки України у сфері підготовки робітничих кадрів у рамках підписаних меморандумів стали ТОВ «Фомальгаут-Полімін», ТОВ «ЗІП», Будівельна палата, ТОВ «КНАУФ ГПС Київ», ТОВ «Сніжка-Україна», громадська спілка «Національне партнерство в легкій промисловості», ПАТ «Українська залізниця», Федерація роботодавців України, Швейцарська Конфедерація, представлена Швейцарською агенцією розвитку та співробітництва та ТОВ «Геберіт Трейдинг», ТОВ «Клопотенко». У результаті залучення роботодавців до організації освітнього процесу заклади професійної (професійно-технічної) освіти отримують сучасне навчально-методичне забезпечення, зміцнюють матеріально-технічну базу, що дає можливість здійснювати підготовку кваліфікованих кадрів за новітніми виробничими технологіями, а також підвищити кваліфікацію педагогічних працівників.

В Україні вже працюють 145 навчально-практичних центрів, на утворення яких КМУ впродовж 2016–2019 рр. було спрямовано 250 млн грн. Крім того близько 90 навчально-практичних центрів було відкрито за підтримки соціальних партнерів. У 2020 р. на створення навчально-практичних центрів сучасної професійної (професійно-технічної) освіти у державному бюджеті передбачено 100 млн грн.

29. Важливим є також кадрове забезпечення професійної (професійно-технічної) освіти. Упродовж 2019/2020 н. р. у закладах професійної (професійно-

технічної), що підпорядковані МОН, працювало 32 841 педагогічний працівник (з них 63,3 % жінки). Переважна більшість педагогічних працівників, які працюють у закладах П(ПТ)О, – це особи віком від 31 до 40 років (23 %) та віком від 41 до 50 років (22 %), серед яких майстри виробничого навчання складають 42,2 % або 5 963 особи, зі стажем роботи від 11 до 30 років. З метою підвищення якості та актуалізації підготовки викладачів для професійної (професійно-технічної) освіти в Україні шляхом встановлення стандартів щодо механізмів управління на основі партнерства (УОП) між університетами, які здійснюють підготовку викладачів для професійної (професійно-технічної) освіти, та закладами професійної (професійно-технічної) освіти, Міністерство освіти і науки України стало учасником консорціуму у рамках Проєкту Програми Erasmus+ «Нові механізми управління на основі партнерства та стандартизації підготовки викладачів професійної освіти в Україні».

30. Перспективними кроками щодо подальшого реформування професійної (професійно-технічної) освіти є прийняття нового закону України, що регулюватиме відносини у сфері професійної (професійно-технічної) освіти. Потребує уваги також питання створення нових можливостей для розширення державно-приватного та соціального партнерства на засадах співфінансування і спільного управління закладами П(ПТ)О.

Актуальними завданнями є також формування системи внутрішнього та зовнішнього забезпечення якості освіти, ефективне функціонування системи незалежного оцінювання, створення механізму визнання професійних кваліфікацій, формування мережі кваліфікаційних центрів.

31. Одним з основних перспективних завдань реформування **вищої педагогічної освіти** залишається забезпечення ефективного функціонування мережі ЗВО, що надають педагогічну освіту.

З моменту ухвалення Концепції розвитку педагогічної освіти та протягом 2019–2020 рр. здійснено низку важливих заходів:

- визначено засади функціонування регульованих професій;
- розроблено проєкти професійних стандартів для окремих професій педагогічних працівників, які наразі проходять процедуру погодження та затвердження;
- сформовано спеціальні вимоги щодо підготовки до професійної діяльності та професійного вдосконалення педагогічних кадрів;
- створено інструментарій, що забезпечуватиме співставлення якості підготовки фахівців у освітній галузі вимогам ринку праці;
- поступово збільшується обсяг фінансової підтримки місцевим бюджетам для вдосконалення кваліфікації педагогічних працівників;
- суттєві зміни відбуваються із державним замовленням на підготовку педагогічних кадрів у 2020 р., де за прогностичними розрахунками матиме скорочення загальний його обсяг, зростання замовлення на бакалаврів, скорочення замовлення на підготовку за заочною формою навчання, з'являється замовлення на підготовку фахових молодших бакалаврів та молодших бакалаврів;

- спостерігається зростання контингенту, який навчається за очною формою навчання;

- у минулому році у порівнянні з попереднім роком збільшилася кількість випускників ЗВО, які навчалися за кошти державного бюджету в галузі знань 01 «Освіта/Педагогіка». Цей приріст в основному сформовано за рахунок зростання обсягів випуску бакалаврів та молодших спеціалістів.

32. До позитивних результатів діяльності провайдерів педагогічної освіти, як свідчать матеріали моніторингових досліджень, проведених Директоратом вищої освіти спільно з ДНУ «Інститут освітньої аналітики», віднесемо те, що:

- переважна більшість профільних ЗВО готують педагогічних працівників саме для задоволення потреб регіональних ринків праці, тобто для регіонів, у яких вони розташовані;

- у країні в цілому наявна тенденція до динамічного щорічного скорочення чисельності безробітних педагогічних працівників;

- у регіональному розрізі розподіл безробітних-педагогічних працівників в основному відповідає системі розселення населення країни;

- кадрова потреба у педагогічних працівниках демонструє чітку тенденцію до поступового щорічного зростання кількості вакансій на офіційному ринку праці;

- у регіональному розрізі розподіл вакансій для педагогічних працівників практично повністю відповідає системі розселення населення країни.

Для всіх без виключення регіонів країни характерним є щорічне зростання кількості відповідних вакансій:

- у розрізі освітніх ступенів в Україні половина вакансій для педагогічних працівників потребують наявності диплома магістра, та майже третина – бакалавра;

- за умови запровадження державою суттєвих матеріальних, соціальних та побутових преференцій випускникам ЗВО педагогічного профілю-майбутнім педагогічним працівникам щорічний випуск педагогічних кадрів ЗВО зможе покривати потребу в педагогічних кадрах, яка формується на офіційних ринках праці України.

33. Як свідчать результати зазначених вище моніторингових досліджень, до проблемних питань, що потребують від МОН України та інших зацікавлених сторін (батьків, студентів, роботодавців, закладів освіти) термінового вирішення, необхідно віднести такі:

- тільки кожен п'ятий випускник ЗВО за педагогічними спеціальностями працевлаштовується за фахом;

- високий рівень дефіцитності педагогічних кадрів є досить суттєвою проблемою, яка може бути пов'язана з низькою привабливістю вакансій, передусім, через відносно низьку оплату праці, порівняно із середньою по регіону; відтік педагогічних кадрів до інших видів економічної діяльності, регіонів та/чи країн із/без збереження професійного профілю; падіння престижності педагогічної праці в цілому серед молоді, та діючих вчителів і вихователів, зокрема.

34. Перспективними завданнями у середньостроковому періоді є:

- запровадити суттєві матеріальні, соціальні та побутові переваги випускникам ЗВО педагогічного профілю – майбутнім педагогічним працівникам для підвищення престижності педагогічної праці;
- проводити спільно з ДНУ «Інститут освітньої аналітики» щорічні моніторингові дослідження стосовно визначення фактичного рівня працевлаштування за фахом випускників «педагогічних» спеціальностей та проведення прогностичних розрахунків потреби у педагогічних кадрах у регіональному розрізі та у розрізі освітніх ступенів;
- вивчити питання щодо трансформації закладів післядипломної педагогічної освіти у регіональні центри освіти дорослих з наданням їм інституціональної та фінансової автономії;
- провести у визначених регіонах (наприклад, серед областей, де більш ніж 80,0% випускників-педагогів працевлаштовуються за фахом на території розміщення ЗВО) експеримент щодо спільного фінансування підготовки педагогічних працівників у закладах вищої освіти з державного та регіонального бюджету шляхом розміщення в них регіонального замовлення на підготовку таких фахівців.

35. В Україні центральним органом виконавчої влади з питань **забезпечення якості освіти**, забезпечення якості освітньої діяльності, здійснення державного нагляду (контролю) за закладами освіти щодо дотримання ними законодавства є Державна служба якості освіти України (далі – Служба). На сьогодні структура Служби охоплює 23 територіальні органи, які відповідають за процес оцінювання якості освітньої діяльності закладів на відповідних територіях та здійснюють державний нагляд.

Службою здійснюється інституційний аудит закладів освіти щодо дотримання ними вимог законодавства. Всі ЗЗСО, в яких у 2019/2020 н. р. було проведено інституційний аудит, отримали відповідну документацію. В 2020 р. підготовлено 200 регіональних тренерів-експертів з питань проведення інституційного аудиту, створення і розбудови внутрішньої системи забезпечення якості освіти в ЗЗСО.

Служба також залучена до процесу добровільної сертифікації педагогічних працівників, який розпочався у 2019 р. У 2020 р. 1591 учитель із 976 ЗЗСО вже пройшли два перші етапи сертифікації (незалежне тестування учасників сертифікації та самооцінювання власної педагогічної майстерності) за сприяння Служби.

Важливим завданням для освітніх закладів є формування внутрішньої системи забезпечення якості освіти. У цьому Служба консультує керівників ЗЗСО, нею розроблено та подано до МОН проєкт Методичних рекомендацій з питань формування внутрішньої системи забезпечення якості освіти у закладах загальної середньої освіти.

36. Суттєвим викликом процесу входження України у європейський освітній простір стала необхідність забезпечення конкурентоспроможності вітчизняної системи освіти при її взаємодії з іншими освітніми системами країн-сусідів, зокрема країн ЄС. Важливим компонентом конкурентоспроможності є

якість освіти. Для виявлення «слабких» місць у забезпеченні якості освіти з боку МОН зроблено кроки для тестування різних рівнів освіти за визнаними міжнародними методиками.

Зокрема, для дослідження якості дошкільної освіти Міністерство спільно з ДУ «Український інститут розвитку освіти» за підтримки ЮНІСЕФ Україна і Всеукраїнського фонду «Крок за кроком» організовує моніторингове дослідження якості дошкільної освіти з використанням міжнародної методики «Шкала оцінювання якості освітнього процесу в закладах дошкільної освіти» – Early Childhood Environment Rating Scale (ECERS-3). Впродовж 2020–2021 рр. очікується отримати комплексну оцінку якості дошкільної освіти відповідно до європейських стандартів.

Одним із найбільш визнаних міжнародних джерел інформації про якість середньої освіти є результати дослідження якості освіти PISA. Україна вперше у 2018 р. провела PISA-2018. У 2017 р. відбувся пілотний етап дослідження, учасниками якого стали 3 000 учнів / студентів ЗЗСО, ПТЗО, ЗВО I–II рівнів акредитації, основний етап дослідження було проведено у 2018 р. із залученням 5 998 українських учнів / студентів.

Дані Національного звіту PISA-2018 свідчать, що українські учні/студенти показали найкращий результат з читацької грамотності (46,4 % учасників досягли рівня три й вищих за базового рівня – 2), з природничо-наукової грамотності відповідний показник дещо нижчий – 43,6 %, найнижчий результат українські підлітки продемонстрували з математичної грамотності – 37,9 %. Водночас, 25,9 % українських підлітків не досягли навіть базового рівня сформованості читацької грамотності, 26,4 % – природничо-наукової та 36 % – математичної грамотності. Порівняно із відповідними середніми значеннями країн ОЕСР, отримані результати успішності українських учнів / студентів є нижчими. Таким чином, участь України у PISA-2018 дала змогу отримати об'єктивні та достовірні дані про якість загальної середньої освіти, аналіз цих даних дає змогу скоригувати освітню політику.

У 2019 р. Україна долучилася вперше до міжнародного проєкту щодо вивчення інституційного забезпечення якості надання освітніх послуг у сфері підготовки педагогічних працівників – Training Assessment Project (TAP), який був започаткований Світовим банком. На жовтень–грудень 2020 р. заплановано проведення основного етапу дослідження TAP, у якому мають взяти участь 300 закладів освіти, організацій та установ, які готують фахівців за освітніми програмами галузі знань 01 «Освіта/Педагогіка» та надають послуги з підвищення кваліфікації педагогічних працівників.

37. Протягом 2017–2019 рр. уряд виділяв біля 6 % ВВП на **фінансування освітньої сфери**, що складало приблизно 17 % від загальних витрат зведеного бюджету України. Це фінансування виділялося незважаючи на негативний соціально-економічний вплив російської збройної агресії, яка розпочалась в 2014 р. та досі триває на Донбасі та в Криму. Значна частина виділених коштів (приблизно 48 %) протягом останніх трьох років спрямовувалася на здобуття повної загальної середньої освіти, що є обов'язковою відповідно до ст. 53 Конституції України. Також, пріоритетними сферами фінансування були вища

освіта (біля 21 % видатків) та дошкільна освіта (приблизно 15 % видатків). На вищу освіту спрямовуються кошти державного бюджету. Дошкільна, професійна (професійно-технічна) та позашкільна освіта фінансувалася переважно за рахунок місцевих бюджетів.

Починаючи з 2015 р., для фінансування освіти використовується новий бюджетний інструмент – міжбюджетний трансферт з державного бюджету до місцевих бюджетів у вигляді субвенцій на освітні потреби. Цей інструмент дає змогу втілити бюджетний принцип субсидіарності – такого способу розподілу видатків між державним бюджетом та місцевими бюджетами, що ґрунтується на необхідності максимально можливого наближення надання публічних послуг до їх безпосереднього споживача.

Найбільшою за обсягом є освітня субвенція на оплату праці педагогічного персоналу сфери повної загальної середньої освіти. Кошти інших субвенцій спрямовується на підвищення якості загальної середньої освіти, матеріально-технічне забезпечення освітнього процесу, на окремі потреби професійно-технічної освіти.

Питома вага освітньої субвенції, що спрямовується як трансферт на фінансування оплати праці вчителів, у загальних видатках на освіту у 2017–2019 рр. становила біля 29 %.

38. Протягом 2016–2019 рр. мало місце стійке зростання обсягу освітньої субвенції з 44,8 млрд грн у 2016 р. до 79,7 млрд грн у 2020 р.

За умови наявності невикористаних коштів залишки освітньої субвенції перерозподіляються на видатки розвитку. Зокрема, у 2019 р. було витрачено 123,7 млн грн на придбання обладнання для оснащення ресурсних кімнат, 196,9 млн грн на облаштування природничо-математичних кабінетів засобами навчання та обладнання, 47,8 млн грн – на закупівлю україномовних дидактичних матеріалів для закладів загальної середньої освіти з навчанням мовами національних меншин, 212,3 млн грн – на забезпечення належних санітарно-гігієнічних умов у приміщеннях закладів та 707,3 млн грн – на закупівлю шкільних автобусів для перевезення дітей до місця навчання.

39. Для забезпечення цільового фінансування освітніх потреб та успішної реалізації реформ, спрямованих на забезпечення якісної, сучасної та доступної загальної середньої та професійної (професійно-технічної) освіти, використовувалися й інші цільові субвенції.

Зокрема, у 2019 р. на забезпечення якісної, сучасної та доступної загальної середньої освіти «Нова українська школа» було використано 1 020,8 млн грн, що дало змогу закупити дидактичні матеріали, сучасні меблі, музичні інструменти, комп'ютерне обладнання та підвищити кваліфікацію педагогічних працівників, задіяних у НУШ.

У 2019 р. також було витрачено 123,6 млн грн на створення та ремонт спортивних комплексів; 1 085,8 млн грн – на реалізацію заходів, спрямованих на підвищення якості освіти; 350,1 млн грн – на надання державної підтримки особам з особливими освітніми потребами.

У 2020 р. постановою КМУ від 05.08.2020 № 676 Уряд також спрямував 1 млрд грн на забезпечення НУШ. Визначено пріоритетними напрям

витрачання коштів: придбання дидактичних матеріалів; сучасних меблів; комп'ютерного обладнання, мультимедійного контенту та музичних інструментів.

На 2020 р. заплановано субвенцію на реалізацію програми «Спроможна школа для кращих результатів», затверджений обсяг фінансування з загального фонду Державного бюджету України становить 500 млн грн, з яких вже 150 млн грн спрямовано до місцевих бюджетів.

40. Загалом на 2020 р. заплановано збільшення бюджетного фінансування освіти в номінальному вимірі на 10,5 % порівняно з 2019 р. З цих коштів 49 % складуть кошти місцевих бюджетів, 21 % – кошти державного бюджету, 30 % – кошти у формі освітньої субвенції. Майже половину усіх коштів (48 %) планується витратити на загальну середню освіту, 22 % – на фахову передвищу та вищу освіту, 15 % – на дошкільну освіту. Внаслідок пандемії COVID-19 виникла необхідність перерозподілу витрат державного бюджету України.

У результаті, загальний обсяг видатків МОН за КВК 220 і 221 було скорочено на 4,3 %. Біля 60 % обсягу скорочення припало на цільові субвенції (КВК 221). Наразі, МОН працює над відновленням фінансування усіх своїх бюджетних програм, результати цієї роботи залежатимуть від наявності відповідного фінансового ресурсу.

41. Для моніторингу ефективності використання коштів, виділених на освітні потреби, Міністерство фінансів України вже другий рік поспіль розраховує низку аналітичних показників (система «дешборд») для денних закладів загальної середньої освіти комунальної форми власності. Проведений аналіз даних Мінфіну дає змогу встановити, що в міських і сільських школах прослідковується чіткий зв'язок між вартістю навчання одного учня та наповнюваністю класів, закладів освіти, й кількістю учнів на одного вчителя. Зокрема у 2019 р. найбільшою була середня вартість навчання (52 256 грн) у невеликих закладах загальної середньої освіти (від 25 до 50 учнів). Найменшою (14 000 грн) є середня вартість у великих школах (понад 2 000 учнів).

Таким чином, ідентифікується залежність між кількістю учнів у одному класі та ЗЗСО і вартістю навчання: чим більше учнів у закладі, класі тим меншими є середні витрати. Зазначене свідчить про необхідність проведення подальшої роботи з оптимізації мережі ЗЗСО, оновлення організаційної структури у закладах з малою чисельністю учнів та малокомплектних школах, продовження створення опорних шкіл з метою забезпечення кожній дитині можливості отримати якісну освіту за нижчих бюджетних витрат.

42. **Ключовим викликом** для системи освіти України у 2020 р. стала організація навчання в умовах пандемії COVID-19. Близько 1 % дітей в Україні втратили доступ до шкільного навчання взагалі. Навіть масштабні заходи з боку МОН щодо забезпечення безперервності освітнього процесу не вирішили низки проблемних питань щодо забезпечення доступності та якості освітніх послуг, що постали у зв'язку з епідемією,

З метою розроблення адекватних та своєчасних рекомендації щодо забезпечення навчання у закладах освіти України, освітніми інституціями було проведено опитування учасників освітнього процесу (директорів закладів освіти,

вчителів, учнів, батьків) щодо забезпечення прав на освіту (Служба освітнього омбудсмена), забезпечення якості освіти (ДСЯО), отримання інформації про вплив пандемії на організацію освітнього процесу в закладах загальної середньої освіти та закладах дошкільної освіти, вивчення основних потреб та готовності цих закладів до організації навчання в нових умовах (МОН спільно з ЮНІСЕФ).

Аналіз відповідей респондентів дає змогу освітнім менеджерам оптимізувати заходи з розв'язання освітніх проблем, які постали у зв'язку із пандемією COVID-19.

43. Вимушена організація масового дистанційного навчання у закладах освіти у зв'язку із всеукраїнським карантинном стала викликом в частині технічного забезпечення освітнього процесу. Хоча розвиток інформаційно-комунікаційних технологій в освіті триває не один рік і має низку здобутків, втім пандемія COVID-19 зумовила необхідність прискорення розв'язання низки питань: забезпечення доступності інформаційно-комунікаційних технологій для всіх учасників освітнього процесу з урахуванням умов, де вони проживають; створення єдиної інформаційної освітньої платформи передусім для шкільної освіти; створення на національному рівні реєстрів індивідуальних деперсоналізованих даних про здобувачів освіти та педагогічних працівників; забезпечення інтероперабельності інформаційних систем освіти як передумови розвитку достовірної освітньої статистики; популяризація інформаційно-комунікаційних технологій та подолання природного спротиву новаціям консервативної частини учасників освітнього процесу.

44. Новим викликом для України в умовах інтеграції системи освіти в європейський освітній простір стала необхідність запровадження неформальної та інформальної освіти. Пандемія COVID-19, у свою чергу, актуалізувала прискорення розроблення правової основи та інституційного розвитку неформальної та інформальної освіти. Для розвитку неформальної освіти ключовим завданням є створення порядку визнання результатів такої освіти. Перші кроки до створення механізму стосовно присвоєння професійних кваліфікацій вже зроблено. Зокрема розроблено Положення про акредитацію кваліфікаційних центрів, які за певною методологією матимуть можливість присвоювати професійні кваліфікації незалежно від того, у якій формі здобувалася освіта. Щодо інформальної освіти, то вона реалізується за рахунок власної активності здобувача освіти в оточуючому культурно-освітньому середовищі, людина перетворює освітній потенціал суспільства в дієві чинники свого розвитку, що є вкрай актуальним в умовах карантину.

45. Значним викликом є швидке «старіння» педагогічних кадрів, передусім у сфері повної загальної середньої освіти. Загалом частка педагогічних працівників, які викладають окремі предмети у ЗЗСО, віком більше 55 років складала в 2019 р. 28,0 % або 76,4 тис. осіб. Частка директорів-пенсіонерів в директорському корпусі складає на сьогодні також більше чверті (25,3 %) загалу. Натомість кількість педагогів молодше 50 років невпинно зменшується.

Дослідження ДНУ «Інститут освітньої аналітики» з використанням статистичної та індивідуальної деперсоналізованої інформації виявило, що тільки 18,2 % випускників закладів вищої освіти України, які випускаються за

спеціальностями галузі знань 01 «Освіта/Педагогіка», потрапляють на роботу в школу. За оцінками, закладами вищої освіти щорічно випускалось близько 28 тис. фахівців педагогічних спеціальностей, отже тільки близько 5 тис. з них приходять на роботу в школу. Враховуючи ризики звільнення педагогів-пенсіонерів (76,4 тис. осіб), відновлення кадрового потенціалу може тривати півтора десятиліття.

Це є значною проблемою для системи освіти України. Для її розв'язання необхідний перегляд Урядом мотивації молодих педагогічних фахівців до роботи в школі та умов їх підготовки за рахунок бюджетних коштів.

Утім зазначені виклики неминуче будуть подолані, якщо буде тісна взаємодія всіх заінтересованих сторін у освітньому процесі, якщо державна освітня політика ґрунтуватиметься на доказових даних, а напрями реформування сфери будуть підтримуватись педагогами, батьками, здобувачами освіти, роботодавцями. Посилення спроможності вітчизняної освіти має глибокий гуманістичний підтекст, адже вона спрямована на всебічний розвиток громадян України, їхніх талантів, інтелектуальних, творчих і фізичних здібностей, що будуть використані для забезпечення сталого розвитку нашої держави.

Додатки

Додаток 1

**Інформація про працевлаштування випускників закладів освіти,
які готують педагогічних працівників, за регіонами працевлаштування
за результатами 2018/2019 н. р.**

Заклад освіти Регіон працевлаштування	К-сть осіб	Заклад освіти Регіон працевлаштування	К-сть осіб
Балаклійська філія Комунального закладу «Харківська гуманітарно-педагогічна академія» Харківської обласної ради	41	Кременецький педагогічний коледж Кременецької обласної гуманітарно-педагогічної академії імені Тараса Шевченка	22
Харківська область	40		
Київська область	1	Тернопільська область	17
Барська філія Глухівського національного педагогічного університету імені Олександра Довженка	64	Хмельницька область	4
		Закарпатська область	1
Вінницька область	53	Кременчуцька філія Глухівського національного педагогічного університету імені Олександра Довженка	105
Хмельницька область	6		
Місто Київ	2		
Чернівецька область	2	Полтавська область	65
Київська область	1	Кіровоградська область	27
Барський гуманітарно-педагогічний коледж імені Михайла Грушевського	43	Дніпропетровська область	8
		Черкаська область	3
Вінницька область	32	Місто Київ	2
Хмельницька область	6	Кременчуцький педагогічний коледж імені А.С. Макаренка	47
Місто Київ	3		
Закарпатська область	1	Полтавська область	28
Черкаська область	1	Кіровоградська область	7
Бердянський державний педагогічний університет	1526	Черкаська область	6
		Місто Київ	2
Дніпропетровська область	738	Дніпропетровська область	1
Запорізька область	447	Донецька область	1
Донецька область	299	Рівненська область	1
Харківська область	10	Сумська область	1
м.Київ	8	Криворізький державний педагогічний університет	435
Кіровоградська область	6		
Херсонська область	5	Дніпропетровська область	389
Луганська область	4	Кіровоградська область	16
Київська область	3	Миколаївська область	10
Одеська область	2	Херсонська область	8
Полтавська область	2	Місто Київ	4
Вінницька область	1	Донецька область	2
Миколаївська область	1	Одеська область	2

Заклад освіти		Заклад освіти	
Регіон працевлаштування	К-сть осіб	Регіон працевлаштування	К-сть осіб
Бериславський педагогічний коледж імені В.Ф. Беньковського	25	Волинська область	1
		Запорізька область	1
Херсонська область	18	Рівненська область	1
Миколаївська область	4	Харківська область	1
Запорізька область	2	Луцький педагогічний коледж	214
Донецька область	1	Волинська область	197
Білоцерківський інститут неперервної професійної освіти	47	Львівська область	9
		Рівненська область	7
Київська область	41	Вінницька область	1
Дніпропетровська область	5	Львівський державний університет фізичної культури імені Івана Боберського	89
Донецька область	1		
Вищий комунальний навчальний заклад «Володимир-Волинський педагогічний коледж ім. А.Ю.Кримського»	63	Львівська область	56
		Закарпатська область	10
		Івано-Франківська область	10
Волинська область	48	Рівненська область	3
Львівська область	11	Київська область	2
Місто Київ	3	Волинська область	1
Рівненська область	1	Дніпропетровська область	1
ВКНЗ «Коростишівський педагогічний коледж імені І. Я. Франка» Житомирської обласної ради	39	Миколаївська область	1
		Одеська область	1
		Сумська область	1
Житомирська область	32	Тернопільська область	1
Закарпатська область	1	Хмельницька область	1
Київська область	5	Чернівецька область	1
Харківська область	1	Львівський національний університет імені Івана Франка	512
ВКНЗ Сумської обласної ради «Путівльський педагогічний коледж імені С.В. Руднєва»	131		
Сумська область	110	Івано-Франківська область	33
Місто Київ	8	Волинська область	25
Київська область	7	Закарпатська область	16
Чернігівська область	4	Рівненська область	12
Івано-Франківська область	2	Хмельницька область	10
Відокремлений підрозділ «Лисичанський педагогічний коледж Луганського національного університету імені Тараса Шевченка»	50	Місто Київ	4
		Тернопільська область	4
		Вінницька область	3
		Дніпропетровська область	3
Луганська область	49	Чернівецька область	3
Харківська область	1	Київська область	2
Відокремлений підрозділ «Старобільський гуманітарно-педагогічний коледж Луганського	7	Житомирська область	1
		Запорізька область	1
		Одеська область	1

Заклад освіти Регіон працевлаштування	К-сть осіб	Заклад освіти Регіон працевлаштування	К-сть осіб
національного університету імені Тараса Шевченка»		Харківська область	1
Луганська область	7	Черкаська область	1
Вінницький державний педагогічний університет імені Михайла Коцюбинського	778	Чернігівська область	1
		Маріупольський державний університет	322
Вінницька область	681	Донецька область	314
Хмельницька область	39	Запорізька область	3
Житомирська область	15	Дніпропетровська область	2
Місто Київ	14	Київська область	1
Київська область	9	Місто Київ	1
Одеська область	7	Харківська область	1
Тернопільська область	4	Мелітопольський державний педагогічний університет імені Богдана Хмельницького	825
Чернівецька область	3		
Дніпропетровська область	2		
Закарпатська область	2	Запорізька область	349
Івано-франківська область	1	Дніпропетровська область	252
Львівська область	1	Херсонська область	161
Глухівський національний педагогічний університет імені Олександра Довженка	852	Донецька область	36
		Місто Київ	7
Сумська область	613	Харківська область	6
Чернігівська область	71	Київська область	5
Полтавська область	54	Кіровоградська область	3
Кіровоградська область	22	Одеська область	2
Місто Київ	21	Вінницька область	1
Київська область	14	Львівська область	1
Дніпропетровська область	10	Миколаївська область	1
Тернопільська область	7	Тернопільська область	1
Одеська область	6	Миколаївський національний університет імені В.О. Сухомлинського	1064
Харківська область	6		
Рівненська область	5	Миколаївська область	908
Вінницька область	4	Херсонська область	56
Закарпатська область	4	Одеська область	47
Івано-Франківська область	3	Дніпропетровська область	12
Луганська область	3	Кіровоградська область	11
Черкаська область	3	Харківська область	4
Волинська область	2	Закарпатська область	3
Запорізька область	1	Київська область	3
Херсонська область	1	Львівська область	3
Хмельницька область	1	Вінницька область	2
Чернівецька область	1	Донецька область	2
	87	Житомирська область	2

Заклад освіти Регіон працевлаштування	К-сть осіб	Заклад освіти Регіон працевлаштування	К-сть осіб
Горлівський інститут іноземних мов ДВНЗ «Донбаський державний педагогічний університет»		Місто Київ	2
		Полтавська область	2
Донецька область	66	Запорізька область	1
Дніпропетровська область	6	Івано-Франківська область	1
Луганська область	5	Рівненська область	1
Місто Київ	4	Сумська область	1
Харківська область	3	Тернопільська область	1
Київська область	1	Хмельницька область	1
Кіровоградська область	1	Чернігівська область	1
Полтавська область	1	Мукачівський державний університет	528
Гуманітарно-педагогічний коледж Мукачівського державного університету	114	Закарпатська область	523
		Івано-Франківська область	2
Закарпатська область	113	Дніпропетровська область	1
Місто Київ	1	Львівська область	1
ДВНЗ «Донбаський державний педагогічний університет»	1049	Місто Київ	1
		Навчально-науковий професійно-педагогічний інститут (м. Артемівськ і м. Слов'янськ)	1
Донецька область	751		
Харківська область	125	Навчально-науковий професійно-педагогічний інститут Української інженерно-педагогічної академії (місто Бахмут)	23
Дніпропетровська область	99		
Луганська область	42		
Запорізька область	18		
Одеська область	3		
Полтавська область	3	Донецька область	22
Київська область	2		
Місто Київ	2	Харківська область	1
Закарпатська область	1	Національний педагогічний університет імені М.П. Драгоманова	2565
Миколаївська область	1		
Хмельницька область	1	Місто Київ	1273
Чернівецька область	1	Київська область	574
ДВНЗ «Криворізький національний університет»	167	Житомирська область	127
		Рівненська область	77
Дніпропетровська область	147	Волинська область	47
Кіровоградська область	7	Чернігівська область	39
Миколаївська область	4	Вінницька область	37
Херсонська область	4	Полтавська область	37
Донецька область	1	Хмельницька область	35
Київська область	1	Черкаська область	35
Місто Київ	1	Закарпатська область	34
Чернівецька область	1	Одеська область	34
Чернігівська область	1	Дніпропетровська область	30

Заклад освіти Регіон працевлаштування	К-сть осіб	Заклад освіти Регіон працевлаштування	К-сть осіб
ДВНЗ «Переяслав-Хмельницький державний педагогічний університет імені Григорія Сковороди»	1045	Івано-Франківська область	30
		Запорізька область	27
		Кіровоградська область	23
Київська область	466	Львівська область	23
Волинська область	121	Харківська область	21
Місто Київ	121	Луганська область	14
Житомирська область	90	Сумська область	14
Черкаська область	89	Миколаївська область	11
Рівненська область	67	Херсонська область	9
Чернігівська область	18	Донецька область	7
Львівська область	16	Чернівецька область	5
Полтавська область	10	Тернопільська область	2
Дніпропетровська область	9	Національний університет «Острозька академія»	75
Вінницька область	7		
Кіровоградська область	5	Рівненська область	28
Хмельницька область	5	Хмельницька область	14
Одеська область	4	Волинська область	10
Тернопільська область	4	Житомирська область	9
Херсонська область	4	Тернопільська область	4
Запорізька область	3	Київська область	3
Закарпатська область	2	Львівська область	3
Івано-Франківська область	2	Дніпропетровська область	1
Луганська область	1	Донецька область	1
Харківська область	1	Івано-Франківська область	1
ДВНЗ «Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника»	2151	Місто Київ	1
		Національний університет «Чернігівський колегіум» імені Т.Г. Шевченка	538
Івано-Франківська область	1548	Чернігівська область	464
Закарпатська область	221		
Тернопільська область	170	Київська область	34
Львівська область	164	Місто Київ	20
Чернівецька область	20	Полтавська область	4
Дніпропетровська область	6	Волинська область	3
Рівненська область	4	Донецька область	2
Київська область	3	Житомирська область	2
Місто Київ	3	Рівненська область	2
Волинська область	2	Сумська область	2
Хмельницька область	2	Запорізька область	1
Вінницька область	1	Луганська область	1
Житомирська область	1	Хмельницька область	1
Запорізька область	1	Черкаська область	1
Миколаївська область	1		

Заклад освіти Регіон працевлаштування	К-сть осіб	Заклад освіти Регіон працевлаштування	К-сть осіб
Одеська область	1	Чернівецька область	1
Полтавська область	1	Національний університет фізичного виховання і спорту України	151
Харківська область	1		
Херсонська область	1	Місто Київ	105
ДВНЗ «Ужгородський національний університет»	629	Київська область	17
		Житомирська область	6
Закарпатська область	602	Одеська область	4
Львівська область	13	Черкаська область	4
Івано-Франківська область	4	Волинська область	3
Чернівецька область	3	Закарпатська область	2
Дніпропетровська область	2	Кіровоградська область	2
Житомирська область	2	Хмельницька область	2
Волинська область	1	Чернігівська область	2
Харківська область	1	Вінницька область	1
Чернігівська область	1	Дніпропетровська область	1
Державний заклад «Луганський національний університет імені Тараса Шевченка»	894	Івано-Франківська область	1
		Рівненська область	1
Луганська область	746	Ніжинський державний університет імені Миколи Гоголя	329
Донецька область	82		
Харківська область	24	Чернігівська область	208
Місто Київ	14	Київська область	34
Дніпропетровська область	9	Місто Київ	34
Полтавська область	5	Сумська область	26
Київська область	4	Рівненська область	6
Одеська область	3	Житомирська область	5
Херсонська область	2	Полтавська область	4
Чернігівська область	2	Донецька область	2
Закарпатська область	1	Херсонська область	2
Миколаївська область	1	Хмельницька область	2
Рівненська область	1	Вінницька область	1
Державний заклад «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К.Д. Ушинського»	1111	Волинська область	1
		Дніпропетровська область	1
		Запорізька область	1
Одеська область	1048	Одеська область	1
Миколаївська область	14	Черкаська область	1
Дніпропетровська область	11	Нікопольське педагогічне училище Державного вищого навчального закладу «Криворізький національний університет»	24
Вінницька область	5		
Донецька область	4		
Київська область	4		
Львівська область	4	Дніпропетровська область	24
Місто Київ	4		293

Заклад освіти Регіон працевлаштування	К-сть осіб	Заклад освіти Регіон працевлаштування	К-сть осіб
Хмельницька область	3	Одеський національний університет імені І. І. Мечникова	
Черкаська область	3	Одеська область	273
Закарпатська область	2	Вінницька область	4
Кіровоградська область	2	Миколаївська область	4
Рівненська область	2	Місто Київ	2
Херсонська область	2	Рівненська область	2
Тернопільська область	1	Волинська область	1
Харківська область	1	Дніпропетровська область	1
Чернівецька область	1	Донецька область	1
ДЗВО «Університет менеджменту освіти»	109	Запорізька область	1
Місто Київ	37	Кіровоградська область	1
Київська область	15	Львівська область	1
Полтавська область	9	Хмельницька область	1
Харківська область	8	Чернівецька область	1
Тернопільська область	6	Педагогічний коледж Львівського національного університету імені Івана Франка	39
Донецька область	5		
Волинська область	4		
Чернігівська область	4	Львівська область	39
Житомирська область	3	Педагогічний коледж Чернівецького національного університету імені Ю. Федьковича	196
Чернівецька область	3		
Дніпропетровська область	2		
Закарпатська область	2	Чернівецька область	193
Запорізька область	2	Івано-Франківська область	3
Сумська область	2	Первомайський індустріально-педагогічний коледж	1
Кіровоградська область	1		
Львівська область	1	Луганська область	1
Миколаївська область	1	Полтавський національний педагогічний університет імені В.Г. Короленка	1224
Одеська область	1		
Рівненська область	1		
Хмельницька область	1		
Черкаська область	1	Полтавська область	848
Дніпровський індустріально-педагогічний технікум	11	Дніпропетровська область	182
		Харківська область	82
		Кіровоградська область	32
Дніпропетровська область	10	Луганська область	31
Запорізька область	1	Сумська область	15
Дніпровський національний університет імені Олеся Гончара	467	Місто Київ	10
		Черкаська область	8
Дніпропетровська область	433	Донецька область	4
Донецька область	7	Львівська область	3
Кіровоградська область	7	Закарпатська область	2

Заклад освіти Регіон працевлаштування	К-сть осіб	Заклад освіти Регіон працевлаштування	К-сть осіб
Черкаська область	4	Київська область	2
Полтавська область	3	Чернігівська область	2
Волинська область	2	Житомирська область	1
Запорізька область	2	Запорізька область	1
Київська область	2	Одеська область	1
Херсонська область	2	Придніпровська державна академія фізичної культури і спорту	81
Житомирська область	1		
Закарпатська область	1	Дніпропетровська область	77
Одеська область	1	Полтавська область	2
Харківська область	1	Місто Київ	1
Хмельницька область	1	Харківська область	1
Дніпровський педагогічний коледж Дніпровського національного університету імені Олеся Гончара	96	Прилуцький гуманітарно-педагогічний коледж імені І.Я.Франка	17
		Чернігівська область	12
Дніпропетровська область	95	Сумська область	2
Запорізька область	1	Київська область	1
Донецький національний університет імені Василя Стуса	138	Місто Київ	1
		Полтавська область	1
Вінницька область	67	Професійно-педагогічний коледж Глухівського національного педагогічного університету імені Олександра Довженка	9
Донецька область	48		
Дніпропетровська область	8		
Місто Київ	3		
Житомирська область	2	Сумська область	9
Одеська область	2	Ржищівський індустріально- педагогічний технікум	8
Херсонська область	2		
Запорізька область	1	Київська область	7
Київська область	1	Дніпропетровська область	1
Кіровоградська область	1	Рівненський державний гуманітарний університет	1918
Полтавська область	1		
Рівненська область	1	Рівненська область	1222
Харківська область	1	Волинська область	260
Дрогобицький державний педагогічний університет імені Івана Франка	1299	Львівська область	148
		Хмельницька область	106
Львівська область	917	Тернопільська область	48
Закарпатська область	264	Житомирська область	44
Івано-франківська область	78	Закарпатська область	32
Волинська область	12	Київська область	11
Тернопільська область	6	Місто Київ	10
Рівненська область	5	Івано-Франківська область	9
Хмельницька область	4	Дніпропетровська область	6

Заклад освіти Регіон працевлаштування	К-сть осіб	Заклад освіти Регіон працевлаштування	К-сть осіб
Вінницька область	2	Чернівецька область	6
Дніпропетровська область	2	Вінницька область	5
Житомирська область	2	Запорізька область	2
Місто Київ	2	Миколаївська область	2
Чернівецька область	2	Одеська область	2
Київська область	1	Харківська область	2
Кіровоградська область	1	Полтавська область	1
Луганська область	1	Сумська область	1
Дубенський коледж Рівненського державного гуманітарного університету	51	Чернігівська область	1
		Рівненський обласний інститут післядипломної педагогічної освіти	44
Рівненська область	42		
Тернопільська область	6	Рівненська область	43
Хмельницька область	2	Волинська область	1
Волинська область	1	Рубіжанський індустріально-педагогічний коледж	3
Житомирський державний університет імені Івана Франка	1279		
		Луганська область	3
Житомирська область	1073	Сарненський педагогічний коледж Рівненського державного гуманітарного університету	51
Вінницька область	47		
Місто Київ	47		
Київська область	39	Рівненська область	48
Хмельницька область	33	Волинська область	2
Рівненська область	19	Житомирська область	1
Харківська область	6	Сумська філія Глухівського національного педагогічного університету імені Олександра Довженка	67
Волинська область	5		
Закарпатська область	2		
Тернопільська область	2		
Херсонська область	2	Сумська область	63
Івано-Франківська область	1	Харківська область	3
Одеська область	1	Полтавська область	1
Полтавська область	1	Сумський державний педагогічний університет імені А.С. Макаренка	830
Чернівецька область	1		
Жовтоводське педагогічне училище Державного вищого навчального закладу «Криворізький національний університет»	7	Сумська область	689
		Харківська область	37
		Чернігівська область	34
Дніпропетровська область	6	Полтавська область	27
Кіровоградська область	1	Місто Київ	11
Запорізький національний університет	454	Київська область	9
Запорізька область	270	Кіровоградська область	6
Дніпропетровська область	136	Донецька область	5
Донецька область	16	Дніпропетровська область	4
Херсонська область	12	Одеська область	3

Заклад освіти Регіон працевлаштування	К-сть осіб	Заклад освіти Регіон працевлаштування	К-сть осіб
Місто Київ	4	Вінницька область	1
Кіровоградська область	3	Житомирська область	1
Житомирська область	2	Івано-Франківська область	1
Івано-Франківська область	2	Луганська область	1
Одеська область	2	Черкаська область	1
Харківська область	2	Східноєвропейський національний університет імені Лесі Українки	1290
Волинська область	1		
Закарпатська область	1	Волинська область	1002
Миколаївська область	1	Рівненська область	169
Полтавська область	1	Львівська область	83
Хмельницька область	1	Тернопільська область	8
Івано-Франківський коледж Державного вищого навчального закладу «Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника»	69	Місто Київ	5
		Івано-Франківська область	4
		Житомирська область	3
		Хмельницька область	3
Івано-Франківська область	68	Дніпропетровська область	2
Закарпатська область	1	Закарпатська область	2
Івано-Франківський коледж фізичного виховання Національного університету фізичного виховання і спорту України	49	Київська область	2
		Сумська область	2
		Черкаська область	2
Івано-Франківська область	26	Полтавська область	1
Закарпатська область	10	Чернівецька область	1
Тернопільська область	5	Чернігівська область	1
Львівська область	4	Східноукраїнський національний університет імені Володимира Даля	70
Хмельницька область	2		
Чернівецька область	2	Луганська область	59
Ізмаїльський державний гуманітарний університет	375	Донецька область	8
		Дніпропетровська область	1
Одеська область	366	Миколаївська область	1
Житомирська область	2	Харківська область	1
Вінницька область	1	Тернопільський національний педагогічний університет імені Володимира Гнатюка	1132
Волинська область	1		
Донецька область	1		
Івано-Франківська область	1	Тернопільська область	813
Київська область	1	Львівська область	130
Місто Київ	1	Івано-Франківська область	47
Миколаївська область	1	Хмельницька область	47
Індустріально-педагогічний технікум Конотопського інституту Сумського державного університету	4	Волинська область	28
		Закарпатська область	19
		Рівненська область	18
Сумська область	2	Київська область	7

Заклад освіти	К-сть осіб	Заклад освіти	К-сть осіб
Регіон працевлаштування		Регіон працевлаштування	
Вінницька область	1	Місто Київ	6
Волинська область	1	Дніпропетровська область	5
Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка	1155	Херсонська область	3
		Чернівецька область	3
Хмельницька область	441	Вінницька область	2
Чернівецька область	217	Донецька область	1
Тернопільська область	132	Миколаївська область	1
Рівненська область	60	Одеська область	1
Івано-Франківська область	52	Черкаська область	1
Одеська область	51	Українська інженерно-педагогічна академія	306
Вінницька область	45		
Закарпатська область	42	Харківська область	225
Львівська область	30	Дніпропетровська область	13
Волинська область	29	Полтавська область	13
Дніпропетровська область	16	Донецька область	11
Місто Київ	10	Кіровоградська область	6
Житомирська область	9	Луганська область	6
Кіровоградська область	9	Тернопільська область	6
Київська область	7	Херсонська область	5
Харківська область	2	Одеська область	4
Черкаська область	2	Київська область	3
Донецька область	1	Рівненська область	3
Канівський коледж культури і мистецтв Уманського державного педагогічного університету імені Павла Тичини – відокремлений структурний підрозділ університету	3	Сумська область	3
		Запорізька область	2
		Хмельницька область	2
		Вінницька область	1
Місто Київ	2	Житомирська область	1
Київська область	1	Закарпатська область	1
Київський національний університет імені Тараса Шевченка	118	Чернігівська область	1
		Уманський державний педагогічний університет імені Павла Тичини	1748
Місто Київ	61		
Київська область	22	Одеська область	395
Волинська область	4	Вінницька область	354
Житомирська область	4	Черкаська область	314
Полтавська область	3	Кіровоградська область	191
Чернігівська область	3	Київська область	180
Дніпропетровська область	2	Миколаївська область	115
Закарпатська область	2	Місто Київ	39
Миколаївська область	2	Житомирська область	26
Рівненська область	2	Закарпатська область	25

Заклад освіти Регіон працевлаштування	К-сть осіб	Заклад освіти Регіон працевлаштування	К-сть осіб
Сумська область	2	Волинська область	23
Хмельницька область	2	Дніпропетровська область	22
Черкаська область	2	Івано-Франківська область	16
Вінницька область	1	Хмельницька область	11
Запорізька область	1	Львівська область	8
Івано-Франківська область	1	Рівненська область	7
Львівська область	1	Харківська область	6
Одеська область	1	Херсонська область	6
Харківська область	1	Полтавська область	5
Херсонська область	1	Донецька область	2
Київський професійно-педагогічний коледж імені Антона Макаренка	19	Запорізька область	1
		Чернівецька область	1
Львівська область	7	Чернігівська область	1
Київська область	3	Університетський коледж Київського університету імені Бориса Грінченка	26
Вінницька область	2		
Місто Київ	2	Місто Київ	18
Рівненська область	2	Київська область	6
Полтавська область	1	Черкаська область	1
Черкаська область	1	Чернігівська область	1
Чернігівська область	1	Харківська державна академія культури	56
Київський університет імені Бориса Грінченка	944	Харківська область	33
		Дніпропетровська область	8
Місто Київ	674	Донецька область	5
Київська область	207	Одеська область	2
Житомирська область	18	Сумська область	2
Чернігівська область	8	Запорізька область	1
Полтавська область	6	Луганська область	1
Рівненська область	5	Миколаївська область	1
Сумська область	5	Полтавська область	1
Вінницька область	4	Чернівецька область	1
Кіровоградська область	4	Чернігівська область	1
Дніпропетровська область	3	Харківська державна академія фізичної культури	143
Хмельницька область	3		
Волинська область	2	Харківська область	128
Черкаська область	2	Дніпропетровська область	7
Тернопільська область	1	Полтавська область	3
Харківська область	1	Донецька область	1
Херсонська область	1	Київська область	1
Коломийський індустріально-педагогічний технікум	13	Місто Київ	1
		Сумська область	1
Івано-Франківська область	10	Черкаська область	1

Заклад освіти Регіон працевлаштування	К-сть осіб	Заклад освіти Регіон працевлаштування	К-сть осіб
Закарпатська область	1	Харківський державний професійно-педагогічний коледж імені В.І. Вернадського	21
Хмельницька область	1		
Чернівецька область	1		
Коломийський навчально-науковий інститут Прикарпатського національного університету імені Василя Стефаника	158	Харківська область	11
		Полтавська область	5
		Житомирська область	3
Івано-Франківська область	158	Вінницька область	1
КВНЗ «Дніпропетровський обласний інститут післядипломної педагогічної освіти»	52	Дніпропетровська область	1
		Харківський коледж Комунального закладу «Харківська гуманітарно-педагогічна академія» Харківської обласної ради	47
Дніпропетровська область	48	Харківська область	47
Кіровоградська область	4		
КВНЗ «Жовтоводський педагогічний коледж» Дніпропетровської обласної ради	31	Харківська область	47
Дніпропетровська область	26	Харківський національний педагогічний університет імені Г.С. Сковороди	1475
Кіровоградська область	5		
КВНЗ «Запорізький педагогічний коледж» Запорізької обласної ради	27	Харківська область	1336
		Дніпропетровська область	47
Запорізька область	18	Донецька область	27
Дніпропетровська область	6	Луганська область	21
Донецька область	2	Полтавська область	7
Харківська область	1	Сумська область	7
КВНЗ «Коломийський педагогічний коледж Івано-Франківської обласної ради»	56	Місто Київ	6
		Одеська область	5
Івано-Франківська область	55	Київська область	4
Закарпатська область	1	Житомирська область	3
КВНЗ «Корсунь-Шевченківський педагогічний коледж ім. Т.Г. Шевченка Черкаської обласної ради»	34	Волинська область	2
		Запорізька область	2
		Чернігівська область	2
Черкаська область	28	Закарпатська область	1
Місто Київ	4	Івано-франківська область	1
Закарпатська область	1	Кіровоградська область	1
Київська область	1	Миколаївська область	1
КВНЗ «Нікопольський педагогічний коледж» Дніпропетровської обласної ради»	89	Черкаська область	1
		Чернівецька область	1
Дніпропетровська область	87	Харківський національний університет імені В.Н. Каразіна	160
Вінницька область	1		
Миколаївська область	1	Харківська область	134
КВНЗ «Новобузький педагогічний коледж»	72	Полтавська область	7
Миколаївська область	50	Донецька область	5
Кіровоградська область	14	Рівненська область	3

Заклад освіти Регіон працевлаштування	К-сть осіб	Заклад освіти Регіон працевлаштування	К-сть осіб
Дніпропетровська область	6	Дніпропетровська область	2
Одеська область	1	Закарпатська область	2
Харківська область	1	Сумська область	2
КВНЗ «Олександрійський педагогічний коледж імені В.О. Сухомлинського»	35	Івано-Франківська область	1
		Луганська область	1
Кіровоградська область	31	Місто Київ	1
Закарпатська область	1	Херсонська область	1
Місто Київ	1	Чернігівська область	1
Миколаївська область	1	Херсонський державний університет	893
Полтавська область	1	Херсонська область	756
КВНЗ «Уманський гуманітарно-педагогічний коледж ім. Т.Г. Шевченка»	65	Миколаївська область	66
		Кіровоградська область	18
Черкаська область	24	Дніпропетровська область	15
Київська область	11	Одеська область	14
Кіровоградська область	10	Місто Київ	5
Вінницька область	7	Донецька область	4
Миколаївська область	5	Житомирська область	2
Одеська область	5	Київська область	2
Дніпропетровська область	1	Львівська область	2
Місто Київ	1	Черкаська область	2
Чернігівська область	1	Вінницька область	1
КВНЗ «Херсонська академія неперервної освіти» Херсонської обласної ради	23	Волинська область	1
		Запорізька область	1
Херсонська область	22	Івано-Франківська область	1
КВНЗ Київської обласної ради «Стрітівський педагогічний коледж кобзарського мистецтва»	1	Полтавська область	1
		Харківська область	1
		Хмельницька область	1
Місто Київ	1	Хмельницька гуманітарно-педагогічна академія	458
КЗ «Балтський педагогічний коледж»	77		
Одеська область	71	Хмельницька область	415
Миколаївська область	4	Вінницька область	18
Кіровоградська область	2	Тернопільська область	6
КЗ «Бахмутський педагогічний коледж»	44	Місто Київ	4
Донецька область	42	Закарпатська область	2
Харківська область	2	Київська область	2
КЗ «Бердичівський педагогічний коледж» Житомирської обласної ради	48	Одеська область	2
		Чернівецька область	2
Житомирська область	38	Волинська область	1
Вінницька область	5	Житомирська область	1
Київська область	2	Івано-Франківська область	1
Волинська область	1	Кіровоградська область	1

Заклад освіти Регіон працевлаштування	К-сть осіб	Заклад освіти Регіон працевлаштування	К-сть осіб
Одеська область	1	Рівненська область	1
Хмельницька область	1	Сумська область	1
КЗ «Білгород-Дністровський педагогічний коледж»	109	Харківська область	1
Одеська область	108	Хмельницький національний університет	160
Місто Київ	1	Хмельницька область	91
КЗ «Запорізький обласний інститут післядипломної педагогічної освіти» Запорізької обласної ради	18	Волинська область	26
		Вінницька область	9
		Чернівецька область	6
Запорізька область	15	Івано-Франківська область	5
Дніпропетровська область	2	Рівненська область	5
Чернігівська область	1	Львівська область	4
КЗ «Одеський педагогічний коледж»	62	Донецька область	3
Одеська область	61	Київська область	2
Херсонська область	1	Дніпропетровська область	1
КЗ «Покровський педагогічний коледж»	40	Житомирська область	1
Донецька область	35	Закарпатська область	1
Дніпропетровська область	5	Запорізька область	1
КЗ «Харківська гуманітарно-педагогічна академія» Харківської обласної ради	639	Кіровоградська область	1
		Місто Київ	1
Харківська область	591	Миколаївська область	1
Дніпропетровська область	17	Тернопільська область	1
Донецька область	8	Херсонська область	1
Полтавська область	8	Центральноукраїнський державний педагогічний університет імені Володимира Винниченка	708
Сумська область	4		
Луганська область	3		
Закарпатська область	2	Кіровоградська область	560
Запорізька область	2	Дніпропетровська область	72
Миколаївська область	2	Миколаївська область	23
Місто Київ	1	Черкаська область	15
Хмельницька область	1	Одеська область	10
КЗВО «Вінницький гуманітарно-педагогічний коледж»	156	Місто Київ	7
		Полтавська область	5
Вінницька область	148	Житомирська область	4
Закарпатська область	2	Закарпатська область	3
Хмельницька область	2	Київська область	3
Чернівецька область	2	Донецька область	2
Одеська область	1	Вінницька область	1
Черкаська область	1	Волинська область	1
	48	Херсонська область	1

Заклад освіти Регіон працевлаштування	К-сть осіб	Заклад освіти Регіон працевлаштування	К-сть осіб
КЗВО «Дніпровський педагогічний коледж» Дніпропетровської обласної ради»		Хмельницька область	1
Дніпропетровська область	47	Черкаський національний університет імені Богдана Хмельницького	424
Донецька область	1		
КЗВО Київської обласної ради «Білоцерківський гуманітарно-педагогічний коледж»	55	Черкаська область	363
		Кіровоградська область	12
		Місто Київ	12
Київська область	54	Полтавська область	9
Місто Київ	1	Дніпропетровська область	8
Комунальний заклад Львівської обласної ради «Бродівський педагогічний коледж імені Маркіяна Шашкевича»	44	Київська область	8
		Волинська область	2
		Житомирська область	2
Львівська область	32	Одеська область	2
Закарпатська область	5	Хмельницька область	2
Волинська область	3	Закарпатська область	1
Тернопільська область	2	Івано-Франківська область	1
Івано-Франківська область	1	Рівненська область	1
Рівненська область	1	Харківська область	1
КЗ Львівської обласної ради «Самбірський педагогічний коледж імені Івана Филіпчика»	26	Чернівецький національний університет імені Юрія Федьковича	1499
Львівська область	22	Чернівецька область	1236
Закарпатська область	2	Івано-Франківська область	161
Донецька область	1	Тернопільська область	44
Івано-Франківська область	1	Закарпатська область	18
Комунальний заклад Сумський обласний інститут післядипломної педагогічної освіти	49	Хмельницька область	13
		Місто Київ	6
Сумська область	49	Вінницька область	4
Комунальний заклад Сумської обласної ради «Лебединський педагогічний коледж імені А.С. Макаренка»	76	Кіровоградська область	4
		Одеська область	3
		Дніпропетровська область	2
Сумська область	65	Львівська область	2
Полтавська область	5	Житомирська область	1
Харківська область	2	Київська область	1
Івано-Франківська область	1	Полтавська область	1
Київська область	1	Херсонська область	1
Черкаська область	1	Черкаська область	1
Чернігівська область	1	Чернігівська область	1
Красноградський коледж Комунального закладу «Харківська гуманітарно-педагогічна академія» Харківської обласної ради	35	Чернігівський обласний інститут післядипломної педагогічної освіти імені К.Д.Ушинського	1

Заклад освіти Регіон працевлаштування	К-сть осіб	Заклад освіти Регіон працевлаштування	К-сть осіб
Харківська область	29	Чернігівська область	1
Дніпропетровська область	3	Чорноморський національний університет імені Петра Могили	46
Полтавська область	2		
Сумська область	1	Миколаївська область	37
Кременецька обласна гуманітарно-педагогічна академія ім. Тараса Шевченка	516	Херсонська область	4
		Дніпропетровська область	2
Тернопільська область	286	Івано-Франківська область	1
Рівненська область	94	Одеська область	1
Львівська область	45	Чернігівська область	1
Волинська область	43	Чортківський гуманітарно-педагогічний коледж імені Олександра Барвінського	55
Хмельницька область	25		
Закарпатська область	5	Тернопільська область	46
Івано-Франківська область	5	Івано-Франківська область	6
Київська область	4	Херсонська область	1
Місто Київ	2	Хмельницька область	1
Одеська область	2	Чернівецька область	1
Чернівецька область	2	Усього	43 609
Вінницька область	1		
Дніпропетровська область	1		
Харківська область	1		

Складено за матеріалами дослідження «Моніторинг ефективності підготовки педагогічних працівників та їх працевлаштування» (наказ Міністерства освіти і науки України від 15.11.2019 р. № 1430).

Додаток 2

Інформація про середній (2017-2019 роки) обсяг випускників закладів освіти, які здійснюють підготовку за педагогічними спеціальностями, за регіонами їх проживання та працевлаштування

Регіон проживання Регіон працевлаштування	К-сть	Регіон проживання Регіон працевлаштування	К-сть	Регіон проживання Регіон працевлаштування	К-сть	Регіон проживання Регіон працевлаштування	К-сть
АР Крим	24	Закарпатська	1196	м. Севастополь	3	Тернопільська	933
м. Київ	9	Закарпатська	1159	Закарпатська	2	Тернопільська	817
Херсонська	4	м. Київ	8	Харківська	1	м. Київ	25
Одеська	3	Івано-Франківська	6	м. Київ	766	Івано-Франківська	24
Миколаївська	2	Одеська	5	м. Київ	707	Чернівецька	22
Дніпропетровська	1	Чернівецька	4	Київська	22	Рівненська	11
Донецька	1	Дніпропетровська	3	Вінницька	3	Київська	7
Закарпатська	1	Львівська	2	Волинська	3	Волинська	6
Київська	1	Полтавська	2	Житомирська	3	Львівська	6
Харківська	1	Вінницька	1	Сумська	3	Дніпропетровська	4
Чернігівська	1	Житомирська	1	Дніпропетровська	2	Одеська	3
Вінницька	998	Кіровоградська	1	Івано-Франківська	2	Хмельницька	2
Вінницька	877	Рівненська	1	Кіровоградська	2	Вінницька	1
м. Київ	51	Тернопільська	1	Одеська	2	Донецька	1
Одеська	21	Харківська	1	Тернопільська	2	Закарпатська	1
Київська	11	Хмельницька	1	Хмельницька	2	Харківська	1
Черкаська	8	Запорізька	823	Черкаська	2	Херсонська	1
Закарпатська	4	Запорізька	725	Чернігівська	2	Черкаська	1
Дніпропетровська	3	м. Київ	22	Донецька	1	Харківська	1469
Миколаївська	3	Дніпропетровська	21	Закарпатська	1	Харківська	1385
Харківська	3	Донецька	16	Запорізька	1	Дніпропетровська	18
Херсонська	3	Харківська	12	Луганська	1	Донецька	14
Чернівецька	3	Херсонська	8	Миколаївська	1	Полтавська	11
Донецька	2	Вінницька	3	Полтавська	1	м. Київ	10
Львівська	2	Київська	3	Рівненська	1	Сумська	9
Івано-Франківська	1	Львівська	2	Харківська	1	Рівненська	4
Кіровоградська	1	Миколаївська	2	Херсонська	1	Луганська	3
Полтавська	1	Чернівецька	2	Миколаївська	874	Одеська	3
Рівненська	1	Житомирська	1	Миколаївська	778	Закарпатська	2
Сумська	1	Закарпатська	1	Одеська	29	Львівська	2
Тернопільська	1	Кіровоградська	1	Херсонська	16	Чернігівська	2
Чернігівська	1	Одеська	1	м. Київ	10	Житомирська	1
Волинська	1159	Сумська	1	Дніпропетровська	9	Запорізька	1
Волинська	1067	Хмельницька	1	Кіровоградська	7	Миколаївська	1
Рівненська	29	Чернігівська	1	Харківська	7	Тернопільська	1
м. Київ	21	Івано-Франківська	1520	Волинська	3	Херсонська	1
Київська	11	Івано-Франківська	1427	Київська	3	Черкаська	1
Львівська	7	Чернівецька	44	Вінницька	2	Херсонська	840
Тернопільська	4	м. Київ	9	Львівська	2	Херсонська	739
Дніпропетровська	3	Закарпатська	7	Рівненська	2	Миколаївська	23
Івано-Франківська	3	Тернопільська	7	Донецька	1	Дніпропетровська	18
Вінницька	2	Дніпропетровська	4	Житомирська	1	м. Київ	16
Закарпатська	2	Хмельницька	4	Закарпатська	1	Запорізька	10
Чернівецька	2	Одеська	3	Сумська	1	Одеська	10
Чернігівська	2	Рівненська	3	Тернопільська	1	Харківська	6
Житомирська	1	Вінницька	2	Чернігівська	1	Донецька	4
Полтавська	1	Київська	2	Одеська	1444	Закарпатська	4
Харківська	1	Львівська	2	Одеська	1364	Житомирська	3

Регіон проживання Регіон працевлаштування	К-сть	Регіон проживання Регіон працевлаштування	К-сть	Регіон проживання Регіон працевлаштування	К-сть	Регіон проживання Регіон працевлаштування	К-сть
Херсонська	1	Херсонська	2	Миколаївська	21	Київська	2
Хмельницька	1	Волинська	1	м. Київ	12	Черкаська	2
Черкаська	1	Луганська	1	Київська	8	Волинська	1
Дніпропетровська	1936	Миколаївська	1	Кіровоградська	7	Луганська	1
Дніпропетровська	1750	Полтавська	1	Івано-Франківська	4	Сумська	1
м. Київ	36	Київська	925	Херсонська	4	Хмельницька	867
Харківська	30	Київська	687	Вінницька	3	Хмельницька	696
Одеська	20	м. Київ	198	Дніпропетровська	2	м. Київ	54
Запорізька	17	Чернігівська	7	Донецька	2	Тернопільська	21
Кіровоградська	16	Одеська	5	Житомирська	2	Рівненська	17
Херсонська	10	Дніпропетровська	3	Львівська	2	Вінницька	15
Полтавська	9	Івано-Франківська	3	Рівненська	2	Київська	13
Волинська	7	Сумська	3	Тернопільська	2	Житомирська	12
Рівненська	6	Хмельницька	3	Харківська	2	Чернівецька	8
Донецька	5	Черкаська	3	Черкаська	2	Одеська	7
Київська	4	Вінницька	2	Закарпатська	1	Дніпропетровська	4
Миколаївська	4	Волинська	2	Запорізька	1	Івано-Франківська	4
Черкаська	4	Житомирська	2	Полтавська	1	Донецька	3
Сумська	3	Херсонська	2	Сумська	1	Волинська	2
Вінницька	2	Закарпатська	1	Чернівецька	1	Закарпатська	2
Житомирська	2	Запорізька	1	Полтавська	837	Сумська	2
Закарпатська	2	Рівненська	1	Полтавська	702	Харківська	2
Луганська	2	Харківська	1	м. Київ	47	Кіровоградська	1
Львівська	2	Чернівецька	1	Харківська	31	Львівська	1
Хмельницька	2	Кіровоградська	699	Дніпропетровська	12	Херсонська	1
Чернівецька	2	Кіровоградська	584	Кіровоградська	8	Черкаська	1
Івано-Франківська	1	м. Київ	26	Сумська	7	Чернігівська	1
Донецька	1161	Дніпропетровська	18	Луганська	5	Черкаська	590
Донецька	945	Одеська	15	Київська	4	Черкаська	433
Харківська	75	Миколаївська	11	Черкаська	4	м. Київ	74
Запорізька	31	Київська	8	Закарпатська	3	Київська	25
м. Київ	26	Харківська	7	Івано-Франківська	3	Кіровоградська	11
Дніпропетровська	21	Черкаська	7	Волинська	2	Одеська	10
Луганська	9	Житомирська	6	Запорізька	2	Вінницька	9
Київська	8	Львівська	4	Чернігівська	2	Полтавська	4
Сумська	7	Полтавська	4	Вінницька	1	Хмельницька	3
Одеська	6	Вінницька	2	Одеська	1	Закарпатська	3
Полтавська	6	Рівненська	2	Хмельницька	1	Волинська	3
Вінницька	5	Волинська	1	Рівненська	1462	Харківська	2
Миколаївська	5	Тернопільська	1	Рівненська	1294	Рівненська	2
Херсонська	4	Херсонська	1	Волинська	43	Миколаївська	2
Чернівецька	4	Хмельницька	1	м. Київ	31	Житомирська	2
Закарпатська	2	Чернігівська	1	Київська	21	Дніпропетровська	2
Львівська	2	Луганська	570	Хмельницька	20	Чернівецька	1
Хмельницька	2	Луганська	427	Житомирська	15	Луганська	1
Волинська	1	Харківська	78	Тернопільська	9	Івано-Франківська	1
Кіровоградська	1	м. Київ	21	Львівська	6	Запорізька	1
Черкаська	1	Донецька	12	Чернігівська	4	Донецька	1
Житомирська	1267	Одеська	6	Вінницька	2	Чернівецька	998
Житомирська	1012	Дніпропетровська	5	Дніпропетровська	2	Чернівецька	958
м. Київ	139	Запорізька	3	Івано-Франківська	2	Івано-Франківська	10
Київська	49	Полтавська	3	Кіровоградська	2	м. Київ	9
Вінницька	13	Київська Область	2	Миколаївська	2	Хмельницька	6
Харківська	12	Сумська	2	Сумська	2	Вінницька	3
Рівненська	9	Черкаська	2	Донецька	1	Дніпропетровська	3

Регіон проживання Регіон працевлаштування	К-сть	Регіон проживання Регіон працевлаштування	К-сть	Регіон проживання Регіон працевлаштування	К-сть	Регіон проживання Регіон працевлаштування	К-сть
Львівська	6	Чернівецька	2	Запорізька	1	Закарпатська	2
Волинська	5	Вінницька	1	Одеська	1	Волинська	1
Хмельницька	4	Житомирська	1	Полтавська	1	Київська	1
Дніпропетровська	3	Закарпатська	1	Харківська	1	Львівська	1
Чернівецька	3	Миколаївська	1	Черкаська	1	Одеська	1
Закарпатська	2	Тернопільська	1	Чернівецька	1	Тернопільська	1
Полтавська	2	Херсонська	1	Сумська	1062	Харківська	1
Чернігівська	2	Чернігівська	1	Сумська	954	Черкаська	1
Кіровоградська	1	Львівська	1347	м. Київ	29	Чернігівська	682
Миколаївська	1	Львівська	1226	Харківська	26	Чернігівська	547
Одеська	1	Івано-Франківська	26	Чернігівська	16	м. Київ	70
Сумська	1	Волинська	19	Київська	14	Київська	24
Тернопільська	1	Закарпатська	15	Полтавська	9	Сумська	16
Херсонська	1	м. Київ	14	Одеська	5	Волинська	3
		Тернопільська	14	Івано-Франківська	3	Дніпропетровська	3
		Київська	4	Волинська	1	Закарпатська	3
		Харківська	4	Дніпропетровська	1	Полтавська	3
		Чернівецька	4	Кіровоградська	1	Харківська	3
		Дніпропетровська	3	Львівська	1	Хмельницька	2
		Житомирська	3	Хмельницька	1	Запорізька	1
		Запорізька	2	Черкаська	1	Івано-Франківська	1
		Одеська	2			Луганська	1
		Рівненська	2			Львівська	1
		Херсонська	2			Рівненська	1
		Донецька	1			Чернівецька	1
		Кіровоградська	1			Усього	26025
		Луганська	1				
		Миколаївська	1				
		Полтавська	1				
		Хмельницька	1				
		Чернігівська	1				

Складено за матеріалами дослідження «Моніторинг ефективності підготовки педагогічних працівників та їх працевлаштування» (наказ Міністерства освіти і науки України від 15.11.2019 р. № 1430).

Додаток 3

**Середня питома вага працевлаштованих випускників закладів освіти,
які готують педагогічних працівників за спеціальностями галузі знань
01 «Освіта/Педагогіка», в закладах освіти (рівень працевлаштування за фахом),
2017–2019 рр.**

Освітній ступень (освітньо-кваліфікаційний рівень) Спеціальність	Загальна кількість випускників, осіб	Загальна кількість працевлаштованих, осіб	Питома вага працевлаштованих випускників, %
Бакалавр	11250	2282	20,3
012 Дошкільна освіта	2440	664	27,2
2017	60	21	35,0
2018	965	211	21,9
2019	1415	432	30,5
013 Початкова освіта	3272	970	29,7
2017	76	22	29,0
2018	1488	393	26,4
2019	1708	555	32,5
014 Середня освіта	3387	506	14,9
2017	42	3	7,1
2018	1305	159	12,2
2019	2040	344	16,9
015 Професійна освіта	1281	39	3,0
2018	334	4	1,2
2019	947	35	3,7
016 Спеціальна освіта	187	48	25,7
2018	54	15	27,8
2019	133	33	24,8
017 Фізична культура і спорт	683	55	8,1
2018	220	17	7,7
2019	463	38	8,2
Магістр	48379	7950	16,4
011 Науки про освіту	779	100	12,8
2017	107	2	1,8
2018	671	98	14,6
2019	1	0	0,0
011 Освітні, педагогічні науки	1839	220	12
2018	638	91	14,3
2019	1201	129	10,7
012 Дошкільна освіта	5826	1709	29,3
2017	42	17	40,5
2018	2985	1085	36,4
2019	2799	607	21,7
013 Початкова освіта	6952	1762	25,4
2017	51	24	47,1
2018	3465	1186	34,2

Освітній ступень (освітньо-кваліфікаційний рівень) Спеціальність	Загальна кількість випускників, осіб	Загальна кількість працевлаштованих, осіб	Питома вага працевлаштованих випускників, %
2019	3436	552	16,1
014 Середня освіта	23967	3333	13,9
2017	194	30	15,5
2018	13291	2580	19,4
2019	10482	723	6,9
015 Професійна освіта	2563	95	3,7
2018	1486	85	5,7
2019	1077	10	0,9
016 Спеціальна освіта	2557	507	19,8
2017	7	4	57,1
2018	1232	337	27,4
2019	1318	166	12,6
017 Фізична культура і спорт	3896	224	5,8
2017	184	6	3,3
2018	1900	147	7,7
2019	1812	71	3,9
Молодший спеціаліст	4610	266	5,8
012 Дошкільна освіта	1204	181	15,0
2018	355	42	11,8
2019	849	139	16,4
013 Початкова освіта	402	41	10,2
2018	197	18	9,1
2019	205	23	11,2
014 Середня освіта	262	15	5,7
2018	60	4	6,7
2019	202	11	5,5
015 Професійна освіта	1751	22	1,3
2018	774	7	0,9
2019	977	15	1,5
017 Фізична культура і спорт	991	7	0,7
2018	253	1	0,4
2019	738	6	0,8
Спеціаліст	19545	4756	24,3
012 Дошкільна освіта	3136	1204	38,4
2017	2435	823	33,8
2018	562	305	54,3
2019	139	76	54,7
013 Початкова освіта	3713	1328	35,8
2017	3423	1204	35,2
2018	250	108	43,2
2019	40	16	40,0
014 Середня освіта	9782	1677	17,1
2017	8836	1481	16,8
2018	787	159	20,2

Освітній ступень (освітньо-кваліфікаційний рівень) Спеціальність	Загальна кількість випускників, осіб	Загальна кількість працевлаштованих, осіб	Питома вага працевлаштованих випускників, %
2019	159	37	23,3
015 Професійна освіта	691	33	4,8
2017	669	29	4,3
2018	22	4	18,2
016 Спеціальна освіта	1306	412	31,6
2017	749	211	28,2
2018	326	119	36,5
2019	231	82	35,5
017 Фізична культура і спорт	917	102	11,1
2017	706	93	13,2
2018	211	9	4,3
Усього	83784	15254	18,2

Складено за матеріалами дослідження «Моніторинг ефективності підготовки педагогічних працівників та їх працевлаштування» (наказ Міністерства освіти і науки України від 15.11.2019 р. № 1430).

Додаток 4

**Рейтинг окремих закладів вищої освіти, які готують педагогічних працівників
за спеціальностями галузі знань 01 «Освіта/Педагогіка», за рівнем працевлаштування
за фахом у період 2017–2019 рр.**

з/п	Заклад вищої освіти	Кількість випускників	Кількість випускників, які працевлаштовані, осіб					Кількість працевлаштованих випускників	Відсоток працевлаштованих випускників, %
			Заклади дошкільної освіти	Заклади загальної середньої освіти	Заклади позашкільної освіти	Заклади професійної (професійно- технічної освіти)	Заклади фахової передвищої освіти		
	Усього	42245	2011	4758	173	163	132	7237	17,13
1	ДВНЗ» Донбаський державний педагогічний університет»	2130	172	360	12	7	9	560	26,3
2	Бердянський державний педагогічний університет	2224	148	380	13	8	11	560	25,2
3	Мелітопольський державний педагогічний університет імені Богдана Хмельницького	1892	116	268	5	3	3	395	20,9
4	Уманський державний педагогічний університет імені Павла Тичини	4422	274	581	14	21	16	906	20,5
5	Національний педагогічний університет імені М.П. Драгоманова	3778	242	502	10	2	4	760	20,1
6	Глухівський національний педагогічний університет імені Олександра Довженка	2002	155	197	14	26	8	400	20,0
7	Полтавський національний педагогічний університет імені В.Г. Короленка	3318	124	453	19	13	8	617	18,6
8	ДЗ «Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К.Д. Ушинського»	1929	72	263	9	2	10	356	18,5
9	Вінницький державний педагогічний університет імені Михайла Коцюбинського	2358	121	283	5	13	6	428	18,2
10	Тернопільський національний педагогічний університет імені Володимира Гнатюка	2667	121	335	10	3	11	480	18,0
11	Сумський державний педагогічний університет імені А.С. Макаренка	1772	73	201	22	12	8	316	17,8
12	Центральноукраїнський державний педагогічний університет імені Володимира Винниченка	1616	37	216	8	6	6	273	16,9
13	Харківський національний педагогічний університет імені Г.С. Сковороди	2463	85	253	10	5	2	355	14,4
14	Криворізький державний педагогічний університет	1669	95	114	8	6	5	228	13,7
15	Дрогобицький державний педагогічний університет імені Івана Франка	3175	101	146	4	1	2	254	8,0
16	ДВНЗ «Переяслав-Хмельницький державний педагогічний університет імені Григорія Сковороди»	3323	71	171	9	1	1	253	7,6
17	Українська інженерно-педагогічна академія	1507	4	35	1	34	22	96	6,4

Складено за матеріалами дослідження «Моніторинг ефективності підготовки педагогічних працівників та їх працевлаштування» (наказ Міністерства освіти і науки України від 15.11.2019 р. № 1430).